

FOR THE PEOPLE
FOR EDVCATION
FOR SCIENCE

LIBRARY
OF
THE AMERICAN MUSEUM
OF
NATURAL HISTORY

ARDEA

Tijdschrift

der

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging

ONDER REDACTIE VAN:

Dr. L. F. DE BEAUFORT, A. A. VAN PELT LECHNER

EN

Dr. E. D. VAN OORT

Jaargang II — 1913

BOEKHANDEL EN DRUKKERIJ

VOORHEEN

E. J. BRILL

LEIDEN — 1913

BOEKDRUKKERIJ VOORheen E. J. BRILL — LEIDEN.

INHOUD VAN JAARGANG II

1913

Aflevering 1 — Maart

	Bladz.
Het verblijf van enkele trekvogels in Nederland in 1912 door Dr. H. EKAMA	1.
Varia oologica et nidologica door A. A. VAN PELT LECHNER	8.
Resultaten van het ringonderzoek van het Rijks Museum te Leiden door Dr. E. D. VAN OORT	11.
Een en ander over zwanen en ganzen op Gooilust te 's Graveland door F. E. BLAAUW. (Met een afbeelding)	23.
Ornithologische waarnemingen in Nederland door Dr. E. D. VAN OORT	28.
M. H. A. L. MERCKELBACH † door A. A. VAN PELT LECHNER	33.
Reglement voor de leesportefeuille van de Ned. Orn. Vereeniging	34.

Aflevering 2 — Juni

Kleurafwijking (<i>Heterochrosis</i>) door Dr. A. E. H. SWAEN	35.
Een paartje (?) van <i>Ciconia nigra</i> (L.) in Gelderland in 1830 door A. A. VAN PELT LECHNER.	45.
Een bijdrage tot de Avifauna van Limburg. Ornithologische waarnemingen in Steil en omstreken (1908—1912) door P. C. RIOTTE—Steil. (Met een kaart).	46.
Ornithologische mengelingen door Dr. A. E. H. SWAEN	72.
Aankomst der Gierzwaluwen in 1913 door Dr. E. D. VAN OORT	75.
Ornithologische waarnemingen in Nederland medegedeeld door Dr. E. D. VAN OORT	76.

Aflevering 3 — September

Een bijdrage tot de Avifauna van Limburg. Ornithologische waarnemingen in Steil en omstreken (1908—1912) door P. C. RIOTTE — Steil. (Vervolg en slot)	81.
Die Strophe des Wiesenpiepers [<i>Anthus pratensis</i> (L.)] auf Texel von HANS STADLER und CORNEL SCHMITT (Lohr am Main)	109.
Varia oologica et nidologica door A. A. VAN PELT LECHNER	116.
Resultaten van het ringonderzoek van het Rijks Museum te Leiden door Dr. E. D. VAN OORT	121.
Verslag der ledenvergadering, gehouden te Oosterwijk op 21 Juni 1913.	129.
Statuten van het Platenfonds	134.

Aflowering 4 -- December

	Bldz.
De Zwarte Specht, <i>Picus (Dryocopus) martius</i> L. door W. H. DE BEAUFORT.	135.
Waarnemingen van Eendachtigen te Hoek van Holland door G. J. VAN OORDT.	143.
Resultaten van het ringonderzoek van het Rijks Museum te Leiden door Dr. E. D. VAN OORT	149.
Le Butor (<i>Botaurus stellaris</i> (L.)) par A. BURDET. Avec 2 planches . . .	152.
De waterspreeuw broedend in Nederland door Dr. E. D. VAN OORT . . .	154.
Iets over Raven door C. H. THEBOUW	156.
Verlag van de wetenschappelijke vergadering, gehouden te Amsterdam op 9 November 1913	157.
Lijst van deelnemers aan het Platenfonds	160.
Necrologie 1913	160.
Opgave van eenige ornithologische werken, verschenen tusschen 1 Juli 1912—1 Juli 1913 door A. A. VAN PELT LECHNER	161.
Boekbespreking.	167.
Register van wetenschappelijke namen.	169.

ARDEA

Tijdschrift

der

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging

Jaargang II.

MAART 1913.

Aflevering 1.

Het verblijf van enkele trekvogels in Nederland in 1912

DOOR

Dr. H. E K A M A.

Bij het verzamelen der gegevens omtrent de komst en het vertrek van enkele trekvogels in Nederland in het afgelopen jaar, waren de hieronder genoemde personen mij behulpzaam, waarvoor ik hun bij deze mijn vriendelijken dank betuig, niet twijfelend of ik mag in 1913 wederom op hun gewaardeerden steun rekenen.

C. J. J. Blussé,	Aerdenhout bij Haarlem.
P. Lels,	Alblasserdam.
H. van Eeten,	Ameide.
C. L. de Vos tot Nederveen-Cappel,	Amsterdam.
R. Becūde,	Apeldoorn.
G. H. Bartels,	Blerick.
H. J. Geers,	Borculo.
J. G. V. de Witt Hamer,	Breda.
Mr. W. M. Kolff,	Deil (Geld.).
W. de Joncheere,	Dordrecht.
A. Bijlo,	Dreischer.
L. J. van Rhijn,	Ede.
D. J. M. Becūde.	Gameren.
Mr. G. Kolff,	Geldermalsen.

F. Kakebecke,	Goes.
A. J. Blaauw,	's Graveland.
J. Korteweg Az.,	's Gravenhage.
J. Briedé,	Haarlem.
Jhr. V. H. de Villeneuve.	Hillegersberg.
J. Hoekstra,	Hollum (Ameland).
D. de Jong Cz.,	Hoogkarspel.
A. L. van Haaften,	Krimpen a/d Lek.
J. C. Rijdsdijk,	Leerdam.
Jhr. K. de Muralt,	Leiden.
J. C. Boom,	Meppel.
G. J. B. ter Kuile,	Mijnsheerenland.
I. C. Stalenhoef,	Montfoort.
A. M. Mijnlieff,	Nieuwerkerk a/d IJsel.
Bijleveld,	Oegstgeest.
R. M. Mees.	"
J. Schoenmaker,	Oosterboer.
H. W. Scholten,	Oudenbosch.
F. Lieftinck,	De Punt (Dr.).
R. J. Geldof,	Rotterdam.
A. A. Hofman,	"
C. A. L. P. Kakebecke,	"
Mej. A. C. de Vos tot Nederveen-	"
Cappel,	Sliedrecht.
K. A. Kivit van Haeften,	Smilde.
H. W. Mees,	Sommelsdijk.
C. W. C. du Boeuff.	Tiel.
Mr. G. J. van Everdingen,	Utrecht.
C. van Dorssen Cz.,	"
C. van Lennep,	"
W. E. van Lennep,	"
A. J. Monné,	"
G. J. van Oordt,	Venlo.
J. G. van Rhijn,	Voorburg.
A. J. Erkendiep,	Westmaas.
C. Luijendijk,	Winschoten.
Mr. H. Kuipers,	Zalt-Bommel.
D. W. van Dam van Hekendorp,	Zegwaard.
J. Tanis Jzn.,	

I. De koekoek (*Cuculus canorus*).

Voor het eerst werd de koekoek gehoord te:

Leerдам	11 April.	Zegwaart	1 Mei.
» geregeld na	3 Mei.	Blerick	2 »
Dreischor	15 April.	Ganeren	2 »
Sliedrecht	15 »	Loenen a/d Vecht	2 »
Breukelen	19 »	Utrecht	2 »
Goes	20 »	Zorgvliet b/d Haag	3 »
Borculo	21 »	Nieuwerkerk a/d IJssel	4 »
Krimpen a/d Lek	22 »	Hollum	6 »
Oegstgeest	24 »	Rotterdam	6 »
Apeldoorn	25 »	Lienden bij Tiel	6 »
Ameide	27 »	Hoogkarspel	7 »
Dordrecht	28 »	Voorburg	10 »
De Bilt	1 Mei.		

Uit het maandelijksche overzicht der weergesteldheid in Nederland, uitgegeven door het Koninklijk Nederlandsch Meteorologisch Instituut, blijkt, dat van af 15 April de temperatuur belangrijk steeg, van 20 tot 22 bijzonder hoog was en op 28 April weer normaal werd. In dit tijdperk van 15 tot 27 April, waarin vele der boven opgegeven data vallen, was de bewolking meestal zeer gering. In het begin van Mei overtrof de temperatuur de normale een weinig. Evenals in 1911 begon dus de koekoek te roepen, toen een tijdperk van warm weder intrad.

Het laatst werd de koekoek gehoord te Ameide op 11, te Nieuwerkerk op 13 en te Voorburg op 20 Juli; te Hollum werd hij op 3 Augustus het laatst gezien.

Zooals uit onderstaande data, die alle in het bovenvermelde tijdperk vallen, blijkt, viel het eerste zingen van den nachtegaal in 1912 wederom met het eerste roepen van den koekoek samen.

Oegstgeest	19 April.	Oudenbosch	25 April.
Frederiksoord	25 »	Apeldoorn	28 »
Voorburg	25 »		

II. De boerenwaluw (*Hirundo rustica*).

Omtrent den datum van aankomst van dezen trekvogel werden de volgende berichten ontvangen:

Strijen	30 Maart.	<i>Loenen a/d Vecht</i>	11 April.
's Graveland	1 April.	» » » vele	21 »
Gameren	3 »	Sommelsdijk	13 »
Kralingen	4 »	Hoogkarspel	13 »
Borelo	5 »	Goes	15 »
Rotterdam	5 »	Leerdam	16 »
» vele	8 »	<i>Tiel</i>	16 »
<i>Deil</i>	6 »	Dreischor	17 »
<i>Dordrecht</i>	7 »	Venlo	18 »
Nieuwerkerk a/d IJsel	7 «	Krimpen a/d Lek	20 »
Westmaas	7 »	<i>Sliedrecht</i>	21 »
» vele	15 »	De Bilt	22 »
Blerick	9 »	Apeldoorn	24 »
» vele	28 »	Hollum	28 »
<i>Ameide</i>	10 »	Voorburg	28 »
Oegstgeest	10 »		

Wederom zijn in dit overzicht de plaatsen *cursief* gedrukt, waar de waarnemer waarschijnlijk wel de boerenzwaluw heeft waargenomen, maar dit niet in het bericht vermeld is.

De opgegeven data zijn vrij regelmatig over de maand April verspreid; vele vallen in het tijdperk van prachtig weder, maar tevens blijkt dat er reeds vele boerenzwaluwen aankwamen in het begin van April, toen de gemiddelde temperatuur nog weinig van de normale afweek. Trouwens van 4 tot 8 April, die data dus, die in bovenstaande lijst meermalen voorkomen, overtrof zij de normale. (9° C.)

Voor de data van vertrek der boerenzwaluw zijn opgegeven:

Voorburg	10 September.	<i>Dordrecht</i>	3 October.
Sommelsdijk	16 »	Leerdam	3 »
» laatste	23 October.	Hoogkarspel	5 »
<i>Ede</i>	26 September.	<i>Ameide</i>	8 »
Dreischor	1 October.	Hollum	16 »
Nieuwerkerk a/d IJsel	2 »		

Omtrent het boerenzwaluwpaar, dat in de gang van zijn woning hun nest gebouwd had, heeft de Heer DU BOEFF te Sommelsdijk mij het volgende meegedeeld:

	1 ^{ste} nestbouw.	2 ^{de} nestbouw.
Begin van den bouw	25 April.	25 Juni.
Eerste ei	7 Mei.	1 Juli.
Begin van het broeden	14 »	5 »
Eerste zwaluw uitgekomen	26 »	19 »
Alle zwaluwen uitgevlogen	17 Juni.	7 Augustus.

Op 16 Augustus werd aan den derden nestbouw begonnen, doch op 19 Augustus verdween de vrouwelijke zwaluw.

De huiszwaluw (*Delichon urbica*) kwam dit jaar aan te:

Blerick	13 April.	Oudenbosch	21 April.
Borculo	15 »	Rotterdam	2 Mei.
Tiel	16 »	Nieuwerkerk a/d IJsel	6 »

Zij vertrok uit Nieuwerkerk op 6, uit Borculo op 8 en uit Krabbendijkje op 27 October.

III. De bonte kraai (*Corvus cornix*).

De bonte kraaien werden gezien in 1912:

Voor het laatst te:		Voor het eerst te:	
Leerdam	12 Maart.	Dordrecht	28 Sept.
Aerdenhout bij Haarlem	15 »	Rotterdam	30 »
id. nog een enkele	17 April.	Ginkelsche hei bij Ede	2 October.
Krimpen a/d Lek	27 Maart.	Nieuwerkerk a/d IJsel	4 »
Leeuwarden	27 »	Puttershoek	4 »
Breda	28 »	Dreishor	5 »
's Gravenhage	30 »	Loenen a/d Vecht	6 »
Hollum	31 »	Smilde	6 »
Borculo	2 April.	Borculo	8 »
Voorburg	2 »	Hollum	10 »
Tiel	3 »	Tiel	10 »
Dordrecht	4 »	Ameide	11 »
Lexmond	4 »	Aerdenhout bij Haarlem	14 »
Scheveningen	5 »	Meppel	15 »
Westmaas	5 »	Voorburg	18 »
Loenen a/d Vecht	6 »	Zwijndrecht	20 »
Ameide	7 »	Leerdam	27 »
Texel	10 »	Krimpen a/d Lek	28 »
Nieuwerkerk a/d IJsel	12 »	Amsterdam	30 »
Rotterdam	14 »		
Deil	15 »		
Woerden	15 »		
Heincoord	16 »		
Schiedam	16 »		
Hoek van Holland	17 »		
Blerick	19 »		
Hoogkarspel	22 »		

Op enkele achterblijvers na waren de bonte kraaien vertrokken, toen in April het tijdperk van warm weder begon, maar in tegenstelling van andere jaren, waarin hun vertrek met de aankomst

der boerenzwaluw samenviel, werd deze nu op vele plaatsen al aangetroffen. De data voor de terugkomst zijn vrij gelijkmatig over October verspreid. In de eerste helft van deze maand was de temperatuur ongeveer 3 à 4° beneden de normale (10° C.) en de bewolking gering, maar daarentegen was zij in de tweede helft ongeveer normaal en de bewolking vrij zwaar. De windverdeeling was vrij normaal; de wind was overwegend Z.lijk en ZW.lijk. Hier valt dus geen samenhang tussehen het weder en de bovenstaande data van aankomst te bespeuren.

IV. De ooievaar (*Ciconia ciconia*).

De volgende berichten zijn omtrent de aankomst van den ooievaar ontvangen:

Hillegersberg (af en toe na)	3 Februari.	Leerdam ²⁾	19 Maart.
Rotterdam ¹⁾	4 »	Montfoort ²⁾	19 »
Westmaas ²⁾	6 Maart.	Nieuwerkerk a/d IJssel	19 »
Heerjansdam	7 »	» » » ²⁾	16 Mei.
Heeswijk ²⁾ gem. Lin-		Sliedrecht ²⁾	19 Maart.
schoten	8 »	Zegwaart ²⁾	20 »
Dordrecht	9 »	Huize »Ravenstein» bij	
Krabbendijke	10 »	Geldermalsen ²⁾	21 »
Ameide, 1 ^{ste}	13 »	's Gravenhage	21 »
» 2 ^{de}	9 April.	Voorburg	4 April.
Ter Aar (Z.-H.)	14 Maart.	Schiedam ²⁾	6 »
Hoogkarspel	15 »	Nieuwersluis ²⁾	7 »
Mijnsheerenland ²⁾	15 »	Borculo ²⁾ , 1 ^{ste}	12 »
Bleiswijk	16 »	» ²⁾ , 2 ^{de}	20 »
»Huis te Kinderlijk» bij		Huize »Weltevreden ²⁾	
Alblasserdam ²⁾ , 1 ^{ste}	18 »	bij Zalt-Bommel	17 »
id. id. 2 ^{de}	15 April.	Nijkerk	22 »
Zoetermeer	18 Maart.	De Bilt	23 »
Gameren	19 »		

Wederom is dit jaar geen sprake van enig verband tussehen de komst van den ooievaar en de weergesteldheid. De meeste data vallen in Maart, in welke maand de temperatuur wel is waar voortdurend vrij hoog, — gemiddeld ruim 2° boven de normale (5° C.) was, — maar de bewolking was daarentegen betrekkelijk zeer zwaar en het aantal dagen met een neerslag van 1 m.M. of meer bedroeg 18 tegen 11 normaal.

1) Deze vlogen Z.waarts.

2) Op het oude nest.

De ooievaar vertrok uit:

Ameide	14 Augustus.	Hoogkarspel	25 Augustus.
Zegwaard	16 »	Alblasserdam	28 »
Leerdam	24 »	Nieuwerkerk a/d IJsel	31 »
Voorburg	24 »		

In tegenstelling met 1911 kenmerkte zich deze Augustus-maand door lage temperatuur en buitengewoon veel neerslag, maar dit zal wel niet de reden tot vertrek voor den ooievaar geweest zijn.

V. De Kievit (*Vanellus vanellus*).

Voor de aankomst van de Kievit zijn de volgende data opgegeven:

Wartena	10 Februari.	Nieuwerkerk a/d IJsel	18 Februari.
Borculo	14 »	Blerick	24 »
Sloterdijk	14 »	Hollum	25 »
Gameren	16 »	Hoogkarspel	25 »
Oosterboer	16 »	Oegstgeest	28 »
Tiel	17 »	Rotterdam	29 »
Ameide	18 »	Abcoude	11 Maart.

Deze data loopen betrekkelijk weinig uiteen; zij vallen behalve de eerste en de laatste in de tweede helft van Februari. Van 2 tot 5 Februari was te De Bilt de temperatuur 11° beneden de normale (3° C.), om daarna sterk te stijgen, zoodat zij het overige van de maand gemiddeld 4° boven de normale was. Uit Hollum vertrok de Kievit op 12 December, overigens werd hij op de meeste plaatsen nog eind-December aangetroffen. De berichten, in de verschillende jaren omtrent het gaan en komen van de Kievit ontvangen, geven den indruk, dat deze vogel slechts voor de koude wijkt, om zoo spoedig deze voorbij is weer terug te keeren.

VI. Diversen.

De gierzwaluw (*Apus apus*) werd het eerst gezien te Terbregge op 22, te Nieuwerkerk a/d IJsel en te Tiel op 26, te Rotterdam op 27 en te Apeldoorn op 28 April; voor het laatst te Tiel op 17 Augustus, te Rotterdam op 5 en te Nieuwerkerk op 6 September.

De tjif-tjaf (*Phylloscopus collybita*) werd gehoord bij Tiel en in het Ulvenhoutsche bosch bij Breda op 10 en bij Utrecht op 14 Maart, en op 16 Maart in het Park te Rotterdam gezien.

De fitis (*Phylloscopus trochilus*) werd op 3 April aan den Hoek van Holland gehoord.

De kwikstaart (*Motacilla alba*) werd op 6 Maart te Nieuwerkerk en op 8 Maart te Hoogkarspel waargenomen.

De gele kwikstaart (*Motacilla flava*) werd bij Rotterdam het eerst op 18 April en het laatst op 29 October gezien.

De kleine karekiet (*Acrocephalus strepera*) werd op 27 April bij Rotterdam gehoord.

Het roodstaartje (*Phoenicurus phoenicurus*) werd op 28 April te Apeldoorn waargenomen.

De tortelduif (*Turtur turtur*) is pas op 6 Mei nabij Tiel en op 9 Mei te Rotterdam aangekomen.

De reigers (*Ardea cinerea*) kwamen op 7 Februari op hun nesten in de Diergaarde te Rotterdam terug.

Utrecht, Januari 1913.

Varia oologica et nidologica

DOOR

A. A. VAN PELT LECHNER.

III.

Invloed van bastaardeering op vorm, kleur en teekening der eischeal.

In een verhandeling, getiteld: „Über Veränderung der Form, Farbe und Zeichnung von Kanarieneiern durch Bastardierung.“ bespreekt Dr. ARMIN VON TSCHERMAK de resultaten eener eerste reeks proefnemingen, door hem in het Physiologisch Instituut der Veeartsenijkundige Hoogeschool te Weenen verricht; zij laten zich als volgt kort samenvatten.

Karakteristiek der bastaardeieren, vergeleken met ras-zuivere der ouders, bij:

1. Tamme Kanarie ♀ × Sijse ♂.

Mindere grootte en plompere vorm; door zwartbruine stippen, streepjes en aderlijntjes toenadering tot het Sijse-ei.

2. Tamme Kanarie ♀ × Kneu ♂.

Iets mindere grootte en plompere vorm: in de lichtbruine vlekking en vooral in de zwartbruine teekening (als sub 1 bedoeld) een opvallende toenadering tot het Kneu-ei.

3. Tamme Kanarie ♀ × Wilde (Europeesche) Kanarie ♂.

Door eenige toename der lengte-as, tegenover die van het ei der Wilde Kanarie, en beduidende verkorting der breedte-as, is de vorm langwepigter dan bij het ei der Tamme Kanarie; de zwartbruine teekening (als sub 1 bedoeld) correspondeert duidelijk met die van den wilden vorm.

4. Tamme Kanarie ♀ × Distelvink ♂.

Plomper van vorm, en min of meer optreden der teekening (als sub 1 bedoeld) van het Distelvinken-ei.

5. Tamme Kanarie ♀ × Goudvink ♂.

Toename in grootte: zéér duidelijk optreden van de zwartbruine teekening (als sub 1 bedoeld) van het Goudvinken-ei.

Verandering in de grondkleur der eischaal werd in geen der sub 1—5 bedoelde bastaardeeringen waargenomen. Het ♂ — zoo zegt VON TSCHERMAK o. m. aan het einde zijner bespreking der uitkomsten — verraadt zich door de specifieke, zwartbruine teekening (sub 1 nader omschreven) op het bastaard-ei, en komt de auteur dan ook op grond van een en ander tot het besluit aan te nemen, dat in de bovenbedoelde gevallen de bastaardeering invloed heeft uitgeoefend op de pigmentvorming en de teekening der eischaal in dier voege, dat het ♂ in min of meerdere mate de teekening (in casu meer in het bijzonder de bovenbedoelde zwartbruine teekening) van het ras-zuivere ei der wilde soort, waartoe het behoort, op het bastaard-ei doet overgaan.

In verband met bovenstaand wil ik er hier aan herinneren, dat het eerst door W. VON NATHUSIUS en drie door dezen ondervraagde hoenderfokkers een waarneming is gedaan (1867), later door KUTTER en SEIDLITZ bevestigd, aangaande den invloed op de schaalkleur bij de eieren van Gewoon huishoen × Cochinchina-haan, waarbij na enkele dagen min of meer geelachtige eieren werden gelegd.

Omgekeerd nu heeft Dr. P. HOLDEFLEISZ in den laatsten tijd proeven genomen met Plymouth Rock-hoen × Italiaansche haan:

na deze kruising varieerden de eieren van bruin tot wit, in de volgende verhoudingen.

Van 22 Maart 1907—14 Augustus 1907 werden gelegd 62 eieren, waarvan 3 zuiver wit, 36 flauw-bruin en 23 typisch bruin waren:

van 26 Januari 1908—1 Mei 1908, 10 eieren, waarvan 7 bruin, 2 flauw-bruin en 1 wit;

van 9 Juli 1908—29 September 1908, 20 eieren, waarvan 19 bruin en 1 flauw-bruin.

Onder de gezamenlijke eieren van twee legperiodes der 1e bastaardgeneratie (1 haan en 2 hennen), 160 in aantal, waren 120 bruinachtige en bruine en 40 witte, terwijl onder 17 eieren van de 2e bastaardgeneratie (1 haan en 1 hen) 1 bruin, 10 bruinachtige en 6 witte eieren waren.

De geïllustreerde verhandeling van Dr. VON TSCHERMAK is te vinden in: Archiv für die ges. Physiologie, Bd. 148 (1912), pp. 367—395. (Aanwezig o. a. in de Bibliotheken onzer Rijks-Universiteiten en Rijks Hoogere Land-, Tuin- en Boschbouwschool te Wageningen).

De experimenten, door Dr. P. HOLDEFLEISZ verricht, vindt men onder den titel »Versuche über Xenienbildung und Vererbungsgesetze bei der Kreuzung von Hühnern», vermeld in: Berichte a. d. physiol. Laborat. n. d. Versuchsanstalt d. landw. Instituts d. Univ. Halle, Heft 20 (1911), pp. 93—112. (Aanwezig in de Bibliotheek der R. H. L. T. en B. School te Wageningen).

Turdus musicus L. — Zanglijster.

Een nest, in Juli 1912 onder Arnhem gevonden, komt mij door zijn samenstelling voor als tot het door den Heer J. L. F. DE MEYERE zoo kernachtig als „revolutiebouw” aangeduide type te behooren. (Zie het artikel van den Heer DE M. over „Abnormale nesten van de Zanglijster”, in: Jaarboekje der Ned. Orn. Ver., N°. 8, pp. 38—41). Twee der eieren van het 4-tal, dat het nest bevatte, zijn niet uitgekomen; deze behooren tot de zeldzame variëteit, die, in hoofdzaak aan het bredere gedeelte, met groote, roestkleurige, polygonale vlekken geteekend is¹⁾ (of de beide andere, wèl uitgekomen eieren, eveneens geteekend waren, is onbekend); de grondkleur is de normale, helder blauwachtig groene; afmetingen van een der voorwerpen: 29 × 20,5 mm.; het andere is door beschadiging niet voor juiste meting vatbaar. Nest en eieren bevinden zich in de collectie van Jhr. H. A. GRASWINCKEL te Arnhem.

1) Zie: Dr. E. REY, Die Eier der Vögel Mitteleuropas, p. 123: pl. 56, fig. 13 en 14.

Resultaten van het ringonderzoek van het Rijks Museum te Leiden

DOOR

Dr. E. D. VAN OORT.

IV. 1)

De medewerking, die het ringonderzoek in 1912 van de zijde van het publiek ondervonden heeft, heeft die van 1911 in belangrijke mate overtroffen. De aanvragen om toezending van ringen zijn veelvuldiger geweest en het aantal der verzonden ringen is aanzienlijk hooger. Alle medewerkers, die het dikwerf moeilijke, en soms ook met kosten gepaard gaande ringen, geheel belangeloos voor de goede zaak verrichtten, betuig ik hierbij mijn welgemeenden dank. Het meerendeel der aanvragers is de verplichting, die door de aanvraag der ringen op zich genomen wordt, op de meest serieuze wijze nagekomen en heeft door spoedige terugzending der ingevulde ringlijsten getoond, de belangrijkheid van het onderzoek volkomen te begrijpen. Niet van alle aanvragers kan dit, helaas, gezegd worden. Bij elk wetenschappelijk onderzoek, waarmede het groote publiek zich gevraagd of ongevraagd bemoeit, ondervindt men teleurstellingen, die uit oppervlakkigheid en onkunde — erger nog bedrogzin — der lieden voortspruiten: in geen geringe mate is dit het geval bij een onderzoek als het onderhavige, waarbij juist algemeene medewerking noodzakelijk is. Doet men reeds de onaangename ervaring op — dikwijls te laat om de toezending niet te doen plaats hebben — dat sommige aanvragers van ringen slechts toezending verzoeken uit nieuwsgierigheid of verkeerde belangstelling, zonder in de gelegenheid te zijn de vogels, waarvoor de ringen aangevraagd worden, te ringen, nog onaangenamer is het te ervaren dat soms geringde vogels in handen komen van personen, die zich niet de kleine moeite getroosten de vangst met het opschrift en nummer van den ring per briefkaart aan het Rijks Museum te melden, laat staan den vogel met ring toe te zenden. Ik herhaal hier nog eens, dat elke mededeeling aan 's Rijks Museum van het

1) Zie voor de eerste mededeeling: Jaarboekje Ned. Orn. Ver. n°. 8, 1911, p. 12, en voor de tweede en derde mededeeling: *Ardea*, 1912, pp. 31 en 41.

waarnemen van een geringden vogel van groot belang is, en tevens dat de berichtgevers de door hen gemaakte onkosten voor de toezending van het bericht of voor die van den vogel en den ring, zoo gewenscht, steeds vergoed krijgen.

Om den schijn te vermijden, dat het ringonderzoek het dooden van vogels in de hand zou werken, komt het mij wenschelijk voor geen lijst te geven van de soorten en van het aantal der verschillende vogels, die geringd worden. Na verloop van eenige jaren, wanneer het onderzoek beëindigd zal zijn, zal een volledige opgave van de geringde vogels gegeven worden. Thans is dit, daar het toeval ons geringde vogels in handen moet brengen, overbodig en niet gewenscht.

Ook voor dit jaar roep ik weder de medewerking in van allen, die het ringonderzoek tot heden gesteund hebben.

De hieronder vermelde gevallen van waarneming werden mij sedert mijn vorige opgave toegezonden.

Lepelaar (*Platulea leucorodia*).

- Nummer 291, geringd te Callantssoog (N.-H.) 1 Juni 1912 door den Heer A. Kos, als nestjong; 12 September 1912 geschoten op Corvo, een van de westelijke Azoren. Berichtgever de Heer JAMES MACKAY, Nederlandsch Vice-Consul op Flores, Azoren.
- 299, geringd te Callantssoog (N.-H.) 1 Juni 1912 door den Heer A. Kos, als nestjong; begin Augustus 1912 dood gevonden in een moeras te Reculver bij Herne Bay, Kent, Z. O. Engeland. Berichtgever de Heer H. W. HALL, Herne Bay.
- 304, geringd te Callantssoog (N.-H.) 1 Juni 1912 door den Heer A. Kos, als nestjong; 11 September 1912 geschoten bij Cabourg, Calvados, N.W. Frankrijk. Berichtgever Dr. A. MAR, Cabourg.
- 311, geringd te Callantssoog (N.-H.) 1 Juni 1912 door den Heer A. Kos, als nestjong: begin October 1912 geschoten op het eiland Monte Farinha in de Ria de Aveiro, mond van de Vouga, Portugal. Berichtgever de Heer C. MORTENSEN te Viborg in Denemarken, aan wien het bericht uit „O Seculo” medegedeeld werd. Het Museum ontving geen nader bericht omtrent dit voorwerp.

- Nummer 320, geringd te Callantsoog (N.-H.) 1 Juni 1912 door den Heer A. Kos, als nestjong; 12 Augustus 1912 geschoten bij Ambleteuse, Pas-de-Calais, N.W. Frankrijk. Berichtgever de Heer G. FLÉ, Ambleteuse.
- 330, geringd te Callantsoog (N.-H.) 1 Juni 1912 door den Heer A. Kos, als nestjong; 26 Juli 1912 geschoten te Guerlettes bij Calais, N.W. Frankrijk. Berichtgever de redacteur van „Le petit Calaisien” door toezending van het nummer van 28 Juli, waarin het geval vermeld was.
- 331, geringd te Callantsoog (N.-H.) 1 Juni 1912 door den Heer A. Kos, als nestjong; 11 September 1912 geschoten te St.-Valéry sur Somme, N.W. Frankrijk. Berichtgever de Heer DELBÉ CHARLES, St.-Valéry sur Somme.

Wanneer men in aanmerking neemt, dat er in 1912 in het geheel 50 stuks jonge lepelaars geringd werden, alle te Callantsoog door den Heer A. Kos, is het aantal der teruggevondenene, 14%, zeer hoog te noemen. Uit de verkregen resultaten is thans reeds met vrij groote zekerheid te besluiten, dat onze lepelaars langs de westkust van Europa naar hunne winterkwartieren in Afrika trekken. Voortgezet onderzoek leert ons wellicht in welke gedeelten van Afrika zij den winter doorbrengen.

Wilde eend (*Anas boschas*).

- 443, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) 13 Augustus 1911 door den Heer A. MAN IN 'T VELD; 17 Juli 1912 geschoten te Kerkwerve bij Ellemeet. Berichtgever de Heer W. J. TEN HAAF, Noordgouwe.
- 4001, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) 13 Augustus 1911 door den Heer A. MAN IN 'T VELD; 14 Augustus 1912 geschoten te Middelharnis (Z.-H.). Berichtgever de Heer J. A. C. VAN DER VELDE, Middelharnis.
- 4022, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) 15 September 1911 door den Heer A. MAN IN 'T VELD; 12 Augustus 1912 geschoten te Haamstede op Schouwen (Z.). Berichtgever de Heer R. MEYER, Haamstede.
- 4046, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) 10 September 1911 door den Heer A. MAN IN 'T VELD; 5 October 1912 geschoten bij Poortvliet op Tholen (Z.). Berichtgever de Heer H. SPEYER, Tholen.

- Nummer 10006, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) begin April 1912 door den Heer A. MAX IN 'T VELD; 4 Februari 1913 gevangen in een eendenkooi te Sassenheim (Z.-H.). Berichtgever de Heer G. H. Sijthoff, Leiden.
- 10007, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) begin April 1912 door den Heer A. MAX IN 'T VELD; 3 October 1912 geschoten te Kristdala, Kalmar, Småland, Z. Zweden. Berichtgever de Heer D. Rosén, Kristdala.
- 10029, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) begin April 1912 door den Heer A. MAX IN 'T VELD; 22 Juli 1912 geschoten te Eckernförde in Holstein, Duitschland. Berichtgever de Hofmaarschalk van Z. K. H. Prins Heinrich van Pruisen.
- 10050, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) begin April 1912 door den Heer A. MAX IN 'T VELD; 6 December 1912 geschoten in de Bisserup Fjord, Denemarken. Berichtgever de Heer A. H. Larsen, Karrebak.

De nos. 10006, 10007, 10029 en 10050 zijn zoog. Oostersche eenden, kleine werkelijke trekeenden, die verleden winter tijdens de koude periode van Februari in mageren toestand gevangen werden en na eenigen tijd vastgehouden te zijn, begin April geringd losgelaten werden. In het geheel werden een 30-tal van deze eenden geringd. De enkele vangsten toonen aan, dat deze trekeenden van niet zoo heel ver verwijderde streken afkomstig zijn. Voor onze ringproeven zijn alleen deze trekeenden van belang. Het ringen van de in ons land broedende wilde eenden is van weinig of geen belang verder, daar de verkregen uitkomsten bewezen hebben, dat onze wilde eenden zich weinig of niet verplaatsen en na langer of korter tijd niet ver van de plaats van ringen bemachtigd worden. Een en ander is het gevolg van de vele eendenkooien in ons land. Slechts zelden schijnt een geringe zuidwaartsche verplaatsing voor te komen, hetgeen 3 in Noord-Frankrijk geschoten, op Schouwen geringde eenden doen zien.

Wintertaling (*Nettion crecca*).

- 12706, geringd te Schiermonnikoog 4 October 1912 door den Heer D. Wolthman; 30 Januari 1913 geschoten te Carentan, Manche, N.W. Frankrijk. Berichtgever de Heer Th. Salmon, Carentan.

Scholekster (*Haematopus ostralegus*).

Nummer 811, geringd op Texel 10 Juni 1912 door den Heer J. DAALDER, als nestjong: in het laatst van October 1912 geschoten bij Aveiro, Portugal. Berichtgever de Heer W. C. TAIT, Oporto, door mededeeling van een bericht, voorkomende in „O Seculo” van 31 October 1912.

Kluit (*Recurvirostra acosetta*).

- 5638, geringd op Texel 28 Juni 1912 door den Heer J. REUVERS JR., als nestjong: 15 November 1912 geschoten te Villa Franca bij Lissabon, Portugal. Berichtgever de Heer H. ELLERSON, Lissabon.

Tureluur (*Totanus totanus*).

- 12267, geringd op Texel 22 Juni 1912 door den Heer J. REUVERS JR., als nestjong: ongeveer 20 September 1912 geschoten op het eiland Morraceira bij den mond van de Mondego, Portugal. Berichtgevers Dr. H. MASTBAUM, die ons het bericht uit „Diario de Noticias” toezond, en Dr. B. AYRES, Coimbra.

Zilvermeeuw (*Larus argentatus*).

- 538, geringd te Callantsoog (N.-H.) 6 Augustus 1911 door Dr. J. J. BLANKSMA, als nestjong; 28 April 1912 geschoten te Gravelines, N. Frankrijk. Berichtgever de Heer M. DE POUCHEVILLE, Lens.
- 7139, geringd te Callantsoog (N.-H.) 25 Juni 1912 door den Heer A. Kos, als nestjong; 3 October 1912 dood gevonden te IJmuiden. Berichtgever de Heer J. VAN BILDERBEEK, IJmuiden.
- 7154, geringd te Callantsoog (N.-H.) 25 Juni 1912 door den Heer A. Kos, als nestjong; 23 October 1912 geschoten bij den Helder. Berichtgever de Heer H. C. DELSMAN, den Helder.
- 7155, geringd te Callantsoog (N.-H.) 25 Juni 1912 door den Heer A. Kos, als nestjong; begin November 1912 geschoten te Malo-les-Bains, dep. Nord, N. Frankrijk. Berichtgever de Heer CHARLES GOUTIER, Malo-les-Bains.

- Nummer 7160, geringd te Callantsoog (N.-H.) 25 Juni 1912 door den Heer A. Kos, als nestjong; 18 November 1912 geschoten te Sangatte, Pas-de-Calais, N. Frankrijk. Berichtgeefster Mevrouw DE ST. JUSTE, Sangatte.
- 7161, geringd te Callantsoog (N.-H.) 25 Juni 1912 door den Heer A. Kos, als nestjong; begin November 1912 geschoten te Cayeux-sur-Mer, Somme, N. Frankrijk. Berichtgever de Heer E. BOUQUET, Cayeux-sur-Mer.
- 7171, geringd te Callantsoog (N.-H.) 25 Juni 1912 door den Heer A. Kos, als nestjong; 18 Augustus 1912 geschoten op Helgoland. Berichtgevers de Heeren Dr. H. WEIGOLD en E. FÄHLAND, Helgoland.
- 10441, geringd te Callantsoog (N.-H.) 23 Juni 1912 door Dr. J. J. BLANSKMA, als nestjong; in het laatst van Januari 1913 geschoten te Oostduinkerke, België. Berichtgever de Heer H. SARRAZIJN, Oostduinkerke.

Onze jonge zilvermeeuwen verspreiden zich, zoo zij ons land verlaten, hoofdzakelijk in zuidelijke richting langs de kusten van de Noordzee en van het Kanaal, zooals een voorwerp geschoten in Zuid-Engeland en eenige in Noord-Frankrijk en België geschoten en aantonen. Interessant is het geval van het jonge voorwerp, dat vrij kort na het ringen op Helgoland geschoten werd.

Kokmeeuw (*Larus ridibundus*).

- 788, geringd te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 25 Juni 1911 door den Heer A. MAX IN 'T VELD, als nestjong; 4 Januari 1913 geschoten te Pombalinho, Portugal. Berichtgever de Heer W. C. TAIT, Oporto, door mededeeling van een bericht in „O Seculo”.
- 2226, geringd te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 2 Juli 1911 door den Heer A. MAX IN 'T VELD, als nestjong; 9 December 1912 geschoten te St. Julião bij Lissabon, Portugal. Berichtgevers de Heeren A. BIVAR DE SOUSA, Lissabon, en W. C. TAIT, Oporto.
- 2229, geringd te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 2 Juli 1911 door den Heer A. MAX IN 'T VELD, als nestjong; begin December 1912 geschoten te Portimão, Z. Portugal. Volgens een uit Lissabon ontvangen, niet onderteekend bericht.

- Nummer 10946, geringd te Callantsoog (N.-H.) 19 Juni 1912 door den Heer A. Kos, als nestjong; geschoten in het laatst van December 1912 te Aldea galega bij Lissabon, Portugal. Berichtgever de Heer W. C. TAAT, Oporto, door mededeeling van het bericht uit „O Seculo” van 27 December 1912.
- 11002, geringd te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 17 Juni 1912 door Dr. E. D. VAN OORT, als nestjong; in het laatst van September 1912 geschoten te Dodewaard (G.). Berichtgever de Heer H. SIMAN, Nijmegen.
- 11045, geringd te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 17 Juni 1912 door Dr. E. D. VAN OORT, als nestjong; 30 Augustus 1912 geschoten te Trouville-sur-Mer, Calvados, N.W. Frankrijk. Berichtgever de Heer HUREL GASTON, Trouville-sur-Mer.
- 11016, geringd te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 17 Juni 1912 door Dr. E. D. VAN OORT, als nestjong; 14 Augustus 1912 geschoten te Oyes, Pas-de-Calais, N.W. Frankrijk. Berichtgever de redacteur van „Le petit Calaisien”, in welk blad het feit gepubliceerd werd.
- 11031, geringd te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 17 Juni 1912 door Dr. E. D. VAN OORT, als nestjong; 15 Juli 1912 geschoten te St. Valéry-sur-Somme, N.W. Frankrijk. Berichtgever Dr. A. CLIGNY, Boulogne-sur-Mer.
- 11140, geringd te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 17 Juni 1912 door Dr. E. D. VAN OORT, als nestjong; 1 Augustus 1912 geschoten te Paimpol, N. Frankrijk. Berichtgever de Heer P. PHILIPPE, Paimpol.
- 11145, geringd te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 17 Juni 1912 door Dr. E. D. VAN OORT, als nestjong; 15 Juli 1912 geschoten te St. Valéry-sur-Somme, N.W. Frankrijk. Berichtgever Dr. A. CLIGNY, Boulogne-sur-Mer.
- 11177, geringd te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 17 Juni 1912 door Dr. E. D. VAN OORT, als nestjong; 23 Augustus 1912 geschoten te Riva Bella, Calvados, N.W. Frankrijk. Berichtgever de Heer H. MUSTIÈRES, Riva Bella.
- 12916, geringd te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 17 Juni 1912 door Dr. E. D. VAN OORT, als nestjong; 8 Augustus 1912 geschoten te Pouliguen, Loire inférieure, W.

- Frankrijk. Berichtgever de Heer L. MARCHAND, Nantes.
- Nummer 12995, geringd te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 17 Juni 1912 door Dr. E. D. VAN OORT, als nestjong; begin December 1912 geschoten te Lagos, Z. Portugal. Berichtgever de Heer W. C. TAIT, Oporto, door mededeeling van het bericht in „O Seculo”.
- 12997, geringd te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 17 Juni 1912 door Dr. E. D. VAN OORT, als nestjong; 23 Juli 1912 geschoten te Fiquelleur-Equainville, mond van de Seine, N.W. Frankrijk. Berichtgever de Heer A. POMMEREST, Pont l'Évêque.
- 13027, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) 7 Juli 1912 door den Heer A. MAN IN 'T VELD, als nestjong; 13 November 1912 geschoten in de baai van de Canche bij Etaple, Pas-de-Calais, N. Frankrijk. Berichtgever de Heer C. MÉDEVILLE, Hesdin.
- 13029, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) 7 Juli 1912 door den Heer A. MAN IN 'T VELD; 25 Augustus 1912 geschoten te Oostduinkerke, België. Berichtgever de Heer I. FLORIZOONE, Oostduinkerke.
- 13031, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) 7 Juli 1912 door den Heer A. MAN IN 'T VELD; 11 Augustus 1912 geschoten te Bray-Dunes bij Duinkerken N. Frankrijk. Berichtgever de Heer A. POLIÉ, Bray-Dunes.
- 13184, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) 7 Juli 1912 door den Heer A. MAN IN 'T VELD; begin December 1912 geschoten te Barreiro, t. z. van Lissabon, Portugal. Berichtgevers de Heeren TH. E. QUISFORP, Lissabon, en A. BIVAR DE SOUSA, Lissabon, door mededeeling van het bericht voorkomende in „O Seculo” van 5 December 1912.
- 13196, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) 7 Juli 1912 door den Heer A. MAN IN 'T VELD; begin December 1912 geschoten in de Ria de Aveiro, mond van de Vouga, Portugal. Berichtgever Dr. B. AYRES, Coimbra.

Uit de hierboven en vroeger gepubliceerde vangsten van geringde kokmeeuwen is de verspreiding in zuidelijke richting over West-Europa van onze broedvogels geleidelijk na te gaan. Uit Afrika

werden mij nog geen vangsten bericht. Opmerkelijk is het, dat onder de hier overwinterende kokmeeuwen nog geen in ons land geringd voorwerp is waargenomen. Het is nog niet bewezen, dat de vele, hier 's winters verblijvende voorwerpen, ook hier broeden. Zeker is het, dat een groot aantal zuidelijk trekt.

Groote stern (*Sterna cantiaca*).

- Nummer 4724, geringd te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 17 Juni 1912 door Dr. E. D. VAN OORT, als nestjong; 23 Juli 1912 geschoten te Redon, dép. Ille et Vilaine, N.W. Frankrijk. Berichtgever de Heer H. LEROY, Redon.
- 4756, geringd te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 17 Juni 1912 door Dr. E. D. VAN OORT, als nestjong; 9 November 1912 geschoten bij Cacuaco, Quifangondo, Angola, Z.W. Afrika. Berichtgever de redacteur van het blad „Independente“, verschijnende te Loanda, door toezending van het nummer van 18 November 1912, waarin het geval vermeld is. Later berichtten mij ook de Heeren A. BIVAR DE SOUSA, Lissabon, en W. C. TAIT, Oporto, deze vangst.
- 4765, geringd te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 17 Juni 1912 door Dr. E. D. VAN OORT, als nestjong; 15 September 1912 geschoten op Texel.
- 4773, geringd te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 17 Juni 1912 door Dr. E. D. VAN OORT, als nestjong; 7 Augustus 1912 geschoten te Etel, Morbihan, N.W. Frankrijk. Berichtgever de Heer CORRARD, Etel.
- 5177, geringd te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 17 Juni 1912 door Dr. E. D. VAN OORT, als nestjong; tusschen 20 en 27 October 1912 geschoten te Mossamedes, Angola, Z.W. Afrika. Berichtgever de Gouverneur van Mossamedes.

Uit het schieten van een voorwerp op Texel blijkt, dat deze soort na den broedtijd zich ook in noordelijke richting langs de kust verplaatst. De beide vangsten uit Angola zijn zeer interessant en doen zien hoe ver zuidelijk onze broedvogels in den winter trekken.

Vischdiefje (*Sterna fluviatilis*).

- 1289, geringd te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 9 Juni 1912

- door den Heer D. BAKKER, als nestjong; geschoten te Saint-Waast bij Cherbourg, N. W. Frankrijk. Berichtgever de Heer L. CORBIÈRE, Cherbourg.
- Nummer 11546, geringd op Texel 8 Juni 1912 door Dr. J. J. BLANKSMA, als nestjong; 22 Augustus 1912 geschoten te Duinkerken, N. Frankrijk. Berichtgever de Heer P. ROBINEF, Bèthune.
- 11638, geringd te Hoek van Holland 26 Juni 1912 door den Heer G. J. VAN OORDT, als nestjong; 22 Augustus 1912 geschoten te Duinkerken, N. Frankrijk. Berichtgever de Heer P. ROBINEF, Bèthune.
- 11677, geringd te Hoek van Holland 26 Juni 1912 door den Heer G. J. VAN OORDT, als nestjong; begin October 1912 gevangen bij Tossens aan de Jade-boezem, Oldenburg, Duitschland. Berichtgever de Heer A. AMMERMANN, Oldenburg.
- 12132, geringd te Hoek van Holland 7 Juli 1912 door Jhr. W. C. VAN HEURN, als nestjong; 9 September 1912 gevangen bij Afferden (L.). Berichtgever de Heer J. CLEVERS, Afferden.
- 12150, geringd te Hoek van Holland 7 Juli 1912 door Jhr. W. C. VAN HEURN, als nestjong; 21 Augustus 1912 gevangen te Goudriaan (Z. H.). Berichtgever de Heer G. DEN HARTOGH, Apeldoorn.
- 13346, geringd te Hoek van Holland 19 Juli 1912 door den Heer G. J. VAN OORDT, als nestjong; 4 September 1912 gevangen te Willemstad (N. B.). Berichtgever de Heer J. KLOP, Willemstad.
- 13366, geringd te Hoek van Holland 19 Juli 1912 door den Heer G. J. VAN OORDT, als nestjong; 19 Augustus 1912 dood gevonden in de duinen bij Scheveningen. Berichtgever de chef van een politie-posthuis in Scheveningen.
- 13396, geringd te Hoek van Holland 19 Juli 1912 door den Heer G. J. VAN OORDT, als nestjong; 1 September 1912 dood gevonden te Hoek van Holland. Berichtgever de Heer W. J. M. HEYNEKEN, Hoek van Holland.
- 13488, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) in de tweede helft van Juli 1912, als nestjong; in de laatste

week van Augustus 1912 dood gevonden te Kjelst, West-Jutland, Denemarken. Berichtgevers de Heeren PAUL SCHRÖDER, Esbjerg, en H. HEILBUTH, Kopenhagen, door mededeeling van het bericht uit een Deensche courant.

Nummer 13705, geringd te Hoek van Holland 25 Juli 1912 door den Heer G. J. VAN OORDT, als nestjong; 30 Augustus 1912 levend gevangen aan boord van een stoomboot bij den Hoek van Holland, en den volgenden dag weer vrijgelaten. Berichtgever de Heer J. SCHOL, Rotterdam.

De vangsten in Oldenburg en Denemarken doen zien, dat het vischdieffe vóór het naar het zuiden trekt, soms vrij ver ten noorden van de plaats van uitbroeden, afdwaalt. Berichten omtrent het waarnemen van geringde voorwerpen dezer soort komen uit het buitenland slechts weinig in: het zuidelijkste punt, vanwaar ik tot heden een mededeeling ontving, is Noord-Frankrijk. Deze soort is tot in Zuid-Afrika waargenomen.

Velduil (*Asio accipitrina*).

- 7128, geringd op Texel 7 Juni 1912 door den Heer R. VAN EECHE, als nestjong; 28 Juli 1912 gevangen te Beemster (N.-H.). Berichtgever de Heer K. BEETS, Beemster. De vogel werd mij levend toegezonden, en daar hij, door een verwonding aan een der vleugels, niet geschikt tot vrijlaten was, schonk ik hem aan de Rotterdamsche Diergaarde.

Zanglijster (*Turdus musicus*).

- 1212, geringd te 's-Graveland (N.-H.) 10 Mei 1912 door den Heer A. J. BLAAUW, als nestjong; 26 September 1912 gevangen te Duffel, België. Berichtgever de Heer G. VAN DER LINDEN-SELS, Duffel.
- 2329, geringd te Vogelenzang (N.-H.) 7 Mei 1912 door Mr. H. A. LORENTZ, als nestjong; 23 Februari 1913 geschoten te Wirquin bij Lumbres, Pas-de-Calais, N. Frankrijk. Berichtgever de Heer D. AUTIQUET, Wirquin.

Spreeuw (*Sturnus vulgaris*).

- Nummer 3638, geringd te Roosendaal (N.-B.) in den zomer van 1913 door den Heer S. VAN HASSELT, als nestjong; 13 Januari 1913 tijdens sneeuwweeder aldaar stervende gevonden. Berichtgever de Heer H. L. VAN HAL, Roosendaal.
- 6764, geringd te Hengelo (O.) 23 Mei 1912 door den Heer G. H. LEURINK, als nestjong; 20 October 1912 gevangen te Etretat, Seine inf., N.W. Frankrijk. Berichtgever de Heer E. BARREY, Etretat.

Keep (*Fringilla montifringilla*).

- 9723, geringd te Boxtel (N.-B.) 30 October 1912 door Jhr. E. VAN RIJCKEVORSEL VAN KESSEL; 8 Januari 1913 gevangen te Groesbeek (G.). Berichtgever de Heer J. P. M. SOER, Groesbeek.

Kneu (*Cannabina cannabina*).

- 8856, geringd op Texel 24 Juni 1912 door den Heer J. REUVERS JR., als nestjong; 22 October 1912 gevangen te Lophem bij Brugge, België. Berichtgever de Heer E. TAXT, Leuven.

Niettegenstaande van verschillende kleine vogelsoorten, zwaluwen, lijsters, spreeuwen e. a., een niet onbelangrijk aantal geringd zijn, zijn de ingekomen berichten omtrent het terugvinden van deze, zooals uit de boven medegedeelde gevallen blijkt, uiterst gering. Wel werden mij nog een paar mededeelingen gedaan van het waarnemen van geringde voorwerpen korten tijd na het loslaten, ongeveer op dezelfde plaats waar het ringen plaats had; deze gevallen heb ik, als zijnde van weinig of geen waarde, niet gepubliceerd. Ooievaars, reigers en bonte kraaien, waarop ik in een vorig bericht speciaal de aandacht vestigde, en die ook in klein aantal geringd zijn, hebben nog geen enkel resultaat opgeleverd.

Leiden, Februari 1913.

Een en ander over zwanen en ganzen op Gooilust te 's-Graveland

DOOR

F. E. B L A A U W.

Met een afbeelding.

Steeds heb ik een groot aantal watervogels gehouden en vele soorten heb ik gefokt. Eenige soorten fokken geheel regelmatig en zijn als het ware huisdieren geworden, andere echter zijn altijd onzeker, zoodat zij het eene jaar fokken en het andere niet; dikwerf ook fokt één paar eener soort naar wensch, terwijl een ander niet wil voorttelen.

Tot de onzeker fokkende soorten behoort de trompetzwaan (*Cygnus buccinator*) uit centraal Noord-Amerika.

Het zal ongeveer 14 jaar geleden zijn, dat een Engelsche handelaar mij drie zwanen van deze soort aanbod met het bericht er bij, dat hij ze van den Zoologischen tuin te London teruggekregen had, omdat men daar meende dat het bastaarden waren. Volgens hem waren het echter zonder twijfel jonge trompetzwanen. Ik liet de zwanen op zicht komen, en daar bastaarden van *Cygnus olor* en *Cygnus buccinator* mij toevallig bekend waren en de gezonden vogels niet daarop geleden, zoo accepteerde ik het drietal, dat ook ik voor jonge trompetzwanen hield. Zij waren grijs en wit gevlekt, met lichte pooten en rose en zwart gevlekte bekken; toen ik ze een jaar had, waren zij wit met zwarte bekken en zwarte pooten, zooals trompetzwanen behooren te zijn.

Na een jaar of drie waren twee dier zwanen gepaard en maakten een groot nest aan den waterkant. Zes eieren werden gelegd en zes jongen kwamen uit. Deze jongen hadden hetzelfde korte, vastaanliggende dons, dat ook donsjongen van *Cygnus musicus* en *Cygnus bewickii* dragen; zij waren opvallend klein voor jongen van zulke groote vogels.

De nekjes werden dadelijk stijl omhoog gehouden, zooals de oude vogels dat doen.

Eerst groeiden zij maar langzaam en drie van de zes stierven, maar daarna ging het snel en in 't najaar waren het groote grijze

zwanen met lichte pooten en rose bekken met zwart gevlekt, en een jaar later waren zij gelijk aan de ouden. De kleine jongen zitten niet op den rug der oude vogels, maar de moeder gaat 's nachts op 't nest zitten en de jongen kruipen dan onder haar.

Een reeks jaren hierna broedden de oude zwanen elk jaar, maar er stierven altijd veel jongen. Ik bedacht toen om de eieren, tegen dat zij moesten uitkomen, aan een broedsche kalkoenhen te geven. De jongen kwamen uit en konden nu goed gevoed en verzorgd worden en . . . allen bleven leven. Dit was dus een groot succes, maar voor dit paar zwanen had ik het te laat bedacht, want na dien tijd hebben zij geen eieren meer gelegd. Ik heb nu een jong wijfje van 't oude paar gepaard met een ingevoerden man, en ik heb hoop dat die eindelijk ook eens met broeden zullen beginnen.

Een regelmatige fokker is, zooals iedereen weet, de zwarte zwaan uit Australië, en niet minder regelmatig fokt de zwartnek-zwaan uit zuidelijk Zuid-Amerika. De jongen van beide soorten worden door de oude vogels op den rug gedragen onder de vleugels. Bij beide soorten hebben de donsjongen lang, pluizig, los dons, dat geheel verschilt van 't korte fluweeldons der vroeger besproken zwanen. De zwartnek-zwaan is veel teerder dan de zwarte zwaan, evenals bijna alles wat uit Zuid-Amerika stamt, maar met zorg is deze soort toch zeer goed te fokken. Ik heb tot twaalf jongen in twee broedsels in één zomer van één paar gefokt.

Wat de ganssoorten betreft van 't genus *Anser*, zoo heb ik mij nooit er op toegelegd om die te fokken, alleen van den fraaijen *Anser minutus* had ik eens drie eieren, die onbevruucht waren.

Van de door haar zwakkeren bek van de eigenlijke ganzen iets afwijkende Indische gans (*Anser indicus*) krijg ik af en toe jongen, echter steeds in zeer gering aantal. Gewoonlijk komt maar één, hoogstens twee der eieren uit. De jongen zijn echter zéér gemakkelijk groot te krijgen en groeien zeer snel.

Ik bezit drie ingevoerde vogels van deze soort, die als kuikens in Mongolië gevangen werden en met de Przewalsky-paarden medekwamen. Deze vogels (oorspronkelijk waren er vier, totdat er één wegyloog en vernield werd) zijn buitengewoon mak en volgen mij zoodra ik den tuin, waar zij huizen, betreed.

Als ik ze een paar dagen voër dan worden zij zoo vertrouwelijk, dat ik ze op mijn knie kan nemen. (Zie afbeelding.)

Van de prachtige keizerganzen (*Anser canagicus*) uit de omgeving der Behringstraat heb ik nog geen jongen gefokt, maar ik kreeg de

dieren voor anderhalf jaar als zeer jonge vogels, zoodat de tijd daartoe eerst nu aanbreekt.

Van de sneeuwganzen, die ik ten onrechte van de eigenlijke ganzen acht afgescheiden te zijn, fok ik regelmatig jongen, zoowel van *Chen hyperboreus* met den blauwen vorm *coerulescens*, als van

den sierlijken, kleinen *Chen rossi*. De donsjongen van den blauwen vorm (*coerulescens*) zijn dadelijk te onderscheiden van die van den witten vorm. Zij zijn geheel olijfgroen zwart met witte keel, terwijl die van *Chen hyperboreus* geel en grijszwart zijn. Het eerste vederkleed van den blauwen vorm is roetachtig zwart met witte keel, terwijl de jongen van den witten vorm prachtig wit met zilvergrijsen glans en donkere schachtstrepen zijn.

De donsjongen van *Chen rossi* zijn prachtig grijs met geleu of

zilverwitten kop, en in 't eerste vederkleed zijn zij ongeveer als jonge witte sneeuwganzen. *Chen rossi* broedt slechts 21 dagen, terwijl de andere soorten minstens 28 dagen broeden.

De kleine *Bernicla jubata* uit Australië is een zeer onzekere fokker. Het eene jaar legt het wijfje tot negen eieren, dan misschien weer een paar jaar niet, om dan weer opnieuw te beginnen. De jongen groeien merkwaardig snel. Ik weet geen andere gans of eend die zich zóó snel ontwikkelt.

Van de prachtige, groote zwartvleugelgans uit de Cordilleras van Chile (*Chloëphaga melanoptera*) heb ik helaas alléén mannen! Wie bezorgt mij wijfjes? Ik kon ze niet krijgen toen ik in Chile was.

Chloëphaga magellanica van de Falkland-eilanden, *Chl. dispar* van Vuurland, *Chl. poliocephala* en *Chl. rubidiceps* zijn uitstekende fokkers: elk jaar kan men op jongen rekenen en ze ook groot krijgen, als men maar eerst weet hoe ze te behandelen. De kleinere, fraaie grijskop- en roodkopganzen toch, zijn in het eerste jaar nog al teer.

Van *Chloëphaga antarctica* heb ik maar eens één jongen man bezeten, die ik zelf van de Chonos-Archipel tehuis bracht. Deze soort is zeer teer en het bezit daarvan zal wel altijd tot de vrome wenschen blijven behooren, hetgeen wel daaraan ligt, dat het echte zeevogels zijn, die van zeewier en zeediertjes leven, welke men ze in de gevangenschap moeilijk kan verschaffen.

De sandwich-gans (*Nesochen sandricensis*) die tegenwoordig zoo uiterst zeldzaam is, is wel niet zoo moeilijk te fokken, maar de wijfjes zijn zeer teer in den tijd van 't eierleggen, zoodat ik ze dan dikwijls verlies. De jongen groeien gemakkelijk op. Den eersten winter moet men de jongen tegen vorst beschermen, later is dit niet noodig. Vooral de wijfjes van deze soort worden, wanneer er geen man bij is, buitengewoon mak. Een paar ingevoerde vogels van Hawaï zouden mij zeer welkom zijn ter bloedverversching.

Chenaloper jubata, de Orinoco-gans, die zoo aardig kan pronken met uitgespreide vleugels, is ook al geen vertrouwbare fokvogel, en slechts af en toe, als het voorjaar warm is, legt het wijfje eieren. Ik heb broedsels van 8 jongen gehad. Tegen vorst kunnen zij in 't geheel niet, ook de oude vogels niet, zoodat men ze 's winters moet binnenhalen.

De hoendergans van Australië (*Cercopsis uorae hollandiae*) is een harde, sterke vogel, die geregeld eieren legt, echter alleen dáárdoor moeilijk te fokken is, omdat de eieren in December of Januari gelegd worden. Met zorg is dit bezwaar echter te overwinnen en ik fok ze elk jaar.

Een zeer moeilijk te fokken gans is de ekstergans uit Australië (*Anseranas melanoleuca*); ik geloof dat het nog niemand gelukt is er jongen van te kweken. Naar ik verneem broeden deze vogels in Australië in kolonies in 't riet; zoowel de gezelligheid van hun soort, als het subtropische rietmoeras vinden zij in Europa in gevangenschap niet. Voor een paar jaar had ik een paar dat losvlog, hetgeen een zeer fraai gezicht opleverde. Hoog over de boomen vlogen zij van het eene water naar het andere en zij waren van plan te nestelen in een platte mand, die op een paal in 't water stond. Toen gebeurde echter iets, dat alles bedierf. Het wijfje stierf bij het leggen van haar eerste ei, en kort daarop trok het alleen gelaten mannetje weg, om nooit weer terug te keeren.

Deze vogels gelijken in de vlucht veel op een ooievaar en het is haast moeilijk te gelooven dat het werkelijk ganzen zijn. Zij ruien bovendien zooals de hoendervogels of ibissen, zóódanig, dat zij altijd vliegen kunnen. Onder het vliegen verspreiden zij een eigenaardige muskuslucht. Zij hebben bijna geen zwemvliezen en loopen gaarne door ondiep water, maar zwemmen zelden. 's Nachts zetten zij zich altijd, en ook gaarne overdag, op struiken of boomen. Ik geloof dat zij verwant zijn met de waad- of steltvogels, al gelijkt hun bek op een ganzenbek; ik zou ze in het systeem een plaats aanwijzen in de buurt van de ibissen en lepelaars. Jammer, dat ik geen jongen van deze soort kan krijgen; dit zou zoo interessant zijn! Eens had ik een mannelijk exemplaar in een volière met een wijfje der zwartgezicht-ibis uit Patagonië. Deze vogels hadden de gewoonte naast elkaar op een tak te zitten en zich over en weer met de snavels te liefkozen.

Hieronder volgt een lijst der soorten van zwanen en ganzen, welker leven in gevangenschap ik uit eigen ondervinding ken:

Cygnus musicus, *C. bewickii*, *C. buccinator*, *C. americanus*, *C. atratus* en *C. nigricollis*. *Coscoroba candida*. *Anser cinereus*, *A. arvensis*, *A. segetum*, *A. brachyrhynchus*, *A. minutus*, *A. albifrons*, *A. canagicus* en *A. indicus*. *Chen hyperboreus*, *Ch. coerulescens* en *Ch. rossi*. *Bernicla brenta*, *B. glaucogaster*, *B. leucopsis*, *B. ruficollis*, *B. minima*, *B. jubata* en *B. melanoptera*. *Chloëphaga magellanica*, *Chl. dispar*, *Chl. poliocephala*, *Chl. rubidiceps* en *Chl. antarctica*. *Chenalopez jubata*. *Nesochen sandricensis*. *Cereopsis norae hollandiae*. *Anseranas melanoleuca*. *Plectropterus niger*.

Gooilust, Januari 1913.

Ornithologische waarnemingen in Nederland

MEDEGEDEELD DOOR

DR. E. D. VAN OORT.

In de afgelopen wintermaanden, die zich over het geheel door een zeer milde temperatuur kenmerkten, vielen enkele interessante waarnemingen te boekstaven. De beide vorstperiodes, van omstreeks half Januari en van de tweede helft van Februari, leverden weinig of geen bijzondere gasten op.

De meer belangrijke vangsten, zoowel met het oog op zeldzaamheid der soort, als wel met het oog op het jaargetijde, laat ik hier volgen.

Branta bernicla (L.) -- Rotgans.

Den 4den Februari 1913 werd een afwijkend gekleurd, vrouwelijk voorwerp op de Zuiderzee bij den Helder geschoten en aan het Rijks Museum van Natuurlijke Historie te Leiden toegezonden. De groote slagpennen van den linkervleugel zijn geheel wit; van den rechtervleugel zijn de beide eerste slagpennen geheel wit en de derde wit aan het uiteinde. Op de borst bevindt zich een driehoekige, zuiver witte vlek. Aan het voorhoofd, midden op den kop, aan de kin en hier en daar aan de zijden van den kop en hals zijn, behalve de normale witte vlekken, witte vederen tusschen de donkere te zien. De bovensnavel heeft aan de rugzijde en de onder-snavel in het midden der beide kaakhelften een witte vlek. De onderzijde is zeer licht grijs, en het donkere voorste gedeelte van de borst is eveneens lichter van kleur dan gewoonlijk.

Abnormale teekening en kleur komen bij deze soort, en bij wilde ganssoorten in het algemeen, uiterst zelden voor.

Met betrekking tot den witbuikigen vorm van de rotgans wil ik hier de volgende opmerkingen aanknoopen. In vorige mededelingen heb ik dezen vorm vermeld onder den naam van *Branta bernicla glaucogaster* (Brehm), en de voorwerpen opgenoemd, die in de verzameling van het Rijks Museum aanwezig zijn. ALPHÉRAKY

onderscheidt in zijn werk over de ganzen van Europa en Azië ¹⁾ drie vormen van de rotgans, nl. de gewone rotgans, *Branta bernicla* (L.), broedende in het arktische gedeelte van Europa en van Azië tot den mond van de Lena; de witbuikige rotgans, *Branta bernicla glaucogaster* (Brehm), broedend van Parry-eiland in Noord-Amerika tot Groenland, maar in den broedtijd eveneens waargenomen onder broedende voorwerpen van den gewonen vorm, en ten slotte de zwartbuikige rotgans, *Branta bernicla nigricans* (Lawrence), broedende in arktisch Azië oostelijk van de Lena tot in het westelijk gedeelte van arktisch Noord-Amerika. Het feit dat in het broedgebied van den gewonen vorm ook voorwerpen van den witbuikigen werden waargenomen was voor eenige ornithologen, o. a. SALVADORI ²⁾, aanleiding, deze beide vormen niet te scheiden, doch slechts één vorm aan te nemen, welke in 2 kleurfasen zou optreden. „Ik zou de twee vormen gescheiden gehouden hebben”, zegt laatstgenoemde schrijver, „ware het niet, dat een voorwerp van Nova Zembla tot den lichtbuikigen vorm behoorde, en dat deze vogel bovendien het wit aan de zijden van den nek aan de voorzijde vereenigd had, een eigenschap, die eveneens voorkomt bij in Engeland geschoten voorwerpen van den donkeren vorm.” Het al of niet vereenigd zijn aan de voorzijde der witte zijvlekken van den hals is bij onderzoek van meer materiaal gebleken geen kenmerk te zijn, waardoor men de beide vormen zou kunnen scheiden. Het eenige verschil bestaat in de kleur der onderzijde, die bij den gewonen vorm donkergrijs, bij den witbuikigen van zeer lichtgrijs tot wit is. Echter komen tusschen de beide uitersten allerlei overgangen voor. Uit ons land heb ik voorwerpen ontvangen, die volkomen overeenstemmen met Noord-Amerikaansche witbuikige voorwerpen, echter heb ik ook meer dan één voorwerp ontvangen, waarvan de onderzijde geheel lichtgrijs is. Legt men deze voorwerpen naast witbuikige voorwerpen, dan toonen zij erg donker, legt men ze daarentegen naast voorwerpen van den gewonen, donkeren vorm, dan schijnen zij echter zeer licht van kleur. In een serie van 34 huiden, die ik langzamerhand uit Nederland bijeengebracht heb, aangevuld door 11 opgezette voorwerpen, reeds in het Rijks Museum aanwezig, benevens 6 voorwerpen uit de collectie VAN WICKEVOORT CROMMELIN en nog 2 Noord-Amerikaansche

1) S. ALPHÉRAKY, *The Geese of Europe and Asia*, London, 1905.

2) *Catalogue of the birds in the British Museum*, vol. XXVII, 1895.

voorwerpen, in het geheel dus een aantal van 53 stuks, is de geleidelijke overgang van den donkeren in den lichten vorm fraai te zien. Door beschouwing van dit materiaal is men geneigd geen waarde meer te hechten aan het bestaan van twee verschillende vormen. Echter is dit materiaal niet geschikt de vraag van het al of niet bestaan van 2 vormen op te lossen, daar de vogels in den loop van eenige jaren verzameld zijn in hun winterverblijf, en het dus voorwerpen kunnen zijn, die uit verschillende broedgebieden herwaarts gekomen zijn.

Meer waarde ter oplossing van bovenbedoelde vraag heeft het materiaal, dat door de expeditie van Professor A. KOENIG uit Bonn op Spitsbergen werd bijeengebracht, en dat op meesterlijke wijze door Dr. O. LE ROI beschreven werd ¹⁾. Voor definitieve oplossing der vraag is ook dit materiaal alleen niet toereikend; slechts een uitgebreide serie, verzameld op de broedplaatsen van den Amerikaanschen witbuikigen vorm, en een dergelijke, verzameld op de meer oostelijk gelegen broedplaatsen van den gewonen vorm (Taimyrschiereiland, etc.), kunnen de gewenschte uitkomst geven. Het materiaal door de bovengenoemde expeditie op Spitsbergen verzameld, bestaat uit 72 voorwerpen, die met het oog op de kleur der onderzijde een doorlopende reeks vormen, waarvan de beide uiteinden de volgende uitersten te zien geven. Bij de donkerste exemplaren strekt de bruingrijze kleur zich over de borst tot ongeveer het midden van de buik uit en zet zich nog wigvormig in het geheel witte gedeelte van het achterlijf voort. Bij de lichtste exemplaren is slechts het voorste gedeelte van de borst bruingrijs, terwijl het achterste gedeelte van de borst wit is met onduidelijke grijze dwarsbanden. Deze beide uitersten zijn door allerlei tusschenvormen met elkaar verbonden. Het meest komt echter een kleur voor, die juist tusschen de beide uitersten in ligt. LE ROI brengt al deze verschillende kleurphases tot denzelfden vorm, *Branta bernicla* (L.), en houdt het er voor, dat bij de rotgans, evenals bij *Fulmarus glacialis* en vele andere Noordsehe vogelsoorten, zich het geval voordoet, dat op dezelfde plaats de meest verschillende kleurphases naast elkaar voorkomen.

Het feit dat het meerendeel der voorwerpen van Spitsbergen het midden houdt tusschen den donkeren en den lichten vorm, zou m. i.

1) A. KOENIG, Avifauna Spitzbergensis, Spezieller Teil bearbeitet van O. LE ROI, Bonn, 1911.

een bewijs kunnen zijn, dat Spitsbergen een overgangsgebied is, terwijl het broedgebied van den donkeren vorm meer oostelijk en dat van den lichtbuikigen vorm meer westelijk ligt. Het komt mij zeer onwaarschijnlijk voor, dat de rotgans over haar geheele broedgebied steeds in gelijke verhouding in een donkere en een lichte phase zou optreden, en het zou wel zeer toevallig zijn dat juist uit het westelijk deel van haar broedgebied tot heden alleen lichtbuikige voorwerpen en uit het oostelijk deel bijna uitsluitend voorwerpen met donkergrijze onderzijde verkregen werden. In Oost-Azië en westelijk Noord-Amerika komt een vorm van de rotgans, *Branta bernicla nigricans* (Lawrence), voor, welks onderzijde nog donkerder, bijna zwart, is. Of tusschen dezen vorm en de typische *Branta bernicla* (L.) steeds een scherpe scheiding te maken is, is mij niet bekend.

Zeer waarschijnlijk zijn de in West-Europa en in ons land waargenomen lichtbuikige voorwerpen slechts bij uitzondering Noord-amerikaansche of Groenlandsche vogels, en meestentijds afkomstig uit het overgangsgebied, waartoe dan Spitsbergen voornamelijk behoort.

Omtrent den juisten naam van den witbuikigen vorm heeft Dr. LE ROI in genoemde verhandeling een belangrijke opmerking gemaakt. De naam *glaucoaster* kan niet gebruikt worden, daar C. L. BREHM dezen naam het eerst gebruikt heeft in het tijdschrift „Isis” van 1830, zonder een beschrijving van den vogel te geven. In 1831 heeft BREHM in zijn „Handbuch der Naturgeschichte der Vögel Deutschlands” den naam *glaucoaster* gegeven aan een vogel met zeer donkere onderzijde, en een andere met lichtgrijze borst en witten buik „*collaris*” genoemd. Indien de witbuikige vorm dus afgescheiden dient te worden, moet hij den naam dragen van *Branta bernicla collaris* (Brehm).

Circus cyaneus (L.) — **Blauwe kuikendief.**

De Heer F. K. BARON VAN DEDEM deelde mij mede, dat hij van deze soort een wijfje ontving, dat 30 November 1912 te Windesheim (O.) op een stap gevangen werd, en een jong mannetje, dat 27 December op dezelfde plaats geschoten werd. Krop en maag van dezen laatsten vogel bevatten overblijfselen van een boomleeuwerik.

Winterwaarnemingen zijn bij deze soort reeds meer gedaan: het Museum te Leiden bezit o. a. 3 voorwerpen van November, 2 van December, 1 van Januari en 2 van Februari. Deze *Circus*-soort

werd van de hier te lande broedende kuikendieven het talrijkst in den winter aangetroffen; *C. aeruginosus* is slechts zeer enkel in den winter geobserveerd; *C. pygargus*, zoo ver ik weet, nog niet.

Cerchuis limunculus (L.) — **Torenvalk.**

Een jong ♂, dat 26 Februari 11. te Leiden gevangen werd, heeft aan drie teenen, de beide middelteenen en den binnenteen van den rechter poot, witte in plaats van zwarte nagels.

Charadrius dominicus fulvus Gmelin — **Aziatische goudplevier.**

Ik ontving voor mijn collectie een ♀, dat 1 December 1912 te Buitenpost (F.) gevangen werd. — J. G. SILLEM.

Larus minutus Pallas — **Dwergmeeuw.**

Onlangs ben ik in het bezit gekomen van een ♀, dat 14 December 1912 te Hornhuizen (Gr.) bemachtigd werd. — J. G. SILLEM.

Voor de collectie van het Rijks Museum ontving ik twee voorwerpen, die resp. 18 December 1912 bij Westervlieland (Gr.) en 18 Januari 1913 bij Texel geschoten werden.

Cephus grylle (L.) — **Zwarte zeekoet.**

Een ♀ in winterkleed werd 14 Januari 1913 bij Texel geschoten en mij voor de collectie van het Museum toegezonden. Het aantal Nederlandsche voorwerpen in deze verzameling bewaard, bedraagt thans vier.

Alle alle (L.) — **Kleine alk.**

Een ♀ werd 2 November 1912 te Oude Wetering bij Leiden bemachtigd, en bevindt zich in mijne collectie. — J. G. SILLEM.

Van Texel ontving ik een doodgevonden, bedorven exemplaar, dat aldaar 18 Januari 1913 opgeraapt werd.

Picus martius L. — **Zwarte specht.**

Den 9den Januari 1913 werd een ♀ bij Helmond geschoten en door den Heer Jhr. E. WESSELMAN VAN HELMOND het Rijks Museum te Leiden welwillend ten geschenke gegeven.

Blijkens een schrijven van Dr. C. KERBERT is het Genootschap „Natura Artis Magistra” te Amsterdam in het bezit gekomen van een ♂ geschoten 3 September 1911 te Volthe bij Denekamp (O.) en

een ♂ 29 October 1911 aldaar geschoten. Volledigheidshalve vermeld ik deze waarnemingen nog hier.

Locustella naevia (Boddaert) — **Sprinkhaanrietzanger.**

Den 11den December 1912 werd een ♂ dood gevonden bij den vuurtoren van Westschouwen (Z.), waar het den vorigen nacht verongelukt was. Ik ontving het voorwerp voor de collectie van het Rijks Museum te Leiden. Voor den sprinkhaanrietzanger is dit een zeer late datum.

Leiden, 28 Februari 1913.

M. H. A. L. MERCKELBACH. †

Den 2den Februari 1913 overleed na een korte, hevige ongesteldheid, op 44-jarigen leeftijd, ons medelid de Heer M. H. A. L. MERCKELBACH, Docent aan de Onderwijsinrichtingen te Rolduc (L.). De overledene, met wien ik vele jaren op oölogisch gebied in geregelde correspondentie ben geweest, legde zich vooral toe op het onderzoek der broedvogel-fauna van Zuid-Limburg. Hier zij er aan herinnerd, dat het de Heer MERCKELBACH is geweest, die ons het eerst *Motacilla boarula* L. als een gewone broedvogel in dat gedeelte van ons land heeft doen kennen.

Medio Januari jl. nog mocht ik van Z.W.Ew. een schrijven ontvangen, waarin hij o. a. de hoop uitsprak in het aanstaande seizoen zekerheid te zullen verkrijgen omtrent het broeden in genoemd gebied van twee vogelsoorten, waarvan dat tot heden onbekend was; in hetzelfde schrijven stelde hij tevens bijdragen voor „Ardea” in uitzicht. Weinig vermoedde ik toen, dat het zijn laatste brief aan mij zoude zijn.

Requiescat in pace!

A. A. VAN PELT LECHNER.

Arnhem, Februari 1913.

Reglement voor de leesportefeuille

van de Nederlandsche Ornithologische Vereeniging.

Art. 1. De deelnemers aan de leesportefeuille betalen een extra-contributie van / 1.—, die tegelijk met de gewone contributie wordt geïnd.

Art. 2. De deelnemers verbinden zich de portefeuille en haar inhoud met zorg te behandelen. Wanneer door hun schuld boeken of tijdschriften beschadigd worden of geheel of gedeeltelijk verloren raken, zijn zij verplicht de herstelling der schade te betalen of de kosten van aanschaffing van nieuwe exemplaren der verloren geraakte boeken of tijdschriften te dragen.

Art. 3. De deelnemers zijn gehouden de portefeuille op den Maandag der tweede week, volgende op die waarin zij de portefeuille hebben ontvangen, op hunne kosten aan den persoon te zenden, wiens naam op de lijst aan de binnenzijde van elke portefeuille geplakt, op den hinnen volgt.

Art. 4. In iedere portefeuille ligt een lijst, waarop de boeken, tijdschriften etc., die de portefeuille behoort te bevatten, zijn aangegeven. Wanneer een deelnemer bij ontvangst der portefeuille bevindt, dat de inhoud niet met deze lijst overeenkomt, of wanneer een boek of tijdschrift beschadigd is, geeft hij hiervan onmiddellijk kennis aan den secretaris, zoowel als aan zijn voorganger op de lijst der deelnemers.

Art. 5. Bij herhaalde nalatigheid in het opvolgen der hierboven genoemde voorschriften — indien althans geen force majeure aanwezig is — kan het Bestuur den nalatige voor den tijd van één jaar van de deelname aan de portefeuille uitsluiten.

Art. 6. Wanneer een deelnemer (door ziekte, uitstедigheid etc.) de portefeuille niet kan ontvangen, geeft hij hiervan aan zijn voorganger kennis, die de portefeuille dan aan den eerstvolgenden persoon op de lijst doorzendt.

Art. 7. Zij, die de leesportefeuille met meer wenschen te ontvangen, moeten daarvan vóór 1 April van het loopende jaar aan den secretaris kennis geven.

ARDEA

Tijdschrift

der

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging

Jaargang II.

JUNI 1913.

Aflevering 2.

Kleurafwijking

(*Heterochrosis*)

DOOR

Dr. A. E. H. SWAEN.

Onder heterochrosis verstaat men in de vogelkunde eene reeks verschijnselen waarbij de kleur van de gewone afwijkt. Gewoonlijk is heterochrosis een pathologisch verschijnsel: zoo wordt b.v. albinisme veroorzaakt door de ziekelijke afwezigheid van zwarte kleurstof. Niet zelden is het albinisme het gevolg van eene kwetsing der pulpa. Bij volslagen albino's zijn de pupil en iris rood, doordien de bloedvaten door deze anders sterk gekleurde deelen heenschijnen. Witte kraaien en raven zijn de sterkste en treffendste voorbeelden van albinisme. Is de pulpa gekwetst, dan herstelt zich de kleur gewoonlijk na de volgende of latere rui. Om het verschijnsel der verkleuring geheel duidelijk te maken moet ik een enkel woord zeggen over de kleur der vogels.

De kleuren worden veroorzaakt: 1e. door kleurstof; 2e. door structuur; 3e. door vereeniging van deze beide.

1. De chemische of absorptie-kleuren zijn het gevolg van kleurstof òf in den vorm eener oplossing in de gekleurde deelen, òf in den vorm van lichaampjes in en tusschen de cellen der gekleurde

deelen. Deze kleuren zijn standvastig en wisselen niet naar het licht. Hiertoe behooren altoos zwart, rood en bruin, meestal oranje en geel, zelden groen en nooit blauw. Ik zal de verschillende kleurstoffen niet opnoemen, maar mij bepalen tot:

Zoomelanine, de zwarte kleurstof, verspreid in amorphe lichaampjes.

Zoonerythrine, het rood o. a. om de oogen der korhoenders, en dat der ibissen. Bij deze laatste hangen de tinten af van de grootere of kleinere hoeveelheid vet in de veeren.

Turacine vermeld ik, ofschoon het slechts bij de Afrikaansche Musophagidae (*Turacus*) voorkomt. om de eigenaardigheid dat, wanneer de vogels zich baden, de kleurstof zich loslaat en 't water verft. Spoedig echter herstelt zich de kleur.

Bruin is geen primitieve kleur, maar rood plus zwart. Wit is nooit een kleurstof.

2. Objectieve structuurkleur is het gevolg van kleurstof plus een bijzondere structuur van de daarboven gelegen kleurlooze deelen. Hiertoe behooren altijd blauw en violet. Een veer met zulke kleuren vertoont, tegen het licht gehouden, slechts de kleur van het pigment. Men kan dit beproeven met de donkerblauwe veeren van een papegaai, die dan grijs of geelachtig zijn. Ook bij beschadiging is dit het geval. De laag boven de kleurstof is overlangs gevoerd en vertoont kleine veelhoekige lichaampjes.

3. Subjectieve structuurkleuren (prismatische en metaalkleuren) wisselen met den hoek van het licht in de volgorde van de kleuren van den regenboog. De oorzaak hiervan is te zoeken in de structuur der veeren boven de kleurstof. Voor bijzonderheden verwijs ik naar NEWTON, Dictionary of Birds; ARRIGONI DEGLI ODDI, Manuale di Ornitologia italiana; A. H. EVANS, Birds.

Uit het voorgaande zal blijken dat afwezigheid van kleurstof moet leiden tot albinisme. Evenzeer kan zich het geval voordoen dat er te veel van een kleurstof aanwezig is. Dit te weinig of te veel leidt, behalve tot albinisme, tot de volgende afwijkingen.

Melanisme, veroorzaakt door te veel zwarte kleurstof. Het is vooral waargenomen bij den goudvink, leeuwerik en snip. Donkere snippen zijn zelfs als een afzonderlijke soort beschreven (*Scolopax sabinii*)!

Xantochroïsme, een gelere tint van rood of oranje dan gewoonlijk.

Erythrisme, een sterkere roode kleuring, vooral een kunstmatige.

Acianisme, een gele verkleuring van groene veeren. Dit gaat dikwijls gepaard met albinisme, o. a. bij de pimpel- en koolmees, die dan geheel wit zijn, behalve de romp, die fraai kanariegeel is.

Isabellisme, een naam die zichzelf verklaart. Isabelkleurige variëteiten komen, zooals uit de navolgende lijsten blijkt, veel voor. Isabellisme kan gedeeltelijk of volkomen zijn.

Leucochroisme. In lateren tijd heeft men de uitdrukking albinisme wel beperkt tot gevallen waarin de witheid van enkele of verscheidene veeren het gevolg is van een kwetsing der pulpa, en het eigenlijke albinisme, in den zin dien wij eraan hechten, leucochroisme genoemd.

Allochroisme. Dezen naam geeft men wel eens aan een kleuring die zich kenmerkt door witte vlekken of strepen, zooals bv. bij *Merula torquata*. Bij sommige vogels komt het, vooral bij jonge exemplaren, vrij veelvuldig voor, dat de vleugels, de staart of beide van witte strepen voorzien zijn, die met het ruien verdwijnen. Dit is door ARRIGONI DEGLI ODDI onder anderen waargenomen bij de meerls en door hem onder den naam urozonatura en uropterozonatura beschreven (Manuale di Ornitologia italiana, p. 91).

Geraiochroisme. Dit is de witte verkleuring als gevolg des ouderdoms.

Thans ga ik over tot de bespreking der mij bekende gevallen van heterochrosis bij in Nederland waargenomen vogels. Veel is hierover niet geschreven. In het Journal für Ornithologie van 1890 geeft de bekende PAUL LEVERKÜHN onder den titel „Ueber Farbenvarietäten bei Vögeln” een overzicht van de gevallen van kleurafwijking door hem gevonden in de musea van Artis, van de Rotterdamsche Diergaarde, en van Leiden, en in de particuliere verzamelingen van den Heer VAN WICKEVOORT CROMMELIN te Haarlem en den Heer COENRAADT te Zwolle, op een reis door Nederland in 1888. H. KOLLER, destijds preparateur van Artis, vermeldt kleurafwijkingen in zijn artikel „Naamlijst van in den vrijen natuurstaat waargenomen vogels” in het Feestnummer van 1 Mei 1888, uitgegeven door het Genootschap Natura Artis Magistra. Een zeer belangrijke bron voor onze kennis der kleurafwijkingen zijn de jaarlijksche waarnemingen verzameld door de Heeren ALBARDA, SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG en VAN OORT.

Ik ga dan over tot de mededeeling der verschillende gevallen van heterochrosis in ons land, die ik heb kunnen vinden. Dat de lijst volledig is, zou ik allerminst willen beweren; in particuliere ver-

zamelingen zal zich ongetwijfeld nog menig exemplaar bevinden. Aan den anderen kant is de mogelijkheid niet buitengesloten dat één exemplaar tweemaal genoemd is, daar enkele mededeelingen van LEVERKÜHN ook bij ALBARDA voorkomen.

I. Uit LEVERKÜHN's mededeelingen:

Circus rufus. ♂ juv. ged. 1860, Z. H.

Hirundo rustica. Zes exemplaren, waaronder één volkomen wit met roode iris. 1842, 1863, 1871, N. 1)

Cuculus canorus. Eén geheel wit (iris?), geen herkomst. De andere gedeeltelijk, ♂ 1886, Z. H.

Pica caudata. Een geheel wit, donkere iris, levend in Artis 1888. Negen witte vroeger in Artis gehad.

Sturnus vulgaris. 1 lichtwijnrood, roode iris ♂, N. — 1 volkomen wit, roode iris ♀, N. — 1 volkomen wit, roode iris, N. — 1 lichtisabelkleurig, roode iris, N. — 1 volkomen wit, roode iris ♂ juv., Z. H. — 1 zilverwit, roode iris, N. — 8 min of meer wit, alle N. H. en Z. H. behalve 1 ex. uit N. B. en 1 uit Geld.; hieronder 3 ♂, 2 ♀.

Corvus monedula. 1 ged. alb. ♂ ad., 1884, N. H., — 1 links geheel wit, rechts slechts hier en daar. 1870, ♀, N. H. — 1 ged. alb., ♀, 1879, Z. H. — 1 ged. alb. ♀, 1855, N. H. — 1 geh. alb., ♀, 1885. N. In gevangenschap geweest! — 1 geh. alb. ♀, N.

Corvus frugilegus. 1 geh. alb. Iris? N.?

Corvus corone. 1 ged. alb. Gr. — 1 geh. alb. Iris? N. — 1 ged. alb. 1868, Z. H.

Garrulus glandarius. 1 ged. alb. ♀. Z. H.

Turdus merula. 13 ex., alle ged. alb. 1861, 1866, 1868, 1876, 1876, 1886, 1886, 1887, 1887. 1 juv. geslacht? — 2 ♀ ad. — 3 ♂ juv. — 3 ♂. — 1 ♂ ad. — 1 ♀ — 1 ♀ juv.

Turdus torquatus. ged. alb. ♂ ad. N.?

Turdus pilaris. isabellisme. N.

Turdus musicus. 1 ged. alb., ♀. 1864, Z. H. — 1 isab. ♂. 1883, Fr.

Turdus iliacus. 1 isab., N. — 1 vale var., N. — 1 isab., ♀. 1887, Fr.

Ruticilla phoeniceurus. 1 ged. alb., 1878, N. H. — 1 mel. hermaphrodit? N.?

1) Met N. bedoelt LEVERKÜHN dat de vogel uit Nederland afkomstig is, doch dat de plaats van herkomst niet nader is aangeduid.

- Saxicola oenanthe*. 1 vale variteit. ♂, juv., 1882, N.H.
- Pratincola rubetra*. 1 ged. alb., ♂. 1884, Z.H.
- Motacilla sulphurea* 1 ged. alb. N.
- Alauda arvensis*. 1 ged. alb., ♀. N.H. — 1 ged. alb., ♀. 1863, Z.H. — 1 geh. alb. met geelachtige tint, iris rood, ♂. 1877, N.H. — 1 ged. alb., ♂. 1884, Z.H.
- Passer domesticus*. 1 ged. alb. N. — 1 isab. N. — 1 ged. alb., ♀. 1841, N. — 1 volk. alb., iris?, ♀. 1842, Z.H. — 1 ged. alb., ♀. 1848, Z.H. — 1 half alb., half mel., ♂. N. — 1 ged. alb., ♀. 1841, N. en 1 ged. alb., 1863 N. (species niet aangegeven). — 1 ged. alb., ♂. 1872, N.H. — 1 volk. alb., iris rood, ♂. Z.H.
- Passer montanus*. 1? geh. alb. Levend aanwezig in Artis in 1888, herkomst? — 1 matte variteit, ♀. N.H.
- Fringilla coelebs*. 2 ged. alb., ♂ ♂. N. — 1 xantochroïsme, ♂. 1874, N.H. — 1 ged. alb., ♂. 1874, N.H. — 1 ged. alb. 1864, N.H. — 1 lichte variteit, ♀. 1846—47, N.H.
- Fringilla montifringilla*. 1 variteit, ♀. 1881, Z.H.
- Columba palumbus*. 1 variteit, ♂. 1882, Z.H.
- Perdix cinerea*. 2 lichte var., ♀♀. 1885, Dalen (Dr.). — 6 ged. alb. N. — 3 bijna geh. alb. 1830, 1860, N. — 1 var. N. — 1 donker isab., ♂. N. — 1 ged. alb., ♂ N. — 1 lichte var., ♀. 1877, Gr. — 1 ged. alb., ♀. 1874, N.H.
- Phasianus colchicus*. 2 ged. alb., 1887, ♀. N.H. — 1 geh. wit, juv. 1882; iris? geslacht?
- Fulica atra*. 1 lichte var., ♀. 1871, N.H.
- Vanellus cristatus*. 3 ged. alb. ♀, N. — 1 wit jong, gezien bij Haarlem, 1878. — 2 witte jongen, ♀. bij Haarlem, 1879.
- Scolopax rusticola*. 1 ged. alb. 1865, N.H.
- Gallinago scolopacina*. 1 lichte var., ♂. 1880, N.H. — 1 lichte var., N. — 3 isab., N. — 1 lichte var. met veel wit op vleugels, ♂. N.H. — 1 zeer lichte var., ♀. 1862, Z.H.
- Gallinago gallinula*. 1 licht isab., ♀. N.
- Limosa melamura*. 1 isab., ♂. N. — 2 witte gezien door KOLLER, N.H.
- Cygnus musicus*. 1 ♀ met meer zwart op snavel. 1887, N.H.
- Anas ferina*. 1 donkerder bruin op buik, ♂. 1855, N.?
- Anas boschas*. 1 ged. alb., ♂. 1875, N.H.
- Anas penelope*. 1 var. en melanistisch, ♂. 1887, Fr. — 4 var. ♂ ad., ♂ juv., ♀ ad., ♀ juv. 1888, N.H. — 1 var. 1861, N.?
- Anas acuta*. 1 var., ♂ juv. 1861, O.

- Anas crecca*. 1 var., ♀. N. — 1 var. en ged. alb., ♀. 1876, N. H. —
 1 donkere var., ♂ juv. 1857, N. H.
Colymbus cristatus. 1 lichte var., ♂. 1864, N. H.

II. Uit de jaarverslagen van de Heeren ALBARDA, SNOUCKAERT
 VAN SCHAUBURG en VAN OORT:

1886. *Passer montanus*. 1 ged. alb. Geld.
 1887/8. *Corvus corone*. 1 ged. alb. Gr.
Turdus iliacus. 1 ged. isab., ♀. Fr. — 1 lichte var.? ♀. Fr.
Turdus merula (valt samen met ex. van LEVERKÜHN).
Ruticilla phoeniceus. Volk. alb., roode iris. Gr.
Tetrao tetrix. Kleur van „Friesche pel”, ♀. Fr.
Perdix cinerea. 4 volk. alb. Iris? Geld.
Phasianus colchicus. 1 isab., ♀. Z. H.
Cygnus musicus. (Oud ♂, valt samen met ex. van
 LEVERKÜHN).
Bernicla brenta. 1 lichte var., oud ♂. Geld.
 1888/90. *Corvus frugilegus*. 1 geh. alb., ♂. Iris? Gr.
Sturnus vulgaris. 1 ged. alb. N. H.
Turdus merula. 3 geh. witte, 3 leikleurige jongen. Iris? N. B.
Anthus pratensis. 1 isab., ♂. Z. H.
Scolopax rusticola, 1 donkere varieteit. Fr.
Gallinago gallinaria. 1 lichte var. Fr.
 1890/1. *Sturnus vulgaris*. 1 ged. alb., jong ♀, iris lichtbruin. U.
Tetrao tetrix. 1 grijs met zwart. ♀. Fr.
Totanus calidris. 1 lichte var., ♂, ♀. Z. H.
 1891/2. *Turdus iliacus*. 1 isab. Gr.
Turdus torquatus. 2 ged. alb., ♂. Fr.
 1892/3. *Buteo vulgaris*. Grootendeels alb. U.
Tetrao tetrix. 1 lichte var., ged. alb., ♀. Gr.
Fringilla montifringilla. 1 grootendeels alb. L.
Hirundo rustica. 1 volk. alb. Iris? ♂. Z. H.
Corvus frugilegus. 1 ged. alb. Fr.
Garrulus glandarius. 2 ged. alb. O., N. B.
Ampelis garrulus, 1 ged. alb. N. B.
Perdix cinerea. 3 ged. alb. Iris? gesl.? Geld.
 1893/4. *Corvus frugilegus*. 1 volk. alb. jong. Iris? N. B.
Pica rustica. 1 lichte var. Z.
Alauda arvensis. 1 mel. ♂, N. B. — 1 mel. en alb.
 ♀. N. B.

- 1894/5. *Corvus cornix*. 1 lichte var. Fr.
Turdus musicus. 1 lichte var. Fr. (In Artis).
Anas crecca. 1 lichte var., ♀; havannakleurig, iris licht-
bruin, N. B.
Alca torda. 1 lichte var., iris grijsachtig, ♀. N. H.
- 1895/6. *Acanthis cannabina*. 1 ged. alb. Geld.
Tetrao tetrix. 1 grijze var. ♀. Fr.
- 1896/7. *Tetrao tetrix*. 1 grijze var. ♀. Fr. Zie ALBARDA's opmerking!
- 1897/8. *Turdus pilaris*. 1 lichte var. Fr.
Anser anser. 1 lichte var. ♀. Fr.
- 1898/9. *Corone corone*. 1 isab. ♀. Geld.
Fringilla montifringilla. 1 lichte var. Z. H.
Alauda arvensis. 1 mel. var. Z. H.
Chelidon urbica. 1 alb.? geh.? iris? Gr.
Larus argentatus. 1 volk. alb. ♀. Iris? Gr.
- 1899/1900. *Sturnus vulgaris*. 1 ged. alb. N. H. — 1 lichte var., ♀. Z. H.
Alauda arvensis. 1 mel. var., ♂.? N. B.?
Merula merula. 1 ged. alb., jong ♂. U.
Ardea cinerea. 1 ged. alb., iris geel. ♀.? jong. Z. H.
Nettion crecca. 1 lichte var., ♀. N. H.
- 1900/1. *Cannabina cannabina*. 1 grootendeels alb. Geld.
Motacilla alba. 1 grootendeels alb., ♂. N. H.
Turdus musicus. 1 alb., geheel?, ♀? broedde! N. H.
Hirundo rustica. 1 alb. Iris? Z. H.
Columba palumbus. 1 grootendeels alb., ♀. Fr.
Tudorna tudorna. 1 lichte var. N. H.
- 1901/2. *Sturnus vulgaris*. 1 isab. Geld. — 1 grootendeels alb.,
♂. N. H.
Fringilla coelebs. 1 lichte var., ged. alb. Fr. — 1 lichte
var. Geld. — 1 groene var. U.
Perdix perdix. 1 volk. alb. Iris? Geld.
- 1902/3. *Fringilla coelebs*. 1 volk. alb., ♂. Iris? Geld.
Merula torquata. 1 ged. alb. Gr. — 1 ged. alb., jong ♂.
N. H. — 2 ged. alb. ♀♀. N. H.
Dauyas luscinia. 1 ged.? alb. N. H.
Vanellus vanellus. 1 bijna volkomen. Iris? U.
Gallinago gallinago. 1 ged. alb. O.
- 1903/4. *Colaeus monedula*. 1 ged. alb., ♂. N. B.
Corone corone. 1 lichte var., ♀. Fr.
Cannabina cannabina. 1 isab., ♂. Geld.

- Cannabina linaria rufescens*. 1 xantochroïsme, ♂. Z. H.?
Alauda arvensis. 1 lichte var. Geld.
Parus major. 1 ged. alb.?
Perdix perdix. 2 volk., 2 ged. alb. Iris? Geld.
Charadrius pluralis. 1 lichte var., ♀. Fr.
 1903/4. *Gallinago gallinago*. 1 lichte var., ♂. Fr.
Rhyacophilus glareola. 1 ged. alb. ♂. N. B.
 1904/5. *Colaeus monedula*. 1 chocoladekleurig. Geld.
Corone corone. 1 ged. alb., ♀ juv. Geld.
Fringilla coelebs. 1 alb. geheel? Z. H.
Passer domesticus. 1 geh. alb., roode iris. N. H. „Nog enkele gedeeltelijk”.
Alauda arvensis. 1 isab., ♂. N. H.
Motacilla alba. 1 geh. alb.? N. H.
Chelidon urbica. 1 geh. alb.? O.
Haematopus ostralegus. 2 ged. alb. ♀, ♂. Gr.
 1905/6. *Colaeus monedula*. 2 ged. alb. Fr.
Corone corone. 1 lichte var. Fr.
Merula torquata. 1 ged. alb., ♀ juv. N. H.
Hirundo rustica. 1 lichte var., ♀ juv. O.
Gallinago gallinago. 1 var., ♀. N. H.
Limonites minuta. 1 ged. alb., ♀. N. H.
 1906/7. *Corone corone*. 2 ged. alb. Fr.
Sturnus vulgaris. 1 volk., alb., ♂. Iris? Z. H.
Alauda arvensis. 1 volk. alb. Iris? N. H.
Perdix perdix. 2 var., ged. alb., ♂ ♂, juv. Geld.
Anser segetum. 1 ged. alb. N.
 1907/8. *Passer domestica*. 1 isab., ♀. N. H.
Lullula arborea. 1 ged. alb., ♀. N. H.
Turdus torquatus. 1 ged. alb., ♂. N. H.
Columba palumbus. 1 lichte var. U.
Phasianus colchicus. 1 bijna volk. alb., iris niet rood, ♀. N. B.
Perdix perdix. 3 var. Geld.
Charadrius apricarius. 1 ged. alb. Fr.
 1908/9. *Sturnus vulgaris*. 1 volk. alb. Iris? Z. H.
Passer domestica. 1 volk. alb. Iris? O. — 1 ged. alb., ♂. N. H.
Vanellus vanellus. 1 ged. alb. Dr.
 1909/10. *Pica pica*. 1 volk. alb. Iris? U.
Fringilla coelebs. 1 grootendeels wit. U.
Perdix perdix perdix. 1 lichte var., ♀. Geld.

- 1910/11. *Vanellus vanellus*. 1 alb. — mel., ♀. Z. H.
Turdus merula. 1 ged. alb., oud ♂. N. H.
Cannabina linaria. 1 ged. erythrisme, ♂. N.
- 1911/12. *Corvus cornix*. 1 ged. alb. Z. H.
1913. *Cerchneis tinnunculus*. 1 met drie witte nagels, jong ♂.
 Z. H. zonder jaar.
Accentor modularis. 1 alb. Iris? O.

Resumeerende verkrijgen wij de volgende verdeeling, waarbij in aanmerking dient genomen te worden dat van een eenigszins geregelde waarneming eerst sprake is van 1886 af. In de voorgaande vermelding zijn de namen gebezigd waaronder de vogels in de genoemde opgaven zijn aangehaald; in de volgende opsomming heb ik mij bediend van de namen gebezigd in Baron SNOUCKAERT'S *Avifauna Neerlandica*.

<i>Corvus cornix cornix</i> 2.	<i>Turdus iliacus iliacus</i> 6.
<i>Corvus corone corone</i> 10.	<i>Aëdon lusciniæ lusciniæ</i> 1.
<i>Corvus frugilegus frugilegus</i> 4.	<i>Phoenicurus phoenicurus phoenicurus</i> 3.
<i>Coloeus monedula spermologus</i> 10.	<i>Saxicola oenanthe oenanthe</i> 1.
<i>Pica pica pica</i> 12.	<i>Pratincola rubetra rubetra</i> 1.
<i>Garrulus glandarius glandarius</i> 3.	<i>Accentor modularis modularis</i> 1.
<i>Sturnus vulgaris vulgaris</i> 22.	<i>Hirundo rustica rustica</i> 10.
<i>Acanthis cannabina cannabina</i> 3.	<i>Chelidon urbica urbica</i> 2.
<i>Acanthis linaria cabaret</i> 2.	<i>Cuculus canorus canorus</i> 2.
<i>Fringilla coelebs coelebs</i> 12.	<i>Circus aeruginosus aeruginosus</i> 1.
<i>Fringilla montifringilla</i> 3.	<i>Buteo buteo buteo</i> 1.
<i>Passer domestica domestica</i> 14.	<i>Cerchneis tinnunculus tinnunculus</i> 1.
<i>Passer montana montana</i> 3.	<i>Columba palumbus palumbus</i> 4.
<i>Lullula arborea arborea</i> 1.	<i>Phasianus colchicus colchicus</i> 3.
<i>Alauda arvensis arvensis</i> 10.	<i>Perdix perdix perdix</i> 34.
<i>Anthus pratensis</i> 1.	<i>Tetrao tetrix tetrix</i> 5.
<i>Motacilla boarula boarula</i> 1.	<i>Ardea cinerea</i> 1.
<i>Motacilla alba alba</i> 2.	<i>Fulica atra atra</i> 1.
<i>Parus major major</i> 1.	<i>Haematopus ostralegus ostralegus</i> 2.
<i>Bombycilla garrulus garrulus</i> 1.	<i>Vanellus vanellus</i> 9.
<i>Turdus merula merula</i> 21.	<i>Charadrius apricarius</i> 2.
<i>Turdus torquata torquata</i> 9.	
<i>Turdus musicus musicus</i> 4.	
<i>Turdus pilaris</i> 2.	

<i>Scolopax rusticola</i> 2.	<i>Branta bernicla bernicla</i> 1.
<i>Gallinago gallinago gallinago</i> 11.	<i>Cygnus cygnus</i> 2.
<i>Gallinago gallinula</i> 1.	<i>Tadorna tadorna</i> 1.
<i>Tringa minuta minuta</i> 1.	<i>Anas boschas boschas</i> 1.
<i>Totanus glareola</i> 1.	<i>Anas crecca crecca</i> 5.
<i>Totanus totanus totanus</i> 1.	<i>Mareca penelope penelope</i> 6.
<i>Limosa limosa limosa</i> 3.	<i>Dafila acuta</i> 1.
<i>Larus argentatus argentatus</i> 1.	<i>Aythia ferina ferina</i> 1.
<i>Anser anser</i> 1.	<i>Alca torda</i> 1.
<i>Anser fabalis fabalis</i> 1.	<i>Podiceps cristatus</i> 1.

Bij het bestudeeren dezer lijst make men niet te spoedig zijne gevolgtrekkingen omtrent het meer of minder veelvuldig voorkomen van kleurafwijkingen bij bepaalde soorten. Vooreerst zullen vogels, waarop gejaagd wordt, veel vaker in handen van den mensch vallen dan andere; vervolgens zullen zich vogels, die de nabijheid van den mensch opzoekèn, of eenigermate zijn bijstand in den levensstrijd ontvangen, eerder in toestand van afwijking bevinden (b.v. door ongewoon voedsel) dan zij, die in volkomen wilden toestand leven; dan zullen onder de opgenoemde gevallen zich ongetwijfeld enkele bevinden, die het gevolg van letsel of verwonding zijn; en eindelijk komt 't mij niet onmogelijk voor dat de leeftijd een niet onbeduidende rol speelt. — Om voor het vervolg de opgaven omtrent kleurafwijking bruikbaar te maken voor de wetenschap, zou ik allen, die mededeelingen op dit gebied doen, willen verzoeken zoo mogelijk daarbij de volgende vragen te beantwoorden:

1. Kleurverdeeling? 2. Kleur der iris? 3. Kleur der pooten? 4. Kleur van snavel en nagels? 5. Geslacht? 6. Leeftijd? 7. Sporen van vroegere verwonding of ziekte? 8. Plaats en tijd van vondst of waarneming? 9. Draagt de vogel sporen van in gevangenschap geleefd te hebben? 10. Zijn er uiterlijke omstandigheden die op den vogel kunnen hebben ingewerkt (b.v. schaarschte van voedsel)?

Wanneer deze vragen beantwoord worden, zal het na verloop van jaren mogelijk zijn gevolgtrekkingen te maken betreffende de veelvuldigheid en verspreiding van kleurafwijking onder de vogels in het algemeen en onder zekere soorten in het bijzonder. De eenige gevolgtrekkingen die wij, naar ik meen, uit bovenstaande statistiek kunnen maken zijn de volgende:

Het blijkt dat onder roofvogels heterochrosis weinig, onder patrijzen daarentegen veel, onder korhoenders vrij veel voorkomt. De kraai-vogels zijn vrij sterk onderhevig aan albinisme. Bij de spreeuwen is albinisme en in 't algemeen heterochrosis in vergelijking met andere soorten veelvuldig. De huismusch vertoont nog al eens dik-wijls gedeeltelijk albinisme. De akkerleeuwerik heeft, evenals de watersnip, neiging tot melanisme. De lijstersoorten vertoonen dik-wijls gedeeltelijk albinisme.

Nadrukkelijk wensch ik tenslotte te zeggen dat de hoofdstrekking van dit artikel is, om te geraken tot een nauwkeuriger waarneming van de gevallen van kleurafwijking, opdat uit de gemelde gevallen betrouwbare gevolgtrekkingen voor de wetenschap kunnen gemaakt worden.

Groningen.

Een paartje (?) van *Ciconia nigra* (L.) in Gelderland in 1830.

In de „Algemeene Konst- en Letter-Bode”, voor het jaar 1830 (I Deel, pag. 366) vind ik onder de rubriek „Natuurkundige Bijzonderheden” het volgende vermeld:

„Voor eenigen tijd werd aan het Publiek berigt: dat zich de „*Zwarte Verscheidenheid van den Ooijevaar* noordelijk in ons „Vaderland had vertoond; thans is ook in Gelderland een tweetal „van deze vogels waargenomen, 't welk zich, den 20 Mei ll., een „geheelen dag, in den Wildenborch, Kwartier Zutphen, ophield. „Men had hier den zwarten Ooijevaar, voor zes jaren ¹⁾, nog eens „gezien, doch slechts overtrekkend. (Medegedeeld door den Heer „A. C. W. STARING VAN DEN WILDENBORCH).”

A. A. VAN PELT LECHNER.

1) In 1824 dus, in welk jaar twee of drie voorwerpen bij Groningen geschoten werden. (Zie SNOUCKAERT'S »Avifauna Neerlandica», pag. 85, N°. 200 en VAN OORT'S »Avifauna of the Netherlands», pag. 138, N°. 26). — v. P. L.

Een bijdrage tot de Avifauna van Limburg.

Ornithologische waarnemingen in Steil en omstreken (1908—1912)

DOOR

P. C. RIOTTE — Steil.

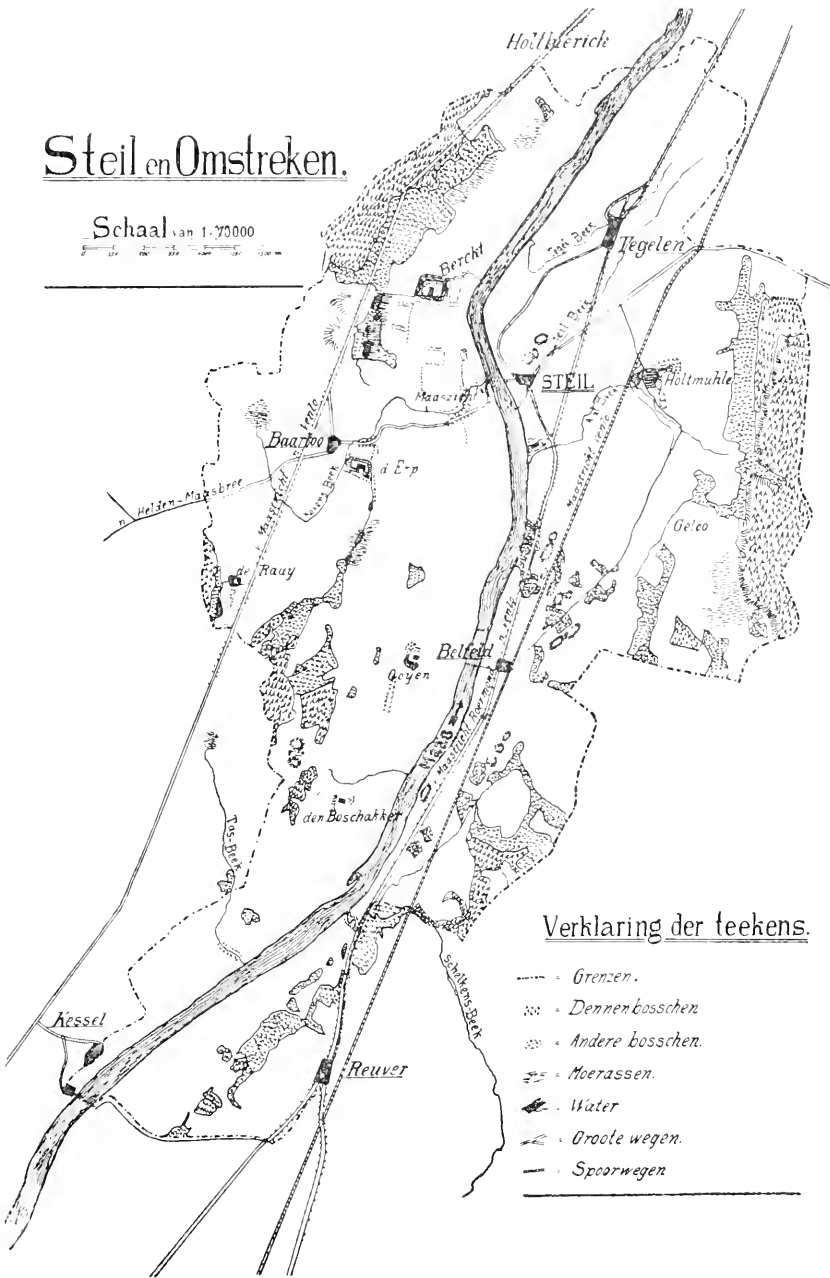
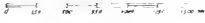
Met een kaart.

Het doel der volgende ornithologische mededeelingen is, een kleine bijdrage te leveren, tot vermeerdering onzer kennis der rijke vogelfauna van de provincie Limburg. Ze zijn het resultaat van waarnemingen, die ik gedurende vier jaren met veel volharding en zorg elke week op kleinere en grotere wandelingen gedaan heb over het geheele gebied van Steil en omstreken, aan dezen en genen kant der Maas. Dit gebied omvat Steil, Tegelen, de geheele land- en boschstreek van Holtmühle, Geloo en Belfeld tot bij Reuver, voorts van Kessel langs de oevers der Maas tot aan den zoogenaamden Boschakker, vervolgens meer landwaarts in over het kasteel de Raaij, Baarlo, Duivenhof, Koesdonk en Berckt tot Holtbierick. Het levert zoowel door de gesteldheid van zijn bodem als door zijn plantengroei de grootste verscheidenheid en afwisseling op. In de eerste plaats vinden we hier de Maas met haar hier en daar weelderig begroeide oevers en hellingen, dan de heerlijke breede strook weidegrond met de daaraan grenzende velden, die, vaak door boschjes, boomgroepen en heggen van elkaar gescheiden, veelal doorsneden worden door beekjes, welke tusschen dicht begroeide oevers in de Maas uitloopen; vervolgens de uitgestrekte veenmeren achter Holtmühle en Geloo en achter Huis Berckt; verder de in haar soort eenige moerasstreek tusschen Baarlo en Duivenhof en ten slotte nog het groote park en de plantsoenen en tuinen van Steil en Baarlo en de Berckt. In het oosten en westen wordt dit gebied omzoomd door een dicht en breed dennenbosch, waartusschen zich in rijke afwisseling grootere en kleinere heidevelden uitstrekken.

Hierin ligt dan ook de oorzaak, dat men in dit betrekkelijk klein gebied naar evenredigheid zooveel verschillende vogelsoorten aantreft. In 't geheel telde ik ongeveer 130 species uit alle orden.

Steil en Omstreken.

Schaal van 1:70000

Verklaring der teekens.

- Grenzen.
- ... Dennenbosschen.
- Andere bosschen.
- ≡≡≡ Moerassen.
- Water.
- Grooten wegen.
- Spoorwegen.

Voor verreweg de meeste vogels berusten deze mededeelingen op persoonlijke waarnemingen; voor enkele nochtans moest ik mij tevreden stellen met de berichten van anderen. Het spreekt van zelf dat ik slechts die berichten opteckende, die van vertrouwbare ooggetuigen kwamen.

Voor de systematische volgorde der vogels heb ik mij bediend van het boek van Baron SNOUCCAERT VAN SCHAUBURG: *Avifauna neerlandica*, Leeuwarden, MELJER en SCHAAFMA, 1908.

ORDO: PASSERES.

Fam. Corvidae.

Corvus cornix L. — **Bonte kraai.**

Wintergast. Midden October—einde Maart.

De bonte kraai is slechts een wintergast en verschijnt reeds in het midden van October. Volgens mijne waarnemingen ziet men er in 't eerst slechts enkele op de velden en pas op het einde van den herfst komen ze hier talrijker voor. Men ziet den vogel enkel in gezelschap van kraaien, en zooals deze, uitsluitend op weilanden en velden. Hij blijft hier tot einde Maart. Het grootste gedeelte schijnt echter reeds vroeger naar het noorden te vertrekken, want op het einde van Maart ziet men er nog maar enkele, en nu en dan zit er een geheel eenzaam op het veld of langs de oevers der Maas. Op mooie lentedagen hoort men ze vaak luid en aanhoudend krassen, hetgeen ik in den herfst en in den winter nooit heb waargenomen. Hun kleur vertoont geen onregelmatigheid, ofschoon ik er hier en daar een zag, die wat lichter gekleurd was en wiens tinten een scherper contrast vormden.

Corvus corone L. — **Kraai.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Is hier geen zeldzame vogel. In den winter komt hij er vaker voor en wel altijd in het gezelschap van *cornix*, *frugilegus*, *monedula* en *Sturnus vulgaris* op weilanden en velden. In het heele gebied wordt hij broedend aangetroffen en laat zich niet gemakkelijk uit zijn terrein verjagen. Zoodra de Maas buiten haar oevers treedt, ziet men *corone* ijverig aan 't vissen en zijn de grenssteen tusschen de weiden dikwijls met overblijfsels van visch bedekt.

Corvus frugilegus L. — **Roek.**

Wintergast. Einde October—einde Maart.

In dit gebied heeft men nog geen enkele broedkolonie kunnen waarnemen, ofschoon toch verschillende plaatsen als uitstekende broedplaatsen konden gebruikt worden. Hij is hier slechts wintergast en schijnt omtrent denzelfden tijd aan te komen als *cornix*, om ons ook met dezen weer te verlaten. In den winter ziet men *frugilegus* steeds in grooter of in kleiner getal in gezelschap der eerstgenoemde vogels.

Coloeus monedula spermologus (N.) — **Kauw.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Als broedvogel vindt men hem niet zeer talrijk in dit gebied; maar hij broedt toch geregeld nu eens hier dan weer daar. In den loop der jaren van 1890—1900 broedde hij jarenlang iederen zomer in den toren van de dorpskerk van Steil, totdat hij de aanhoudende vijandelijkheden en het gedurig nithalen van zijn nest moede werd en de ongestuvrijde plaats verliet. Het duurde een heele poos voordat de vogel in Steil weer aan 't broeden ging. In den zomer van 1910 broedde een paar kauwen in den zuidelijken toren der kerk van het missiehuis, waarvan alle jongen goed uitkwamen. In de twee volgende jaren werd de poging hernieuwd. Maar de kauwen vonden de torenraampjes gesloten en na vergeefsche pogingen te hebben aangewend, om hun reeds begonnen nest in den balk van het raam te voltooien, vertrokken ze. In dit jaar mislukten hun pogingen voornamelijk, omdat er oneenigheid uitbrak met een ander paar, dat op dezelfde plaats zijn nest wilde bouwen. Na heel wat geschreeuw en vechtpartijen vertrokken ten slotte beide paren. Later mislukte een nieuwe poging aan den zuidkant van den noordelijken toren, waarvan men het raampje opzettelijk had openge laten. — Een geliefkoosde broedplaats is het kasteel van Erp, alwaar ze ieder jaar hun nest in een der schoorsteenen bouwen. In 1911 zag ik reeds den 16den Februari, dat vier kauwen met groot lawaai om een der schoorsteenen aan het vechten waren. 's Winters treft men ze veel talrijker op weiden en velden aan, in het gezelschap van kraaien en spreeuwen. Herhaaldelijk zag ik er kauwen met een zeer mooien grijzen halsring.

Pica pica (L.) — **Ekster.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Deze vogel komt hier zeer veel voor. Ja haast te veel, vooral in de streek tusschen Tegelen, Holtmühle, Geloo, Belfeld. Herhaaldelijk zag ik daar troepen bijeen, soms 8, 10, ja wel twaalf vogels; eens telde ik er zelfs 17 op een boom. In Baarlo komen ze eveneens zeer talrijk voor, vooral van af het kasteel van Erp langs de oevers van de beek tot aan Maaszicht, waar de hooge Canada-populieren hun een uitstekende gelegenheid aanbieden om hun nest te bouwen, terwijl het kreupelhout langs de beek door vele zangvogels bewoond wordt. Op den rijksweg van Venloo naar Roermond kan men hun nesten op vele plaatsen zien. Volgens gedane waarnemingen houden ze zich ten strengste afgezonderd van de kraaien en kauwen, en slechts heel toevallig vindt men er soms een in hun gezelschap. Ook heb ik nooit spreuwen in hun nabijheid ontmoet. De vogels zijn ook hier uiterst voorzichtig en vluchten reeds van verre.

Nucifraga caryocatactes macrorhynchos Brehm — **Dunsnavelige notenkraaker.**

Zwerfvogel. Zeer zeldzaam.

Zelden en enkel maar op zijn doortocht. Zelf heb ik den vogel nog nooit hier gezien, niettegenstaande ik er alle moeite voor gedaan heb, toen hij in den herfst en winter van 1911/12 weer talrijk in Limburg voorkwam. Volstrekt geloofwaardige ooggetuigen hebben mij echter verzekerd, dat ze den vogel meer dan eens in deze streek gezien hebben, zooals in 1900, 1907 en 1911/12.

Garrulus glandarius (L.) — **Vlaamsche gaai.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Deze vogel komt zeer veel hier voor in de eikenboschjes en broedt zoowat in de geheele streek in rustige en beschutte plaatsen, alwaar ik het nest herhaaldelijk op een hoogte van 3 tot 4 M. gevonden heb. In den herfst vertoont hij zich vaker en laat dan ook meer zijn krassende stem hooren. In dat jaargetijde waagt hij zich zelfs tot in den tuin van het missiehuis.

Fam. Sturnidae.

Sturnus vulgaris L. — **Spreeuw.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Hij is de eenige vertegenwoordiger der spreeuwenfamilie en komt hier algemeen voor. Het meeste vindt men de spreeuwen op de daken van het missiehuis. Daar kan men ze het heele jaar door zien. 's Winters zwerven zij weliswaar door de gansche streek, nu eens in grootere, dan weer in kleinere troepen rond en dikwijls tusschen de kraaien en de kauwen op de weiden en velden. Maar ook des winters verloopt er haast geen week zonder dat men ze op de daken van het huis of op de kerktorens hooren of zien kan. Dit was vooral het geval in den winter van 1908 en 1909, nog meer echter in 1910. Gedurende den kouden winter 1911/12 waren zij geheel uit onze streek verdwenen, keerden echter weer terug, toen het wat zachter werd.

Fam. Oriolidae.

Oriolus oriolus (L.) — **Wielewaal.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

De wielewaal komt hier veelvuldig voor. Broedplaatsen heb ik kunnen waarnemen te Steil, in de tuinen van het missiehuis, van het St. Jozefsklooster, aan de Aalbeck bij Holtmühle en op onderscheidene plaatsen in de bosschen achter Holtmühle, eveneens in Geloo, op de Berckt, in 't park van het kasteel van Erp, de Raaij, bij Ooijen en op andere plaatsen. Hij verschijnt hier meestal in het begin der Meimaand. Voor Steil constateerde ik de volgende aankomstdata, in 1909: 9 Mei; in 1910: 15 Mei; in 1911: 5 Mei; in 1912: 6 Mei.

Nadat het broeden en opvoeden der jonge vogels is afgelopen, kan men de jongen en ouden tot in September gadeslaan. Ze maken zich licht bemerkbaar door hun knorrend geluid en hun eigenaardig gejoedel.

Fam. Fringillidae.

Coccothraustes coccothraustes (L.) — **Appelvink.**

Zelden. Alleen op den doortocht.

Ik heb den vogel zelf nog nooit hier waargenomen; mijn mede-

deelingen hieromtrent berusten op de volstrekt geloofwaardige getuigenis van den rentmeester van het kasteel Holtmühle, die den vogel reeds herhaaldelijk op zijn doortocht beweert waargenomen te hebben.

Chloris chloris (L.) — **Groenling.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

In deze streek een zeer algemeene, en hier en daar zelfs lastige vogel. Hij verschijnt reeds in 't midden van Maart en blijft hier tot in 't begin van October. Soms ziet men er een of meerdere in 't gezelschap van andere vinken tot in den winter hier rondzwerven. Zoo zag ik b.v. den 2den Jan. 1910 bij zacht weer een klein troepje groenlingen in den top van een Canada-populier bij Maaszicht. De twijfel, dien ik aanvankelijk koesterde, verdween geheel en al, toen ik hun karakteristiek fluiten en lokken vernam. Eenige dagen later zag ik er weer eenige in gezelschap van andere vinken in de nabijheid van het St. Jozefsklooster. Het was den 15den Januari, een heerlijken, warmen winterdag.

Acanthis carduelis (L.) — **Distelvink.**

Broedvogel. (?)

De distelvink is in ieder geval niet sterk vertegenwoordigd. In Steil heb ik hem nog nooit broedend aangetroffen, in de streek echter tusschen Tegelen—Holtmühle wil men hem broedende waargenomen hebben. Niettegenstaande al mijn oplettenheid is het mij nooit gelukt, hem buiten en in de eigenlijke voortplantingsperiode waar te nemen; ook heb ik hem nog nooit hier hooren zingen. In den herfst zwerven zij in grooten getale in onze streek rond en kan men ze dikwijls op de velden en de lossingsplaatsen aantreffen. Soms blijven ze tot lang in den winter hier. Zoo heb ik den 10den Jan. 1912 vele distelvinken gezien, die vooral in de tuinen voedsel zochten. Ook in het voorjaar omstreeks het midden van Maart trekken ze talrijk in grootere en kleinere troepen de streek door, zonder zich lang ergens op te houden. In den herfst worden er vele met lijnstokjes gevangen.

Acanthis spinus (L.) — **Sijsje.**

Wintergast. (?) Slechts op den doortocht.

Men ziet den vogel slechts in het late najaar op zijn doortocht;

toch kan het gebeuren dat men hem ook wel eens in den winter waarneemt. Ik zag hem eenmaal in 't voorjaar van 1909 in de nabijheid der brouwerij Maaszicht en wat later in hetzelfde voorjaar nabij het kasteel Holtmühle.

Acanthis cannabina (L.) — **Kneu.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

Mijn eerste veronderstelling, dat de kneu hier slechts zelden voorkwam, bleek tengevolge van mijn waarnemingen der laatste drie jaren volstrekt foutief te zijn. De vogel komt zelfs vaak hier voor. Menig jaar ziet men ze gedurende het geheele jaar de streek doorkruisen. Bepaalde broedplaatsen vindt men in het gebied achter Koesdonk bij Baarlo en in de streek van Holtmühle tot Geloo en Reuver, verder aan genen kant der Maas in de streek bij Boshakker en tusschen Ooijen en Baarlo. In Steil zelf broedt hij niet. Op iedere grootere wandeling ontmoet men hem bijna geregeld. Na het eerste broedsel ziet men veel jonge vogels rond-zwerven, vooral geven zij aan weiden de voorkeur. Op het eind van Juni en in 't begin van Juli ziet men de vogels dikwijls hevig met elkaar vechten, waarbij ze dan onder het vliegen soms luid en hartstochtelijk zingen. Men kan ze soms nog laat in den herfst hooren zingen, o. a. hoorde ik ze in 1911 nog op den eersten November.

Acanthis linaria (L.) — **Barmsijsje.**

Slechts op den doortocht.

Deze vogel ziet men het meest in den herfst op zijn doortocht. De eersten, die ik waarnam, lieten zich met het grootste gemak vangen. Het was den 29sten November 1911. Onder lieflijk, melodisch gekweel lieten de vogels zich neer op eenige onkruidplanten in de nabijheid van ons huis. Drie lijnstokken werden aanstonds gezet. De diertjes droegen alle winterpakjes en waren goed doorvoed. Ik gaf hun spoedig weer de vrijheid en zonder grooten spoed of gejaagdheid vlogen ze de Maas over.

Pyrrhula europaea (V.) — **Gewone goudvink.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Deze vogels zijn hier niet zeldzaam, doch ook niet talrijk. Men treft ze in het geheele gebied aan, het meest in het beschrijke

gebied achter Holtmühle en Geloo en aan geen kant der Maas in de boschjes achter de Berekt. 's Winters ziet men ze meestal in het gezelschap van hun gelijken of ook tusschen andere vinken. Reeds in het begin van Maart, soms al in Februari kan men ze hooren lokken. Bijzonder talrijk waren ze in 't voorjaar van 1911; toen hoorde men ze van alle kanten fluiten. Hun gezang hoort men veel zeldzamer. Den 10den Maart 1910 zag ik er een in de moerasstreek nabij Duivenhof. Opmerkzaam gemaakt door zijn luid en helder gefluit sloop ik voorzichtig zoo dichtbij als maar mogelijk was. Hij floot maar door, nu en dan liet hij eenige mooie en diepere, langgerekte tonen hooren, die af en toe overgingen in een hoogst lieflijk gezang. Dit alles ging heel stil, haast geheimzinnig, in zijn werk.

Loxia curvirostra L. — **Kruisbek.**

Zeer zelden.

Ik zelf heb den vogel hier nog nooit waargenomen. Toch heeft men hem reeds meerdere malen in de dennenbosschen achter Holtmühle gezien en ook al geschoten. In den winter van 1908/09 werd hier een bevroren exemplaar afgegeven, dat men in het bosch bij Holtmühle gevonden had.

Fringilla caelebs L. — **Vink.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Na de huismusch is de boekvink wel de meest algemeene vogel onzer streek. Hij is overal sterk vertegenwoordigd, het meeste in de tuinen en langs den rijksweg. 's Zomers is geen nest zoo gemakkelijk en zoo veelvuldig te vinden als dat van den boekvink. In de tuinen van het missiehuis bouwt hij het dikwijls zonder de minste vrees aan den dag te leggen en het is een onbetaalbaar genot zulk een vinkenpaar den heelen zomer door op zijn gemak en ongestoord te kunnen gadeslaan. Ook des winters zijn de vinken zeer talrijk en de trouwste en ijverigste bezoekers van de voederplaats. Overdag kan men ze dikwijls bezig zien de zaden van het onkruid te verdelgen. Ze beginnen reeds vroeg met hun kort en toch vol gezang. In 1909 hoorde ik ze voor het eerst den 19den Februari, in 1910 den 1sten Februari, in 1911 nog vroeger, namelijk reeds den 31sten Januari, en in 1912 begonnen ze reeds den 19den Januari hun liedje te oefenen; den 27sten Februari hoorde men ze

reeds overal slaan. Den 5den Juni 1912 voerde een vinkenpaar reeds het derde broedsel en in 't midden van de maand Augustus hadden we in onzen tuin nog jonge vinken. Tot in het midden van October en soms nog later hoort men de vinken zingen, alhoewel hun gezang in dien tijd niet erg aangenaam klinkt. Den 13den Maart 1909 hoorde ik in onzen tuin een hoogst eigenaardigen vinkenslag en zag tot mijn niet geringe verbazing het wijfje van een vink, dat haar best deed, om de naburige zangers na te bootsen. Ze probeerde het wel 3 tot 4 keer, maar het wilde haar niet te best lukken. De vinken beginnen hun trek reeds in het midden van Februari, wanneer men de eerste kleinere troepen in een matige hoogte over de velden ziet trekken. De wijfjes blijven wel tot het einde van October hier. In 1912 zag ik er een voor 't laatst den 27sten October in de nabijheid van Belfeld.

Fringilla montifringilla L. — **Keep.**

Soms wintergast. Meestal echter op den doortocht.

Deze noordelijke verwant van onzen boekvink verschijnt hier haast enkel in het voor- en najaar op zijn doortocht. Sommige blijven ook wel eens hier en zwerven in het gezelschap van andere vinken in de streek rond. Op heel koude dagen en als er veel sneeuw ligt, verschijnt hij ook op de voerplaats, waar ik hem herhaaldelijk opgemerkt heb. Verleden winter echter heb ik hem in 't geheel niet gezien, ook niet met de koudste dagen, niettegenstaande de plaats flink bezocht werd. In het midden van Maart kan men den drukken trek der keepen goed waarnemen. In grootere of kleinere troepen, alleen of met lijsters en andere vinken, vliegen ze noordwaarts. In den herfst schijnt het midden van October de voornaamste tijd voor hun tochten te zijn; ze vliegen tamelijk laag en verraden zich steeds door hun eigenaardig „kiép”; een ander geluid heb ik nog nooit van hen gehoord.

Passer domestica (L.) — **Huismusch.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Evenals overal is de huismusch ook hier de best vertegenwoordigde standvogel. Zij maakt zich bemerkbaar door haar groote luidruchtigheid en haar allesbehalve vriendelijk gedrag, vooral tegenover zwaluwen en spreeuwen. Reeds in de maand Januari heft zij haar getjilp aan en niet zelden zag ik ze de pas opgehangen broedkastjes

met heel veel achterdocht bekijken. 's Winters is zij een trouwe bezoeker van de voederplaats. Zooals overal weet zij ook hier ieder geschikt plekje voor een nest te benutten. In 1909 zag ik het wijfje van een musch nog in October met nieuw bouw materiaal op de daken van ons huis vliegen. — Ik wil hier nog bijvoegen dat ik hier de musschen herhaaldelijk als ijverige insectenverdelgers aan het werk heb gezien. 's Winters houden zij zich veel op met geelgorsen, boekvinken en ringmusschen.

Passer montana (L.) — **Ringmusch.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Komt op sommige plaatsen talrijk voor, het meest in de boschjes nabij Duivenhof en achter de Berect tot bij Holtblerik, vervolgens in het park van het kasteel van Erp tot bij Boschakker. In Steil vindt men ze het meest in de bosschen nabij de steenfabriek. Af en toe vliegen ze ook wel eens tot in onze tuinen. Aan de Aalbeek en van Holtmühle tot Geloo komt zij weer veelvuldiger voor. In de lente, voordat de boomen met bladeren bedekt zijn, en ook in den herfst heb ik dikwijls gezien hoe de vogels op de manier der meezen en grasmusschen, alhoewel wat langzamer, insecten op de boomen opzochten. Het interessantste is echter het avondconcert der vogels, die zich op een dichte heester of een heg hebben neergelaten. Het is een luid verward getjilp van al de stemmen door elkaar, dat echter niet onaardig klinkt en ietwat herinnert aan het gekweel der parelhoenders of aan het geluid van vele kiezelssteentjes die tegen elkaar worden gewreven. Komt men dichterbij, dan houdt het heele koor ineens op en het duurt een poos, voordat een der vogels weer begint, waarop echter de troep weer aanstonds met kracht invalt.

Emberiza calandra L. — **Grauwe gors.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Niettegenstaande de grauwe gors niet veel voorkomt, is hij toch tamelijk gelijkmatig over het geheele gebied verspreid. Het meest ziet men ze op den rijksweg van Venloo-Roermond en wel van af Belfeld tot Steil. 's Winters zwerft zij met geelgorsen en vinken over de velden en evenals deze geeft zij de voorkeur aan die velden, in wier nabijheid grootere boomen en heesters staan die haar kunnen beschutten. Evenals de geelgors begint ook de grauwe gors reeds in de maand Maart met haar eentonig gezang.

Emberiza citrinella L. — **Geelgors.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Deze veel mooier gekleurde gors is in het gansche gebied goed vertegenwoordigd, haast nog meer dan de boekvink. Einde Februari begint zij haar lied te zingen; zij gaat er soms nog mee voort, wanneer de schemering reeds gevallen is. Enkele tusschenpoozen uitgezonderd, kan men den vogel van het begin der lente tot laat in het najaar hooren zingen. In 1912 hoorde ik nog enkele tot in het einde van October. Den 20sten Februari zag ik er een, die na zijn gewoon lied nog eenige zachte accoorden liet volgen, die veel op het gekweel van het roodborstje geleken. 's Winters zwerft zij in gezelschap van vinken en grauwe gorzen op de velden rond; op de wegen ziet men ze ook dikwijls tusschen de kuifleeuweriken.

Emberiza hortulana L. — **Ortolaan.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

Den ortolaan heb ik pas hier in de streek leeren kennen. Ik hoorde zijn echt karakteristieke, welluidende tonen op den grooten weg tusschen Baarlo en de Berckt 28 April 1910. Na lang zoeken ontdekte ik den vogel eindelijk in den top van een boom. Van af dien tijd observeerde ik den vogel nauwkeuriger. Hij is volstrekt niet zeldzaam in deze streek en wordt in het geheele gebied aangetroffen. Bij voorkeur zoekt hij die plaatsen op, waar hooge boomen staan, hetzij dan langs den grooten weg of aan den kant van weiden of langs veldwegen, die met hooge eiken- of dennenboomen omzoomd zijn. Hij is erg conservatief wat zijn woonplaats betreft, want ieder jaar kan ik hem met zekerheid op zijn oude plaats terugvinden. Zoo trof ik hem geregeld aan op den grooten weg naar Belfeld, op de hooge boomen langs de wegen in de nabijheid van kasteel Holtmühle en bij Geloo. Verder achter het kasteel van Erp, langs den weg naar de verschillende gehuchten; bij kasteel de Raaij, op den grooten weg tusschen Baarlo-Berckt-Holtblierick; ten slotte ook op de wegen bij Duivenhof, bij de Berckt. In het einde van April verschijnt hij hier, men kan hem spoedig overal hooren. Men hoort hem tot laat in Juni en ook nog in begin van Juli, later niet meer. Over 't algemeen is hij zeer voorzichtig, laat niemand al te dicht bij komen en houdt zich voornamelijk in de toppen der boomen op. Den 11den Mei kon ik hem op eenige stappen afstands naderen. Hij wandelde op een veldweg en zocht naar

voedsel. Pas toen ik nog dichter bijkwam en den verrekijker bewoog, vloog hij in een eikenboom. Nog langen tijd vernam ik zijn onafgebroken, melancholiek gefluit.

Emberiza schoeniclus L. — **Rietgors.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Zijn voornaamste woonplaats is de moerassige streek tusschen Baarlo en de Berekt, vooral de groote vijver in de nabijheid van Duivenhof. Daar vindt men de rietgorsen geregeld in verschillende paartjes broedend. Vervolgens achter de Berekt in het moerassige, met riet en wilgen begroeide terrein. Niet zoo vaak treft men ze voorts aan in de streek tusschen het kasteel Holtmühle en Geloo. In het laatstgenoemde gebied komen ze echter weer veelvuldiger voor. Einde Februari hoort men reeds de eerste loktonen en een paar dagen later al een wijsje, dat met verschillende variaties gedurig terugkeert, maar nog erg sukkelachtig klinkt. In begin van Mei voederen ze reeds hun eerste broedsel. Men hoort de mannetjes ongeveer den heelen zomer door tot in September. Ook 's winters kan men ze veelvuldig aantreffen, en haast altijd in gezelschap van andere gorsen en vinken. Langs de Maasoeveren ziet men ze 's winters haast geregeld in gezelschap der piepers, maar zij zijn niet zoo schuw als deze.

Fam. Alaudidae.

Galerida cristata (L.) — **Kuifleeuwerik.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

In het geheele gebied zeer talrijk. 's Winters op alle groote wegen en in de nabijheid van boerenwoningen en huizen te zien. Herhaaldelijk zag ik hem in gezelschap van musschen en gorsen. Reeds in 't begin van Februari verneemt men vooral, in den vroegen ochtend bij de schemering, de luide en melancholieke lok- en paringsklanken, die vaak tot een welluidend gezang overgaan. Sinds jaren nestelt een paartje dicht bij den watertoren in Steil. In 1912 zag ik reeds in April de jonge vogels, die zich niettegenstaande het vele lawaai en de ontzaglijke drukte ongestoord ontwikkelden.

Lullula arborea (L.) — **Boomleeuwerik.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

Is hier geen zeldzame vogel. Meestal vindt men hem in de hei achter de kleivelden van Tiglia en in de met heidevelden afgewisselde dennenbosschen tusschen Baarlool en Holtblieriek, en in het gebied van Geloo. Op het einde van Februari kan men de vogel op de genoemde plaatsen met zekerheid hooren. In 1910 hoorde ik ze voor het eerst den 24sten Februari bij Baarlool, in 1911 den 7^{den} Maart en in 1912 den 24sten Februari. Nu en dan vindt men ze ook wel elders. Zoo nestelde een paar in 1910 in de heuvels van Belfeld. In 1911 bouwde een paar zijn nest in een leemgroeve in Steil. Men hoort den boomleeuwerik nog midden in den zomer. In 1912 hoorde ik verschillende boomleeuweriken voor 't laatst den 2^{den} en 4^{den} Juli in de nabijheid van Baarlool. Later heb ik niettegenstaande de grootste oplettendheid niets meer gehoord.

Alauda arvensis L. — **Veldleeuwerik.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Komt overal op velden en weilanden voor. Men ziet ze het heele jaar door. 's Winters doortrekken ze in grootere en kleinere troepen de heele streek; soms zijn ze wel met 50—60 stuks bijeen. Reeds in October ziet men de vogels tot groepen vereenigd over velden en akkers vliegen. In Januari zag ik al enkele mannetjes, schuw hun trillers verheffende, over de velden noordwaarts vliegen, o. a. den 19^{den} Januari 1908, een bitterkouden dag, er lag veel sneeuw en er was tamelijk veel ijs in de Maas. Hetzelfde schouwspel herhaalde zich in het najaar, toen men tot over de helft van November enkele trillers boven in de lucht kon vernemen van mannetjes die naar het zuiden trokken. Ze beginnen reeds vroeg te zingen. In 1909 hoorde ik het volle leeuwerikgezag den 5^{den}, in 1910 den 6^{den} Februari. De vogels zaten nog op den grond. In 1911 weerklonk bij Belfeld een vol en krachtig gezag den 19^{den} Februari. In 1912 hoorde ik de leeuweriken voor 't eerst den 18^{den} Februari. Het was echter meer een oefenen; de vogels zaten nog op den grond. Ze zingen tamelijk lang. In 1911 hoorde ik ook enkele leeuweriken den 18^{den} November; zoo hoorde ik ze ook nog den 7^{den} November 1912 enkele stukjes van hun liedje uitgalmen. Zoowel in 't voorjaar, van af het einde van Februari, als ook in

den herfst, tot 't einde van Oktober, is hun trek naar het zuiden resp. naar het noorden zeer druk en sterk.

Fam. Motacillidae.

Anthus trivialis (L.) — **Boompieper.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

Hij is in het geheele gebied goed vertegenwoordigd, op enkele plaatsen zelfs talrijk; in sommige jaren, b.v. 1912, veelvuldiger dan in 1910 en 1911. In 1912 kon men hem overal vinden, waar slechts struikgewas met hoogen boomgroei aanwezig was. Dit jaar heb ik wel 30 paartjes hier geconstateerd. Het veelvuldigste kwamen ze voor in het gebied tusschen Ooijen bij Baarlo tot Holtbierick. Aan het groote moeras bij Duivenhof zag ik er tegelijkertijd 4. Volgens mijn waarnemingen komt hij hier aan omstreeks 't midden tot 't einde van April. In 1911 zag ik den eersten reeds 30 Maart bij de Berekt, terwijl hij op een hoogen tak zat, zong hij zachtjes maar toch precies het bekende wijsje van den kanarievogel. Omdat hij zoo stil op zijn tak bleef zitten, begon ik een beetje te twijfelen; maar zijn heerlijke vlucht overtuigde mij ten volle. De laatste jaren 1910, 1911 en 1912 hoorde ik het gezang der boompiepers ongeveer tot 't midden van Juli. In 1909 hoorde ik het voor 't laatst 17 Juli. Het was den eenigen keer, dat hij ook in de plantsoenen van het missiehuis genesteld had.

Anthus pratensis (L.) — **Graspieper.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Van de piepersoorten is hij hier het talrijkste. Alle weiden langs de Maas, vooral die langs den linkeroever van Kessel tot Bierick, worden 's zomers druk en talrijk door de graspiepers opgezocht. In 't voorjaar, d. w. z. van af 't begin van Maart zijn de graspiepers beduidend talrijker en eveneens in September op hun najaarstrek. Men kan ze echter ook den heelen winter door aantreffen en hooren zingen, niet alleen langs de oevers der Maas, maar ook in de moerassige streek bij Geloo en achter de Berekt. De graspiepers zijn onvermoeide zangers; ze beginnen reeds met hun triller in het midden van Februari en laten zich haast elken dag hooren tot in 't begin van November. In de wintermaanden hoort men hun triller niet zoo dikwijls, maar haast toch altijd op dagen me_t

helderen zonneshijn, al is het dan ook koud of al ligt er ook sneeuw. In 1908 hoorde ik den graspieper zijn liedje tot in 't midden van November voluit zingen, in 1909 zelfs nog 19 December. In 1910 hoorde ik den eersten piepertriller 13 Januari bij helder, maar koud weer; tevens lag er sneeuw. In 1911 hoorde ik het eerste volle gezang 27 Februari en verder alle maanden door tot 1 December, waarop ik den laatsten piepertriller bij Maaszicht a/d Maas hoorde. In 1912 hoorde men de piepers aan de Maas 25 Januari en sedert dien dag aanhoudend tot 30 October, waar ik er nog enkele aan de Maas hoorde.

Motacilla alba L. — **Witte kwikstaart.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

In het geheele gebied vaak aan te treffen; vooral op de plaatsen waar veel beken zijn. Het meeste vindt men hem in de nabijheid van Holtmühle, ook hier en daar aan de Maas, nog al vaak nabij het kasteel van Erp, Duivenhof en de Berekt en ook veelvuldig langs de beken, die Geloo besproeien. Het veelvuldigste ziet en hoort men ze tegen het einde van Februari tot het midden en het einde van Maart, wanneer zij op den trek zijn. Men treft ze echter ook den heelen winter door aan, zoowel alleen als ook in kleinere troepjes. Zoo kon men de vogels den heelen winter van 1909/10 veelvuldig aantreffen. Geregeld ziet men ze in grooter aantal, wanneer de Maas stijgt en de weilanden door het stijgende of afvloeiende water even bedekt zijn. Een lievelingsplekje voor jonge kwikstaartjes schijnt het groote moeras bij Duivenhof te zijn. Den 25sten Juni 1910 zag ik er des avonds tegen 7 uur veel vogels in 't riet, die klaarblijkelijk een schuilplaatsje voor den nacht zochten. Van alle kanten kwamen ze aangevlogen, met twee, drie, vier of nog meer tegelijk, enkele ook alleen. Er heerschte een druk leven onder dat jonge volkje, dat gedurig heen en weer vloog. Toch hoorde men geen enkel geluid of geroep. Het gezang dezer soort heb ik twee keer goed en lang kunnen hooren. Het klonk uiterst mooi en welkend. Den eersten keer was het 27 Januari 1910 op de over-stroomde weiden bij Maaszicht. Het vogeltje zat goed zichtbaar op een molshoop en zong aanhoudend, maar niet zeer luid. Den tweeden keer was het 7 Maart 1911, op een grinthoop aan de Maas. Beide keeren was het gezang mooi, geaccentueerd en aanhoudend, maar niet zeer hard.

Motacilla flava L. — **Gele kwikstaart.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

Het meest vindt men hem op de weiden waar vee graast. De vogel is hier niet zeldzaam en komt in het heele gebied voor. Op 't einde van April komt hij hier aan en hoort men hem vaak lokken. Herhaaldelijk ontmoette ik den vogel ook op de velden, en meermalen aan de Maas. Den 28sten Mei 1912 zag ik een gelen kwikstaart boven in den top van een eikeboom zitten. Onophoudelijk liet hij zijn loktonen hooren, trilde en sloeg geweldig met zijn vleugeltjes. Het was bij kasteel Holtmühle. Twee dagen later herhaalde zich hetzelfde schouwspel bij Baarlo. Ik ontwaarde het diertje in den hoogsten top van een boom; het was druk aan het lokken, maar bleef daarbij heel rustig. Omstreeks dien tijd kan men ook de jonge vogels overal gadeslaan.

Den 14den Mei 1911 zag ik tusschen verscheidene gele kwikstaarten, die op een veld rondhuppelden, een opvallend mooi gekleurde. Zijn kopje was mooi zwart met een staalblauwen glans, ook de vleugels waren donkerder gekleurd; zijn borst en zijn buik waren diep citroengeel. Ik heb dezelfde plaats en de omliggende velden langen tijd opgezocht, maar dit bijzonder mooi gekleurde diertje niet meer gezien.

Motacilla flava thunbergi Billberg — **Noordsche gele kwikstaart.**
Slechts op den trek.

Deze vogel is enkel op den trek, en misschien slechts bij toeval hier waargenomen. Ik zag hem voor den eersten keer 3 Februari 1911 aan de Aalbeek bij kasteel Holtmühle. Het waren in 't geheel 6 vogels, die elkander met luide en sterk lok- of alarmtonen riepen, en met groote vlugheid tusschen de takken heen en weer jaagden. Ze bleven tot 6 Februari ongeveer op dezelfde plaats. Daarna heb ik ze niet meer gezien. 15 October 1911 heb ik 4 zulke vogels wat noordelijker aan dezelfde beek gezien; het was hetzelfde drukke en wilde spelletje als in 't voorjaar. Den 30sten November 1911 hoorde ik op een veldweg in de nabijheid van het dorpje Steil dezelfde klanken als die der bovengenoemde vogels. Ik zag toen 3 kwikstaartjes komen aanvliegen uit de richting dier beek; zij lieten zich vervolgens over de beek, die door Steil loopt, neer¹⁾.

1) De noordsche vorm van den gelen kwikstaart trekt zeer laat, omstreeks midden Mei, door ons land. De op 3 Februari geobserveerde vogels kunnen niet

Motacilla boarula L. — **Groote gele kwikstaart.**
Slechts wintergast en niet veelvuldig.

Tot nu toe heb ik hem aan de Maas en aan verschillende beken waargenomen, het meest echter aan de beek van Steil, waar men hem geregeld elken winter kan aantreffen. Hij komt hier aan in 't begin van November en blijft er tot 't einde van April.

Fam. Certhiidae.

Certhia brachydactyla Brehm — **Boomkruipertje.**
Broedvogel. Het geheele jaar hier.

In ons gansche gebied is deze vogel zeer talrijk. Den geheelen zomer door kan men zijn luid geroep hooren, vooral in tuinen met hooge boomen, en ook daar, waar enkele hooge boomen een klein boschje vormen. Ook 's winters hoort men hem veelal op mooie of ten minste zachte dagen luid roepen; herhaaldelijk hoorde ik, hoe hij er nog een vroolijk slotaccoord of iets, dat veel weg had van een vreugdegejuich, er op volgen liet. Ook de boomen op den grooten weg naar Tegelen-Belfeld zoekt hij op. Daar kan men er wel soms 4 bijeen vinden. Zoo geregeld als in den tuin van het missiehuis alhier heb ik hem echter nog nooit gevonden. Hij schijnt den tuin niet te verlaten.

Fam. Sittidae.

Sitta europaea caesia Wolf. — **Boomklever.**
Waarschijnlijk slechts op den trek.

In den zomer van 1909 heb ik den vogel eens in den tuin van het missiehuis gezien. In de nabijheid van het kasteel Holtmühle werd hij vaker waargenomen, den laatsten keer 10 November 1910;

tot dezen vorm behoord hebben. Ook voor den bij ons broedenden vorm is een waarneming op dien datum niet mogelijk. Ontrent den najaars-doortrek van den noordschen vorm staan mij geen zekere gegevens ten dienste; echter komt mij 15 October onbetrouwbaar laat voor en is 30 November natuurlijk wederom onaannemelijk. Alvorens deze waarnemingen in bovenstaanden vorm te boekstaven, had de waarnemer zich van de juiste determinatie der geobserveerde vogels moeten overtuigen door het bemachtigen van een enkel stuk; daar dit laatste schijnbaar niet mogelijk was, althans niet geschied is, ware het beter geweest deze mededeeling geheel achterwege te laten. Mij komt het zeer twijfelachtig voor of de vogels in quaestie wel gele kwikstaarten geweest zijn. — VAN OORT.

dien dag werden er 4 in de laan gezien. Hiernaar te oordeelen schijnt deze vogel hier dus zeldzaam te zijn en slechts op den trek of op zijn zwerftochten hier aan te landen.

Fam. Paridae.

Parus major L. — **Koolmees.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Is een der meest algemeene vogels onzer streck. Men treft haar overal veelvuldig aan; in alle tuinen, struiken, boschjes, in het moeras zoowel als in het bosch, overal heb ik haar ontmoet. 's Winters bezoekt zij stipt en in groote getale de voederplaats, eet niet slechts gaarne spek, maar ook heel veel wittebrood, geeft echter de voorkeur aan het hennipzaad. Met haar algemeen bekenden loktoon begint zij soms reeds zeer vroegtijdig. Zoo hoorde ik haar reeds 3 Februari 1910. In 1911 16 Februari, in 1912 reeds 21 Januari en van af 3 Februari 1912 haast onafgebroken tot in het midden van April. Mooie dagen ontlokken haar hare tonen ook nog in het najaar, zoo 8 December 1910, vervolgens nog 30 November 1911 en 10 October 1912. De in den tuin van het missiehuis opgehangen broedkastjes betreft zij steeds graag.

Parus caeruleus L. — **Pimpelmees.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Bijna even algemeen als de koolmees en eveneens stand-, zwerf- en broedvogel in het geheele gebied. Ook zij laat haar triller soms reeds heel vroegtijdig hooren. O. a. hoorde ik haar karakteristieke loktonen reeds 30 Januari 1910, 3 Februari 1911, en 24 Januari 1912. Maar ook in 't najaar kan ze haar onstuimigen aard niet verbergen; 27 December 1910, 30 November 1911 en 10 October 1912 hoorde ik ze nog luid en duidelijk trillen. 's Winters zwerven ze soms in grooten getale door de tuinen, vaak ook in gezelschap van andere meezen of goudhaantjes. Ook op de voederplaats verschijnt ze geregeld en versmaadt geen enkel brokje.

Parus ater L. — **Zwarte mees.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Is weliswaar niet zeldzaam, maar komt toch niet zoo veelvuldig voor als de andere soorten en 's zomers treft men haar bijna alleen

in de boschachtige streken aan, die met dennen- of pijnboomen begroeid zijn. 's Winters daarentegen zwerft zij in 't heele gebied rond en is zij gemakkelijk aan haar heldere stem te herkennen. In den winter en in het begin der lente van 1911 kwam zij hier in grooten getale voor. Zoo werd achter Holtmühle een groote zwerm zwarte meezen waargenomen. Met honderden waren ze de pijnbosschen komen binnenvliegen en zochten ook zelfs de kleinste dennennaaldjes af. Eenige dagen later werd ik in de dennenbosschen achter de Berckt compleet overvallen door een heele troep zwarte meezen; het kunnen er wel honderd geweest zijn. Het krioelde feitelijk van meezen om me heen. Onder zacht gekweel, dat af en toe door een helderen loktoon onderbroken werd, zochten ze tot zelfs de kleinste deeltjes der boomen af. De vogels waren in 't geheel niet schuw en lieten zich noch door mijn bewegingen, noch door mijn gedruisch, zelfs niet eens door drie pistoolschoten vrees aanjagen. Wel 20 minuten lang vlogen ze er rond; daarna trokken ze noordwaarts. Anders treft men deze vogels 's winters ook in gezelschap van andere meezen, vinken en gorsen in enkele boomgroepen aan, bij voorkeur echter in dennen- en pijnbosschen.

Parus cristatus L. — **Kuifmees.**

Broedvogel. Hoogstens op den trek.

Ik heb deze soort pas een enkelen keer gezien en wel in 't voorjaar van 1909 in een eikenboom aan de Berckt. Ook elders heeft men den vogel hier nog niet waargenomen in ons gebied.

Parus palustris L. — **Zwartkopmees.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

De vogel komt wel niet zeer veelvuldig voor, maar is toch in het heele gebied goed vertegenwoordigd. Het meeste treft men hem aan bij de groote plas in de nabijheid van Duivenhof, waar hij ook broedt. 's Winters zwerft hij in kleinere troepjes, meestal met andere meezensoorten in de tuinen rond. Reeds in 't begin van Februari, in 1910 den 8sten, weerklinken zijn loktonen; men kan ze nog hooren tot 't begin van November. Dezen winter zag ik er verschillende in gezelschap van musschen en vinken op de straat naar voedsel zoeken.

Aegithalos caudatus (L.) — **Staartmees.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Geen zeldzame vogel, al komt hij ook niet zoo vaak voor als de andere meezen. Toch vindt men hem in het heele gebied broedend. Zoo heb ik nesten gevonden in den tuin van het missiehuis, aan de Berekt, bij Holtmühle en ook in de moerassen bij Geloo. Reeds in den herfst, soms al in Augustus, zwerven de diertjes meestal in kleine troepjes in de heggen, struiken, boomgroepen enz. rond. Steeds melden ze hun aankomst en tegenwoordigheid door een luid gekweel, om vervolgens weer in groote haast verder te trekken, alsof ze geen tijd te verliezen hebben. In den winter van 1909 verscheen een heele troep van staartmeezen in den tuin van het missiehuis. Sommige fruitboomen zagen er uit, alsof er nog veel vruchten aanhingen. Er waren er stellig wel honderd bij elkaar. De heele tuin werd afgezocht. Twee dagen achtereen kon men dien grooten zwerm zien terugkomen, maar daarna heeft men de vogels niet meer zoo talrijk hier gezien.

Regulus cristatus (L.) — **Goudhaantje.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Het goudhaantje komt hier veel voor. Overal, waar de dennenbosschen en de pijnboschjes de zwarte meezen aantrekken, zal men ook het goudhaantje vinden. Maar ook in de plantsoenen, in heggen en andere struiken heb ik ze hier overal gevonden; 's winters zag ik ze vaak in het gezelschap van meezen, constateerde echter meermalen, dat de goudhaantjes meer een gesloten groepje voor zich vormden, en zich onder deze mengden, om de bosschen en struiken af te zoeken. 's Winters ziet men ze meer dan des zomers. Als lievelingsplekje voor hun broedplaatsen schijnen de goudhaantjes de dennenlaan uitgezocht te hebben, welke de beide vijvers bij het kasteel Holtmühle scheidt. Daar kan men geregeld verschillende nesten ontdekken. Ook achter de Berekt kan men ze broedend aantreffen. Dit jaar (1912) broedde ook een paartje in de dwergdennen van den tuin van het missiehuis, waar het mij dikwijls door zijn liefelijk gezang verheugde. Den 9den Maart 1911 zag men een groote troep in het dennenbosch achter het kasteel Holtmühle. Het kunnen in 't geheel wel 2 à 300 stuks geweest zijn; ze vlogen alle in noordelijke richting het bosch door.

Fam. Laniidae.

Lanius excubitor L. — **Klapekster.**

Hoogstens op den trek.

Zeker slechts op den trek, maar hoogst zelden en bovendien misschien heel toevallig in deze streek te zien. Hij werd slechts eens bij de Aalbeek waargenomen, in de lente van 1908. Anders heb ik van dezen vogel hier nog niets bespeurd.

Lanius senator L. — **Roodkopklauwier.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

Slechts op twee plaatsen in dit gebied aangetroffen. Eens op de Berckt den 21sten Mei 1910 en in Juni van hetzelfde jaar bij Huize Gusto tusschen Venlo en Tegelen. Aan de Berckt ziet men hem ieder jaar en hij broedt dan ook ongetwijfeld in den tuin der Carmelitessen. Den 21sten Mei 1910 zag ik aan de Berckt drie mannetjes; de vogels waren in 't geheel niet schuw en ik kon ze op 10 pas naderen. Ik zag er de heele familie in Augustus, de ouden en twee jonge vogels. In 't volgend jaar 1911 zag ik een mannetje den 2^{den} Juni. Het diertje was zeer schuw en ging reeds van verre op de vlucht. Den 1sten Augustus 1912 hoorde ik op dezelfde plaats een heele drukte en zag weer een mannetje. Ik kon het dier weer heel dicht naderen, haast op 5 stappen afstands; 14 dagen later, den 17^{den} Augustus, zag ik het mannetje en het wijfje, 's ochtends om 7 uur. Het mannetje was druk aan 't stoeien. Ten slotte vlogen zij in den kloostertuin. Verder heb ik de vogels hier nog niet gezien.

Lanius collurio L. — **Grauwe klauwier.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

De vogel is hier niet veelvuldig, maar toch ook niet zeldzaam. Ik heb hem in het geheele gebied waargenomen, in Baarlo, aan de Berckt, in Steil, bij Holtmühle, Belfeld en Geloo. Het meeste treft men hem aan in de streek tusschen Baarlo en de Berckt, vervolgens van af Holtmühle, langs den oever der beek tot aan haar monding in de Maas. In 1911 kon men hem verreweg talrijker aantreffen dan in 1910. In 1912 was hij weer zeldzaam; toen heb ik hem maar op 3 plaatsen gezien: bij Duivenhof, bij Maaszicht en bij Holtmühle. In 't midden van Mei komt hij hier aan en men kan hem tot 't begin en 't midden van September hier aantreffen.

Fam. Ampelidae.

Ampelis garrulus L. — **Pestvogel.**

Slechts op den trek.

Een zeldzame gast. In 1904 kon men hem in het heele gebied op zijn trek waarnemen. Op kasteel Holtmühle werd er een gevangen en langen tijd in een kooi bewaard. In Helden zag ik in de verzameling van den Heer Eug. Haffmans een geprepareerde kop van een exemplaar, dat omstreeks denzelfden tijd was gevangen. In de laatste jaren werd hij niet meer gezien.

Fam. Muscicapidae.

Muscicapa grisola L. — **Grauwe vliegenvanger.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

In het begin van Mei weerklinkt van alle kanten het luide lokken of zingen der vliegenvangers. Er zijn in werkelijkheid weinig zangvogels beter vertegenwoordigd dan de grauwe vliegenvanger, juist als wilde hij door zijn grooter aantal goed maken, wat aan zijn gezang ontbreekt. Hij is echter een lieve, gezellige, oude vriend onzer tuinen. In den tuin van het missiehuis is hij zoo talrijk, dat men verschillende paartjes kan aantreffen, waar maar struiken of hogere boomen staan. Zoo hadden we in 1912 hier tegen de 15 broedplaatsen. Haast even veelvuldig vindt men hem ook elders in 't gebied, vooral weer aan de Berckt, in 't park van 't kasteel van Erp, bij de Raaij, op Holtmühle, in Steil etc. In 't begin van Mei verschijnt hij hier en men kan zijn getjilp tot in September hooren. In 1910 zag ik er een bij uitzondering vroegtijdig, den 8sten April. Tegen 't einde van Augustus is hier van de vogels niets meer te zien.

Muscicapa atricapilla L. — **Zwartgrauwe vliegenvanger.**

Slechts op den trek.

Deze veel mooier gekleurde vliegenvanger blijft niet bij ons, tenminste ik heb zijn broeddistrict nog niet kunnen constateeren. Wel is waar heb ik den 11den Mei 1912 een mannetje en een wijfje aan de Berckt gezien, maar niettegenstaande ik in de volgende weken en ook nog gedurende den zomer mijn onderzoek herhaalde, zag ik ze niet meer, totdat ik heel toevallig den 22sten Augustus 1912 een jong exemplaar bij Maaszicht ontdekte; het zocht in het struikgewas naar voedsel. Ik kon tamelijk dicht bijkomen. Na een

poosje vloog het in zuidelijke richting laag langs den grond. Een zingend mannetje observeerde ik 11 Mei 1911 op den Belfelder weg. Eerst hoorde ik duidelijk „bsié-b-sié”, daarop volgde een heel zacht, maar duidelijk gezang dat gedeeltelijk aan de beginnaccorden van den ortolaan herinnerde en gedeeltelijk iets had van 't gezang van den bastaardnachttegaal, maar telkens door het bsieb-bsieb onderbroken werd. Ik stond hoogstens 4 voet van den vogel verwijderd, bijna vlak onder den tak, waarop hij zat. Den 26sten April 1912 zag ik een *M. atricapilla* weer in dezelfde buurt, echter meer naar de Maas toe, op een populier. Voor den eersten keer zag ik den vogel aan de Berek den 1sten Juli 1908. Verdere waarnemingen zullen wel aantonen, of de vogel in ons gebied ook broedvogel is. Het schijnt van wel.

Phylloscopus collybita (Vieill). — **Tjiftjaf.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

Deze onvermoeide zanger is overal in 't gebied zeer talrijk te vinden. In elk groot struikgewas kan men hem vinden, zien en hooren. Hij komt hier geregeld in 't midden van Maart aan, in 1908 den 17den, in 1910 den 10den, in 1911 den 22sten, in 1912 den 12den. Hij schijnt ook al aanstonds zijn aankomst aan de heele wereld door zijn echt eentonigen staccato-roep te willen melden. Zoo blijft hij aan 't roepen en knorren, haast zonder ophouden tot in September. Evenals de meezen onderzoekt hij dadelijk na zijn aankomst de nog bladerlooze takken van fruit- en tuinboomen en gebruikt ieder vrij oogenblikje om te roepen. Toen hij dit jaar (1912) den 12den hier aankwam, hield hij zich 3 dagen in den boomgaard op, dicht bij de kerk van Steil; daarna verhuisde hij echter naar 't plantsoen, waar hij ook den heelen zomer door bleef. In 't begin van Oktober zag ik hem nog verscheidene keeren tusschen de takken der boomen rondvliegen, waarbij hij zachtjes kweelde.

Phylloscopus trochilus (L.) — **Fitis.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

De fitis onderscheidt zich zeer voordeelig van den tjiftjaf door zijn mooi, rustig en melancholiek gezang, dat hij haast evenzoo onvermoeid laat weerklinken. Slechts komt het mij voor, dat hij na het eerste broedsel een heel tijdje zijn gezang onderbreekt en dat hij in de tweede periode ook niet meer zoo levendig en juist zingt. Hij verschijnt hier op het einde van Maart en in 't begin

van April. Zoo in 1908: 9 April, in 1909: 30 Maart, in 1911: 28 Maart en in 1912: 14 April. Hij komt hier overal algemeen voor. In den broedtijd hoort men steeds zijn ernstigen en luiden lok- en alarmtoon. In het midden van Juli hoort men hem weer vaker zingen. Dit gaat zoo voort tot het begint af te nemen tegen het einde van Augustus en het begin van September. In 't midden van September zijn de meeste fitissen reeds weg. Hij is in het geheele gebied talrijk vertegenwoordigd.

Phylloscopus sibilatrix (Bechst.) — **Fluiter.**

Broedvogel. (?) Voorjaar—herfst.

Of de fluiter hier broedt kan met zekerheid niet gezegd worden. Hij werd in dit gebied op twee plaatsen geconstateerd. In 1908 zag ik hem voor 't eerst den 30sten April aan de Berckt. De vogel liet zijn bekenden triller duidelijk hooren. Toen ik hem eindelijk op den tak van een populier ontdekte, scheen hij erg opgewonden te zijn en spreidde zijn staart nu en dan waaivormig uit. In de verte vernam ik nog den triller verscheidene keeren. Later ontmoette ik den vogel weer in hetzelfde gebied, op den 22sten Mei 1909. Ook toen weerklonk herhaaldelijk zijn staccato-triller. Den 14den Mei 1911 hoorde ik verscheidene fluiters in een dennenboschje bij de Raaij nabij Baarlo. Ze zongen ferm en aanhoudend. Hiernaar te oordeelen zou men mogen besluiten, dat hij er dat jaar ook gebroed had. Niettegenstaande ik echter verschillende tochten naar deze plaatsen ondernam, kon ik daar in 1912 niets van den vogel hooren noch zien. Elders heb ik hem in dit gebied niet ontmoet.

Hippolais hippolais (L.) — **Spotvogel.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

Onze spotvogel is ook in het geheele gebied tamelijk goed vertegenwoordigd. Plantsoenen schijnt hij echter de voorkeur te geven en daarom vindt men het meest in Steil, bij Holtmühle, aan de Berckt, op het kasteel van Erp en in Baarlo; trouwens overal, waar de loofbosschen open plekken vertoonen, is de vogel niet zeldzaam. In 't begin van Mei komt hij hier aan. In 1908 was hij hier den 6den, in 1909 den 14den, in 1910 den 16den, in 1911 den 19den en in 1912 den 12den Mei. Na een langen rusttijd hervat hij zijn gezang en men hoort hem tot over de helft van Juli nog met tamelijk grooten ijver zingen. Met Augustus verlaat hij ons echter reeds.

Sylvia sylvia (L.) — **Grasmusch.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

Deze bruine grasmusch is in 't geheele gebied zeer goed vertegenwoordigd en er is geen enkele streek, waar men ze niet aantreft; overal waar de streek met greppels doorsneden is, die alle meer of min met struiken begroeid zijn, alle wilgenstruiken aan de Maas, vele heggen aan den zoom van de waterrijke weiden, overal waar de witte hagedoorn groeit, al deze plaatsen bieden de bruine grasmusch een uiterst gunstige gelegenheid om te nestelen. Daarbij is deze soort ook juist erg conservatief met betrekking tot de plaats, ja tot den struik, waar ze eenmaal gebroed heeft. In plantsoenen heb ik ze echter nog nooit aangetroffen. In de tweede helft van April komt ze hier aan. In 1909 was het den 21sten, in 1910 den 18den, in 1911 den 28sten en in 1912 den 25sten April. Ze zingt vrij aanhoudend door tot in de eerste helft van Juli. In 1912 hoorde ik ze nog den 17den Juli en de volgende dagen.

Sylvia curruca (L.) — **Braamsluiper.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

Deze kleinste, inheemsche grasmusch is hier algemeen verspreid. Overal waar heggen zijn of open plekken in 't bosch met dicht kreupelhout, zooals achter het kasteel Holtmühle, aan de Berekt en bij het kasteel de Raaij, en in de tuinen waar dichte heggen of heel dichte struiken staan, zal men haar kunnen aantreffen. Op 't einde van April — in 1910 den 22sten, in 1911 den 25sten en in 1912 den 18den — of in 't begin van Mei — in 1908 den 4den en in 1909 den 3den — komt de vogel hier aan en meldt zich dadelijk aan door zijn luid geklepper, weshalve men hem in Duitschland den naam van „Müllerchen” gegeven heeft. Ieder vogelvriend en waarnemer zal natuurlijk veel meer genieten van het wonderschoone pianissimo, dat dit klepperen vooraf gaat. In Steil broed het vogeltje nog al talrijk. Zoo telde ik dezen zomer ongeveer 6 broedplaatsen. Zijn deuntje zingt de braamsluiper tot in Juli, tot den 17den hoorde ik hem nog tamelijk duidelijk en luid zingen. In 't einde van Augustus of in 't begin van September verlaat hij onze streek.

(Wordt vervolgd.)

Ornithologische Mengelingen

DOOR

Dr. A. E. H. SWAEN.

I. De Trek.

In aansluiting bij het door Dr. EKAMA vermelde, kan ik het volgende mededeelen.

In 1912 zag ik de fitis (*Phylloscopus trochilus*) het eerst in een heg tusschen Groningen en Haren op 14 April; in 1911 op dezelfde plaats op 2 April. 15 April 1912 hoorde ik haar te Zuidlaren.

De tjiftjaf (*Phylloscopus collybita*) hoorde ik in 1912 eerst laat, nl. 27 Maart. Sinds jaren houd ik aantekening van den eersten datum waarop ik dezen vogel gehoord of gezien heb. Hieronder laat ik een staatje van die datums volgen.

Aruhem	22 Maart	1892.	Harenermolen	18 Maart	1906.
"	14	" 1893.	Groningen	3 April	1908.
Almeloo	24	" 1895.	"	28 Maart	1909.
"	18	" 1896.	Amsterdam	27	" 1910.
"	19	" 1897.	Groningen	20	" 1911.
Amsterdam	21	" 1903.	"	27	" 1912.
"	27	" 1904.	"	22	" 1913.
"	26	" 1905.			

Als een laten datum waarop ik de tjiftjaf nog hoorde, kan ik vermelden 30 Oct. 1903 te Amsterdam. Dit was op een plek in het Vondelpark, waar zij zich den geheelen zomer ophoudt; na dien dag was zij verdwenen.

3 April waren de meeste bonte kraaien (*Corvus cornix*) in 1911 vertrokken uit den omtrek van Groningen; op de plaatsen waar ze anders in groote getallen voorkomen, was nu slechts een enkele achterblijver te zien. Terwijl ik 10 April 1912 op reis van Groningen naar Amsterdam nergens een bonten kraai zag, hoewel ik voortdurend op de uitkijk zat, vond ik er 11 April nog één enkelen bij ons huis te Groningen. Den volgenden dag was ook die verdwenen. 4 Oct. 1912 zag ik bij Essen (gemeente Haren) vijf bonte kraaien; dit waren de eersten, die ik in den omtrek van Groningen waarnam.

In 1911 zag ik de eerste gierzwaluwen (*Apus apus*) boven ons huis op 8 Mei; in 1912 op 28 April, in 1913 op 27 April.

Kieviten (*Vanellus vanellus*) waren dezen winter in het Noorden der Provincie bij tienduizenden. 30 Dec. 1912 zag ik in den omtrek van Ulrum, Hornhuizen en Leens ontzaglijke zwermen vliegen in de richting van de wadden. Soms geleken zij een wolk, dan weer een reusachtige slang, soms weer een franjegordijn. Op de bouwlanden zaten er ook ettelijke. Den volgenden dag zag ik bij Echten (Dr.) in westelijke richting eveneens een langgerekten zwerm vliegen. 10 Jan. 1913, op weg van Groningen naar Amsterdam, zag ik overal vele kieviten, vooral tusschen Utrecht en Amsterdam.

Reigers (*Ardea cinerea*) heb ik hier in klein aantal den geheelen winter gezien; 4 Jan. 1913 b.v., zag ik er twee bij de Punt.

II. Vuurgoudhaantje (*Regulus ignicapillus*).

Naar aanleiding van een artikel van den Heer THYSSE heb ik in den laatsten tijd de goudhaantjes in onze buurt nauwkeurig gadegeslagen. Er zijn hier aan de Drentsche grens tul van bosschen waar zij zich voortdurend ophouden, maar sinds 12 Jan. 1912 — den dag waarop ik 't eerst bepaaldelijk naar vuurgoudhaantjes ben gaan zoeken — heb ik ze maar éénmaal waargenomen, te weten 4 Jan. 1913 bij Zuidlaren. Ik vind in mijn aantekeningen van dien dag: Iets verderop nam ik van zeer nabij in een haag en op een hoop takkebossen twee vuurgoudhaantjes waar, die zeer bewegelijk waren, maar af en toe op een uitstekend twijgje bleven zitten, zoodat ik ze zeer goed kon waarnemen. De donkere streep en de vlekjes waren onmiskenbaar. — In het begin van Jan. 1912 ontving ik tijdens de hevige vorst een exemplaar dat dood in een konijnenwong bij de Punt gevonden was.

III. Waterspreeuw (*Cinclus*).

Voor de meeste lezers van dit tijdschrift zal de waterspreeuw wel een vogel zijn dien zij slechts uit boeken kennen. Zoo ging 't ook mij tot verleden Augustus. Wel had ik een enkel exemplaar gezien in de Ardennen en in het dal van den Moezel, maar ik was nog nooit in de gelegenheid geweest den vogel waar te nemen. Den 20^{en} Aug. 1912 bevond ik mij te St. Fillans in de westelijke Hooglanden van Schotland. Het was een mistroostige, regenachtige dag, zoodat ik, hoewel opgewekt van aard, mij door al de nattig-

heid wat gedrukt gevoelde in dit mooie maar sombere landschap. Ik wandelde in den laten namiddag langs een bergstroom die in Loeh Earn uitmondt, toen ik plotseling op een rotsblok midden in de rivier een mannetjeswaterspreeuw zag, van den Engelschen vorm, beschreven onder den naam *Cinclus cinclus britannicus*. Bij mijn nadering vloog de vogel op, ofschoon mij later bleek dat de waterspreeuw volstrekt niet schuw is. Zijn vlucht deed mij sterk aan den ijsvogel denken; later trouwens bij het nalezen van NAUMANN vond ik dat deze nadrukkelijk op de overeenstemming tusschen de beide vogels wijst. Soms liet de vogel een geluid hooren dat in mijn ooren klonk als durk! durk! Hij zwom en dook in alle richtingen, met den stroom mede of tegen den stroom in. Het duiken scheen zonder eenige kraachtsinspanning te gaan; inderdaad, het leek meer op een wegzinken dan op een opzettelijk wegduiken! Na een poos zette de vogel zich op een steen midden in de rivier, onder een struik. Wel een kwartier lang nam ik hem van nabij door mijn kijker waar. Hij stond zijn avondtoilet te maken en stoorde zich niet in het minst aan mijne nabijheid — ik stond op een afstand van hoogstens acht el. Terwijl hij daar zoo zijn veeren gladstreek en de vleugels rekte, kwam plotseling een ander mannetje aangevlogen en zette zich op een steen vlak bij hem neer, in zeer uitdagende houding, voortdurend het lichaam voorwaarts en benedenwaarts buigend. Op eens vlogen zij op elkaar af; een korte schermutseling volgde en dra vlogen ze achter elkaar het water over. Op hetzelfde oogenblik vlogen uit den oever een tweetal effener gekleurde exemplaren op, en alle vier verdwenen snel uit mijne oogen. Een heerlijk schouwspel!

IV. Kuifleeuwerik (*Galerida cristata*).

Het artikel van den Heer DE MEYERE in Ardea I, geeft mij aanleiding tot een paar opmerkingen over den kuifleeuwerik.

Zooals genoemde Heer opmerkt, vermeldt ALBARDA onzen vogel als broedende gevonden in Groningen in de veenkoloniën. Deze beperking van het broedgebied tot de Veenkoloniën is niet in overeenstemming met den huidige stand van zaken, want men vindt de kuifleeuweriken, winter en zomer, door de geheele provincie waar het terrein voor hen geschikt is. In de stad Groningen houdt zich aan elk van de groote toegangswegen tot de stad, behalve den drukken Harenweg, het geheele jaar door een paartje op. In

den winter bij koud weer dringen zij de stad verder in; zoo treft men de paartjes, die zich gewoonlijk ophouden aan het Hoendiep en aan den Leeuwarderstraatweg, bij vorst niet alleen op de pleinen maar zelfs in de straten van het nieuwe stads gedeelte aan, terwijl de paartjes van den Eelder- en Peizerweg tot bij het station doordringen. Ik heb eenige jaren aan den Oostzoom van de stad gewoond, in een afgelegen buitenwijk. Winter en zomer hield zich op den landweg voor ons huis een paartje op, dat broedde in het ruige weiland achter onze woning. Wat mij steeds weer treft in den kuifleeuwerik is, dat hij zich binnen zoo een klein bestek beweegt. Als ik langs een van de groote wegen om Groningen wandel, weet ik al van te voren op welke hoogte ik de meeste kans heb mijn kuifleeuwerik aan te treffen. Is de kuifleeuwerik een algemeen voorkomende vogel in Groningen, niet minder is hij dit in Drenthe, althans het noordelijk gedeelte. Met het zuidelijk gedeelte dier provincie ben ik minder goed bekend en wil er dus geen oordeel over uitspreken. Wel kan ik constateeren dat in Hoogeveen de vogel winter en zomer voorkomt. Het spreekt van zelf dat wanneer ik den kuifleeuwerik algemeen voorkomend noem, ik daarmede bedoel dat hij overal voorkomt waar het terrein voor hem geschikt is; een talrijke vogel is hij uiteraard niet.

Groningen.

Aankomst der Gierzwaluwen in 1913.

In aansluiting aan hetgeen de Heer SWAEN over de aankomst van de gierzwaluw (*Apus apus*) in 1913 bericht, kan ik hier mededeelen, dat de Heer C. RITSEMA te Leiden de eerste gierzwaluwen zag 's avonds 27 April, terwijl ik op denzelfden datum 's avonds te Rotterdam er eenige waarnam.

Volgens een bericht in „Die gefiederte Welt” 1913, p. 150, werden de gierzwaluwen te Berlijn het eerst gezien op den 27sten April. De aankomst in Nederland valt dus samen met die in Noord-Duitschland.

VAN OORT.

Ornithologische waarnemingen in Nederland

MEDEGEDEELD DOOR

DR. E. D. VAN OORT.

Van de mij gedurende de maanden Maart, April en Mei toegezonden waarnemingen op ornithologisch gebied, laat ik hieronder de meest belangrijke volgen.

Ciconia ciconia (L.) — **Ooievaar.**

De Heer D. BAKKER berichtte mij, dat hij op 20 Januari van zeer nabij een ooievaar zag te Cappelle op de IJssel; een visscher aldaar heeft hem enkele dagen later gezien. Het zou interessant zijn te weten of dit geval alleen staat, of dat er op andere plaatsen ook dergelijk vroege ooievaars gezien zijn.

Nettion formosa (Georgi) — **Japansche taling.**

In een eendenkooi bij Hasselt (O.) werden den 28sten Januari 1913 twee paartjes van bovengenoemde eendsoort geobserveerd en het gelukte den kooiker een ♂ en een ♀ te vangen. Deze werden aangekocht en opgezet door den preparateur W. ENGELS te Zwolle, van wien zij overgingen in het bezit van den Heer F. K. Baron VAN DEDEM te Heino, die mij het geval berichtte en mij tevens mijn oordeel over de vangst verzoekt. Ik geef hierbij als mijn meening te kennen, dat ik het zeer waarschijnlijk acht, dat de waargenomen exemplaren uit gevangenschap ontsnapt zijn, hoewel natuurlijk de mogelijkheid bestaat, dat het werkelijk zuiver wilde, naar hier verdwaalde voorwerpen zijn. Mijne meening, dat het ontsnapte vogels zijn, grond ik op het feit, dat er verleden jaar een groot import van deze soort in Europa heeft plaats gevonden, waardoor de prijs dezer eenden zeer gedaald is en zij voor een bagatel, ook bij Nederlandsche vogelhandelaars, te verkrijgen waren. Een groot aantal is zoo in handen van liefhebbers van watervogels gekomen. Daar niet steeds de noodige zorg aan het leewicken der voorwerpen besteed wordt, vooral niet bij goedkoopere soorten, en

daar sommige bezitters van watergevogelte hunne dieren zelfs volkomen vrijheid van beweging geven, hetgeen o. a. het geval is in de unieke verzameling levende dieren van de Hertogin VAN BEDFORD in Engeland, acht ik het meest voor de hand liggende, dat wij hier met uit de gevangenschap ontvluchte voorwerpen te doen hebben. De soort is inheemsch in Noordoost-Azië, waar zij tot bij het Baikal-meer broedt, en zich 's winters over Japan, China en Formosa tot Engelsch-Indië verbreidt. Zij werd vroeger eenige malen in Europa geschoten, o. a. in 1836 vijf stuks in Frankrijk volgens DEGLAND en GERBE, in 1881 een exemplaar in Italië volgens FIORI en volgens DUBOIS ook eens in België.

Het neemt niet weg, hoe men de beide bovenvermelde vogels ook beschouwe, als zuiver wild of als ontsnapt, de vangst is een vermeldenswaard feit, en voor de wetenschap is het een geluk, dat de voorwerpen in goede handen gekomen zijn.

Columba oenas L. — **Kleine boschduif.**

In de duinen te Oostvoorne heeft een kleine boschduif thans (15 Mei) een nest met jongen in een konijnenhol. — TH. BARON COLLOT D'ESCURY.

Meer en meer blijkt dat deze duif zich aan de veranderde levensomstandigheden gaat aanpassen en bij gebrek aan holle boomen holten in den bodem voor lief neemt.

Picus martius L. — **Zwarte specht.**

Omtrent deze soort ontving ik wederom eenige berichten, die onze kennis van haar voorkomen in Nederland in belangrijke wijze aanvullen. Door tusschenkomst van den Heer W. H. DE BEAUFORT gewerd mij een mededeeling van den Heer K. ZWART te Ruurlo (G.), dat 14 Februari 1913 onder de Wierse in de nabijheid van genoemde plaats een oud ♂ geschoten werd, en een van den Heer JEAN HOMMEN, houtvester op het landgoed Hondenberg te Oisterwijk (N. B.), die mededeelde, dat hij in den zomer van 1912 op genoemd landgoed reeds tweemaal een zwarte specht heeft waargenomen. Waarnemingen in den zomer zijn belangrijk, daar nog geen berichten uit dat jaargetijde bekend zijn voor ons land.

Vervolgens kan ik nog een interessant geval vermelden, dat mij medegedeeld werd door Dr. TH. W. VAN LIDTH DE JEUDE en dat ik door diens welwillende bemiddeling nader onderzoeken kon. Den

9den Januari 1913 werd te Aalten (G.) een oud ♀ geschoten; dit voorwerp kwam in het bezit van den Heer TH. DRIESSEN te Aalten en werd opgezet door den Heer J. VAN LIDTH DE JEUDE te Tiel, die tot zijn groote verwondering bij den vogel alle kenteekenen van een broedend voorwerp vond, o. a. een groote, typische ontwikkelde broedvlek. Deze bijzonderheid, die mij kort daarna werd medegedeeld, kwam mij ongelooflijk voor en ik stelde direct pogingen in het werk zelf den vogel te kunnen onderzoeken. Met de meeste bereidwilligheid zond de Heer J. VAN LIDTH DE JEUDE, daartoe gemachtigd door den Heer DRIESSEN den vogel ter onderzoek naar Leiden, en kon ik mij van de juiste waarneming van den Heer VAN LIDTH DE JEUDE overtuigen. De vogel heeft een groote, kale, lichtgekleurde plek aan benedenborst en buik, die volgens mijn meening ook niet anders dan een broedplek zijn kan. Dit voorwerp zou op dien vroegen datum dus reeds broedend geweest zijn! Ik acht het bijna onmogelijk, hoewel ik den abnormalen toestand der onderzijde van het dier niet dan in verband met broeden brengen kan. Zoover ik in de literatuur heb kunnen nagaan, broedt de zwarte specht gewoonlijk in April en Mei; vroege legsels werden in het laatst van Maart gevonden.

Upupa epops L. — **Hop.**

Twee exemplaren zag ik hier te Rijsenburg (U.) den 27sten, 28sten en 29sten April 1913. Ik zal moeite doen het nest te vinden en er U dan melding van maken. — J. MEDDENS.

Dit bericht is van 30 April ll.; nadere bijzonderheden ontving ik sedert niet meer.

Turdus musicus L. — **Zanglijster.**

Den 28sten Maart 1913 vond ik een zanglijsternest met 2 eieren in het plantsoen te Deventer. De Heer A. A. VAN PELT LECHNER vermeldt in afl. 2 van den 1sten jaargang van *Ardea* vondsten op 23 en 25 Maart, telkens van een ei kapot op den grond ¹⁾, maar hier waren twee eieren met compleet nest. — T. VAN SCHILFGAARDE.

Turdus viscivorus L. — **Groote lijster.**

Dezer dagen (omstreeks 20 April 1913) werd mij in een kersenboom in mijn tuin het nest gewezen van een vreemden vogel, die

¹⁾ Dit was natuurlijk een toevallige bij-omstandigheid, die met den datum niet het minste verband houdt. — v. P. L.

bij nader onderzoek de groote lijster bleek te zijn. Den 17den April waren reeds jongen in het nest. De verschijning van de groote lijster is in deze streek (Heino) een nieuwigheid, want hoewel ik al sinds mijn kinderjaren de vogels hier waarneem, heb ik ze vóór dit jaar hier nooit opgemerkt. Een bewijs, dat ze hier voor het eerst voorkomt is de eigenaardigheid, dat ik reeds door verschillende menschen uit de buurt op den voor hun „vreemden” vogel attent ben gemaakt. — F. K. BARON VAN DEDEM.

Muscicapa collaris Bechstein. — **Witgehalsde vliegenvanger.**

Den 11den Mei 1913 zag ik hier te Oostvoorne een exemplaar van deze soort. — TH. BARON COLLOT D'ESCURY.

Cyanecula suecica (L.) — **Roodvlek-blauwborstje, en**

Cyanecula suecica cyanecula (Wolf) — **Blauwborstje.**

Bij een vogelvanger alhier trof ik heden drie mannelijke, witgesterde blauwborstjes en een dito wijfje aan, allen in de buurt van Asschat (U.) gevangen. Een nest van het witgesterd blauwborstje met jongen, eveneens in genoemde omgeving, werd, helaas, door een kat leeggeplunderd. De vogelvanger deelde mij tevens mede, ook het roodgesterde blauwborstje gevangen te hebben op den 11den Mei 1913. Jammer genoeg was dit reeds verkocht, doch uit zijne beschrijvingen bleek, dat het werkelijk genoemde soort was. De vogel is aan een vogelkoopman in Amsterdam verkocht en verhuisde vandaar naar Leiden. — H. KLERK DE REUS.

Wie de gelukkige eigenaar van dezen vogel geworden is, ben ik niet te weten gekomen. Wel ontving ik persoonlijk van den Heer C. KROON te Amsterdam op 20 Mei ll. 2 levende blauwborstjes, waarvan een tot den bij ons broedenden, gewonen vorm behoort, terwijl het andere een roodvlek-blauwborstje is. Deze vogels zijn volgens den Heer KROON den 11den Mei ll. bij Haarlem gevangen. Beide exemplaren zijn door het verblijf in de kooi een weinig beschadigd aan den staart, zoodat ik het laatstgenoemde nog niet voor de collectie van het Museum heb laten prepareeren, niettegenstaande het een zeer begeerd object is, daar deze vorm ons nog uit Nederland ontbreekt.

Zooals bekend is komen de blauwborstjes met een roode vlek in het blauwe halsschild bij ons alleen op den trek voor; zij broeden in Scandinavië, Lapland, Noord-Rusland en Noordwest-Siberië. Deze

roodvlekkige voorwerpen worden in twee vormen onderscheiden: een kleinere, lichtere vorm met een vleugellengte tot 77 mm., die in Zweden en verder oostwaarts broedt, de echte *Cyanecula suecica* (L.), en een grootere, donkere met een vleugellengte van 76 tot 81 mm., die in Noorwegen broedt, de in 1904 door KLEINSCHMIDT afgescheiden vorm *Cyanecula suecica gaelkei*. Het ligt voor de hand dat beide vormen ons land op den trek kunnen bezoeken. Tot heden zijn de enkele in ons land waargenomen roodvlek-blauwborstjes onder den naam van *suecica* vermeld, zonder nader onderzocht te zijn. Op welke gronden HARTERT van deze beide vormen alleen *Cyanecula suecica gaelkei* voor ons land opgeeft en deze nog wel in menigte door ons land laat trekken, is mij onbegrijpelijk; deze opgave is niet gesteund op eenig onderzoek, en, op zijn minst gezegd, zeer voorbarig. Een onderzoek van het zeer spaarzame materiaal in onze openbare en particuliere verzamelingen aanwezig, zal ons geen voldoende licht geven. Zeer noodzakelijk is het nauwkeurig acht slaan op de in Mei bij ons doortrekkende blauwborstjes en het bijeenbrengen van een voldoende materiaal. Tot welken vorm het levend in mijn bezit zijnde exemplaar behoort, kan ik voorloopig nog niet met volkomen zekerheid mededeelen; waar het op kleine verschillen in kleur en grootte aankomt, is het bestemmen van een levenden vogel uiterst moeilijk. Vergeleken met het gewone blauwborstje is de vogel iets grooter, zeer waarschijnlijk behoort hij alzoo tot den grooteren vorm.

Parus montanus salicarius Brehm — **Matkoppige zwartkopmees.**

Den 19den Mei ontving ik een legsel van 8 eieren van de matkoppige zwartkopmees, dat 16 Mei 1913 te Tongelre (N. B.) gevonden was. De oude vogel werd op het nest gevangen en was volgens den vinder de soort met dofzwarte kop. In Noord-Brabant komt de matkop aldus broedend voor.

Coccothraustes coccothraustes (L.) — **Appelvink.**

Verleden jaar trof ik hier te Rijsenburg (U.) de appelyink broedend aan; 30 April 1913 nam ik hem hier weder waar. — J. MEDDENS.

Leiden, 31 Mei 1913.

ARDEA

Tijdschrift

der

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging

Jaargang II.

SEPTEMBER 1913.

Aflevering 3.

Een bijdrage tot de Avifauna van Limburg.

Ornithologische waarnemingen in Steil en
omstreken (1908—1912)

DOOR

P. C. RIOTTE — Steil.

(Vervolg en slot van p. 71).

Sylvia atricapilla (L.) — **Zwartkoptuinfluter.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

De monnik, zooals men deze mooie grasmusch in Duitschland noemt, is in het geheele gebied goed vertegenwoordigd. In alle grootere plantsoenen, in Steil op 5 plaatsen, de Berckt, kasteel van Erp, de Raaj, Holtmühle etc. is hij geregeld aan te treffen, maar ook elders, waar de loofbosschen beter ontwikkeld zijn, zooals bij Ooijen nabij Baarlo, achter de Berckt en achter Holtmühle en ook bij Geloo treft men hem aan. Op 't einde van April resp. begin van Mei verschijnt hij hier en verheugt een ieder door zijn mooie, krachtige, heldere, melodieuze slotaccorden, waarmede hij zijn anders niet zeer luid gekweel besluit. Tot in het midden van Juli kan men hem goed hooren fluiten. Later dan October heb ik den vogel hier nog niet waargenomen.

Sylvia hortensis (Bechst.) — **Tuinfluiter.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

Ook deze goede zanger is in het geheele gebied goed vertegenwoordigd. Men treft hem overal aan, in de tuinen en in de boschjes, langs de wegen en de beken, waar maar slechts hooge boomen staan. In 't einde van April en 't begin van Mei komt de vogel hier aan. In 1908 2 Mei, in 1909 23 April, in 1910 4 Mei, in 1911 5 Mei en in 1912 3 Mei. Hij zingt haast onverpoosd door tot het einde van Juli en het begin van Augustus. In 1912 hoorde ik den vogel nog den 27sten Juli zijn deuntje heel krachtig en luid tot 't einde toe zingen. Meer dan de andere grasmussen bezit deze vogel de gave andere na te bootsen. Herhaaldelijk kan men dan ook in zijn gezang sommige accoorden van rietzanger en kleine karekiet terug vinden. Vooral de laatste hoorde ik hem meermalen sprekend nabootsen, waarbij hij dan ook zachter pleegt te zingen. Met September verlaat hij onze streek.

Acrocephalus schoenobaenus (L.) — **Rietzanger.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

Deze is geen zeldzame vogel. Overal waar er gelegenheid bestaat om te nestelen treft men hem aan. Dit is vooral het geval aan de groote waterplas bij Duivenhof, die bijna heelemaal met riet begroeid is. Vervolgens achter de Berek in het moerassige, met riet begroeide bosch, verder bij Geloo in het bosch en Maasgebied, waar eveneens veel riet groeit. Op zulke plaatsen, vooral bij Duivenhof, vindt men steeds meerdere paartjes. Soms komt hij al in 't begin van April hier aan, zoo den 7den April 1910. Meestal echter in 't midden van April en 't begin van Mei. Zijn standvastige kameraad is *A. strepera*. Men onderscheidt hem gemakkelijk van deze, doordat hij in zijn gezang steeds de alarmtonen van *Sylvia sylvia* invlecht, en behalve dat ook aan zijn helderwit keeltje. In September vertrekt hij.

Acrocephalus arundinaceus (L.) — **Karekiet.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

Schijnt hier slechts een toevallige broedvogel te zijn. In 1908 en 1909 heeft hij stellig hier gebroed in het groote moeras bij Duivenhof. In die twee jaren heb ik hem iederen keer geobserveerd. In

1908 verscheen hij den 20sten Mei; in 1909 twee dagen later. Ik heb hem herhaaldelijk gezien en gedurende den zomer gadegeslagen. Dit was echter ook de eenige plaats in het heele gebied, en ook alleen maar in bovengenoemde jaren is hij hier geweest. Na dien tijd heb ik niets meer van hem gehoord of gezien, noch door informatie iets over hem te weten kunnen komen. Het hangt hier wel mee samen, dat de vogel meermalen in eene streek eenige jaren achtereen verschijnt en ze vervolgens voor een langeren tijd verlaat, zooals dit ook elders waargenomen werd.

Acrocephalus strepera (Vieill.) — **Kleine karekiet.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

Deze soort wordt hier op alle plaatsen gevonden, die ik ook voor *A. schoenobaenus* aangegeven heb, alleen komt hij talrijker voor, maar zingt niet zoo mooi. Op het einde van April en in het begin van Mei komt hij hier aan en verkondigt aan alle moerasbewoners zijn aankomst door zijn kleppen en snateren. Hij zingt vlijtig den heelen zomer door tot in de eerste helft van Augustus. Met September verlaat hij ons.

Acrocephalus palustris (Bechst.) — **Boschrietzanger.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

Van de rietzanger-soorten is deze de meest vertegenwoordigde in dit gebied en de beste zanger en spotter. Naar zijn naam te oordeelen moest men hem vooral daar aantreffen, waar ook *A. schoenobaenus*, *strepera* en *arundinaceus* nestelen. Ik heb hem echter in dit gebied nog nooit in 't riet, maar uitsluitend in de korenvelden en wilgenstruiken aan de Maas aangetroffen. In het geheele gebied komt hij algemeen voor. Hij verschijnt hier van het midden tot het einde van Mei. In 1908 was het den 20sten Mei, 1911 den 11den. Ik hoorde hem toen in den top van een niet zeer hoogen eikenboom zijn potpourri uitgalmen. In 1910 verscheen hij den 28sten Mei, in 1909 den 22sten en 1912 ook den 22sten Mei, dus bijna steeds om denzelfden tijd. Hij is een onvermoeide en prettige zanger, die van alle vogels hun wijsje heeft afgeluisterd en ze, weliswaar geheel door elkaar, maar toch met groote uitdrukking ten beste geeft. Zoo teekende ik op de plaats zelve de volgende motieven op:

1. Tjif-tjaf, vink, boerenzwaluw, grasmusch, kwartel, ringmusch, koolmees, zwarte lijster, etc.

2. Een andere keer: Vlaamsche gaai, grasmusch, boerenzwaluw, kwartel, spreeuw, rietzanger, kleine karekiet, etc.

3. Dan weer: Zwarte lijster, grasmusch, huismusch, rietzanger, kleine karekiet, kanarie, nachtegaal, tjiftjaf, fitis, zanglijster, spotvogel, leeuwerik, groenling, etc.

Met warm weer zingt hij minder overlag, maar des te meer 's ochtends, en 's avonds kan men hem heel zeker na 9 uur nog dikwijls hooren. Men kan zijn gezang tot in het midden van Juli hooren. Op 't einde van Augustus of in 't begin van September vertrekt hij weer.

Locustella naevia (Bodd.) — **Sprinkhaanrietzanger.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

Hij komt stellig niet veelvuldig hier voor, maar ik geloof toch dat hij er broedt, tenminste al 't geen ik van hem heb kunnen waarnemen, doet er mij toe besluiten. Ik zag den vogel twee keer. Den eersten keer den 21sten Mei 1910. Ik stond aan den noord-oostelijken hoek van den grooten plas bij Duivenhof, tamelijk ver in het riet, en wilde juist een rietgors een bezoek brengen, daar ik zag dat ze haar jongen aan 't voeren was, toen ik een luid en eigenaardig sissen vernam. Ik ging dadelijk op het geluid af en ontdekte tot mijn groote vreugde *Locustella naevia* op geringen afstand. Daar deze ontdekking voor mij een verrassing was, keek ik op mijn horloge en noteerde: 's morgens 10 uur. De vogel begon weer te sissen, 't geen meestal $\frac{3}{4}$ à 1 minuut duurde, waarop een oogenblik rust volgde en het sissen opnieuw begon. Dat duurde langer dan een kwartier. Toen ging de vogel langs een rietstengel op en af klauteren, maakte eenige potsierlijke bewegingen en verdween. Den tweeden keer ontmoette ik hem in de moerasstreek bij Geloo, den 3den Mei 1911. Het was tegen $5\frac{1}{2}$ uur 's avonds. Daar de vogel aan één stuk siste, kwam ik tamelijk dicht in zijn buurt, totdat de moerassige bodem mij het verder voortdringen onmogelijk maakte. Het sissen duurde hier hoogstens 20 seconden; dan volgde een pauze en begon het sissen opnieuw. Daar mijn positie langzamerhand ongemakkelijk begon te worden, moest ik het veld ruimen. Anders heb ik den vogel hier nog nergens ontmoet. Baron Snouckaert van Schauburg heeft wel gelijk, wanneer hij in zijn Avifauna schrijft: „Een in het algemeen verborgen levende en daardoor weinig bekende vogelsoort in Nederland“. Maar ook hier zullen herhaalde waarnemingen een bevredigend resultaat opleveren.

Turdus merula L. — **Merel.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Is een van onze meest algemeene vogels, heeft zich echter eigenlijk pas sedert ongeveer 20 jaar algemeen hier verspreid. Het talrijkst vindt men hem weliswaar in de grootere plantsoenen, ofschoon hij ook wel in in het wild groeiende struiken vaak genoeg aangetroffen wordt. Vooral vindt men hem in Steil in het uitgestrekte park van het missiehuis en het St. Jozeph-pensionaat. Voorts ook in sommige groote tuinen. Vervolgens in den tuin van de Carmelitessen bij de Berckt, in het park van Erp, bij Holtmühle enz. In den herfst worden de tuinen door rondzwerfende merels nog meer bevolkt; maar ook des winters blijft een flink aantal hier, hetgeen men vooral op de voederplaats kan constateeren. De merel begint reeds vroeg met haar krachtig, luid gezang. Den 5den Maart 1909 hoorde ik er een bij — 6° C., bij helder, zonnig weer, reeds om 8 uur des ochtends ferm en aanhoudend zingen. In 1910 begon het gezang opvallend vroeg. Den 27sten Januari hoorde men reeds een enkele zich oefenen. Den 5den Februari weerklonk reeds het eerste volle lied en den 17den Februari waren de merels reeds overal flink aan 't zingen. Dit jaar (1912) hoorde ik het eerste volle gezang den 16den Februari tegen 6 uur in den ochtend. Daar ook hier de broedtijden elkander spoedig volgen, hoort men de merel haast onafgebroken zingen tot het midden van Augustus.

Turdus viscivorus L. — **Groote lijster.**

Slechts op den trek.

Is tot nu toe voor ons gebied slechts als trekvogel bekend. In 't begin van Maart tot in 't begin van April trekt hij door ons gebied in grootere en kleinere troepen. Meestal zag ik er 20—30 bij elkaar, dikwijls echter ook 8, 10 of 12. Het zekerste treft men ze in 't voorjaar in de boschstreek tusschen Holtmühle en Geloo aan, waar ze zich ook meestal eenige dagen ophouden. De dieren zijn echter zeer voorzichtig, haast schuw. Voorts zag ik de vogels in de boschstreek achter de Berckt, bij Duivenhof en in 1910 ook in de plantsoenen van het missiehuis.

Turdus musicus L. — **Zanglijster.**

Broedvogel (?) Op den doortocht.

Wordt hoofdzakelijk in het voorjaar in ons gebied waargenomen, dat hij alleen, niet in troepen, doortrekt. In den herfst (October)

treft men hem ook alleen aan, haast altijd in gezelschap van merels. In 't voorjaar maakt hij zich steeds bemerkbaar door zijn uiterst mooi, krachtig en aanhoudend gezang. Men treft hem in het geheele gebied aan. In 1908 hoorde ik hem voor 't eerst den 26sten April aan de Berekt, waar hij bijna acht dagen achtereen iederen morgen luid en aanhoudend zong. In 1910 hoorde ik hem den 20sten Februari bij Duivenhof luid zingen. Den 9den Maart hoorde ik hem bij Holtmühle, waar hij eenige weken bleef. Den 11den Maart zong hij ook in den tuin van het missiehuis. In 1911 ontmoette ik hem den 9den Maart bij Holtmühle en hoorde men daar bijna dagelijks zijn gezang tot Mei. Den 30sten Maart hoorde men de zanglijster in 't park van Erp boven alle andere vogels uit. Daar bleef zij slechts eenige dagen. In 1912 waren achter Holtmühle 2 zanglijsters, waarvan een zich den 27sten April nog aanhoudend liet hooren. In het park van Erp kondigde ze zich door haar gezang den 1sten Maart aan en bleef er 3 weken. Waarschijnlijk mag men de zanglijster voor de omstreken van Holtmühle als broedvogel aanzien.

Turdus pilaris L. — **Kramsvogel.**

Wintergast.

De kramsvogel is hier slechts wintergast. Van af het einde van November of het begin van December ziet men ze nu eens alleen, dan weer in grootere of kleinere troepjes van 12, 15 of 20 stuks door de streek rondzwerven. Het talrijkste ziet men ze aan de oevers der Maas, waar ze klaarblijkelijk veel voedsel vinden. Men kan de vogels tot in Maart zien, nu eens meer dan weer minder. Van het begin van Maart tot het begin van April zijn ze weer talrijker door de doortrekkende vogels. Zoo zag men o. a. den 9den Maart 1911 een tamelijk groote troep van ongeveer 100 vogels in de nabijheid van Holtmühle. In 1912 zwierven ook weer veel kramsvogels door ons gebied.

Turdus iliacus L. — **Koperwiek.**

Op den trek.

Slechts op den voor- en najaarstrek in deze streek aan te treffen. In sommige jaren trekt hij in groote troepen van honderden vogels hier door. De boschstreek achter Holtmühle tot Geloo, voorts de geheele streek noordwaarts van Baarloos naar de Berekt tot aan den watermolen bij Holtblierick aan de Maas schijnt hij 't liefst als

rustpunt resp. nachtverblijf te gebruiken. In het einde van Maart en in het begin van April begint de trek, die soms eenige dagen soms ook tot het einde van April duurt. Het sterkste was de trek in 1911, toen ik honderden dier vogels in den vroegen ochtend tusschen Baarloot en de Berect gezien heb. Nadat ze haast een uur door de bosschen heen en weer gevlogen hadden en daarbij uiterst luid kweelden, sloten ze zich bij de nieuw aangekomen troepen aan en vlogen noordwaarts. Gedurig kwamen er nieuwe troepen uit het zuiden aan. Op dien morgen kunnen er wel duizenden voorbijgetrokken zijn. In 1912 waren de dieren slechts in kleinen getale hier. Ik zag ze den 14den Maart achter de Berect. Er waren er 40—50. Na een paar dagen waren ze weer verdwenen.

Aëdon lusciniæ (L.) — **Nachtegaal.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

Deze koning onder de zangers komt in het geheele gebied zeer talrijk voor en niettegenstaande er b.v. achter Holtmühle veel boschland verdwenen is, is het aantal nachtegalen er niet sterk vermindert. De streek is voor nachtegalen bepaald eenig in haar soort. Veel laag, dicht kroupelhout met veel en gemakkelijk toegankelijk water. Met groote nauwkeurigheid verschijnt de nachtegaal hier telken jaar. Volgens vertrouwbare waarnemingen van meer dan 20 jaar, komt de nachtegaal nooit voor den 13den April, maar ook nooit later dan den 23sten. Voor de laatste 5 jaren heb ik de volgende datums geconstateerd: 1908 den 23sten April, 1909 den 18den April, 1910 den 16den April, 1911 den 18den April en 1912 den 19den April. Deze datums zijn aldus te verstaan, dat de nachtegaal in den vroegen ochtend der opgenoemde dagen hier aankwam, terwijl hij 's avonds te voren hier nog niet gezien werd. Voorts gelden deze datums slechts voor den eersten nachtegaal, die in het park van het missiehuis verscheen. Heel eigenaardig is het tevens, dat deze eerste nachtegaal reeds sedert meer dan 12 jaar altijd hetzelfde hoekje, ja haast in dezelfde heestergroep zijn woonplaats uitzoekt. En het is ook alleen deze eerste nachtegaal, die reeds sedert jaren van af den eersten dag zijner aankomst het voeder uit de hand eet en daarom in Steil algemeen de „Tamme Nachtegaal” genoemd wordt. Ofschoon ook andere nachtegalen — in 1912 waren er 3 — heel tam worden, zoo is deze niet slechts vertrouwelijk, maar zelfs onstuimig, wanneer hij om voeder komt bedelen. Reeds van verre komt hij aangevlogen en zet zich zonder vrees op schouder, boek,

hand, enz. Sedert 4 jaren brachten verschillende nachtegalen in het park van het missiehuis ook een tweede broedsel groot. Met kleine tusschenpoozen zingen ze hier tot in het midden van Augustus. In 1912 telde ik in Steil alleen meer dan 20 paar nachtegalen. Men kan ze wel tot tegen 20 September aantreffen.

Erithacus rubecula (L.) — **Roodborstje.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Deze lieflijke zanger komt ook in het geheele gebied veelvuldig voor en vele dezer vroolijke vogels blijven ook in de wintermaanden, d. w. z. in November, December, Januari en Februari heb ik ze nog in het geheele gebied aangetroffen. Enkele vindt men geregeld in de plantsoenen van het park te Steil, bij Holtmühle, in het bosch achter Holtmühle, nabij Geloo, in Baarlo bij Erp, de Raaj, bij Maaszicht, bij Duivenhof, aan de Berekt enz. Ook aan de oevers der Maas heb ik het roodborstje herhaaldelijk gezien, terwijl het bezig was uit de aangespoelde stengels voedsel te zoeken. Het begint reeds vroeg te zingen: 1908 den 27sten Maart, 1909 den 11^{den} Maart, 1910 ook 11 Maart; in 1911 hoorde ik hoe een roodborstje zijn wijsje reeds den 13^{den} Februari begon te oefenen en den 27sten Februari waren er reeds verschillende volop aan het zingen. In 1912 hoorde ik het volle gezang 26 Februari. Sommige zingen den geheelen tijd door, de meesten echter houden een poosje op en beginnen soms weer tegen het midden van Juli. Zelfs laat in het voorjaar en 's winters hoort men een enkelen vogel bij mooi weer zijn liedje aanheffen. Zoo hoorde ik er nog een in 1910 in het park van het missiehuis geregeld iederen ochtend van den 7^{den} tot den 22sten October, vervolgens weer van den 4^{den} tot den 15^{den} November. Den 8sten December hoorde ik zelfs verschillende keeren zijn liedje in het park van Erp bij Baarlo zingen. Bijna hetzelfde hoorde ik in 1911. In den tuin van het missiehuis zong een roodborstje nog geregeld de geheele helft van October tot ongeveer 14 November toe en in 1912 had precies hetzelfde plaats. Voor 't laatst hoorde ik hem den 12^{den} November bij Maaszicht. Het vogeltje zong heel luid en scherp, maar hield midden in zijn wijsje op.

Cyanecula svecica cyanecula (Wolf) — **Witgesterd blauwborstje.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

Ofschoon deze mooie vogel tot aan de grens van ons gebied, namelijk tot bij Swalmen zijn zomerkwartier opslaat, en in die streek

niet meer zeldzaam is, heb ik hem hier slechts één's gezien, den 17^{den} April 1912, en wel in de nabijheid van het groote moeras bij Duivenhof. Ik werd vooral opmerkzaam op hem gemaakt door zijn helder, luid lokken. Na een poosje zag ik den vogel vlak voor mij, nauwelijks drie passen van mij verwijderd, en kon hem nauwkeurig gadeslaan. Later heb ik weliswaar niets meer van hem gehoord of gezien. Hij schijnt zich hier slechts op zijn doortocht op te houden. Later zal hij misschien zijn broeddistrict tot onze streek uitstrekken.

Den 14^{den} April 1913 werd nu in het Broek achter Geloo een mannetje zingende waargenomen en den 17^{den} April 1913 slaagde ik er in in een ander uitgestrekt moeras achter Belfeld vijf blauwborstjes te constateeren, die zich alle op een betrekkelijk klein gebied ophielden. De vogel schijnt dus ook in het moeras achter Belfeld te broeden en tevens niet zeldzaam te zijn. Verdere waarnemingen zullen ongetwijfeld zekere resultaten omtrent broeden opleveren.

Phoenicurus phoenicurus (L.) — **Gekraagd roodstaartje.**
Broedvogel. Voorjaar—herfst.

Werd hier niet dikwijls en slechts op enkele plaatsen waargenomen. In 1909 hield een voorwerp zich in de plantsoenen van het missiehuis op. In 1910 zag ik er in het einde van April een in de moerassstreek tusschen Baarlo en Berekt. In 1911 heb ik den vogel nergens in het geheele district aangetroffen. In 1912 daarentegen vond ik hem op drie plaatsen. In de tweede helft van April verscheen hij in de plantsoenen van het missiehuis te Steil, alwaar hij ook gebroed heeft. Den 3^{den} Mei zag ik er een bij Holtmühle dicht bij den veldoven. Verder zag ik den vogel herhaaddelijk in April en Mei in de bosschen langs den grooten weg naar Belfeld. Daar schijnt hij ook gebroed te hebben. Volgens waarnemingen schijnt hij in de tweede helft van April hier aan te komen.

Phoenicurus titys (L.) — **Zwart roodstaartje.**
Broedvogel. Voorjaar—herfst.

Deze soort is in het geheele gebied goed vertegenwoordigd. De meeste voorwerpen komen hier aan in de tweede helft van Maart; in 1909 was het den 21sten, in 1910 echter reeds den 10^{den}, in 1911 den 21sten, en 1912 den 20sten Maart. In 1910 zag ik den tweeden Januari een zwart roodstaartje op de voederplaats bij

Maaszicht. De vogels zingen bijna den heelen zomer door en ook nog laat in den herfst. In 1908 hoorde ik er nog den 17den October, in 1909 den 15den October, en zag ik de vogels den 20sten October nog in Steil. In 1910 zongen ze nog den 20sten October en waren 29 October nog hier. In 1911 hoorde ik ze voor het laatst den 16den October en in 1912 hield hun gezang reeds den 13den October op. Wat hun broedplaatsen betreft, daarin zijn deze roodstaartjes erg conservatief. Sedert tal van jaren broedt er een op de kerk van het missiehuis en eveneens een op de kerk van Steil.

Saxicola oenanthe (L.) — **Tapuit.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

Komt niet vaak voor; zelfs niet eens ieder jaar en ook niet in het geheele gebied. Einde April verschijnt hij hier, vroeger heb ik hem in de laatste vier jaren hier niet gezien. In 1908 heeft hij bij Maaszicht gebroed. Den 27sten April zag ik hem aan de Berekt. In 1910 heb ik hem in de nabijheid van Steil gezien maar later nergens meer aangetroffen. In 1911 heb ik den vogel in 't geheel niet ontmoet. Den 6den Mei 1912 zag ik den vogel toevallig aan de Maas. Hij zat op het uiteinde van een tak en vloog spoedig landwaarts in op Tegelen aan. Niettegenstaande ik me alle moeite gaf, om den vogel verder te bespieden, heb ik niets meer van hem kunnen waarnemen.

Pratincola rubetra (L.) — **Paapje.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

Deze bewoner onzer Maasweiden is er heel vaak te vinden, maar ook op de hei heb ik hem dikwijls ontmoet. Hij komt in 't geheele gebied voor, en heeft er overal broedplaatsen. Hij verschijnt hier in de laatste week van April. In 1909 was het den 26sten April, 1910 den 23sten, 1911 den 30sten en in 1912 den 25sten April. Zijn gezang is uiterst eigenaardig en origineel, ofschoon verschillende geluiden van andere zangers er door klinken. Vooral in den ochtend en bij 't vallen van den avond hoort men de melancholieke tonen der paapjes. Het zingt tot in Juli. Van dien tijd af houdt het zich stiller en zwerft in de streek rond tot einde September en begin October, wanneer het ons verlaat. Later dan October heb ik deze vogels hier nog nooit gezien.

Pratincola rubicola (L.) — **Roodborsttapuit.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

Ofschoon lang niet zoo talrijk als de vorige soort is deze toch in het geheele gebied goed vertegenwoordigd en broedt ook overal. Bovendien schijnt zij ook erg conservatief te zijn, in het opzoeken van haar broedplaatsen. Zoo kan men geregeld ieder jaar een paar aantreffen aan het groote moeras nabij Duivenhof, verder in het heuvelland bij Belfeld en op andere plaatsen. Hij verschijnt hier omstreeks het midden van Maart. Het gezang beteekent niet veel en klinkt tamelijk zwak. Het vogeltje blijft in het najaar nog heel lang bij ons en vertrekt pas in October. Sommige zwerven nog tot in November rond, soms wel nog later. Zoo zag ik nog een voorwerp op een weiland aan de Maas op 22 November, een geelgors en een paar andere vinken waren er bij. Later in den winter heb ik er hier nog nooit ontmoet.

Accentor modularis (L.) — **Bastaardnachtegaal.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Is hier algemeen als broedvogel in het geheele gebied verspreid. In het midden van Maart en in het begin van April komen ze nog veelvuldiger voor. Maar ook 's winters vindt men ze niet zelden overal. In de plantsoenen van het missiehuis zijn ze reeds sedert jaren den heelen winter door aanwezig en men ontmoet de vogels op iedere wandeling in den tuin. Ook op de voederplaats is hij een zeer stipte en getrouwe gast. Met hun gezang beginnen de vogels, die hier overwinteren, reeds zeer vroeg. Midden in den winter is een zonnestraal voldoende, om hun liedje te ontlokken. Zoo hoorde ik hem in 1910 bijna de geheele maand Januari op drie verschillende plaatsen in Steil zingen. Omstreeks 7 Februari was het gezang van deze soort algemeen, flink en krachtig. In 1911 hoorde ik het eerste volle gezang 31 Januari, en 15 Februari hoorde men het overal. Niettegenstaande de strenge koude van Februari 1912 was het gezang 10 Februari toch weer algemeen. Tot laat in het najaar hoort men enkele vogels hun liedje aanheffen; o. a. 21 October 1910; 29 October 1911; en in 1912 nog 10 November. Weliswaar klinkt zoo een gezang erg armzalig en wordt zelden tot 't einde toe uitgezongen. De tonen zijn wel krachtig, maar de vogel breekt midden in het lied plotseling af. In 't midden van October ziet men ze overal, zelfs op de velden en weiden, of tusschen het jonge kreupel-

hout. Het zijn doortrekkende vogels, die zich slechts eenige dagen in 't voorbijgaan hier ophouden.

Troglodytes troglodytes (L.) — **Winterkoninkje.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Is in het geheele gebied flink vertegenwoordigd, vooral zag ik het in alle grootere plantsoenen, zooals in den tuin van het missiehuis en het St. Joseph-pensionaat, op Holtmühle, aan de Berekt, in 't park van Erp enz. Ook broedt deze vogel overal. In Steil en tevens op bijna alle broedplaatsen kan men hem ook den geheelen winter door waarnemen en vooral hooren. Met betrekking tot ons gebied kan men terecht zeggen dat het winterkoninkje het geheele jaar door zingt. Midden in den winter bij ijs, sneeuw, regen, mist en kou kan men er zeker van zijn het wijsje van den vogel te hooren. Men zou gemakkelijker de dagen kunnen tellen, waarop hij niet zingt, dan omgekeerd. Hij schijnt voor ons gebied een echte standvogel te zijn, ik heb trouwens noch in het voorjaar noch in den herfst een grooter aantal kunnen waarnemen, waardoor ik aan doortrekkende vogels zou hebben kunnen denken.

Fam. Hirundinidae.

Hirunda rustica L. — **Boerenzwaluw.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

Is weliswaar algemeen verspreid, maar komt niet zeer talrijk voor. In Steil zoeken zij sinds jaren den koestal op, om er haar nest te bouwen. En zelfs toen in den zomer van 1911 de oude koestal niet meer gebruikt werd, vestigden zij zich al spoedig in den nieuwen, die ongeveer 100 m. verder ligt. Voor Steil schreef ik volgende datums op als tijdperk harer aankomst: 1908, 4 April; 1909, 2 April; 1910, 13 April; 1911, 2 April; 1912, 16 April.

Chelidon urbica (L.) — **Huiszwaluw.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

In vergelijking met vroeger, d. w. z. een tiental jaren geleden, is de huiszwaluw ook in ons gebied tamelijk sterk afgenomen. Waar men in Steil vroeger 10—12 nesten zien kon, vindt men er thans hoogstens 4—5, en zulks niettegenstaande de bescherming tegen musschen en andere vijanden. Toch kan men zeggen dat de huis-

zwaluw hier nog veel voorkomt. Zij komt ongeveer om denzelfden tijd hier aan als de boerenzwaluw: in 1908, 9 April; 1909, 2 April; 1910, 14 April; 1911, 2 April en 1912, 12 April. Reeds in het einde van Juli tot in het midden van Augustus ziet men de jonge zwaluwen zich reeds talrijk op de daken en dergelijke plaatsen verzamelen en de meesten hebben ons ook reeds op het einde van Augustus verlaten. Andere kleinere gezelschappen ziet men wel eens tot einde September.

Riparia riparia (L.) — **Oeverzwaluw.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

Betrokkelijk goed vertegenwoordigd. Het talrijkste vindt men haar aan de Maasoeveren en in de kleigroeven van Belfeld en Reuver, waar ze ook haar broedplaatsen heeft. Aan de Maas vormen de oeverzwaluwen haar nederzettingen voornamelijk boven Kessel, en enkele wel eens in Steil. De grootste kolonies vond ik echter in de kleigroeven van Belfeld en Reuver; in Belfeld 21 en in Reuver 61 nestgaten. In 1912 hebben eenige ook beproefd zich in de kleigroeven bij Steil te vestigen; zij werden echter door de opruimingswerkzaamheden verdreven.

ORDO: PICARIAE.

Fam. *Macropterygidae*.

Apus apus (L.) — **Gierzwaluw.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

In ons gebied komt de gierzwaluw voor, in Steil op het missiehuis, in Baarlo (kerk), Berckt (klooster der Carmelitessen), in Tegelen (kerk). Andere broedplaatsen heb ik nog niet kunnen vinden. Minstens sedert 1894 broedt een paar aan de noordkant van het missiehuis in een opening van de muur. In de laatste jaren heeft een tweede paar in de kerk van het missiehuis genesteld. In 1908 zag ik ze 29 April voor den eersten keer aan de Berckt. In 1909 verschenen ze in Steil 21 April; in 1910, 25 April; in 1911 en 1912, 26 April. In 1909 vertrokken ze in den nacht van den 1 op 2 Augustus. Den eersten Augustus zag ik ze nog overal in en om Steil, den 2den slechts enkele, en den 5den kon ik niets meer van haar bespeuren. In 1910 waren de gierzwaluwen 5 Augustus nog

hier; maar na den 8sten was van haar niets meer te hooren of te zien. In 1911 waren de vogels den eersten Augustus reeds weg en in 1912 schreef ik den 28sten Juli in mijn dagboek: „Sedert 3 dagen is er van de gierzwaluwen niets meer te hooren of te zien”.

Fam. Picidae.

Geococcyx viridis (L.) — **Groene specht.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

In het geheele gebied vaak aan te treffen en te hooren. Broedplaatsen stellig nabij Duivenhof en achter de Berckt, in het park van Erp en verder tot aan de Raaj; voorts bij Holtmühle en op verschillende plaatsen in de boschstreek achter Holtmühle tot Geloo. Het geheele jaar door kan men zijne schrille stem hooren weerklinken, zoowel uit alleenstaande boomgroepen op de weiden als uit grootere plantsoenen. Den 12den Februari 1912 was ik getuige van de eigenaardige uitwerking die zijn roep teweegbracht. Ik bevond me op den grooten weg die naar Belfeld leidt, een weinig beneden de zandheuvels. Naast den spoorweg verheft zich een groote heuvel, aan welks voet een tamelijk hooge eikenboom staat. Ik zag hoe een groene specht van uit den top den weg opvloog. Op de velden krioelde het van kraaien en kauwen, en in de nabijheid van een boerderij liepen eenige kippen rond. Na ongeveer 10 minuten zag ik een tweeden groene specht uit denzelfden boom vliegen. Daarbij stootte de vogel zulk een hard en scherp geluid uit, dat ik er van schrok; nog nooit had ik zoo iets gehoord. Het klonk als een ontzettende angstkreet bij een hevigen, plotseligen schrik. De uitwerking op de andere vogels was uiterst merkwaardig. De kraaien en kauwen vlogen luid krassend op, alsof een roofvogel tusschen hen neer gestreken was. De kippen sloegen geweldig met de vleugels en liepen naar huis, de hanen lieten hun langgerekten alarmkreet hooren, de duiven fladderden en sloegen angstig met de vleugels, als was een geweerschot afgegaan. Ondertusschen zat de vogel tegen den stam van een der eiken zonder dat ik de minste onrust aan hem kon bespeuren.

Dendrocopos major (L.) — **Groote bonte specht.**

Zwerfvogel. Broedvogel(?)

De groote bonte specht komt hier niet veel, en naar het schijnt slechts op zijn doortocht, voor. Zoo zag ik den vogel 10 Februari

1911 in de nabijheid van Maaszicht. Den 28sten Februari 1912 hoorde ik hem meermalen in het bosch achter Holtmühle. Den 14den en 15den Mei 1912 ontwaarde ik hem in den vroegen ochtend bij de Berckt. Zijn geroep klonk luid en was duidelijk in de verte verneembaar. Of hij dit jaar zijn nest hier heeft gebouwd, kan ik niet zeggen, daar ik hem den geheelen zomer niet meer in die streek ontmoet heb. Slechts den 24sten October van dit jaar zag ik hem weer op dezelfde plaats in den top van een eikenboom, en scherp weerklonk zijn alarmkreet. Denzelfden morgen zag ik hem even eens op een canadapopulier in de nabijheid van Maaszicht. Hij bewoog zich uitsluitend in den top van den boom en stiet van tijd tot tijd zijn luid en scherp „tic” uit. Nadat hij een poosje haast onbewegelijk op een tak had gezeten, vloog hij naar een boomgroep, die wat verder af in het open veld staat. Mogelijk was het dezelfde vogel, dien ik twee uren geleden aan de Berckt gezien had.

Fam. *Lyngidae*.

Lynx torquilla L. — **Draaihals.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

Ik heb den vogel éénmaal, den 5den Mei 1908, aan de Berckt gezien. Sedert dien heb ik weliswaar aan de overzij der Maas niets meer van den vogel gehoord of gezien. Toch nestelt sedert meer dan 15 jaar een draaihals in de boschstreek achter Holtmühle. Zoover ik kon constateeren, heeft men er nooit meer dan één paar aangetroffen. Hij verschijnt hier geregeld in het begin van Mei en verkondigt dan alom zijn aankomst. Verscheidene jaren, vooral in 1912, liet de vogel, zonder vrees aan den dag te leggen, zich goed en gemakkelijk gadeslaan. Het zou wel interessant zijn, indien men kon nagaan, hoe dikwijls en hoeveel jaren achtereen dezelfde vogel dezelfde broedplaats betrokken heeft!

Fam. *Cuculidae*.

Cuculus canorus L. — **Koekoek.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

De koekoek is in de geheele streek gelijkmatig verspreid. Men vindt hem geregeld aan de Berckt, achter Koesdonk, bij Baarlo, de Raaj, bij Oijen, en in de boschstreek achter Holtmühle en bij Geloo. Hij verschijnt nog al stipt jaarlijks omtrent denzelfden tijd:

1908, 29 April; 1909, 29 April; 1910 en 1911, 30 April en 1912, 1 Mei. Geregeld kwam de koekoek het eerst op de Berckt aan, men kan zijn geroep tot in het midden van Juli hooren. In 1910 zag ik nog een wijfje den 10den Augustus in de nabijheid van Maas-zicht druk aan het jagen. Toch schijnen ze onze streek in 't midden van Augustus te verlaten.

Fam. Alcedinidae.

Alcedo ispida L. — **Ijsvogel.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Ook deze vogel is over dit gebied zoowat gelijkmatig verspreid; hij is niet zeer algemeen maar ook niet schaarsch. Men treft hem met tamelijke zekerheid aan alle grootere waters der streek, zoo aan verscheiden plaatsen langs de Maas, tusschen Tegelen en Kessel wel op vier plaatsen; aan de Schelkensbeek en aan den weerkant aan den oeverdam beneden Belfeld heeft hij haast geregeld een nest aan den oever van de Aalbeek dicht bij haar monding. Voorts bijna ieder jaar in de kleigroeve in Steil. Vervolgens ontmoette ik hem vaak in de moerasstreek nabij Duivenhof, bij het kasteel van Erp en eindelijk ook in de groote vijvers bij Holtmühle. Ook 's winters is hij een geregelde gast aan de Maas en werd bijzonder veel gezien in den winter van 1911/12.

ORDO: STRIGES.

Fam. Strigidae.

Athene noctua (Scop.) — **Steenuit.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Is hier geen zeldzame vogel, al komt hij ook niet dikwijls voor, toch vindt men hem in het geheele gebied. Het meest heb ik hem weliswaar aan genen kant der Maas aangetroffen, d. w. z. bij Maas-zicht, aan de Berckt en bij het kasteel van Erp, waar ik hem op klaarlichten dag op de aangrenzende weilanden zag jagen. Zijn geroep kan men het geheele jaar door hooren, meestal echter in de maanden Februari, Maart en April.

Asio otus (L.) — **Ransuil.**

Broedvogel (?)

Deze vogel schijnt hier zeldzaam te wezen; ik heb er hem slechts één keer ontmoet en wel 13 Juni 1912 in het dennenbosch nabij het kasteel de Raaj, alwaar de vogel de opmerkzaamheid op zich getrokken had door zijn luid geroep. Men bracht ons meerdere exemplaren voor onze collectie, maar de gedane rapporten zijn te vaag, dat men daaruit zou kunnen afleiden, dat hij in dit gebied als broedvogel voorkomt.

Asio accipitrina (Pall.) — **Velduil.**

Broedvogel (?)

Nog zeldzamer dan laatstgenoemde. De twee exemplaren die zich in onze collectie bevinden, zijn naar men beweert uit deze streek afkomstig, maar de opgaven zijn te onzeker. Vertrouwbare getuigen beweren toch dat deze soort hier voorkomt. Den 30sten November 1911 bracht men ons een exemplaar dat op de grens bij Helden gedood was.

Syrnium aluco (L.) — **Boschuil.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

De boschuil komt weliswaar in het geheele gebied voor, maar overal slechts in enkele exemplaren. Het meeste zag ik hem in de boschstreek achter de Berckt en achter Holtmühle. Vooral in de maand Februari en in het begin van Maart kan men hem soms hooren roepen. In 1912 hoorde men hem in het midden van Februari iederen avond in het dennenboschje voor den ingang van het kasteel Holtmühle.

Strix flammea L. — **Kerkuil.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Al komt hij hier niet dikwijls voor, toch is hij van de bovengenoemde soorten de best vertegenwoordigde. Als broedplaatsen dienen vooral vermeld: de noordelijke toren van de kerk van het missiehuis te Steil, de kerktoren van Baarlo en de oude duiventillen van Holtmühle. Het karakteristieke geroep en gekras is het geheele jaar door verneembaar, vooral in den broedtijd. In het jaar 1912, toen de uil onze toren bewoonde, kon men haast gedurende alle zomermaanden zijn roepen en krassen tot laat in den nacht hooren.

ORDO: ACCIPTRES.

Fam. Falconidae.

Astur palumbarius (L.) — **Havik.**

Zwerfvogel. Zeldzaam.

Komt maar zelden en slechts hier en daar in ons gebied voor. Wel kan men hem ieder jaar op zijn doortocht waarnemen; dan gebeurt het ook wel een enkelen keer, dat hij meerdere dagen in onze streek verblijft. Zoo maakte hij in October 1912 eenige dagen jacht in het gebied van Geloo. Vroeger moet hij hier meer zijn voorgekomen.

Astur nisus (L.) — **Sperwer.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Van de roofvogels die in dit gebied thuis hooren, is de sperwer verreweg de meest verspreide. Waar bosch en kreupelhout met weide en velden afwisselen, kan men hem aantreffen. Zoo b. v. zijn er verscheidene paren tusschen Baarlo, Berekt, Holtblierik; eveneens van af het kasteel van Erp tot aan den Boschakker en in de omstreken van het kasteel de Raaj en verder nog in de boschstreek en in het struikgewas achter Holtmühle en Geloo tot aan de Reuver. 's Winters drijft hem de honger tot in de nabijheid der woningen. Zoo verscheen in den winter 1910/11 haast geregeld een wijffe tusschen 10 en 12 uur boven ons missiehuis, waarbij het zoowel op de musschen als op de duiven gemunt was. Op zekeren dag greep het zelfs onder de oogen van den eigenaar een prachtige postduif. Den 24sten Januari 1911 kwam zulk een wijffe, dat een musch achternazette in een der klassen der meisjesschool te Baarlo binnengevlogen. De wijffes der sperwers laten zich trouwens veel vaker zien en gemakkelijker vangen dan de mannetjes.

Buteo buteo (L.) — **Buizerd.**

Zwerfvogel.

Men ziet hem slechts zelden in 't voorbijgaan hier rondzwerfen. Eenige jaren geleden werd er een bij Holtmühle geschoten. Voorts herinner ik mij heel goed, dat er in den winter van 1892/93 een buizerd haast geregeld den tuin van het missiehuis opzocht en dan steeds nabij de muizenval postvatte. Dit duurde zoo ongeveer 10 dagen, daarna heeft men hem niet meer gezien.

Pandion haliaëtus (L.) — **Vischarend.**

Zwerfvogel.

Voorzeker een zeldzame vogel aan de Maas; derhalve beperk ik mij ook slechts tot datgene, wat ik persoonlijk heb waargenomen. In het begin van Juni 1908 ondernam ik een roeitochtje naar Belfeld, om op den linkeroever der Maas de vogels te bestudeeren. Halverwege werd mijn aandacht door twee groote vogels afgeleid, die in statige vlucht van den kant van Baarloos naar de Maas toe vlogen. Toen ze echter het bootje gewaar werden, keerden ze zich om en vlogen stroomopwaarts verder. In 't eerst meende ik een paar huizerds te zien; maar hun vlucht was heel anders. Ik bekeek de vogels met mijn verrekijker en zag toen duidelijk den witten onderkant van een der vogels en wat later ook de schitterende kleuren der vleugels. Eerst thuis kwam ik door vergelijken en opzoeken tot het denkbeeld dat het mogelijk een vischarend was geweest. Den 8sten Juli had ik eindelijk gelegenheid mij er volkomen van te overtuigen. Precies om denzelfden tijd half 10 's morgens stond ik achter het struikgewas boven op de helling dicht bij de monding der Aalbeek. Daar zag ik tot mijne groote blijdschap aan den oever der Maas vlak bij de Aalbeek den vischarend op en neer fladderen en een poosje daarna stil staan. Toen ik mij uit mijn schuilplaats naar voren waagde om den vogel meer nabij te gaan bespieden, bemerkte de voorzichtige vogel mij en vloog weg, eerst langzaam, vervolgens steeds vlugger stroomopwaarts. Een heel eind achter de Reuver verdween de vogel uit het gezicht. Den 24sten Juli zag ik hem nogmaals over de Maas in de richting van Blerick vliegen. Den 25sten Januari vertelde men mij dat zich nabij de waterplassen en moerassen bij Maasbree een groote vogel ophield; volgens de gedane beschrijving der kleur en groote kan het wel een vischarend geweest zijn.

Falco subbuteo L. — **Boomvalk.**

Broedvogel. Zeldzaam.

Over het algemeen is de vogel hier hoogst zeldzaam; toch broedt hij er in sommige jaren. Zoo had in den zomer van 1910 een paar zijn nest gebouwd in een canadapopulier nabij Maaszicht. Iederen avond kon men de vogels in de buurt zien jagen. Het broedsel werd zonder stoornis grootgebracht. Den 18den November 1911 zag ik in de moerasstreek bij Geloo eveneens twee boomvalken.

Cerchneis tinnunculus (L.) — **Torenvalk.**

Broedvogel. Zeldzaam.

Van den torenvalk geldt bijna hetzelfde als van den boomvalk. Als de ligging der streek hem gunstig toeschijnt, bouwt hij er zijn nest. Heel vreemd is het, dat in 1912 een paar zijn nest bouwde op dezelfde plaats, waar vroeger de boomvalk het zijne gebouwd had. In begin van Mei waren ze druk aan het broeden; maar de vogels hadden geen geluk. De laatste week was ik verhinderd er naar te kijken en toen ik den 30sten Mei er heen ging, zag ik tot mijn grooten spijt, dat het nest met de jongen spoorloos verdwenen was. Ik kwam echter te weten waar de dief woonde, maar kon aan de jonge vogels de vrijheid niet meer teruggeven. Later hoorde ik dat de eigenaar de dieren had doodgeschoten en ze eenvoudig op den mesthoop had geworpen.

ORDO: COLUMBAE.

Fam. Columbidae.

Columba palumbus L. — **Woudduif.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

De woudduif is hier goed vertegenwoordigd. Men treft ze overal aan, veelvuldig in de boschstreek achter de Berckt en nog veelvuldiger achter Holtmühle tot aan Geloo. Vanaf het najaar tot laat in den winter zwerft deze soort in groote troepen in de geheele streek rond en zoekt daarbij bij voorkeur de zoomen der bosschen op, vanwaar ze op de aangrenzende weilanden en velden haar voedsel zoeken kan. Voornamelijk in den winter van 1909, 1910 en 1912 waren de troepen groot en talrijk. Zoo zag ik o. a. een groote troep den 23sten Januari 1909 nabij Duivenhof, terwijl ik op dezelfde plaats den 30sten December 1910 er ver over de 100 telde. Den 15den December had ik een even groote troep in de nabijheid van Holtmühle gezien. Ik bespiedde dezelfde duiven 10 Januari 1911, eveneens 9 Februari. Den 29sten Maart verjoeg ik een troep van meer dan 100 duiven in de nabijheid van Holtmühle. Meestal tegen het midden van Maart beginnen ze te koeren, sommige beginnen ook al vroeger. Zoo hoorde ik ze reeds 2 Februari 1910 in het park van het kasteel van Erp luid en duidelijk koeren, en in 1912 den 28sten Februari. Ze koeren tot in het midden van Augustus.

Turtur turtur (L.) — **Tortel.**
Broedvogel. Voorjaar—herfst.

Deze duif komt weliswaar niet zoo veel voor als de voorgaande, maar is toch in het geheele gebied goed vertegenwoordigd. Men ontmoet ze overal, het meest alweer in het gebied achter Holtmühle tot aan Geloo. Voorts achter de Berekt, echter ook bij het kasteel van Erp, bij Oijen en bij de Raaj. Enkele verschijnen reeds in het einde van Maart, het meerendeel evenwel van het midden van April tot in het midden van Mei. Later dan Augustus heb ik er hier nog nooit gezien.

ORDO: GALLINAE.

Phasianus colchicus L. — **Boschfazant.**
Broedvogel. Het geheele jaar hier.

In dit gebied is voor zoover ik weet, slechts de streek achter Holtmühle tot aan Geloo matig met fazanten bevolkt. Hij wordt blijkbaar teveel gestroopt. Ieder jaar wordt op drijffachten een enkel paar geschoten of opgejaagd.

Perdix perdix (L.) — **Patrijs.**
Broedvogel. Het geheele jaar hier.

De patrijzen zijn in het geheele gebied vertegenwoordigd, maar overal slechts schaarsch, zoodat men in ieder district een enkel paar aantreft. Een echte, bepaalde vlucht heb ik hier trouwens nog nooit gezien, altijd twee, op zijn hoogst drie. Van af Februari tot laat in October kan men in de schemering en zelfs bij volmaakte duisternis hun geroep hooren.

Coturnix coturnix (L.) — **Kwartel.**
Broedvogel. Zeldzaam. Voorjaar—herfst.

Nog zeldzamer dan de patrijs is de kwartel. Ze blijft soms verscheidene jaren totaal weg. Als broedplaats heb ik tot nu toe slechts het district nabij Geloo kunnen constateeren. In het jaar 1909 hoorde ik daar hun eerste geroep den 20sten Juni en van toen af bijna dagelijks tot den 21sten Augustus, waarop ik ze voor het laatst hoorde. In 1910 vond ik ze omtrent denzelfden tijd op dezelfde plaats alwaar ze tot den 24sten Juli bleven. In 1911 kwam de vogel

in 't geheel niet. In 1912 is hij hier slechts langs gevlogen. Den 22sten Mei hoorde ik plotseling in de oude Maasbedding tusschen Baarloo en Berect heel dicht bij zijn vaste, zekere stem tot 6 keer toe. Dat is alles, wat ik dat jaar van hem gehoord heb.

ORDO: GRESSORES.

Fam. Ardeidae.

Ardea cinerea L. — **Blauwe reiger.**

Zwerfvoegel. Het geheele jaar hier.

Komt hier slechts als zwerfvoegel voor, nu eens meer dan weer minder. Zoo hielden zich in November 1910 vier dezer vogels aan de Maas en aan de poelen bij Duivenhof op. Men kon ze iederen dag aan de Maas of op de aangrenzende velden zien, toch gaven ze de voorkeur aan de moerassige streek achter de Berect. Vervolgens waren ze wel drie tot vier dagen verdwenen, waarna ze weer gedurende eenige dagen in de buurt verbleven. Ook van December 1911 tot Februari 1912 hield een enkele blauwe reiger zich in deze buurt op. Den 1sten Februari echter werd het dier geschooten. Bovendien ziet men die vogels meestal in Juli en Augustus; ze verschijnen dan geregeld voor eenigen tijd aan de Maas en blijven wel twee tot drie weken. Meestal zijn het jonge dieren. 's Winters zag ik de vogels meestal van den kant van Tegelen, 's zomers daarentegen van den kant van Geloo naar de Maas toe vliegen, en in de omstreken van de Berect blijven.

Ciconia ciconia (L.) — **Ooievaar.**

Trekvoegel. Zeldzaam.

De ooievaar komt alleen op zijn doortocht hier voor, hier en daar zwerft hij wel eens enkele dagen rond. Ik heb opgemerkt dat de vogels bij hun doortocht in 't voorjaer meestal niet zeer hoog vliegen en ook niet lang aan een stuk. Den 1sten April 1911 zag ik op een geringe hoogte boven Steil drie ooievaars, die in een mooie spiraallijn langzaam opvlogen, totdat ze uit het gezicht verdwenen. Den 8sten Augustus 1912 hielden twee jonge ooievaars zich gedurende eenige dagen aan de Maas op. Gewoonlijk verschenen ze 's ochtends tegen half 5 aan den overkant der Maas. Overdag hielden ze zich ergens anders op en kwamen pas 's avonds tegen 6 uur terug, en bleven soms daar tot de schemering inviel.

ORDO: CURSORES.

Fam. Rallidae.

Porzana porzana (L.) — **Porseleinhoentje.**

Zeer zeldzaam.

De uiterst verborgen levenswijze van dezen vogel maakt het bestudeeren ervan buitengewoon moeilijk. Ooggetuigen vertelden mij het dier wel eens in de moerassen bij Gelloo gezien te hebben. Uit deze streek is ook een exemplaar van onze collectie afkomstig. Bij Duivenhof, waar de levensvoorwaarden zeer gunstig zijn, heb ik het dier nog nooit gezien.

Rallus aquaticus L. — **Waterral.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

Al zijn ze ook niet zeer talrijk, toch vindt men de waterrallen overal, waar de levensvoorwaarden gunstig zijn, zoo in de moerassen tusschen Baarloo en de Berckt, voorts in het moerassige boschje achter Holtmühle en nabij Gelloo, waar ze zonder twijfel nestelen. Het geheele jaar kan men ze daar bespieden en reeds van verre hooren.

Fam. Fulicidae.

Gallinula chloropus (L.) — **Waterhoentje.**

Broedvogel. Het geheele jaar hier.

In het geheele gebied zeer talrijk vertegenwoordigd. Behalve de plaatsen waar ook de waterral voorkomt, vindt men het waterhoentje ook nog aan de Maas, voorts in de sloot, die rondom het klooster der Carmelitessen op de Berckt loopt. Bijzonder talrijk zijn deze vogels aan de twee groote vijvers bij Holtmühle, vooral aan den bovensten vijver, waar ze onbevreesd tusschen de eenden zwemmen en bij dozijnen op de grasperken rondloopen om voedsel te zoeken. Den geheelen winter zijn ze er; 10 Januari 1912 telde ik er 30 stuks. 's Zomers zijn er natuurlijk niet zoo veel, toch vindt men geregeld eenige nesten in het riet langs de oevers. Sedert twee jaren komt deze soort ook in het struikgewas aan de Maas beneden Belfeld voor.

Fulica atra L. — **Meerkoet.**

Zwerfvogel. Zeldzaam.

Een betrekkelijk zeldzame wintergast; komt bijna uitsluitend voor aan de Maas en aan de grootere vijvers. In den winter 1911/12 zag men hem zelfs dikwijls aan de Maas gedurende de strenge koude en werd hij herhaaldelijk geschoten.

Fam. Gruidae.

Grus grus (L.) — **Kraanvogel.**

Zwerfvogel. Voorjaar—herfst.

Is ieder jaar in de lente en in den herfst op zijn doortocht te zien. Daarbij kan men telkens opmerken, dat de vogels niet zeer hoog en volgens een bepaalde orde en richting vliegen, als wilden ze zich reeds oplossen. Hun doortocht in het voorjaar heeft meestal plaats gedurende Maart. In 1911 was de voorjaarstrek bijzonder talrijk; zelfs oude lieden hadden zulk een vlucht nog nooit gezien. Den 6den Maart trokken de eersten naar het noorden. Den 20sten en 21sten Maart volgden hen honderden en honderden in meerdere groote afdelingen. De najaarstrek heeft geregeld in October plaats, waarbij eenige achterblijvers nog dagen lang op de velden en weilanden rondwandelen. In 1910 vertoefde een enkele kraanvogel eenige dagen heel eenzaam aan genen kant der Maas. Ik zag hem voor het laatst den 12den Juli. Verschillende kenteekenen, zooals het ongeregelde heen en weer vliegen, en berichten van anderen, doen mij veronderstellen, dat de kraanvogels niet ver van hier rustplaatsen op hun tocht er op na houden. Iets bepaalds kan men echter nog niet zeggen.

Fam. Otididae.

Otis tarda L. — **Groote trap.**

Zwerfvogel. Zeldzaam

De winter van 1911/12 voerde voor het eerst vele trappen in onze streek. Vroeger had ik ten minste deze vogels nog nooit gezien. Ook had ik van anderen nooit iets ervan gehoord. In de maanden Januari en Februari 1912 echter verschenen ze op verschillende plaatsen. Bij Belfeld zag men den 17den Februari 1912 een troep van 17 stuks, die naar het schijnt dagen lang hier heeft rondge-

zworven, want den 22sten verwittigde men mij uit Baarlo, dat een groote troep van die vogels zich aldaar op de weiden had opgehouden. Reeds den 8sten Februari had ik een kleine troep nabij Boschakker opgejaagd, die in een noordelijke richting verdween.

Fam. Charadriidae.

Vanellus vanellus (L.) — **Kievit.**

Trek- en zwerfvogel.

De kievit komt elk jaar op den trek hier door. Daarbij is het opvallend dat de vogel bijna uitsluitend de richting der Maas volgt. Ofsehoon enkele kleinere troepen reeds in Februari hier doortrekken, komen de grootere troepen hier langs van het begin van Maart tot het begin en het einde van April. In Maart 1911 was de trek buitengewoon sterk. Zoo vlogen 9 Maart tegen den middag duizenden en duizenden de Maas volgend noordwaarts. De volgende dagen waren de troepen even talrijk. Maar ook in de andere jaargetijden kan men de kievitenvaak in ons gebied zien. Ik heb ze midden in den zomer en eveneens midden in den winter hier aangetroffen. Zoo zwierven in het midden van Juli en in het begin van Augustus kleine troepjes langs de Maas rond. Den 25sten Januari 1912 zag ik een troep aan den overkant der Maas op de moerassige eilanden. Na de groote overstroming van 1910 hielden de kievitenv zich dagen lang op de overstroomde weilanden op en kon men tot laat in den nacht hun stemmen hooren. In den herfst zwerven de achterblijvers tot laat in November langs de Maas rond.

Fam. Scolopacidae.

Van de snipvogels komen hier de volgende soorten voor:

Scolopax rusticola L. — **Houtsnip.**

Gallinago major (Gm.) — **Poelsnip.**

Gallinago gallinago (L.) — **Watersnip.**

Mijn aantekeningen berusten niet op eigene waarnemingen, maar gedeeltelijk op de berichten der jagers en op de opbrengst der jacht. Met eigen oogen heb ik mij steeds kunnen overtuigen, dat men een dezer soorten geschoten had. Daarnaar te oordeelen schijnen de meeste snippen in het gebied van Holtmühle naar Geloo tot voorbij Reuver voor te komen. Aan genen kant der Maas schijnen

ze schaarscher te zijn, want ik heb van daar tot nu toe slechts weinig geschoten exemplaren gezien. Ook schijnen ze in ons gebied niet te broeien.

Totanus hypoleucos (L.) — **Oeverlooper.**

Broedvogel. Voorjaar—herfst.

De Maasoevers worden in den zomer druk bezocht door den oeverlooper; hij brengt er leven en afwisseling. In het einde van April of in het begin van Mei komt hij hier aan en van dien tijd kan men gedurig zijn prachtige vlucht over den waterspiegel bewonderen en verneemt men zijn helder en mooi geroep, dat vooral in het schemeruur 's avonds en 's ochtends weerklinkt. De Maas biedt den vogel hoofdzakelijk boven Belfeld en beneden het missiehuis aan den rechter oever uitstekende gelegenheid om zijn nest te bouwen. In den maand Juli hoort men het geroep van den vogel veel vaker en dan zijn er ook steeds meer vogels aanwezig, waarschijnlijk jongen en doortrekkers. Ze blijven nog hier tot het einde van Augustus. Soms telde ik er wel 5 of 7 en nog meer bij elkaar. In den winter van 1911/12 hield een enkele zich den geheelen winter aan de Maas op. Ik zag hem nog 30 November 1911 aan de Maas, vervolgens weer 27 Februari 1912, en daarna vaker in Maart en April. In den zomer van 1912 waren de oeverloopers beduidend talrijker aan de Maas dan in de voorafgaande jaren.

Numenius arquata (L.) — **Wulp.**

Zwerfvogel.

Den 29sten Juni 1912 bracht men mij dezen vogel voor de collectie; men had hem denzelfden dag aan de Maas bij Tegelen geschoten. Deze vogel is in Limburg niet zeldzaam.

ORDO: GAVIAE.

Fam. Laridae.

Larus ridibundus L. — **Kokmeeuw.**

Broedvogel (?) Voorjaar—herfst.

De kokmeeuw is 's zomers een geregelde gast aan de Maas. Van Juni tot Augustus ziet men haast elken dag een meeuwenpaar langs de oevers der Maas voedsel zoeken; daarbij zwemmen ze dikwijls

op ondiepe plaatsen rond of rusten aan den oever nit. Ik heb ze vooral in 1911 en 1912 goed waargenomen. Den 12den Augustus 1912 verschenen met de oude vogels ook twee jongen, die bijna grijs gekleurd waren. Weken lang zag men ze aan de oevers vroolijk spelen, hetzelfde had ik ook reeds in 1911 opgemerkt, maar ongelukkig geen datums opgeschreven. Misschien mag men daaruit afleiden, dat deze vogels op niet verren afstand ergens aan de Maas gebroed hebben. Het is mij echter nog niet gelukt zulks te constateeren. Ik veronderstel, dat het in de nabijheid van Bleriek zal zijn, omdat ik reeds vroeger daar talrijke meeuwen gezien heb. Van een meeuwenkolonie kan geen sprake zijn; des te interessanter zou het zijn indien het gelukte, er een broedplaats te ontdekken.

NB. 's Winters verschijnen soms groote troepen aan de Maas; daaronder zijn stellig verschillende soorten; zeker is het dat men de zilvermeeuw (*Larus argentatus*) reeds daarbij gezien heeft.

ORDO: ANSERES.

Fam. Anatidae.

Zoowel ganzen als eenden zijn in ons gebied elk jaar wintergasten, die al naar gelang der koude in grootere of kleinere troepen, een langeren of korteren tijd aan de Maas en aan de open vijvers en grootere waterplassen verschijnen. Ofschoon de opene en toch goed beschutte moerassen bij Duivenhof, Holtmühle en vooral achter Geloo door eenden als uitstekende broedplaatsen konden gebruikt worden, heb ik er 's zomers nog nooit een eend gezien. Van het midden van Maart tot het einde April en in October ziet men ieder jaar groote en kleinere vluchten op hun doortocht. Zeer talrijk waren ze in den winter van 1910/11. Reeds den 27sten November toen de eerste strenge vorst intrad, verschenen honderden eenden aan de Maas en vlogen stroomopwaarts. Nog talrijker verschenen de eenden in den winter van 1911/12. Reeds den 22sten November zag men talrijke kleine troepen aan de Maas, alwaar ze nu eens hier, dan weer daar, weken lang rondzweerven. Van het midden van Januari tot het midden van Februari 1912 kon men dagelijks verschillende eendsoorten zien. Nauwelijks wordt de koude minder, of de eenden en ganzen verdwijnen.

Van de hier voorkomende eenden en ganzen noem ik slechts die

soorten, die ik zelf heb waargenomen, of van welke ik geschoten exemplaren gezien heb.

Het zijn de volgende:

Anser anser (L.) — **Grauwe gans.**

Branla bernicla (L.) — **Rotgans.**

Cygnus cygnus (L.) — **Wilde zwaan.**

Een exemplaar van deze laatste soort werd in den strengen winter van 1891/92 alhier in Steil op de dichtgevroren Maas geschoten en bevindt zich thans bij een alhier wonenden particulier. Een tweede exemplaar werd eveneens hier in den daarop volgenden winter geschoten; ik ben echter nog niet te weten kunnen komen waar het gebleven is.

Anas boschas L. — **Wilde eend.**

Anas crecca L. — **Wintertaling.**

Aythya ferina (L.) — **Tafeleend.**

Somateria mollissima (L.) — **Eidereend.**

Mergus merganser L. — **Groote zaagbek.**

Mergus albellus L. — **Nonnetje.**

Oidemia fusca (L.) — **Groote zee-eend.**

Van deze soorten zijn *A. boschas* en *crecca* verreweg het talrijkste. *M. albellus* heeft men ook reeds vaker uit kleinere troepen geschoten. Dat er onder de talrijke eenden, die in 1912 hier aan de Maas geschoten en gezien werden, ook nog andere soorten voorkwamen, mag zeker verondersteld worden.

ORDO: COLYMBI.

Fam. Colymbidae.

Podiceps cristatus (L.) — **Fuut.**

Wintergast. Zeldzaam.

De fuut is een zeldzame gast aan de Maas. Ik herinner me niet in vroegere jaren ooit iets van hem gehoord te hebben. Den 21sten Januari 1912 werd een exemplaar aan de Maas even beneden Belfeld geschoten en kwam in onze collectie. Den 25sten Januari 1912 zag ik drie futen langs den oever der Maas naar het dal vliegen. Volgens berichten heeft men den fuut in denzelfden winter ook op andere plaatsen aan de Maas geschoten.

Podiceps fluvialis (Tunst.) — **Dodaars.**
Geregelde wintergast.

De dodaars is een geregelde wintergast aan de Maas. Hij zwerft dan langs de oevers met groote volharding; soms blijft hij ook weken lang op dezelfde plaatsen. Hier schijnt hij de monding der beek bij Maaszicht de voorkeur te geven. In het einde van October verschijnt hij aan de Maas, alwaar hij tot vermaak van iedereen haast zonder vrees zijn duikkunstjes vertoont. Aldus zwerft hij in de streek rond tot het begin van Maart. Een enkele keer heb ik den vogel langen tijd in den bovensten vijver bij Holzmühle tusschen de eenden en waterhoentjes gezien. 's Zomers heb ik hem hier nog nooit waargenomen.

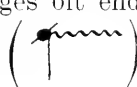
Die Strophe des Wiesenpiepers (*Anthus pratensis* [L.]) auf Texel

VON

HANS STADLER UND CORNEL SCHMITT

(Lohr am Main)

Die Strophe des Wiesenpiepers bietet soviel ungewöhnliches und ist in ihren Besonderheiten so verkannt worden von den bisherigen Beobachtern, dass es angebracht erscheint, ihr eine eigne Studie zu widmen.

Auf Texel hat der Stimmenforscher im Mai und Juni prachtvolle Gelegenheit, viele Exemplare des dort sehr häufigen Vogels zu ver- hören. Immerzu steigen dort Wiesenpieper singend aus den Wiesen und Viehweiden oder von den Dünen auf, flattern bald kurze Zeit, bald minutenlang wie Lerchen in der Luft, schweben dann senkrecht herab zur Erde und erheben sich nochmals in ganz flachen Bogen, immer weiter singend, zu einem kurzen Flug meist dicht über dem Boden. Überall vernimmt man ihr eintöniges oft endloses tsip tsip tsip . . . , hört aufmerksamer lauschend Roller angeschlossen und die Strophe auch von dem am Boden wieder angelangten Vög- lein noch eine Strecke weitergeführt.

Die vollständige Strophe dieser Wiesenpieper setzt sich aus einer

Handwritten musical score for piano, consisting of two systems of staves. The notation includes various dynamic markings and performance instructions.

System 1 (Top):

- Staff 1: c_6 e_5 mf $accelerando$ pp ppp c_2
- Staff 2: mf pp ppp c_4 g_4 e_5

System 2 (Bottom):

- Staff 1: mf ppp pp c_4 mf g_{104}
- Staff 2: mf ppp pp c_4 mf r

Additional markings include mf , pp , ppp , $accelerando$, ppp , c_2 , c_4 , g_4 , e_5 , g_{104} , and r .

Notensatz 1. Die klassische Strophen des Wiesenpiepers.

ganzen Anzahl von Teilen zusammen: siehe den Notensatz 1¹⁾. Das Eingangsmotiv besteht aus meist zahlreichen Schlägen im Wert von Achtelnoten, die sich in mässig schnellem Tempo folgen und sich am häufigsten wie tsip tsip.... anhören. Sie werden kurz abgestossen gebracht (in Staccato). Die Tonhöhe liegt meistens bei e_3 ²⁾. Das Tempo dieser Einleitungsphrase bleibt jedoch nicht bei Andante stehn, sondern wird plötzlich beschleunigt, wird rasch immer hastiger und lauter, die Tonhöhe steigt, zugleich ändert sich der Klang, und mit einem plötzlichen Sprung geht die Melodie, nunmehr ganz leise werdend, in Prestissimo hinauf zu e_6 , steigt in einem langen Roller weiter an über d_6 hinaus so hoch, dass die Töne unserm Ohr leiser und leiser erscheinen und schliesslich nicht mehr zu hören sind — obwohl der Vogel noch immer singt, denn das Schnäbelchen bleibt bis zuletzt weit aufgerissen. Auf einmal schwebt der Vogel herab, und ein neuer Roller ertönt, nunmehr ganz tief, in e_4 (auch in g_4), in Piano lang ausgehalten. Während der Pieper am Boden noch ein Stück dahinfliegt, geht auch die Strophe weiter: erst zu einem kurzen baumpieperartigen *iiii* (meist g_4 und gis_4), dann wird nochmals kurz das Einleitungsstaccato in e_3 und ebenfalls kurz der tiefe Roller wiederholt, und nun endet die Strophe mit einem letzten Hochtön.

An dieser klassischen Strophe des Wiesenpiepers sind 4 Dinge merkwürdig: ihre oft ausserordentliche Länge; der Anstieg in ungeheure Höhe, so hoch, dass die Töne dem menschlichen Ohr unhörbar werden; der unvermittelte tiefe Sprung abwärts bis zur Tiefenlage der Amsel; der eigentümliche oftmalige Wechsel des Stimmregisters und der Notenwerte. Etwas ähnliches ist vorläufig von keinem anderen Vogel bekannt.

Das Wirksame der Strophe ist nicht etwa ihre Melodik oder ihre Klangschönheit, sondern das sozusagen komplizirt-naive ihrer Komposition — der Vogel wechselt gleich kühn Höhe und Tiefe, Rhythmus, Tonstärke und Timbre.

Diese klassische Strophe ist nicht gerade häufig, auch nicht stets streng nach dem Schema zu hören. Ein Wiesenpieper, der eine Stunde lang singt, bringt sie unter seinen vielleicht 30—40 Strophen

1) Bezüglich unsrer Schreibweise s. Journal für Ornithologie 1913, Aprilheft, und Verhdln. der Ornithol. Ges. in Bayern, Bd H, Heft 3, 1913.

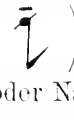

2) $e_3 = e$, d. h. fänggestrichnes e; $e_6 = e$, sechsgestrichnes e; u. s. f.

nur 1—2 mal — sie gelingt ihm nicht immer. Die Zusammensetzung der Strophe wird vielmehr ungemein variirt. Stets enthält sie das Eingangsstaccato, ja besteht nicht selten überhaupt nur aus diesem. Von sämtlichen anderen Phrasen werden ganz häufig eine oder mehrere unterdrückt. Mit grosser Regelmässigkeit erscheint jedoch der ganz hohe Roller.

Auch die einzelnen Teile der Strophe ändern mit Ausnahme des Schlusstons immerzu ab.

Der Ablauf des Eingangsstaccatos ist fast immer völlig gleichmässig (und dadurch sehr eintönig); alle Schläge bleiben gewöhnlich auf einem Ton stehen, aber ganz häufig zieht das Motiv vorübergehend herunter und hinauf, oder nach wenigen Einleitungsschlägen allmählich — aber nie etwa chromatisch oder auch nur gleichmässig — im ganzen herunter um meist 3 Töne, z. B. von f_5 bis

Notensatz 2.

des₅, oder von e_5 bis c_3 (s. den Notensatz 2). Die Tonhöhe gewöhnlich bei e_3 oder f_3 , kann sich bis c_3 und bis a_3 erstrecken. Das Tempo — bald Moderato, bald Andante, bald Allegro — ist vielfach unregelmässig. Ein Moderato kann plötzlich in Presto übergehen auf einige Zeit. Oder es werden zuweilen Ritardandi gebracht. Manchmal entstehen kleine Pausen, ja ausnahmsweise auch mal eine plötzliche ganze Pause. — Die Tonstärke, anfangs stets *mf*, schwillt an oder ab meist nur mit der Beschleunigung des Tempos am Ende des Staccatos; bisweilen bleibt sie minutenlang völlig gleich. — Die Schläge sind äusserst selten einfache Laute (), vielmehr fast stet₃ verschmökelt durch Vorschläge () oder Nachschläge ()

oder durch beides $\left(\begin{array}{c} \curvearrowright \\ \curvearrowleft \end{array} \right)$. Beginnt die Strophe mit dem einfachen

Laut $\left(\begin{array}{c} \curvearrowright \\ \downarrow \end{array} \right)$, so behält sie ihn während des ganzen Staccatos bei; beginnt sie mit Verzierungen, so behält sie auch diese bei — indes die den Wiesenpieper viel imitirenden Feldlerchen von Texel interessanter Weise im selben Staccato auf einfache Laute verschmörkelte folgen lassen. Die Zahl der Schläge variiert bei den Texelschen Wiesenpiepern von 11 bis 200 und 300! — Dieses Staccatomotiv wird selten taktmässig vorgetragen, d. h. man kann nur selten einen 2- oder 3-teiligen Takt unterscheiden, weil eben jede Note gleichmässig betont wird. Die Töne sind selten rein, sondern vielfach untermischt mit Geräuschen. $\left(\begin{array}{c} \curvearrowright \\ \downarrow \end{array} \right)$ Die Stimme ist oft dünn.

Das Timbre ähnelt häufig mehr oder weniger dem der Goldammerstrophe, der dieses Staccato auch im Rhythmus bisweilen auffallend nah kommt ¹⁾.

Man muss auch sagen, dass sich dieses eintönige Staccato ausgezeichnet einfügt in die ganz ähnlichen Staccataturen des grossen Wassergeflügels, mit dem der Wiesenpieper wenigstens auf Texel den Standort teilt: der Austernfischer, der Avosetten und besonders der Rotschenkel — die Strophen mancher Rotschenkel gleichen Piepergesängen wirklich ganz verblüffend.

Auch der phonetische Eindruck ist verschieden, und die Vokale sind dabei ziemlich unabhängig von der Tonhöhe; b_4 klingt freilich *zep zep zep*...., aber als *zip* vernimmt man c_5 sogut wie a_5 . Die Noten ohne Vorschläge klingen wie *it it it*...., die mit solehen *zıp zıp zıp*...., *di di di*...., *swi swi swi*...., $\frac{h}{s}$ wi $\frac{h}{s}$ wi $\frac{h}{s}$ wi.....; Noten mit Vor- und Nachschlägen lauten *swis swis swis*....

Das Einleitungsstaccato geht, wie beschrieben, in einen Roller über, und zwar unter plötzlichem raschem Anstieg und mit fast regelmässiger Änderung des Klangs am häufigsten in einen ungemein hohen. Nie ist der Anstieg ununterbrochen bis zur Rollerhöhe — er enthält stets einen Sprung bis zur c_6 . Zuweilen jedoch sinkt die Schlussstrecke des Staccatos ab, nicht gleichmässig, sondern

1) In Lohr konnten wir später die Probe auf das Exempel machen. In der unmittelbaren Umgebung der Stadt brüten Wiesenpieper nicht, sie sind hier nur Wintergäste. Aber eines Tags horchten wir auf — „Oh, da singt ja ein Wiesenpieper“, war unser erster Gedanke. Leider erwies sich der Sänger als eine Goldammer.

in Stufen, z. B. von e_5 über d_5 auf c_5 (s. den Notensatz 2), und die Strophe hüpfte, nur die Klangfarbe ändernd, zu unserem Staunen von e_3 unmittelbar auf d_6 ! Aber auch das umgekehrte ist zu hören: das Staccato erreicht wirbelnd mit einem letzten Sprung e_6 , und nun ertönt der tiefe Roller in c_4 ! Manches Staccato zieht auch am Ende ununterbrochen abwärts und geht über in den zweiten tiefen Roller ohne ein musikalisches Akrobatenstücklein.

Das veränderte Timbre der beschleunigten Übergangsstrecke klingt bald merkwürdig klar metallisch und die Töne behalten in ihr die Oberhand — bald weichen die Töne reinen Geräuschen ($\overset{\times}{\uparrow}$), am häufigsten einem typischen Schnarren, dem einer noch festzustellenden Feldheuschrecken- (*Stenobothrus*-)art.

Der hohe Roller steigt, mit d_6 beginnend, hinauf bis zu unhörbarer Höhe. Wir haben selbst an der Richtigkeit dieser Beobachtung anfangs gezweifelt. Das Unhörbarwerden könnte ja, sagten wir uns, darauf beruhen, dass die Tonstärke so abnimmt, dass diese hohen Töne namentlich in einiger Entfernung nicht mehr wahrgenommen werden. Dieser Einwand ist jedoch hinfällig. Der Roller behält annähernd dieselbe Tonstärke bei, soweit ihm das Ohr folgen kann. Unsrer höchste Orgelpfeife war d_6 . Es war deutlich zu verfolgen, wie der Ton über d_6 hinaus weiter und weiter stieg, und wie er langsam unhörbar wurde, obwol der Vogel, vielleicht 20 m über uns flatternd, mit weit geöffnetem Schnabel weiter sang. Da uns die Orgelpfeifen im Stich liessen, können wir die Höhe nur schätzen, bis zur der wir hörten — es war wohl bis g_6 oder a_6 . Nun wird der Ton in solcher Höhe für unser Ohr immer leiser; g_6 ist vielfach über der Grenze des Hörens vieler Menschen draussen. Angenommen, der Vogel erreichte e_7 , so kam er auf fast 17000 Schwingungen in der Sekunde. Wenn mit c_{15} (= etwa 18000 Stößen) überhaupt die Grenze der Wahrnehmbarkeit aus nächster Nähe beginnt, so erscheint für die Entfernung von etwa 20 m, in der unsre Pieper sangen, das Hören von g_6 oder a_6 als schon reichlich viel. — Über das Ansteigen dieses Teils der Strophe zu unhörbarer Höhe kann demnach kaum ein Zweifel bestehen.

Diese hohen Roller ziehn jedoch nicht immer so hoch aufwärts. Dazu wären sie auch oft zu kurz: denn sie werden keineswegs stets die Zeit einer ganzen oder längern Note ausgehalten, sondern häufig nur eine halbe oder eine Viertelnote lang. Oft bleibt der Roller stehn auf d_6 . Nicht selten ist er vom Anfang an ein Geräusch ($\overset{\times}{\uparrow} \dots$), dessen Klang und Länge von Strophe zu Strophe

verschieden sein kann. Vielemale war es das erwähnte Heuschreckenschnarren. — Die Tonstärke ist stets pp.

Die beiden tiefen Roller klingen auch in den verschiedenen Strophen gleich — merkwürdig dunkel und sonderbar (spezifisch), wozu die Kontrastwirkung das ihre beitragen mag, weil doch die Roller unmittelbar den ungemein hohen Tönen folgen. Wenn sie in derselben Strophe gebracht werden, ist auch ihre Tonhöhe die nämliche. Der zweite Roller ist jedoch stets kürzer als der erste. Von Strophe zu Strophe wechseln Tonhöhe und Länge dieser Roller — meist g_4 , f_4 und e_4 , aber auch (selten) e_5 , bald haben sie die Werte von halben, bald von Viertelnoten. — Auch diese tiefen Roller werden von den Texeler Feldlerchen gern und getreulich kopiert.

Das zwischen den tiefen Rollern erklingende kurze Staccatomotiv *iiii* ist nach Tonstärke, Tempo, Timbre und phonetischem Eindruck merkwürdig konstant, so viele Strophen man auch untersuchen mag. Immer besteht es aus 4 bis 5 ziemlich gestreckten Lauten von gleicher Tonhöhe und ist mit einem oft wiederkehrenden Motiv des Baumpiepers in allem nahezu identisch. Im Gegensatz dazu unterliegt die Tonhöhe beträchtlichen Schwankungen; gewöhnlich g_4 und gis_4 , kann sie heruntergehen bis auf e_4 , aber auch hinauf bis e_5 . Es ist interessant zu beobachten, wie voll im Ton und schön dieses e_5 klingt. Das fällt besonders auf, wenn in der nämlichen Strophe das tonarme *zip zip zip* des Einleitungsstaccatos ebenfalls auf e_5 liegt.

Die Wiederaufnahme des Eingangsstaccatos gegen Ende der Strophe ist keineswegs etwa ein Versuch des Vogels, die Strophe von vorn zu beginnen, denn immer ist diese Phrase kurz, und sogleich gefolgt von dem zweiten tiefen Roller.

Den Schluss der ganz grossen Strophen endlich bildet recht regelmässig ein einziger kurzer, höher gelegener Ton, der im Wert einer Achtelnote gleichkommt.

Erstaunlich ist die Ausdauer singender Wiesenpieper. Es ist beinahe etwas ganz Gewöhnliches, dass ein Wiesenpieper eine Stunde lang Strophe auf Strophe vorträgt und 10 und 12 grosse Strophen hinter einander singt, dann freilich eine Weile nur kurze Staccatos allein folgen lassend. Regen und heftiger Wind beirren ihn nicht im geringsten. In den völlig ungeschützten Dünen der „Muy“, der berühmtesten Texelschen Vogelreservation, stieg am 6 Juni 1913 ein Wiesenpieper mitten im schwersten Regenschauer immer wieder auf und sang dort mit den grossen Brachvögeln um die Wette.

Varia oologica et nidologica

DOOR

A. A. VAN PELT LECHNER.

IV.

Dr. A. SZIELASKO. — Die Bedeutung der Eischalenstruktur der Vögel für die Systematik.

In het „Journal für Ornithologie“ (Januari- en April-aflevering 1913) publiceert Dr. A. SZIELASKO de resultaten van zijn meer dan 30jarigen, oölogischen arbeid, die het samenstellen van analytische tabellen voor het determineeren van Vogeleieren ten doel had.

Al is het den auteur nog niet gelukt — zooals hij zelf mededeelt — zulke tabellen het licht te doen zien, o. a. wegens den te grooten omvang van de te verwerken stof, zoo heeft hij toch reeds nu datgene willen openbaar maken, waarvan hem de bekendheid in wijderen kring gewenscht voorkwam.

Bij zijn onderzoekingen heeft Dr. Sz. in hoofdzaak zijn aandacht gewijd aan die anatomische kenmerken der eischalenstructuur, welke het meest constant waren: mikroskopische (binnenste) en makroskopische (buitenste) schaalstructuur: poriën: glans: „Substanzfarbe”, waarmede schrijver bedoelt wat ik de kleur der fundamenteele schaal laag noem: grootte en gewicht: vorm.

In het eerste hoofdstuk, de mikroskopische schaalstructuur behandelend, refereert Dr. Sz. in het kort de oudere litteratuur op het onderwerpelijk gebied, o. a. van LEYDIG, K. C. VON BAER, LANDOIS, W. VON NATHUSIUS en R. BLASIUS.

Waar laatstgenoemde tot een geheel negatief resultaat kwam ter zake de systematische waarde der eischaalstructuur, behoorde er zéér zeker moed en volharding toe om, zooals Dr. Sz. heeft gedaan, dergelijke onderzoekingen op nieuw en „au fond” ter hand te nemen.

Zijn controle-arbeid over het werk van BLASIUS aangaande de mikroskopische structuur der eischaal bracht hem tot een gelijk, negatief resultaat.

Het tweede hoofdstuk, dat aan de makroskopische schaalstructuur (de zoogenaamde korrel) gewijd is, vangt aan met een wèlverdiende hulde aan de nagedachtenis van LUDWIG THIENEMANN, den eersten ornitho-oöloog, die de makroskopische eischaalstructuur, aan de hand van een omvangrijk materiaal onder de loupe, met onvolprezen geduld bestudeerd heeft.

Bij dit onderzoek ook heeft Sz. zich dezelfde drie vragen gesteld, waarop R. BLASIUS indertijd langs mikroskopischen weg het antwoord zocht, namelijk:

1. Geeft de makroskopische structuur over de geheele eischaal gelijke of overeenkomstige verhoudingen te zien? Hierop luidt het antwoord slechts bevestigend voor die plekken, welke op gelijken afstand van de eipolen liggen; naar de polen toe blijft de type der structuur wel dezelfde, maar de korrel zelf wordt geleidelijk grover, tot ze aan de polen het ruwst is.

2. Is de makroskopische structuur bij een en dezelfde soort constant?

SZIELASKO's antwoord hierop is — in overeenstemming met THIENEMANN's oordeel — bevestigend.

3. Doen zich bij vergelijking van nauw verwante soorten constante verschilpunten in de makroskopische structuur voor?

De korrel is — zoo luidt het antwoord — bij een en dezelfde soort volstrekt constant; een bepaalde structuur is echter niet uitsluitend aan één soort eigen, zoodat men bij determinatie vaak ook op andere kenmerken acht dient te slaan; zelfs dan nog zullen er in de oölogie „Schmerzenskinder" genoeg overblijven; men denke b.v. aan de onderscheiding van eenige soorten der *Picidae* en *Corvidae*, zooals Sz. terecht opmerkt — (ik zou hier vooral ook willen noemen *Paridae* en *Anatidae!*).

Omtrent de poriën (hoofdstuk III) is Sz. van oordeel, dat bij vergelijking van nauw verwante soorten hun aantal, grootte, vorm en diepte in vele gevallen tot onderscheiding der soorten dienst kunnen doen.

Aangaande den glans (hoofdstuk IV) is schrijver tot dezelfde conclusie gekomen als bij de poriën is vermeld.

Als maatstaf ter aanduiding van de glanssterkte stelde Sz. de volgende, vierdeelige schaal op:

Glaanssterkte N ^o .	1	<i>Colaptes elegans.</i>
„	2	<i>Dryocopus marlius.</i>
„	3	<i>Fulica atra.</i>
„	4	<i>Fratercula arctica.</i>

Hoofdstuk V, dat over de „Substanzfarbe” (zie hierboven) handelt, biedt geen nieuwe gezichtspunten; enkele opvattingen daarentrent van Dr. Sz. wensch ik later te dezer plaatse nader te bespreken.

Stelt men de vraag of grootte en gewicht (hoofdstuk VI), niettegenstaande hun variabiliteit binnen een en dezelfde soort, tot onderscheiding bij vergelijking van nauw verwante of op elkander gelijkende eieren van verschillende soorten kunnen bijdragen, dan antwoordt Sz. dat ook hem gebleken is, dat in veel gevallen het gewicht bij gelijke grootte den doorslag kan geven.

Ondoelmatig acht Sz. het om grootte en gewicht van elkander gescheiden aan te duiden, aangezien men daardoor b.v. geen duidelijk overzicht over de gewichts-variatie bij een bepaalde ei-grootte binnen een en dezelfde soort verkrijgt.

Voorts wijst hij op het belang der aanduiding van den omvang van elk ei, gemeten over de lengtedoorsnede.

Dat aanduiding alléén der gemiddelde grootte en gewichtcijfers waardeloos is — zooals Dr. Sz. meent — zie ik niet in. Waarom zou opgave van minimaal- en maximaalcijfers wél van belang, en daarentegen die van het gemiddelde cijfer waardeloos zijn, terwijl Sz. zelf zegt (pag. 91) zér goed te weten dat die max. en min. cijfers volstrekt geen grenswaarden vormen?

Bij de bespreking van den eivorm (hoofdstuk VII), welk onderwerp reeds uitvoerig door Dr. Sz. in diens dissertatie ¹⁾ werd behandeld, zegt de auteur dat naar zijne meening met de tot nu toe algemeen gebruikelijke, beschrijvende wijze van vornaanduiding dient gebroken te worden.

Zooals hij in bedoeld geschrift zegt aangetoond te hebben, hangt de curve van elk ei van drie constanten af, die door de lengte- en grootste breedte-doorsnede kunnen uitgedrukt worden; dientengevolge kan men den vorm van elk ei precies door de lengte-doorsnede, de grootste breedte-doorsnede en die beide stukken van de lengte-

¹⁾ Untersuchungen über die Gestalt und die Bildung der Vogeleier. Inaug.-Diss. — Königsberg i. Pr. 1904.

doorsnede uitdrukken, waarin de laatste door de grootste breedte-doorsnede wordt gedeeld, waartoe niets anders noodig is als aanduiding van de verhouding tusschen de lengte- en breedte-doorsnede eenerzijds en van de verhouding tusschen de beide stukken van de lengte-doorsnede anderzijds.

Is derhalve:

de lengte-doorsnede = L;

„ breedte- „ = B;

het naar de spitse pool gelegen gedeelte van de lengte-doorsnede = a;

het naar de stompe pool gelegen gedeelte van de lengte-doorsnede = b;

dan wordt de vorm van elk ei uitgedrukt door de beide verhoudingen a : b en L : B. Heeft men dus b.v. een ei van *Corvus frugilegus*, waarbij L = 38,4; B = 27,7; a = 21,8; b = 16,6,

dan is a : b = 1,313 en L : B = 1,386.

Ten slotte gaat de auteur (in hoofdstuk VIII) over tot de beschrijving van de eischaalstructuur der Europeesche broedvogels, na in een korte inleiding gezegd te hebben het systeem van FÜRBRINGER, dat op anatomisch-palaeontologische feiten berust, te hebben gevolgd, wjl ook zijn (SZIELASKO's) arbeid eveneens de anatomie der eischaal behandelt en zodoende een proefsteen voor de ondeugdelijkheid van zulke systemen moet zijn, die op eenzijdige kenmerken zijn opgebouwd.

Als resultaat nu zijner onderzoekingen over de eischaalstructuur heeft Dr. Sz. 36 typen opgesteld, die op een viertal platen zijn afgebeeld, en elk afzonderlijk (aan het slot van hoofdstuk II) worden beschreven.

Ik laat hier, als proeve dier beschrijving, in originali die van type 5 (voorbeeld *Larus argentatus*) volgen:

„Die Erhabenheiten hängen untereinander zusammen und bilden ausgedehnte, gerade, gekrümmte, wurmförmige, am Rande gezaekte, zerrissene und verzweigte, meist gleichbreite Figuren. Alleinstehende abgetrennte Erhebungen kommen in grösserer Anzahl vor. Die Erhabenheiten werden von schmalen, furchenartigen, überall gleich breiten Vertiefungen unterbrochen, welche letztere unter sich vielfach zusammenhängen, weit ausgedehnt und verzweigt sind. Es gibt aber auch kurze, strichförmige, allein stehende Täler. Die Erhabenheiten erreichen die doppelte Breite der Täler. Die Schalenoberfläche ist übersät mit kleinsten, dicht gedrängt stehenden Granulationen, gestichelt sind die Erhabenheiten nicht“.

De belangstellende lezer zal met mij den schrijver dankbaar zijn, dat hij de uiterst moeilijke taak volbracht heeft elk der 36 typen ook „in beeld” te brengen!

Aan de hand van die typen geeft auteur de beschrijving van 421 eischalen, als voorbeeld waarvan ik hier ten slotte wederom in originali die laat volgen van:

393. *Larus argentatus* Brünn.

(14 Eier untersucht.)

Korn konstant nach Typus 5. Die Schale fühlt sich rauh und grobkörnig an, die Erhabenheiten treten scharf hervor.

Die Erhabenheiten verlaufen nach allen Richtungen, sie sind bis ca. 0,4 ¹⁾ und die Täler bis ca. 0,2 breit.

Oft Knötchen am stumpfen Pol und Längsrillen in der Mitte.

Poren variabel, schwer sichtbar, fein, rund und länglich, flach, bis ca. 0,06 gross, 5—12 Stück ²⁾.

Glanz konstant, Nr. 3—4 auf Grundfarbe und Zeichnung.

Substanzfarbe konstant, graugelb, sonst wie bei *Sterna cantiaca*. Grösse und Gewicht variabel.

U ³⁾ = 188,0 L = 43,5 + 30,5 = 74,0 B = 45,0 G ⁴⁾ = 5,87

U = 185,4 L = 39,0 + 29,8 = 68,8 B = 49,2 G = 6,41

Gestalt sehr variabel, a : b = 1,42 L : B = 1,64

a : b = 1,31 L : B = 1,39

Door bovenstaande regelen hoop ik een indruk van den omvangrijken, voor de beteekenis der oölogie als hulpwetenschap der ornithologie, ongetwijfeld waardevollen arbeid van Dr. SZIELASKO gegeven te hebben.

Juli 1913.

1) Alle afmetingen zijn in millimeters, terwijl het gewicht in grammen is aangegeven.

2) In een gezichtsveld van 7 mm. doorsnede bij 7-malige vergrooting.

3) U = omvang, over de beide eipolen gemeten.

4) G = gewicht.

Resultaten van het ringonderzoek van het Rijks Museum te Leiden.

DOOR

Dr. E. D. VAN OORT.

V.

In aansluiting aan mijne mededeeling op p. 11 van dezen jaargang laat ik hier eenige waarnemingen van geringde vogels volgen, welke mij inmiddels weder toegezonden werden. Met nadruk verzoek ik medewerkers nogmaals mij de ingevulde ringlijsten steeds zoo spoedig mogelijk te willen doen toekomen; af en toe komt het nog voor, dat ik bij ontvangst van een bericht van het waarnemen van een geringden vogel, waarin mij mededeeling gevraagd wordt van plaats en datum van het ringen, zelf de verlangde opgaven nog niet ontvangen heb, niettegenstaande het ringen soms reeds langen tijd geleden geschied is.

Ooievaar (*Ciconia ciconia*).

Nummer 10675, geringd te Zevenaar (G.) 20 Augustus 1912 door den Heer C. DASSE HESSELINK te Arnhem, als nestjong; in April 1913 het gedeeltelijk vergane cadaver gevonden in de goot van een huis te Arnhem. Berichtgever de Heer H. L. BACKER VAN OMMEREN, Arnhem.

De resultaten, die ons ringonderzoek tot heden met betrekking tot ooievaars gekregen heeft, beteekenen niets. Bovengenoemd geval is het eenige dat mij ter kennis kwam, en wanneer ik het hier vermeld, is dit alleen om de aandacht van hen, die in de gelegenheid zijn jonge ooievaars te ringen, op de belangrijkheid van deze soort voor ons onderzoek te vestigen.

Lepelaar (*Platalea leucorodia*).

- 334, geringd te Callantsoog (N.-H.) 1 Juni 1912 door den Heer A. Kos, als nestjong; 15 Augustus 1912 geschoten bij de Cocksdoorp op Texel. Berichtgever de Heer R. VAN EECHE, Leiden.

Dit geval werd eerst in Maart l.l. bekend gemaakt, zoodat ik het niet in mijn vorig overzicht kon opnemen. Van de 50 lepelaars, die in 1912 geringd werden, zijn tot heden 8 stuks teruggevonden.

Wilde eend (*Anas boschas*).

- Nummer 417, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) 13 Augustus 1911 door den Heer A. MAN IN 'T VELD; 10 Juli 1913 geschoten te Messel bij Darmstadt in Hessen. Berichtgever de Heer G. HICKLER, Darmstadt.
- 433, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) 28 Juli 1911 door den Heer A. MAN IN 'T VELD; 18 Juli 1913 geschoten te Kerkwerve op Schouwen (Z.). Berichtgever de Heer F. VAN DER BOUT, Zonnemaire.
- 4016, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) 15 September 1911 door den Heer A. MAN IN 'T VELD; 12 Juli 1913 geschoten te Duivendijke op Schouwen (Z.). Berichtgever de Heer H. J. VAN ADRICHEM BOOGAERT, Brouwershaven.
- 4096, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) in December 1911 door den Heer A. MAN IN 'T VELD; 28 Maart 1913 dood gevonden in de duinen onder de gemeente Callantsoog (N.-H.). Berichtgever de Heer A. Kos, Callantsoog.
- 10001, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) begin April 1912 door den Heer A. MAN IN 'T VELD; in de eerste dagen van Mei 1913 dood gevonden bij Mårtensboda, Lovånger, aan de Botnische golf, Zweden. Berichtgever de Heer A. JOHANSON, Mårtensboda.
- 10046, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) begin April 1912 door den Heer A. MAN IN 'T VELD; 15 Juli 1913 geschoten te Zonnemaire op Schouwen (Z.). Berichtgever de Heer F. VAN DER BOUT, Zonnemaire.
- 10048, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.), begin April 1912 door den Heer A. MAN IN 'T VELD; 29 Juli 1913 geschoten bij Steenwijk (O.). Berichtgever de Heer C. KAMP, Steenwijk.
- 10505, geringd op Texel (N.-H.) 27 Juni 1912 door den Heer J. REUVERS Jr., als jonge vogel; in November 1912 op Texel geschoten. Berichtgever de Heer TH. REUVERS, de Cocksdoorp, Texel.

De n°s 10001, 10046 en 10048 zijn gevangen tijdens de koude in Februari 1912; volgens den Heer MAN IN 'T VELD waren het kleine, zoog. Oostersche, trekeenden. Interessant is het dat twee voorwerpen blijkbaar in ons land gebroed hebben. De Heer C. KAMP deelde mij betreffende n°. 10048 nog mede, dat de eend, toen zij geschoten werd, zeer zwaar was.

Zilvermeeuw (*Larus argentatus*).

Nummer 10427, geringd te Callantsoog (N.-H.), 25 Juli 1912 door Dr. J. J. BLANKSMA, als nestjong; in December 1912 bij den Helder geschoten.

Kokmeeuw (*Larus ridibundus*).

- 11104, gering te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 17 Juni 1912 door Dr. E. D. VAN OORT, als nestjong; 13 April 1913 geschoten in het Blocklunder veld bij Bremen. Berichtgever de Heer A. LILSS, Bremen.
- 13073, gering te Ellemeet op Schouwen (Z.) 7 Juli 1912 door den Heer A. MAN IN 'T VELD, als nestjong; in de tweede helft van Maart 1913 geschoten te Mogador, Marokko, N. Afrika. Berichtgever de Vice-Consul der Nederlanden te Mogador, die het bericht zond aan den Minister van Buitenlandsche Zaken, door wiens bemiddeling het nieuws ons bereikte. Het geval is eveneens vermeld geworden in de „Reveil du Maroc” van 24 Maart 1913, echter met foutieve opgave van het nummer van den ring. Door tusschenkomst van Prof. J. THIENEMANN, wien het uitknipsel uit bovengenoemd blad toegezonden werd door de redactie van de „Deutsche Marokko Zeitung” ontving ik later eveneens dit bericht.
- 17209, gering te Ellemeet op Schouwen (Z.) 28 Juni 1913 door den Heer A. MAN IN 'T VELD, als nestjong; 5 Augustus 1913 geschoten bij Ouistreham aan den mond van de Orne, Calvados, N. W. Frankrijk. Berichtgever Prof. BRASIL, Caen.

Zoowel het geval van n°. 11104, waar een in Nederland uitgebroede meeuw in het daaropvolgende jaar in Noord-Duitschland wordt geobserveerd, als dat van 13073, waar een hier uitgebroede

vogel in Noord-Afrika zijn winterverblijf blijkt te hebben, zijn zeer interessant. Uit Afrika had ik tot dusverre nog geen berichten van geringde kokmeeuwen ontvangen.

Groote stern (*Sterna cantinaco*).

- Nummer 1556, geringd te Kerkwerf op Schouwen (Z.) 25 Juni 1911 door den Heer A. MAN IN 'T VELD, als nestjong; 10 Juli 1913 geschoten in de baai van de Somme, N. W. Frankrijk. Berichtgever de Heer G. LE DUCHAT D'AUBIGNY, Wimereux.
- 6446, geringd te Kerkwerf op Schouwen (Z.) 29 Juni 1913 door den Heer A. MAN IN 'T VELD; 23 Augustus 1913 geschoten op de rivier de Arguenon bij le Guildo in Bretagne, N. W. Frankrijk. Berichtgever de Heer LÉON BONNAFFÉ, le Guildo.
- 6852, geringd te Kerkwerf op Schouwen (Z.) 29 Juni 1913 door den Heer A. MAN IN 'T VELD, als nestjong; 27 Juli 1913 geschoten in de baai van de Somme, N. W. Frankrijk. Berichtgever de Heer G. LE DUCHAT D'AUBIGNY, Wimereux.
- 6858, geringd te Kerkwerf op Schouwen (Z.) 29 Juni 1913 door den Heer A. MAN IN 'T VELD, als nestjong; 17 Juli 1913 geschoten bij Texel op de zandbank Onrust.
- 6878, geringd te Kerkwerf op Schouwen (Z.) 29 Juni 1913 door den Heer A. MAN IN 'T VELD, als nestjong; 17 Juli 1913 geschoten bij Texel op de zandbank Onrust.

De beide laatstgenoemde exemplaren, die door visschers toegezonden werden, toonen wederom aan, dat jongen van de groote stern na het vlug worden, zich ook in noordelijke richting langs onze kust bewegen.

Vischdiefje (*Sterna fluciatilis*).

- 1838, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) 25 Juni 1911 door den Heer A. MAN IN 'T VELD, als nestjong; 12 Augustus 1913 geschoten in de baai van de Somme, N. W. Frankrijk. Berichtgever de Heer G. LE DUCHAT D'AUBIGNY, Wimereux.

- Nummer 12194, geringd in de duinen van Voorne (Z.-H.) 8 Juli 1913 door den Heer TH. BARON COLLOT D'ESCURY, als nestjong; 16 Augustus 1913 geschoten in de baai van de Somme bij le Hourdel, N. W. Frankrijk. Berichtgever de Heer JEAN HAURY, le Hourdel.
- 12245, geringd te Kerkwerf op Schouwen (Z.) 17 Juni 1912 door Dr. E. D. VAN OORT, als nestjong; 12 Juli 1913 geschoten in de baai van de Somme, N. W. Frankrijk. Berichtgever de Heer G. LE DUCHAT D'AUBIGNY, Wimereux.
- 16009, geringd te Oosterend op Texel (N.-H.) 21 Juni 1913 door Dr. J. J. BLANKSMA, als nestjong; 17 Juli 1913 geschoten op de zandbank Onrust bij Texel.
- 16029, geringd in den polder Waal en Burg op Texel (N.-H.) 22 Juni 1913 door Dr. J. J. BLANKSMA, als nestjong; in de tweede week van Juli 1913 dood gevonden aan den zeedijk te Oudeschild op Texel. Berichtgever de Heer PH. DE JONGE, Oudeschild, Texel.
- 16038, geringd in den polder Waal en Burg op Texel (N.-H.) 22 Juni 1913 door Dr. J. J. BLANKSMA, als nestjong; 22 Juli 1913 gevangen te Anna Paulowna (N.-H.). Berichtgever D. ROMAR, Anna Paulowna.
- 16053, geringd in den polder Waal en Burg op Texel (N.-H.) 22 Juni 1913 door Dr. J. J. BLANKSMA, als nestjong; 6 Juli 1913 geschoten op de zandbank Onrust bij Texel.
- 16061, geringd in den polder Waal en Burg op Texel (N.-H.) 22 Juni 1913 door Dr. J. J. BLANKSMA, als nestjong; 6 Juli 1913 geschoten op de zandbank Onrust bij Texel.

Velduil (*Asio accipitrina*).

- 7126, geringd op Texel (N.-H.) 7 Juni 1912 door den Heer R. VAN EECKE, als nestjong; 12 April 1913 dood gevonden bij Nieuwkoop (Z.-H.). Berichtgever de Heer P. DE GRAAF, Nieuwkoop.

Boerenzwaluw (*Hirundo rustica*).

- 7869, geringd te Adorp (Gr.) 1 Juni 1912 door den Heer F. J. BISSCHOP, als oude vogel; 28 Mei 1913 ge-

vangen te Adorp en weder losgelaten. Berichtgever de Heer J. CLEVERING, Adorp.
 Nummer 9605, geringd te Sluis (Z.) 11 September 1912 door den Heer J. C. STERN, als oude vogel; in de tweede helft van April 1913 te Sluis in denzelfden stal teruggekeerd en weder aldaar broedend. Berichtgever de Heer J. C. STERN, Sluis.

Zwarte Iijster (*Turdus merula*).

- 3638, geringd te Roosendaal (N.-B.) 7 November 1912 door den Heer S. VAN HASSELT, als volwassen wijfje; 13 Januari 1913 tijdens sneeuweder aldaar stervende gevonden. Berichtgever de Heer H. L. VAN HAL, Roosendaal.

Ik vermeld dit geval, dat natuurlijk zeer weinig waarde heeft, hier alleen ter rectificatie van de opgave op p. 22 van dezen jaargang, waar ik door verkeerde inlichtingen vermeldde, dat een spreeuw met n°. 3638 geringd was.

Zanglijster (*Turdus musicus*).

- 3506, geringd te Lutkemeerpolder, Sloten (N.-H.) 22 Mei 1912 door den Heer F. W. ACKERMAN, als nestjong; 11 Juni 1913 geschoten te Overveen bij Haarlem. Berichtgever de Heer F. HIN, Haarlem.

Gekraagd roodstaartje (*Phoenicurus phoenicurus*).

- 7564, geringd te Ede (G.) 14 Juni 1912 door den Heer J. L. F. DE MEYERE, als broedend wijfje; in Mei 1913 weder broedend waargenomen te Ede in denzelfden tuin; 28 Mei gevangen en weder losgelaten. Berichtgever de Heer J. L. F. DE MEYERE, Ede.

Koolmees (*Parus major*).

- 1411, geringd te Ede (G.) 9 November 1911 door den Heer J. L. F. DE MEYERE, als oude vogel; teruggevangen 1, 3 en 4 December 1911, vervolgens 30 en 31 Januari, 2 Mei en 3 Augustus 1912 en weder 2 Januari en 8 Mei 1913; zoowel in 1912 als in 1913 op dezelfde plaats broedend. Berichtgever de Heer J. L. F. DE MEYERE, Ede.

De door den Heer DE MEYERE gedane waarnemingen zijn zeer interessant. Deze vogel vertoefde dus winter en zomer in hetzelfde gebied en broedde twee jaren achtereen op dezelfde plaats.

Pimpelmees (*Parus coeruleus*).

Nummer 7324, geringd te Arnhem 5 Maart 1912 door den Heer C. DASSE HESSELINK, als oude vogel; 23 Maart 1913 doodgevlogen tegen een venster te Arnhem. Berichtgever de Heer VAN HARPEN KUYPER, Arnhem.

Glanskoppige zwartkopmees (*Parus communis longirostris*).

— 1415, geringd te Ede (G.) 10 November 1911 door den Heer J. L. F. DE MEYERE; 13 Maart 1913 dood gevonden te Ede. Berichtgever de Heer J. L. F. DE MEYERE, Ede.

Op welke vreemdsoortige wijze geringde vogels soms weder in handen komen, geeft deze zwartkopmees te zien. De Heer DE MEYERE berichtte mij dienaangaande: „13 Maart had ik, als gewoonlijk, een paar eksters, die ik sinds van den zomer in gevangen staat houd, de vrijheid gegeven om zich wat te vertreden. Later op den dag komt een dezer eksters van het erf van de bureu met iets in den snavel. Het bleek een armzalig, grootendeels afgekloven restje van een vogel te zijn, dat de ekster, na er nog wat eetbaars afgescheurd te hebben, volgens ekstermanier ging begraven onder een dun laagje aarde. Daar ik eenige dagen te voren een gestorven kruisbek had weggeworpen, meende ik dat de ekster zich aan het cadaver van dezen vogel te goed gedaan had. Om de zaak te onderzoeken groet ik het vogellijkje op; zéér verrast evenwel was ik te constateeren, dat ik een geringd vogelrestje te zien kreeg. Uit mijn aantekeningen blijkt, dat de bewuste vogel, een glanskop, op 10 November 1911 door mij was geringd. Na dien tijd had ik hem nooit weer teruggevangen. Het was louter toeval, dat ik hem nu nog in handen kreeg en in staat ben, u den geringden poot te zenden. U hebt het aan mijn ekster te danken!”

— 7590, geringd te Ede (G.) 16 November 1912 door den Heer J. L. F. DE MEYERE; 4 December 1912, 29 Maart en 8 Mei 1913 teruggevangen en in Mei 1913 aldaar broedend geconstateerd. Berichtgever de Heer J. L. F. DE MEYERE, Ede.

Spreeuw (*Sturnus vulgaris*).

Nummer 13585, geringd te Stolwijkersluis bij Gouda (Z.-H.) 19 Mei 1913 door den Heer G. J. SCHULT, als nestjong; 23 Juni 1913 geschoten in een kersenboomgaard bij Dussen (N.-B.) Berichtgever de Heer R. C. VAN HONSEWIJK, Dussen.

Kneu (*Cannabina cannabina*).

- 8418, geringd op Texel (N.-H.) 18 Juni 1912 door den Heer J. REUVERS Jr., als nestjong; 15 Maart 1913 met een wond aan de borst dood gevonden op Texel. Berichtgevers de Heeren A. BURDET, Overveen, J. DRIJVER en J. REUVERS Jr., Texel.
- 9102, geringd op Texel 17 Juli 1912 door den Heer J. REUVERS Jr., als nestjong; in Maart 1913 gevangen bij Harderwijk (G.). Berichtgever de Heer Redacteur van de Harderwijker Courant.
- 9407, geringd op Texel 17 Augustus 1912 door den Heer J. REUVERS Jr., als nestjong; begin April 1913 gevangen te Vierhouten bij Nunspeet (G.). Berichtgever de Heer J. VLAGSMA, Vierhouten.
- 9414, geringd op Texel 14 Augustus 1912 door den Heer J. REUVERS Jr., als nestjong; in Maart 1913 gevangen bij Hamborn-Marxloh aan de Nederlandsche grens, Duitschland. Berichtgever de Heer J. WEBER, Hamborn-Marxloh.

Leiden, 30 Augustus 1913.

Verslag der ledenvergadering,
gehouden te Oisterwijk op 21 Juni 1913.

Afwezig met kennisgeving: van het Bestuur de H.H. Prof. Dr. J. RITZEMA BOS en Dr. C. KERBERT, en van de leden de H.H. A. M. DE KAT, L. BARON VAN HEECKEREN TOT WALIEN, W. WARNSINCK. W. H. DE BEAUFORT en S. H. JAKMA SZN.

Van het Bestuur zijn tegenwoordig de H.H. Dr. J. BÜTTIKOFER, A. A. VAN PELT LECHNER, P. J. VAN HOUTEN, Dr. E. D. VAN OORT, JAC. P. THYSSE en Dr. L. F. DE BEAUFORT en voorts de volgende leden: de H.H. D. RÛNDERS, P. W. VAN HOUTEN, P. VAN DE BURG, Prof. Dr. A. E. H. SWAEN, Mr. P. G. VAN TIENHOVEN, F. K. BARON VAN DEDEM, C. VAN ROSSUM en als introducés de H.H. FEITSMA.

Nadat de voorzitter de vergadering met een woord van welkom geopend heeft, worden de notulen van de vorige vergadering gelezen en goedgekeurd. De secretaris brengt vervolgens het volgende jaarverslag uit:

„In den loop van het vereenigingsjaar 1912—1913 werden twee ledenvergaderingen gehouden, te weten de jaarvergadering op 8 Juni te Rotterdam en een wetenschappelijke vergadering op 17 November te Utrecht, die beide vrij goed bezocht waren.

De 1ste jaargang van het tijdschrift „Ardea”, uit 4 afleveringen bestaande, zag in het afgelopen jaar het licht. De belangstelling, die het ook in het buitenland wekte en welke tot uiting kwam door verscheidene aanbiedingen van buitenlandsche tijdschriften om in ruilverkeer te treden, bewijst genoegzaam de levensvatbaarheid van ons orgaan, dat ongetwijfeld ook het vereenigingsleven ten goede is gekomen.

De uitbreiding die onze bibliotheek door bovengenoemde ruilingen onderging, maakte het mogelijk een leesportefeuille onder de belangstellende leden te doen circuleeren, waarvoor zich aanstonds 14 deelnemers aanmeldden.

Van de gelegenheid een onzer lichtscheper gedurende den vogel-trek te bezoeken, werd nog slechts door één onzer leden, Jhr. W. C. VAN HEURN, gebruik gemaakt, die van 28 Sept.—5 Oct. op het lichtschip „Maas” vertoefde. Een verslag van zijne waarnemingen werd in „Ardea” opgenomen. De weersgesteldheid was gedurende

zijn verblijf niet gunstig voor den trek, zoodat de resultaten niet vele waren. Laat ons hopen, dat deze eerste proef verdere waarnemers niet zal afschrikken.

De vereeniging telt thans 5 begunstigers en 179 leden of 38 leden meer dan aan het einde van het vorige vereenigingsjaar. Deze belangrijke groei van het ledenaantal is voor een groot deel het gevolg van de uitgave van het tijdschrift, waardoor onze vereeniging meer bekend is geworden. Maar ook de toenemende belangstelling in de ornithologie in ons land speelt hierbij ongetwijfeld een rol. Moge onze Vereeniging voortgaan zich op deze wijze uit te breiden!

Nadat dit verslag door de vergadering is goedgekeurd, onderzoekt een commissie, bestaande uit de H.H. Prof. Dr. A. E. H. SWAEN, C. VAN ROSSUM en F. K. BARON VAN DEDEM de volgende door den penningmeester ingezonden rekening en verantwoording.

Geldelijke Verantwoording 1912—1913.

ONTVANGSTEN

In kas van vorig jaar op 1 Mei 1912.				f 191.61
Contributiën.				
5 begunstigers.	f	5.—	f	25.—
3 leden	„	10.—	„	30.—
2 „	„	5.—	„	10.—
172 „	„	2.50	„	430.—
2 „	„	1.—	„	2.—
			„	497.—
Verkoop Jaarboekjes etc.				
6 Jaarb.			„	3.—
4 „			„	2.—
2 deeltjes Verslagen en Mededeel. .			„	4.—
			„	9.—
Rente van belegde gelden.				
vlgs. nota v/d Twentsche Bankver. .	„	1.49		
„ „ „ „ „ .	„	1.51		
„ „ „ „ „ .	„	2.47		
„ „ „ „ „ .	„	2.62	„	8.09
Transporteere . . .	f	697.61		

	Per transport . . .	f 697.61
1 coupon 1 Juli '12, Oostenr. Zilverm.	„ 1.99	
1 „ 1 Jan. '13, „ „	„ 2.— „ 3.99	„ 12.08
Restitutie Jhr. W. C. v. Heurn.		
Verblijfkosten a/b Lichtschip „Maas”		„ 5.—
		<u>f 714.69</u>

UITGAVEN

Tijdschrift.		
Firma E. J. Brill, drukkosten „Ardea” I Afl. 1	f 122.07	
„ „ „ „ „ 2	„ 94.60 ⁵	
„ „ „ „ „ 3/4	„ 180.44	
„ „ „ „ „ II „ 1	„ 117.16 ⁵	f 514.28
Bijdrage aan de Vereeniging tot behoud van Natuurmonumenten		„ 10. —
Verblijfkosten a/b Lichtschip „Maas”.		
Jhr. W. C. v. Heurn		„ 3.15
Onkosten Secretariaat		„ 13.34 ⁵
id. Bibliotheek		„ 2.65
id. Bestuur		„ 17.—
id. Penningmeester		„ 37.75
Kassaldo op nieuwe rekening		„ 116.51 ⁵
		<u>f 714.69</u>

Nadat bij monde van Prof. SWAEN de commissie verklaart alles in orde bevonden te hebben, wordt den penningmeester door de vergadering décharge verleend.

Bij de nu volgende bestuursverkiezing wordt Prof. Dr. J. RITZEMA Bos bij acclamatie als bestuurslid herkozen.

Punt 5 der agenda, luidende: „Voorstel tot de stichting van een Platenfonds voor „Ardea”, ook in verband met de plannen omtrent de uitgave van een Nederlandsche Avifauna”, wordt door den secretaris toegelicht. Medegedeeld wordt dat Dr. E. D. VAN OORT zich bereid heeft verklaard den tekst voor een standaardwerk over de Nederlandsche vogels te leveren, terwijl het Bestuur ook reeds een teekenaar op het oog heeft, die veel belooft maar nog meer oefening

in het teekenen van vogels moet verkrijgen. Een uitstekende weg om hem deze gelegenheid te verschaffen zou het stichten van een Platenfonds voor het tijdschrift zijn, uit vrijwillige bijdragen van leden bestaande en ten doel hebbende „Ardea” nu en dan met platen op te luisteren.

De Heer VAN HOUTEN vraagt of dit fonds ook dienen zal om den teekenaar financieel te steunen. De secretaris antwoordt, dat de mogelijkheid zich zou kunnen voordoen, dat reiskosten van den teekenaar, b.v. om een te teekenen vogel in „Artis” of elders te zien, uit het fonds zouden kunnen vergoed worden. De Heer THYSSE vraagt, of het Bestuur zich alleen tot werk van één teekenaar bepalen wil. De voorzitter antwoordt dat het Bestuur zich op dit punt niet binden wil.

De Heer VAN OORT zet uiteen, hoe het Bestuur zich de uit te geven Nederlandsche Avifauna voorstelt. Van elke species zou, voor zoover mogelijk op één plaat, ♂, ♀ en jong moeten worden afgebeeld, terwijl de tekst nauwkeurige beschrijving en voorkomen zou moeten bevatten. Spreker is er tegen om de platen door meer dan één teekenaar te doen vervaardigen. De Heer VAN ROSSUM vraagt of de Vereeniging ook financieel bij de uitgave der fauna zal betrokken zijn. De voorzitter antwoordt ontkennend, de Vereeniging zal slechts als peet optreden, maar zal zelf niet financieel steunen. Op een vraag van den Heer THYSSE, of voor het Platenfonds gerekend wordt op giften in eens of op jaarlijksche bijdragen, antwoordt de voorzitter dat beide wijzen van geld bij te dragen mogelijk moeten zijn. De Heer VAN TIENHOVEN vraagt, of het niet wenschelijk zou zijn de contributie met een klein bedrag, bv. f 0,50, te verhoogen, daar de leden immers meer voor hun geld zullen krijgen, wanneer „Ardea” platen zal bevatten. De Heeren VAN PELT LECHNER en THYSSE verklaren zich tegen contributie-verhooging. De secretaris merkt op, dat de platen in „Ardea” uitsluitend uit het Platenfonds zullen betaald worden en de Vereeniging hier dan ook financieel buiten zal staan. De Heer VAN OORT heeft bezwaar tegen contributie-verhooging op grond hiervan, dat dan ook platen moeten geleverd worden, terwijl in geval van een Platenfonds alleen platen behoeven gegeven te worden, wanneer het fonds sterk genoeg is. De Heer VAN TIENHOVEN zegt, dat dan later misschien contributie-verhooging zal kunnen plaats hebben. De voorzitter meent dat de wenschelijkheid daarvan in de toekomst zal kunnen besproken worden. Nadat een vraag van den Heer VAN DE BURG, of de teekenaar

het niet te druk zal krijgen, wanneer hij en voor „Ardea” en voor de Avifauna zal moeten teekenen, door het Bestuur ontkennend is beantwoord, stelt de Heer THYSSE voor om het voorstel, zooals het in punt 5 van de agenda is gedaan, in stemming te brengen en het Bestuur te machtigen, statuten voor een dergelijk fonds te maken, de leden door circulaires tot bijdrage op te wekken en het fonds na zijn ontstaan te beheeren. Dit voorstel wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen. Daar niemand bij de rondvraag het woord verlangt, wordt overgegaan tot de wetenschappelijke mededeelingen.

De Heer THYSSE geeft een overzicht van de vogels, dien dag door hem aan de Oisterwijksche vennen waargenomen, en deelt verder mede dat de Heer SYDNEY LONG den nachtegaal op Texel heeft gehoord. Ook merkt hij op, dat sommige vogelsoorten dit jaar bijzonder talrijk zijn, zooals gekraagd roodstaartje, wiewaal en zwartkop-tuinfluiter. Ook te Amsterdam is de wiewaal waargenomen, zooals de Heer SWAEN in het Vondelpark, en de Heer BÜTTIKOFER in Artis constateeren kon.

Prof. SWAEN laat een aantal brochures van de National Committee of Audubon Societies rondgaan, waarin Amerikaanse vogelsoorten beschreven en afgebeeld worden.

De Heer VAN PELT LECHNER biedt 3 werkjes over Amerikaanse vogels voor de bibliotheek aan, en deelt mede, dat bij de door A. CHAPPELLIER ¹⁾, aan het „Laboratoire d'évolution de la Faculté des Sciences” te Parijs, met *Anas domestica* ♂ × *Cairina moschata* ♀ gedane kruisingsproeven, de eischalen der hybride ♀♀, zoowel in schaaltextuur, als in kleur duidelijk sprekend van die der ras-zuivere ouders bleken af te wijken; terwijl toch de schaal kleur van ras-zuivere *moschata*-eieren grijsachtig wit is, zijn daarentegen de eischalen der hybriden bruinachtig gekleurd.

Opnieuw blijkt hieruit dat bastaardeering invloed kan uitoefenen op de eischaal. Spreker laat ras-zuivere en hybride eischaal-fragmenten, hem door den Heer CHAPPELLIER welwillend toegezonden, ter bezichtiging rondgaan.

Hierop wordt de vergadering gesloten.

Den volgenden dag werd onder begunstiging van fraai weder een excursie naar de vennen gemaakt, waarbij o. a. zwartkop-tuinfluiter,

1) Rapp. de la IV. Confér. intern. de Génétique, Paris 1911, pp. 503—506.

zwart roodstaartje, kauw, ransuil, groenvink, schildvink, winterkoninkje, boerenzwaluw, huiszwaluw, tjiftjaf, zanglijster, merel, tuinfluiter, geelgors, gekraagd roodstaartje, pimpel, matkop, fitis, grasmusch, kraai, ekster, rietgors, meerkoet, woudduif, waterhoentje, koekeek, kleine karekiet, kneu, boomleeuwerik, boompieper, groote bonte specht, groene specht, rietzanger, kuifnees, staartmees, wiewaal, goudhaantje, nachtegaal, witte kwikstaart, zwarte stern, vischdieffe en blauwborstje werden waargenomen, terwijl de Heer THUSSE den vorigen dag op het Tonven nog aalscholvers en blauwe reigers had gezien.

Statuten van het Platenfonds.

Art. 1. De Nederlandsche Ornithologische Vereeniging bezit een Platenfonds ten doel hebbende gelden beschikbaar te stellen voor de uitgave van platen in haar tijdschrift „Ardea”.

Art. 2. Het Bestuur der in art. 1 genoemde vereeniging beheert het Platenfonds.

Art. 3. Het Platenfonds wordt samengesteld uit vrijwillige bijdragen van leden der N. O. V. en andere belangstellenden, hetzij in eens, hetzij jaarlijks te schenken.

Art. 4. De aldus samengebrachte gelden, zoowel als de uit het fonds te kweken rente kunnen voor het doel, in art. 1 omschreven, gebruikt worden.

Door het Bestuur vastgesteld in de bestuursvergadering van 3 September 1913.

ARDEA

Tijdschrift

der

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging

Jaargang II.

DECEMBER 1913.

Aflevering 4.

De Zwarte Specht

Picus (Dryocopus) martius L.

DOOR

W. H. DE BEAUFORT.

Onder de vogels, welke in ons land tot de zeldzaamheden behooren is er misschien geen te noemen, die, met name in de laatste jaren, onze aandacht zoo waard is als de zwarte specht, en zulks om de eenvoudige reden dat deze vogel sinds een jaar of tien zijn gebied schijnt uit te breiden en — bedriegen de voortekenen niet — dan zal de zwarte specht spoedig tot onze nederlandsche broedvogels gaan behooren.

Niet dat het nu — ornithologisch gesproken — van zoo groot belang is, of een vogelsoort al dan niet binnen onze landsgrenzen broedend is aangetroffen, de staatkundige grenzen doen hier eigenlijk weinig ter zake; maar toch verheugt zich een vogelsoort terstond in meerdere belangstelling wanneer zij haar broedgebied binnen onze landpalen gelieft uit te breiden. Slechts valt hierbij ten zeerste te betreuren, dat men over het algemeen nog steeds geneigd is zeldzame verschijningen in de vogelwereld terstond met het geweer te vervolgen en neer te schieten; wat het te meer is, wanneer zulk eene tendens tot inburgering valt waar te nemen, en wanneer wij

— zooals bij den zwarten specht nu wel het geval mag zijn — het stadium van zeldzaamheid gepasseerd zijn, waarin men bemachtiging in het belang der wetenschap billijken moet. De zwarte specht is daarbij een vogel welke uiterst gemakkelijk te herkennen is en het aantal belangstellenden in de vogelwereld hier te lande neemt gelukkig zoozeer toe, — ook dat der vogelkenners — dat wij het m. i. voor het vervolg best met waarnemingen afkunnen en ik geloof ook wel dat ieder, die zich op belangelooze wijze voor de vogels interesseert, het na het lezen dezer regelen er met mij over eens zal zijn dat wij den zwarten specht moeten sparen en met rust laten, indien wij werkelijk in het belang onzer avifauna handelen willen.

De zwarte specht is een „boschvogel”, die op het diluvium thuis behoort, maar terwijl wij hem bij oudere ornithologen (NAUMANN, BREHM e. a.) beschreven vinden als een schuwe vogel, een typische bewoner van eindelooze, eenzame wouden en gebergten, die de menschen vliedt en de cultuur schuwet, schijnt deze merkwaardige vogel zich in den laatsten tijd bedacht te hebben en dringt hij van uit zijn schuilhoeken meer en meer door in de bewoonde streken.

Het sterkste voorbeeld hiervan is wel wat Dr. ERICH HESSE vertelt in de „Ornithologische Monatsberichte” (van November 1913 blz. 175): deze nam een zwarten specht waar (Augustus 1913) in een bosch bij de Teufelsee bij Berlijn, die hij kalm in zijn doen en laten kon bespieden, terwijl het bosch bezocht was door talrijke groepen van dagjesmensen uit Berlijn.

Wel dient opgemerkt dat de vogel door HESSE waargenomen in weerwil van het late seizoen „balderde” en „trommelde”, iets wat wij anders van de spechten slechts in den paartijd (Maart) gewend zijn en waarbij de vogel, zooals de meesten, veel minder schuw is dan in andere tijden van het jaar; maar toch is deze vertrouwelijkheid méér dan wat men van een bewoner van eenzame wouden en gebergten verwachten kan.

Indien wij nu eens nagaan wat er omtrent den zwarten specht, met name in de laatste 10—15 jaren in geheel Noordwest-Midden-Europa is waargenomen, dan zien wij dat HESSE's waarneming zich aansluit bij tal van observaties die juist door hunne veelvuldigheid en eensluidendheid mij zoo belangrijk toeschijnen, dat ik geloof goed te doen, de aandacht der lezers van „Ardea” eens op dezen merkwaardigen vogel te vestigen, om daarnaast eene recapitulatie te geven

van de waarnemingen in ons land gedaan, voor zoover die ter mijner kennis ¹⁾ kwamen.

In „le Gerfaut” (van Januari 1913 en volgende nummers) geeft FERDINAND VISART DE BOCARMÉ eene uitvoerige verhandeling over *P. martius*, welke ook speciaal ten doel heeft de toename der soort vast te stellen.

Uitvoerige correspondenties hierover met buitenlandse ornithologen gevoerd bewijzen hem dat in de laatste 10—15 jaren de zwarte specht is toegenomen in de navolgende landstreken: Hongarije, Midden-Duitschland, Saksen, Brandenburg, Brunswijk, Hannover, Hessen, Westfalen, Wurtemberg, de Eifel enz. Ook Holland wordt door hem genoemd, luidens inlichtingen hem verstrekt door Baron SNOUCKAERT.

Wat België zelf betreft, zoo vertelt ons VISART DE BOCARMÉ, dat SELYS-LONGCHAMPS mededeelt, dat in 1842 in de buurt van Hertogenwald, naar men zegt, *P. martius* is waargenomen, maar in zijn „Faune belge” van 1873 noemt SELYS hem niet. FALLON zegt 1875 in zijn „Oiseaux de Belgique” dat de zwarte specht niet als belgische vogel is vastgesteld. Dr. A. DUBOIS noemt den vogel niet in zijn „Faune illustrée des vertébrés de la Belgique” (1887—1894), maar bericht later eene vangst van 23 Nov. 1882 bij Herbeumont in „Bulletin de la Société Zoologique de France” van 1896. DE CONTRERAS noemt hem „accidentel” in zijn „Oiseaux observés en Belgique” (1905).

Van 1882—1907 weet VISART DE BOCARMÉ 10 waarnemingen te noemen; na 1908 worden deze steeds talrijker, dank zij ook eene enquête door den schrijver ingesteld bij alle hontvesters in het koninkrijk. Voor België is de zwarte specht dan ook reeds broedvogel geworden.

De deutsche ornitholoog HEYDER schrijft de toename van *P. martius* toe: aan de afname van havik en marter, twee groote vijanden van den specht; aan de meerdere aandacht welke aan de vogelbescherming geschonken wordt, en aan de toename der grove dennebosschen, zijn geliefkoosd verblijf.

Dat de afname van havik en marter van zoo groot gewicht zou zijn, wil er bij mij niet goed in. Oogenschijnlijk zou de afname dezer roofdieren, die sterk door den mensch vervolgd worden, een

1) Voor meerdere waarnemingen houd ik mij steeds aanbevolen.

toename van den zwarten specht te midden der menschelijke cultuur kunnen bewijzen, maar dan diende daarmee gepaard te gaan eene afname der zwarte spechten in de eenzame wouden en gebirgen, waar deze roofdieren zeker veelvuldiger voorkomen.

Veel eerder zal het feit van invloed zijn, dat in streken waar een vogelsoort niet zeldzaam meer is of wordt en waar de vogelbescherming gehuldigd wordt, de mensch minder vijandig tegenover zulk een diersoort optreedt, en zuiver ornithologisch gesproken is dan ook de vogelbescherming reeds daar ons aller aandacht waard, waar zij waakt voor het voortbestaan der soorten.

Zeker is ook de toename der grove dennenbosschen van groot gewicht en het feit dat deze ook in ons land meer gespaard worden en aangeplant, zal stellig in de toekomst de vestiging van *P. martius* ten onzent ten goede komen.

BREHM vertelt ons hoe in de buurt van zijn geboorteplaats Renthendorf omstreeks 1830 de zwarte specht verdween, omdat het zware dennenhout (want in dunne boomen kan deze specht wegens zijne grootte niet nestelen) er geveld werd, en deze pas omstreeks 1870 terugkeerde, toen een jonger dennenbosch weer zwaar genoeg geworden was om den zwarten „Waldhahn”, zooals hij wel genoemd wordt bij onze oostelijke naburen, te herbergen.

Het is dan ook voor onze avifauna een verblijdend teeken des tijds, dat men allerwege de neiging ziet aangroeien om oude bosschen en buitenplaatsen voor den bijl te sparen en naast de ontginning der woeste gronden ook zorg ziet dragen voor het behoud van het bestaande, zij het ook gedeeltelijk woest. Onze natuur, ons hollandsch landschap, wordt er veelzijdiger en rijker door.

Gaan wij nu eens na in hoeverre de aanwezigheid van den zwarten specht voor ons oeconomisch van belang is, zoo zoude de houtteeler aan de hand van wat een autoriteit als BREHM ¹⁾ hem vertelt, een bedenkelijk gezicht kunnen trekken.

Deze grootste onzer spechten schijnt met zijn sterken snavel zelfs in staat, gave dennenboomen uit te boren om er zijn nestholte in te maken. Daartegenover staat, dat hij, zelfs al wordt het nest verstoord, er op gesteld is elk jaar dezelfde woning te betrekken, terwijl hij in een grooten omtrek geen soortgenoot duldt en de eigen jongen uit zijn gebied verdrijft, zoodat in een groot

1) BREHM's Tierleben 4. Aufl. Bd. VIII bidz. 410—415.

bosch (BREHM spreekt van \pm 600 H.A.) slechts een enkele boom door den specht wordt vernield.

Wanneer wij verder nog vernemen dat de zwarte specht met voorliefde de oude stobben van afgezaagde boomen onderzoekt en van insecten zuivert, waarbij hij vooral de larven van den voor den boschbouw gevaarlijken *Hyllobius abietis* vervolgt, en daarnaast VISART DE BOCARMÉ ons mededeelt hoe hij in de belgische bosschen steeds is waargenomen, wanneer zij van den nonvlinder (*Liparis monacha*) te lijden hadden, dan kunnen wij gerust aan *P. martius* een hem passende woning gunnen en ons verblijden over zijne aanwezigheid. Deden wij dit reeds uit oeconomische overwegingen, veel eerder nog zullen wij dezen fraaien, merkwaardigen vogel om aesthetische redenen ons als bewoner onzer bosschen wenschen.

Het was in den namiddag van den 2den October 1913, een dier schitterende herfstdagen, waaraan dit najaar zoo rijk was, dat ik op het landgoed „Aardenburg” onder Doorn (prov. Utr.), terwijl ik buiten, achter het huis zat te schrijven, plotseling opgeschrikt werd door een eigenaardig geluid dat in de onmiddellijke nabijheid van het huis, uit een circa 80-jarig dennenbosch weerklonk. Ik begreep dadelijk dat ik hier met een zeldzamen vogel te doen had, ging dus zoo spoedig mogelijk een kijker halen, om, weer buiten gekomen op circa vijftig meter van het huis, aan den stomp van een afgezaagden den, het wijfje van den zwarten specht te ontwaren.

De gitzwarte vogel glinsterde bij elke beweging in het zonlicht en het hel-karmijnroode driehoekje op het achterhoofd gaf hem met de houding van nek en kop direct het typische spechten-voorkomen. De sterke staart, die mij in verhouding langer toescheen dan die van andere spechten, werd behendig als stut gebruikt, telkens als de vogel met zijn krachtigen bleekgroenen snavel een stuk boomschors van den stob trachtte af te rukken, terwijl het parelgrijze oog nauwkeurig toezicht hield op de insectenvondst, die telkens tusschen schors en hout zichtbaar werd.

Eens trok hij zulk een groot, dik stuk schors los, dat hij er bijkans mee achterover tuimelde. Het dier was — gelijk men dit bij de meeste schrijvers bevestigd vindt — zóó verdiept in den arbeid dat het alle schuwheid scheen te laten varen. Slechts nu en dan werd het werk onderbroken om met langgerekten hals, opstaande kopvederen en opengesperden snavel een langgerekt, halffluitend half krijschend „klihä, klihä!” te doen hooren, een geluid dat aldus door BREHM zeer juist omschreven wordt en 't welk zich eenig-

zins laat aanhooren als een fluitsignaal waarmede iemand in het bosch een metgezel terugvinden wil. De interval der klanken is ongeveer een terts.

Het was merkwaardig hoe dicht ik den vogel naderen kon en gewapend met een „zeiss” waren dan ook, bij de goede belichting aan een helderen herfstmiddag eigen, de fijnste details waar te nemen.

Een schitterenden aanblik leverde de glinsterende gitzwarte vreemdeling op daar midden in het kleurrijk onderhout van 't oude dennenbosch, scherp afgetoekend tegen het bruin van naald- en bladerdek en het schitterend groen der doorschemerende moskussentjes.

De geheele stob werd van den bast ontdaan en als boschbouwer wetend, wat voor ongerechtigheden daarin huizen, kon ik niet anders dan met vreugde den ijverigen specht begroeten en wenschen dat hij spoedig burger worde in ons dennenwoud.

Toen ik nog dichter bij wilde komen maakte ik het te bont — de afstand zal nauwelijks 15 passen bedragen hebben — en met een welluidend kurr! kurr! klük! klük! — een echt spechtengeluid, doch zachter en melodieuser dan dat van den groenen specht, vloog de vogel op naar den naastbij zijnden den, waartegen hij aanhaakte, zooals het de spechten doen.

Waar ik mij doodstil hield, vloog zij spoedig weer op den grond en bij dit neervliegen viel vooral de eigenaardige vlucht van *P. martins* waar te nemen, zooals BREHM die beschrijft en HESSE ze in herinnering brengt (in zijn hierboven aangehaald artikel), welke veel eer aan de gaaienvlucht dan aan die der spechten herinnert.

De rust was echter verstoord en langzamerhand verwijderde zich de fraaie vogel uit mijn gezichtsveld, nadat hij nog eenige malen zijn fraaie vliegfiguren had doen zien, en zich een behendige klauteraar betoond had tegen den roodbruinen bast der dennenmasten.

Behoedzaam verliet ik het bosch, waaruit bij tuschenpoozen het helderluidend „klihä” bleef weerklinken en mijn eersten gang was naar den jahtopziener, om te verzoeken den „vreemden vogel” met rust te laten en zoo hij hem ontmoeten mocht, den „raren specht” niet als curiositeit te schieten. Gelukkig is mij in de plaatselijke bladen de leetuur bespaard gebleven: „Heden had N.N. het zeldzame geluk een zwarten specht te schieten, enz. enz.”

Mocht deze merkwaardige vogel spoedig zijn woonplaats vinden in ons hollandsch bosch, dan is ons vogelrijke Nederland weer een broedvogel rijker, — dat was de slotsom, het resultaat van mijne waarneming.

Alvorens nu dit artikel te eindigen, wil ik trachten een zoo volledig mogelijk overzicht te geven van de mij bekend geworden en in onze literatuur opgenomen verschijningen van *Picus martius* in ons land, daarbij mijn dank uitsprekend aan allen die mij daartoe inlichtingen verschaffen.

Ons zal daarbij opvallen, dat hoewel BREHM en anderen *P. martius* als „onbekend in Holland” opgeven ¹⁾ ook ten onzent in de laatste jaren het aantal waarnemingen sterk toenemende is en dus de kans op inburgering voor de hand liggend en groot is te noemen.

Volgens SNOUCKAERT'S „Avifauna Neerlandica” (pag. 56/57) kenden noch TEMMINCK noch SCHLEGEL (1852) den zwarten specht als nederlandschen vogel.

De eerste opgave is van 1858 door A. A. VAN BEMMELEN omtrent herhaalde waarnemingen op „Hunderen” bij Twello. Ongeveer gelijktijdig nabij Groesbeek (Gelderland); waarschijnlijk doch niet zeker ook in de Meijerij van den Bosch.

Merkwaardig is ook het feit te noemen dat in zuidoostelijk Friesland de zwarte specht zich in een „volksnaam” verheugt: „wäldspjucht” heet hij daar, en dit bewijst, zij het ook indirect, zijn voorkomen in die streek (zie Tj. DE VRIES: Verslagen en Mededeelingen der Ned. Orn. Ver., N°. 6 blz. 42).

De geregelde waarnemingen beginnen echter veel later:

- 1901, 12 Oct. ♀ geschoten te Zuidlaren (Drenthe).
- 1904, 25 Sept., een ♀ en
- 1905, April, een ♂ en een ♀ gezien bij Zwolle.
- 1907, Mei, op Twickel waarschijnlijk waargenomen.
- 1908, December, terzelfder plaatse met zekerheid, welk exemplaar tot half April bleef.
- 1910, Januari, ♀ waargenomen op „Henschoten” onder Woudenberg (Utrecht).
- „ 15 November, ♀ bij Deurne (N. Br.) geschoten.
- „ November, een voorwerp geschoten bij Beuningen (gem. Lossen), Overijsel; bevindt zich in de collectie van Natura-Doctet.
- 1911, Februari, wederom een exemplaar bij Deurne geschoten.
- „ 3 September. Volthe bij Denekamp (Overijsel) ♀ geschoten en
- „ 29 October aldaar een ♂ geschoten.

1) Ook in den vierden druk (nieuwste uitgave) van BREHM komt deze opmerking zonder commentaar der bewerkers voor.

1912. Februari, Rosendaal (Gelderland) ♀ geschoten, dat zeer schuw was en bij het opvliegen steeds op een tak ging zitten.
- .. 7 Februari, Velp (Gelderland) ♀ geschoten.
- .. Zomer, tweemaal een exemplaar bij Oisterwijk (N.Br.) gezien.
- .. 19 September, te Vorden twee geschoten.
- .. 19 September, te Volthe ♀ geschoten.
- .. 11 October, een exemplaar te Ruurloo waargenomen.
- .. 10 November, een te Diepenveen gezien.
- 1913, 9 Januari, te Aalten een ♀ geschoten dat merkwaardigerwijze een reeds ontwikkelde broedplek vertoonde (officieel wordt als broedperiode eind Maart, April of begin Mei genoemd).
- .. 9 Januari, te Helmond ♀ geschoten.
- .. 14 Februari, werd een ♂ bij Ruurloo geschoten.
- .. ± 20 Juli, te de Lutte bij Oldenzaal (Overijssel) een exemplaar waargenomen.
- .. 2 October ♀ te Doorn (Utrecht) gezien.

Op het landgoed Eerde (Overijssel) bevinden zich twee opgezette exemplaren, aldaar in de laatste jaren geschoten.

Ik twijfel niet of in deze lijst zullen leemten aan te wijzen zijn, doch ten duidelijkste zal zij bewijzen hoe het optreden van *P. martius* hier te lande sterk toenemende is.

Opvallend is het dat de waarnemingen waarvan het geslacht is opgegeven, op een paar uitzonderingen na, allen van wijfjes zijn.

Ook staft deze lijst dunkt mij, mijne vermaning om den zwarten specht voortaan liever alleen te bespieden en niet te dooden; het aantal dat van deze waargenomen exemplaren gedood werd, is onevenredig groot (14 van de 23).

Mochten deze regelen er dan ook toe bijdragen dat wij zeldzame verschijningen in onze vogelwereld de beschermende hand niet onthouden. Afgezien van de eischen die in deze de wetenschap stellen kan en moet, is het dooden dezer zeldzame exemplaren weinig bevorderlijk voor onze avifauna, wier soortenrijkdom te handhaven of te bevorderen ons aller doel moet zijn.

Maarn, November 1913.

De hierboven genoemde waarnemingen zijn voor het meerendeel geput uit:

SNOUCKAERT'S Avifauna Neerlandica bldz. 56, 57;

Verslagen en Mededeelingen der Ned. Orn. Ver. VI, 19, 42; VII, 51; VIII, 33;

„Ardea”, Tijdschrift der Ned. Orn. Ver. I 103; II 32, 33, 77, 78. Jaarboek 1912 der Club van Nederl. Vogelkundigen: bldz. 16, 17; alwaar nadere beschrijvingen te vinden zijn.

Hoewel „albinisme” bij zwarte dieren, vooral op hooger leeftijd, nogal eens schijnt voor te komen, zijn voorzoover mij bekend kleurafwijkingen bij *P. martius* ten onzent nimmer waargenomen. (zie ook Ardea II blz. 43 „Kleurafwijking” van Dr. A. E. H. SWAEN). Als merkwaardigheid zij daarom vermeld, dat in den herfst van dit jaar aan den praeparateur NUSSBAUMER te München een volslagen albino van *P. martius* werd toegezonden, welke vogel nabij München geschoten was. („Wild und Hund” XIX. Jahrg. Seite 934.)

Waarnemingen van Eendachtigen te Hoek van Holland

DOOR

G. J. VAN OORDT.

Wanneer ik naar den Hoek van Holland ga, na de Waddeneilanden zeker wel het mooiste vogelgebied van ons land, bezoek ik 's zomers meestal eerst het broedterrein van de bergeenden, kluiten en sterntjes en daarna met de zon in den rug, want dan zijn de kleuren der vogels het beste te zien, de slikgronden en zandplaten langs de Pan of Krim, de diepere geul, die overgebleven is na de afdamming van het Scheur.

's Winters echter ga ik direct naar deze slikken met hunne velo krek en geulen, een streek, die voor den ornitholoog van het grootste belang is. Want ik geloof niet, dat het mogelijk is ergens anders zooveel vogels en vogelsoorten bij elkaar te zien op zoo'n kleine oppervlakte. Ik heb wel getracht een schatting van het aantal vogels te houden, maar dat moest spoedig opgegeven worden, omdat het eenvoudig niet mogelijk is.

Ik wilde u in het volgende mededeelen, wat voor eendsoorten ik zooal in den loop der jaren op die slikken en platen, en ook op zee, gezien heb en hierbij ook vertellen wat voor merkwaardigheden ik aan deze vogels opgemerkt heb.

In de duinen — zij zijn niet zeer hoog maar wel prachtig be-

groeid — broeden twee soorten, waarvan één zeer talrijk en daarom wil ik met deze, de

Bergeend, *Tadorna tadorna* (L., beginnen¹⁾). Reeds einde Maart zijn ze aan te treffen op de slikken en op het z.g. „Breed”, de hoofdbroedplaats van de kluiten: laag gelegen grasland met vele meertjes, de overblijfselen van hooge wintervloeden. Ze zoeken daar in troepen, maar altijd gepaard, in de kreken hun voedsel en voeren daar hunne minnespelen en vechtpartijen onderling uit, een aardig gezicht door het hoog opspattende water.

Kom ik in April in de duinen dan kan ik er zeker van zijn hier een troepje van ± 50 exemplaren te vinden. Ze staan er kalm verspreid op de toppen van de duintjes. Het lijkt, alsof ze de verschillende konijnenholen onder elkaar verdeelen.

Hoeveel paartjes er aan den Hoek broeden is moeilijk te zeggen, maar over de honderd zijn het er zeker.

Op 't „Eiland” broeden ook kraaien en deze halen heel wat eieren van de eenden weg; dikwijls vond ik ver van de nesten verwijderd uitgezogen eieren. Dikwijls echter ook geheel gave, soms reeds bebroede eieren. Of de kraaien hier ook de schuldigen van zijn, durt ik niet te zeggen.

Zijn de jongen uitgekomen dan duurt het niet lang of ze worden door de ouden naar zee (eigenlijk den mond van de Brielsche Maas) gevoerd, om hier verder opgevoed te worden. De afstand van de duinen tot aan het water is zeker wel een driekwartier gaans en zoo heb ik 't dikwijls getroffen dat ik juist de kleine ongeveer één d.M. groote eendjes op hun tocht naar zee tegenkwam. De ouden vlogen dan op eenigen afstand rond in groote cirkels, zoo nu en dan een piepend bang geluid makend of kwakend. Dikwijls ook passen ze de gewone truc toe om de opmerkzaamheid van hunne jongen af te leiden door zich lam te houden.

Of nu sommige bergeenden ontrouw worden aan hunne jongen of dat zij deze gemakkelijk kwijt raken, weet ik niet, maar heel dikwijls heb ik groote troepen van kleine jongen gezien, die slechts door twee (soms drie) ouden begeleid werden. Zoo zag ik 27 Juli 1911 twee ouden met ± 75 , slechts iets meer dan één d.M. groote jongen aan het strand der westzijde, op 22 Juli 1912 ontelbare (± 200) reeds grootere jongen met drie ouden aan 't Oostvoornsche strand,

1) Voor de nomenclatuur is gevolgd de „Handlist of British Birds”, van Hartert, Jourdain, Ticehurst en Witherby, London 1912.

waar zij voedsel in de modder zochten. Zouden nu alle ouders van deze eendjes hunne jongen aan de zorg van twee pleegouders overlaten?

De oudere, bijna volwassen jongen zoeken veelal hun voedsel op de slibgronden en in de krekken. Bij tientallen zag ik ze dikwijls loopen tusschen de zulte en biezen in.

28 Juli 1913 zag ik nog iets, dat ik niet na kan laten te vertellen. Wandelend langs de diepe krekken tusschen de slikken in, vlogen daar twee oude bergeenden in groote kringen om me heen. Ik lette toen goed op en zag daarop tien jonge bergeendjes, waarvan er acht achtereenvolgens het water verlieten om zich op het land, tusschen de zulte door, uit de voeten te maken. Twee echter bleven in 't water achter en verwijderden zich van mij door onder te duiken en telkens verder boven te komen. Ook zag ik eens vrij groote, bijna volwassen jongen onderduiken, maar ouden vliegen altijd op. Zijn deze wel in staat om te duiken?

Gedurende de zonsverduistering van 17 April 1912 bleven de bergeenden doorkwaken alsof er niets gebeurde, terwijl vele vogels ophielden met zingen. De tureluurs echter trokken zich van het geval schijnbaar ook niets aan.

De tweede aan den Hoek van Holland broedende eendsoort is de Wilde Eend, *Anas platyrhynchos platyrhynchos* L.

Dikwijls vond ik nesten van deze soort, meestal doordat het ♀ er vlak voor mijn voeten afvlog. Alleraardigst is bij deze soort het hofnaken van de mannetjes waartenemen, hetgeen dikwijls gelukt door zich een weinig verdekt opstellen. Twee, drie mannetjes zwemmen gedurig rond het wijfje dikwijls geheel plat op het water liggend en met uitgestrekte hals, somtijds gewoon zwemmend met allerlei geknik van de kop of ook wel zoo woest elkaar achterna zittend dat het water hoog opspat. Dat spel begint al in October en wordt, den heelen langen winter door, voortgezet tot aan den broedtijd.

In het begin van den broedtijd zijn de mannetjes steeds in de nabijheid van 't nest of het wijfje, maar na eenigen tijd verlaten zij hunne wijfjes en vormen zij met andere mannetjes kleine gezelschappen, die een onbezorgd leven op zee of op de slikken gaan leiden.

De meeste wilde eenden zag ik altijd in Augustus en begin September. Ze vormen dan met de bergeenden en talingen het hoofdcontingent, later eind September en October komen er zooveel noordelijke gasten bij, dat de wilde eenden verre in de minderheid geraken.

We zijn nu genaderd met onze beschouwing tot die soorten welke niet op het „Eiland” broeden, doch in Augustus, September en later tot ons komen.

Onder de algemeenste van deze eenden moet dan zeker wel de Smient (*Anas penelope* L.) gerekend worden.

In geweldige vluchten, tot 300 stuks toe, komen deze aardige eendjes te Hoek van Holland voor. Het talrijkste zijn ze in 't najaar, en iets minder talrijk in 't voorjaar, maar gedurende den geheelen winter zijn ze er aan te treffen. Ze houden veelal aardige vliegmanoeuvres en zijn 't gemakkelijkst aan hun mooi fluitend geroep te herkennen. De witte schouderveeren van de ♂♂ vormen bij 't opvliegen twee groote witte plekken op de vleugels. Mak zijn ze ook; dikwijls kon ik ze zoo dicht naderen, dat ik het licht gekleurde voorhoofd kon zien.

In minderen getale komt de Slobeend, *Spatula clypeata* (L.) voor. Ik geloof niet dat ze in 't duin broeden, hoewel dit niet onmogelijk is. In 't winterjaargetijde zie ik ze veel in kleine troepjes (♂♂ en ♀♀) op de slikken. Het is een door zijn groote snavel en de mooie kleuren van het mannetje buitengewoon gemakkelijk kenbare soort.

De Pijlstaart, *Dasila acuta* (L.), komt iets meer voor dan de slobbeend, maar in lang niet zoo grooten getale als de smient. Beide, slobbeend en pijlstaart, zag ik dikwijls in de groote vluchten van de smienten. Troepjes van ± twintig stuks zijn echter niet zeldzaam. Het ♂ is zeer gemakkelijk te herkennen aan zijn langen hals en staart.

De Tafeleend, *Nyroca ferina ferina* (L.) en de Kuifeend, *Nyroca fuligula* (L.), komen te Hoek van Holland veel minder voor. Waarschijnlijk geven ze de voorkeur aan zoet water, want wanneer dat met ijs bedekt is, komen ze talrijk voor op den Waterweg.

De Zomertaling, *Anas querquedula* L., komt in den nazomer reeds in kleine vluchten voor, die gaandeweg talrijker worden, maar deze wordt toch in de wintermaanden grootendeels vervangen door de

Wintertaling, *Anas crecca crecca* L. Groote vluchten kan men den geheelen winter door van af einde September in de kreken aantreffen en wanneer ze opgeschrikt worden, vliegen ze niet op om enkele honderden meters verder weer neer te vallen, maar ze blijven dan langen tijd rondvliegen, onder de mooiste zwenkingen en draaiingen, die men zich denken kan. En dit gaat alles te gelijk, ook wanneer zoo'n vlucht wel uit 100 exemplaren bestaat. Deze

twee soorten komen nooit op zee voor, wel is dit het geval met de soorten die nu behandeld worden.

De Zwarte Zee-eend, *Oidemia nigra nigra* (L.). Het grootste aantal van deze eenden zag ik wel op 18 April 1912 op zee. Ze waren toen midden in hun trektijd; reusachtige slierten tot 100 stuks, die alle naar het Noorden trokken, volgden elkaar steeds maar op, met tusschenpoozen van één, twee, hoogstens vijf minuten. En dat ging zoo een groot gedeelte van den middag door! Het was kalme zee, ieder golfje werd door de vogelij precies gevolgd. Zoo ontstond een slangachtige lijn en dikwijls heb ik ondersteld, dat vele van de „waarnemingen van zeeslangen” van af het strand, hierop zijn terug te brengen.

Begin Augustus verschijnen ze reeds op de zee voor den waterweg, om in September steeds talrijker te worden (zoo op 1 September 1912 een duizendtal voor 's Gravenzande) en eerst in April gaat 't grootste gedeelte weer naar het Noorden. Juist in voor- en najaar zijn ze zeer talrijk, omdat dan vele individuen langs onze kust trekken naar hunne noordelijke broedplaatsen of naar zuidelijker streken.

Maar ook in Mei zijn ze nog vrij talrijk en in Juni en Juli zijn er altijd nog enkele (oude mannetjes of nog niet geslachtsrijpe individuen of beide?)

Omdat ze in zee zoo moeilijk dicht zijn te naderen, is van het hofmaken van de ♂♂ weinig te zien. Met een goeden kijker echter heb ik wel kunnen waarnemen, dat ze elkaar woest achternazaten waarbij het water hoog opspatte, en dat het ♂ laag op 't water met uitgestrekte hals om het ♀ heenzwom.

's Winters met stormweer komen velen den waterweg op of zoeken ze een beschutting achter de hoofden en dan zijn ze soms heel dichtbij waar te nemen. Dan valt vooral de aardige teekening van de jongen op, met grijze wangen en donkere kruin, zoodat ze een donker kapje schijnen te bezitten.

De Groote Zee-eend, *Oidemia fusca fusca* (L.), komt zeldzaam voor. Alleen op 18 April 1912 zag ik ver uit de kust een vijftal exemplaren.

Toppereend, *Nyroca marila marila* (L.) en Brilduiker, *Nyroca clangula clangula* (L.), beide schuwe eendsoorten, komen natuurlijk in het winterhalfjaargetijde ook voor, of op zee of meer naar binnen toe. Talrijk kan ik ze echter niet noemen.

De Eidereend, *Somateria mollissima mollissima* (L.). Op 20 Augustus

tus 1912 wandelde ik langs het strand van den Beer tot aan de zuidelijkste punt tegenover Oostvoorne. Ik zag toen op grooten afstand een eend, geheel donker gekleurd en met grooten kop. Ik kon daarmee onmogelijk uitmaken welke soort het was. Toen ik op 30 Augustus 1912 dezelfde wandeling maakte, zag ik op dezelfde plaats drie vogels, die geheel op het eerste exemplaar geleken, maar ik kon nu dichterbij naderen en door den kijker aan de karakteristieke kop met 't rechte voorhoofd zien, dat het eidereenden waren. Hieraan viel niet meer te twijfelen toen ik verder af nog twintig exemplaren waarnam, waarbij ook bontgekleurde exemplaren. Ze waren zeker in de rui, want een exemplaar dat zich in 't water oprichtte en met zijn vleugels sloeg, zooals ik ze ook had zien doen in de Rotterdamsche Diergaarde, miste verscheidene slagpennen.

Van de Zaagbekken zag ik alleen:

de Groote Zaagbek, *Mergus merganser merganser* L. Een exemplaar, een mooi mannetje, vloog op 28 December 1911 over den kop van het Zuiderhoofd.

Zwanen moeten ook te Hoek van Holland voorgekomen zijn, maar ik heb nog niet 't geluk gehad ze er waar te nemen.

Volledigheidshalve vermeld ik hier ook nog van de ganzen de volgende soorten:

de Gewone wilde Gans, *Anser anser* (L.). Deze komt van de soorten (want er komen meerdere soorten te Hoek van Holland voor, wier namen echter door de groote schuwheid uiterst moeielijk te bepalen zijn) zeker wel het talrijkste voor, vooral in 't voorjaar in Maart en April. In laatstgenoemden maand zag ik niet zelden troepen van meer dan tweehonderd stuks. Ging ik ze boven den wind tegemoet, dan had ik altijd een mooi gezicht op die groote vogels, die op niet al te grooten afstand langs me heen vlogen.

De Rietgans, *Anser fabalis fabalis* (Lath.). Hiervan zag ik alleen met zekerheid een vleugellam exemplaar in den winter van 1910/1911.

De Rotgans, *Branta bernicla bernicla* (L.), die zooveel op onze wadden voorkomt, schijnt veel minder te Hoek van Holland voortekomen. Hoewel ik dikwijls naar hen heb uitgekeken, zag ik slechts op 27 December 1911 twee exemplaren dicht langs onze boot op zee naar het zuiden vliegen.

Middelburg. November 1913.

Resultaten van het ringonderzoek van het Rijks Museum te Leiden.

DOOR

Dr. E. D. VAN OORT.

VI.

Sedert het afdrukken van de laatstverschenen lijst van teruggevonden ringvogels werden mij de hier volgende vangsten, waaronder een paar voor ons onderzoek belangrijke, medegedeeld. Ik herhaal hier nog eens mijn meermalen tot de medewerkers gericht verzoek, mij de opgaven omtrent het gebruik der ontvangen ringen steeds zonder uitstel toe te zenden.

Wilde eend (*Anas boschas*).

- Nummer 370, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) 28 Juli 1911 door den Heer A. MAN IN 'T VELD; 7 September 1913 gevangen in een eendenkooi te Renesse op Schouwen. Berichtgever de Heer A. MAN IN 'T VELD, Ellemeet.
- 384, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) 28 Juli 1911 door den Heer A. MAN IN 'T VELD; 27 September 1913 geschoten te Oosterland op Duiveland (Z.). Berichtgever Mr. R. BARON SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG, Doorn.
- 4004, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) 13 Augustus 1911 door den Heer A. MAN IN 'T VELD; 18 October 1913 geschoten op de Oosterschelde bij Zierikzee. Berichtgever de Heer F. VAN BUGGENHOUDT, uitgever-directeur van „Chasse et Pêche”, Brussel.
- 10025, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) begin April 1912 door den Heer A. MAN IN 'T VELD; 2 Augustus 1913 geschoten te Alavieska, Osterbotten, Finland. Berichtgever Prof. J. A. PALMÉN, Helsingfors.

Het laatstgenoemde voorwerp behoorde tot een aantal werkelijke trekeenden (zooq. Oostersche), die in Februari 1912 gevangen en begin April geringd weder losgelaten werden.

Smient (*Mareca penelope*).

Nummer 18118, geringd te Ulrum (Gr.) 26 Juni 1913 door den Heer H. D. LOUWES; 28 Augustus 1913 geschoten bij Kollum (Fr.). Berichtgever de Heer H. STEGEMANS, Kollum.

Deze smient werd in den winter 1912—'13 met een aantal andere voorwerpen dezer soort in de eendenkooi te Ulrum gevangen. Na geringd te zijn, werden zij met afgeknipte slagpennen weder in de kooi losgelaten en zijn zij in den loop van den zomer weer tot vliegen in staat geworden.

Kieviet (*Vanellus vanellus*).

- 15342, geringd te Egmond-Binnen (N.H.) 15 Juni 1913 door Dr. J. J. BLANKSMA, als nestjong; 13 November 1913 geschoten in de baai van de Authie, Pas-de-Calais, N. W. Frankrijk. Berichtgever de Heer G. VILLETTE, Berck-Plage.

Kluit (*Recurvirostra acrosetta*).

- 5615, geringd op Texel 20 Juni 1913 door den Heer J. REUVERS JR., als nestjong; 8 October 1913 dood gevonden onder den telegraafdraad langs den zee-kant van Texel. Berichtgever de Heer J. REUVERS JR., Texel.

Kokmeeuw (*Larus ridibundus*).

- 13828, geringd te Kerkwerf op Schouwen (Z.) 29 Juni 1913 door den Heer A. MAX IN 'T VELD, als nestjong; 4 October 1913 geschoten in de baai van Bourgneuf, dep. Loire inf., Frankrijk. Berichtgever de Heer E. MAXENCE, Parijs.
- 17233, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) 28 Juni 1913 door den Heer A. MAX IN 'T VELD, als nestjong; 8 September 1913 geschoten in de baai van de Somme, N. W. Frankrijk. Berichtgever de Heer G. LE DUCHAT D'ANBIGNY, Wimereux.
- 17274, geringd te Ellemeet op Schouwen (Z.) 28 Juni 1913 door den Heer A. MAX IN 'T VELD, als nestjong; 31 Augustus 1913 geschoten op de rivier de Canche,

Pas-de-Calais, N.W. Frankrijk. Berichtgever de Heer R. VERDIER, Le Touquet-Paris-Plage.

Groote stern (*Sterna cantiaca*).

- Nummer 1524, geringd te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 18 Juni 1911 door den Heer A. MAN IN 'T VELD, als nestjong; 4 September 1913 geschoten te Coutainville, Manche, N.W. Frankrijk. Berichtgever de Heer HERVÉ VIGOT, Coutainville.
- 6443, geringd te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 29 Juni 1913 door den Heer A. MAN IN 'T VELD, als nestjong; 28 Augustus 1913 geschoten in zee bij Ouistreham, Calvados, N.W. Frankrijk. Berichtgever Prof. BRASIL, Caen.
- 6479, geringd te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 29 Juni 1913 door den Heer A. MAN IN 'T VELD, als nestjong; 26 October 1913 geschoten te Oporto, Portugal. Berichtgever de Heer J. A. ERHARD, Oporto.

Vischdiefje (*Sterna fluviatilis*).

- 16212, geringd te Hoek van Holland 28 Juli 1913 door den Heer G. J. VAN OORDT, als nestjong; 25 Augustus 1913 geschoten in de baai van de Somme bij Cayeux-sur-Mer, N.W. Frankrijk. Berichtgever de Heer V. MAIRESSE, Cayeux-sur-Mer.

Boerenwaluw (*Hirundo rustica*).

- 14653, geringd te Bentelo, amt Delden (O.), 15 Juni 1913 door den Heer G. H. LEURINK, als nestjong; 1 October 1913 dood gevonden te Tanger, Marokko, N. Afrika. Berichtgever de Heer TOULAT, Tanger.

Zanglijster (*Turdus musicus*).

- 15026, geringd te Vogelenzang (N.H.) 17 Juni 1913 door Mevrouw D. VAN STOLK—LORENTZ, als nestjong; 14 October 1913 geschoten te Aubigné, dep. Ille et Vilaine, N.W. Frankrijk. Berichtgever de Heer LE GOASTER, Aubigné.

Koolmees (*Parus major*).

Nummer 8803, geringd te Assen (Dr.) 25 Mei 1913 door den Heer H. WESTRA, als nestjong; 14 October 1913 gevangen te Assen. Berichtgever de Heer H. SALVINI, Assen.

Spreeuw (*Sturnus vulgaris*).

— 15212, geringd te Nieuwolda (Gr.) 23 Mei 1913 door den Heer D. DIJKSTRA JR., als nestjong; 10 October 1913 gevangen te Heyst, West-Vlaanderen, Belgie. Berichtgever de Heer L. DUBOIS, Heyst.

Leiden, 15 November 1913.

Le Butor (*Botaurus stellaris* (L.)).

PAR

A. BURDET.

Avec 2 planches.

De tous les oiseaux de marécages, il en est peu dont les allures et les habitudes soient aussi mystérieuses et aussi peu connues que celles du butor. Comme c'est un animal qui se tient généralement caché pendant le jour dans les roseaux les plus épais, bien peu d'observateurs ont eu l'occasion de le voir; et si, parmi les ornithologistes et les amis de la nature en général, la plupart connaissent, pour l'avoir souvent entendu, le beuglement sonore et prolongé du butor, il en est comparativement très peu qui aient vu l'oiseau de près en liberté. Pour ce qui me concerne, je ne l'avais encore vu jusqu'ici que 3 ou 4 fois, au moment où, surpris, il s'envolait brusquement du plus épais des roseaux d'un lac; son vol était alors bas et lourd, rappelant vaguement celui d'une chouette. Rien d'étonnant que le butor ait été, jusqu'à ce printemps, épargné par l'objectif des photographes d'oiseaux de tous pays; et cependant, depuis bien des années, ceux-ci se mettaient en campagne dès le mois de mars, à la recherche d'un nid qui leur pro-

Photo A. Burdet.

Botaurus stellaris (L.).

Photo A. Burdet.

Botaurus stellaris (L.).

curerait l'occasion d'observer l'oiseau de près et de fixer sur la plaque sensible l'image de ce bizarre animal dans ses attitudes si variées. Mais le nid est toujours si bien caché dans les joncs et les roseaux, qu'il a fallu être servi par le plus heureux des hasards pour en découvrir 3 en cet an de grâce 1913. C'est sur l'un de ces nids que Mr. STEENHUIZEN réussit à photographier le butor dans les derniers jours d'avril. Les 2 autres nids, dont j'eus l'avantage de suivre l'histoire, furent découverts les 14 et 16 avril 1913 par un ouvrier qui fauchait des roseaux; ils étaient situés à 200 mètres l'un de l'autre. Informé de cette heureuse trouvaille, je visitai et photographiai les nids le 17 avril et je fis les premiers préparatifs pour construire une hutte de roseaux dans le voisinage. Le nid fut laissé dans le plus complet repos jusqu'au 1er mai. A ce moment-là, jugeant l'incubation des oeufs assez avancée pour oser espérer la réussite de mes plans, je revins au nid avec 2 aides pour achever rapidement mon abri de roseaux. Je plaçai mon appareil à environ 1 m. 20 du nid; ma hutte en était distante de 8 mètres. Pour mieux guetter l'arrivée du butor à son nid, j'écartai un peu les roseaux à l'aide de 2 longues ficelles tendues de manière à ouvrir un petit sentier de 40 à 50 cm. de large, allant de mon observatoire jusqu'au nid. Tous ces préparatifs ne prirent guère qu'une demi-heure. Une fois bien installé dans ma hutte, je renvoyai mes 2 aides; ils s'en allèrent suivis très probablement par les yeux attentifs du couple de butors cachés à quelque distance; je suis bien sûr qu'aucun de nos gestes ne leur avait échappé. Voyant, ou croyant la place libre, la femelle ne tarde pas à se faufiler à travers les roseaux pour se rapprocher de son nid; en effet, il n'y avait pas 10 minutes que j'observais, lorsque je vis, à quelque 20 ou 30 mètres de ma hutte, une tête munie d'un long bec, émergeant d'un épais buisson près d'un fossé; elle reste immobile quelques instants, puis disparaît de nouveau; seul le mouvement de quelques herbes m'indique la direction suivie par l'animal. Cinq minutes plus tard, les roseaux en arrière du nid s'entr'ouvrent, et vous pouvez juger quelle fut ma joie en apercevant la masse trappue du butor qui s'approchait silencieusement du nid: sa tête est comme enfoncée dans ses épaules; il allonge gravement ses longues pattes pliées en deux, comme pour raccourcir sa taille. Le voilà sur le bord du nid: d'un coup d'oeil il en inspecte le contenu: les oeufs sont au complet. Alors, il jette un regard sur mon appareil tout enveloppé de feuilles et d'herbes du marécage; n'y voyant rien de suspect, il se

conche tranquillement sur ses oeufs, et pendant plus d'une demi-heure, il garde la plus complète immobilité; le déclanchement de mon obturateur ne l'effraie même pas. Mais il faudra sortir de ma cachette pour changer la plaque, et il faut à tout prix éviter de révéler au butor le mystère de ma hutte; pour cela, une issue ménagée dans la partie postérieure de mon abri me permet de m'éloigner à pas de loup dans une direction diamétralement opposée au nid et d'y revenir 5 minutes plus tard par un autre chemin. Ce manège réussit, et j'arrive près du butor qui ne s'envole que lorsque je ne suis plus qu'à environ 2 mètres de lui. Une nouvelle plaque remplace celle qui a été prise et je rentre dans ma cachette. Au bout de 10 à 15 minutes le butor est de retour, arrivant comme la première fois. En 3 heures, je réussis à prendre 4 photographies dans différentes attitudes. Pendant tout ce temps, je ne vis que la femelle; j'entendis bien le beuglement du mâle plusieurs fois à une faible distance; la femelle n'eut pas l'air d'y prendre garde. Ce jour là, j'assistai à l'éclosion du premier oeuf; deux jours plus tard, soit le 3 Mai, je trouvai 3 petits dans le nid; leur corps est recouvert d'un duvet brun marron très fin; ils ont bien meilleure mine que les jeunes hérons; pendant que je les photographie, ma présence ne semble pas trop les effrayer. J'attendis plus d'une heure dans la hutte le retour de la mère, mais en vain: elle s'obstine à ne pas revenir. J'abandonne la partie pour ne pas exposer inutilement les petits à la fine pluie qui se met à tomber. Lorsque je revins quelques jours plus tard, tous les petits avaient quitté le nid.

De waterspreeuw broedend in Nederland

DOOR

DR. E. D. VAN OORT.

Een aantal ornithologische mededeelingen, mij sedert mijn laatste opgave toegezonden, hoop ik in de eerste aflevering van den derden jaargang te publiceeren. Hier wil ik alleen wijzen op een hoogst belangrijk feit, nl. het constateeren van den midden-europeeschen

waterspreeuw (*Cinclus cinclus aquaticus* Bechstein) als broedvogel in Nederland, en wel in Zuid-Limburg. De Heer W. HELLEBREKERS te Rolduc vestigde het eerst mijn aandacht op deze gebeurtenis, die reeds in de Juni-aflevering van het „Maandblad, uitgegeven door het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg” door den Heer H. NILLESEN bekend gemaakt was, echter met foutieve vermelding van den betreffenden geographischen vorm. Uit een schrijven van den Heer HELLEBREKERS deel ik hetvolgende mede:

„Midden 1912 ontdekte de Heer STESSEN in de buurt van Gulpen een paar vreemde vogels, waarvan hij een beschrijving gaf aan den Heer NILLESEN, door wien ze weldra herkend werden als de waterspreeuw. Uit verdere informaties bleek, dat een paartje reeds verscheidene jaren op ongeveer dezelfde plek gebroed had. Met welwillende toestemming van den Heer SMEETS werd het nest den 1sten Mei 1913 uitgehaald. Het bevatte 4 vlugge jongen, waarvan er twee gevangen werden. Reeds den 18den Mei bevatte hetzelfde nest 4 witte, licht bebroede eieren, die ongeveer dezelfde grootte hebben, als die van een gewonen spreeuw. Het wijfje werd op het nest gevangen, het mannetje ontsnapte. Alles bevindt zich in de verzameling van den Heer NILLESEN. Merkwaardig is vooral het nest. Het is groot, plat, overkapt en geheel van mos gemaakt. Uit verschillende gegevens bleek, dat nog een tweede paartje in Z.-Limburg genesteld heeft”.

De Heer NILLESEN heeft mij met de meeste welwillendheid het oude wijfje en een jongen vogel voor onderzoek toegezonden, waardoor ik in staat ben gesteld den vorm met zekerheid te bepalen. Het is, zooals te verwachten was, de midden-europeesche vorm, *Cinclus cinclus aquaticus* Bechstein, die in Midden-Duitschland en België eveneens broedend voorkomt. Voor het voorkomen in Nederland was slechts één bewijsstuk bekend, een voorwerp dat jaren geleden bij Vlijmen (N.B.) gevangen is en in het Museum van Artis in Amsterdam bewaard wordt.

Leiden, November 1913.

Iets over Raven.

Sinds lange jaren — zeker een 50-tal — nestelt een paar raven (*Corvus corax*) in een mooi gelegen bosch van hoog hout achter een buitenplaats in de nabijheid van de stad mijner inwoning.

Het bosch is daarom zoo mooi gelegen omdat het niet grenst aan een openbaren weg, doch, geheel omgeven door sloten, begrensd wordt door weilanden.

Ook dit jaar waren de raven weer vroeg aanwezig en hadden naar schatting omstreeks 1 April vier jongen. Hoewel de oude eik, waar bovenin het nest is gemaakt, door punt-draad tot 4 à 5 M. van den grond is omwonden, is het toch in den nacht van 24/25 April aan een paar dieven gelukt het nest uit te halen. Dit gebeurde in den nacht van Donderdag op Vrijdag. Toevallig kwam ik juist dien Vrijdag kijken of de jongen reeds uitvlogen en ben dadelijk met behulp van politie en marechaussée de naspeuringen begonnen.

Dank zij ook een uitgeloofde belooning hadden wij Zondagmorgen 2 jongen terug, waarvan één zwak was. Toen nog niet wetende dat er 4 jongen waren, waren wij zeer verbaasd Dinsdag daarop 2 veel mooiere exemplaren, die waren achtergehouden, terug te vinden. De ouders waren na den roof dagelijks nog 2 maal komen kijken en dit gaf mij moed te raden de jongen weer in het nest te plaatsen. De eigenaar was bang voor de proef en zoo werd besloten in een kastanjeboom dicht bij het nest op 5 M. van den grond in een mand een kunstnest te maken en daarin de beide, Zondag gevonden, jonge vogels te plaatsen. Dinsdag om 12 uur daarin geplaatst, werden ze om 4 uur door ons nog gevoerd, waarop om 5 uur de ouders kwamen aanvliegen en in groote kringen krijschende lieten merken, dat ze de verandering bespeurden. Van dat tijdstip af hebben zij de zorg voor hunne 2 jongen in het hulpnest weer op zich genomen. De zwakste had te veel geleden en is gestorven; de andere is later uitgevlogen (begin Juni). De twee laatst teruggevonden vogels zijn gevangen gehouden en tieren vroolijk in een zeer ruime kooi.

Zwolle,

C. H. THEBOUT,

Correspondent der Centrale Commissie
voor Vogelstudie en Vogelbescherming.

**Verslag van de wetenschappelijke vergadering,
gehouden te Amsterdam op 9 November 1913.**

Van het Bestuur zijn aanwezig de voorzitter: Dr. J. BÜTTIKOFER en de H.H. A. A. VAN PELT LECHNER, Dr. C. KERBERT, P. J. VAN HOUTEN, Dr. L. F. DE BEAUFORT en later Dr. E. D. VAN OORT. Voorts van de leden de H.H. C. RIOTTE, S. H. JAKMA SZN., P. L. STEENHUIZEN, Jhr. H. A. GRASWINCKEL, W. H. DE BEAUFORT, Mr. P. G. VAN TIENHOVEN, W. WARNSINCK, J. M. SCHEFFER, F. K. BAFON VAN DEDEM, P. VAN DEN BURG, J. VAN HOEY SMITH, Th. BAFON COLLOT D'ESCURY, D. RIJNDERS, A. BURDET en Tj. DE VRIES.

Afwezig met kennisgeving de H.H. Prof. Dr. J. RITZEMA BOS, JAC. P. THYSSE, L. BAFON VAN HEECKEREN TOT WALLËN, G. J. VAN OORDT en Prof. Dr. A. E. H. SWAEN.

De voorzitter opent de vergadering en herdenkt in de eerste plaats het op 4 November overleden lid der vereeniging Dr. F. A. JENTINK, die van de oprichting af groote belangstelling voor de vereeniging heeft gehad en deze dan ook toonde in zijn trouwe opkomst op de vergaderingen.

De Heer JAKMA deelt mede, dat te Hilversum een 50-tal notenkrakers zijn waargenomen, waarop ook door andere leden hunne waarnemingen omtrent de in dit najaar vrij sterke notenkrakerinvasie worden medegedeeld. De Heer VAN HOEY SMITH deelt mee, dat exemplaren op Voorne zijn waargenomen. De Heer VAN HOUTEN heeft bericht uit Gaasterland ontvangen, dat notenkrakers daar dit najaar algemeen voorkomen. De Heer BURDET weet mede te deelen, dat ook te Bloemendaal exemplaren zijn gezien. De Heer W. H. DE BEAUFORT heeft de notenkrakers herhaaldelijk in het oostelijk deel van de provincie Utrecht waargenomen. Hij heeft kunnen constateeren, dat de vogels de schors van boomstompen afhaalden om naar larven te zoeken. Nadat van gedachten gewisseld is over de vraag, of de ver van hun broedgebied zwerfende notenkrakers dit later weer opzoeken dan wel of zij vóór dien tijd door vervolging en ontbering te gronde gaan (waarbij over het algemeen verondersteld wordt, dat dit laatste plaats heeft), krijgt de Heer W. H. DE BEAUFORT het woord. Spreker deelt mede, dat hij dit najaar verscheidene belangrijke waarnemingen kon doen, behalve de reeds besproken notenkrakers nam hij te Doorn een ♀ ex. van den zwarten specht waar, waarover hij in „Ardea” verdere

mededeelingen hoopt te doen, terwijl hij op 30 Oct. te Broekhuizen, Leersum, een arend waarnam, dien hij voor een jongen zeearend hield.

Naar aanleiding van deze mededeelingen deelt de Heer RIOTTE mede, dat in Mei te Brunssum bij Merkelbeek (L.) ♂ en ♀ van den zwarten specht zijn geschoten en het nest is gevonden. De geschoten exemplaren zijn in de collectie van het klooster Merkelbeek. De Heer Tl. DE VRIES deelt mede dat in de buurt van Oosterwolde en Ooststellingwerf de zwarte specht geregeld voorkomt. Spreker heeft deze soort daar zelf waargenomen, de bevolking kent den zwarten specht zeer goed, zelfs heeft de soort een eigen frieschen naam. De soort moet er ook broeden, maar het is spr. tot nu toe niet gelukt het bewijs hiervan te kunnen leveren. De Heer JAKMA zegt, dat de zwarte specht in het Loosdrechter bosch is gezien.

De Heer VAN PELT LECHNER vraagt of den Heer VAN DEDEM nog iets naders bekend is omtrent het broeden van den zwarten specht op het landgoed Rechteren. De Heer VAN DEDEM deelt mede, dat deze spechtsoort op genoemd goed gedurende den afgelopen zomer meermalen is gezien, maar dat zekerheid omtrent het broeden nog niet is verkregen. De Heer RIOTTE weet mede te deelen, dat dit jaar het nest van den waterspreeuw in Z. Limburg is waargenomen.

De Heer VAN HOUTEN deelt mede dat dit najaar te Ries (Gaasterland) een pestvogel is gevangen.

De Heer VAN TIENHOVEN deelt een en ander mede omtrent een ravenpaar, dat dezen zomer in Overijssel heeft gebroed. Naar aanleiding hiervan wordt de vraag gedaan, hoe het voor het oogenblik met het voorkomen van den raaf in ons land staat. De Heer RIOTTE weet mede te deelen dat de raaf in Limburg is waargenomen.

De Heer VAN HOUTEN deelt namens zijn zoon mede, dat de ganzen dit jaar bijzonder vroeg zijn gekomen op het eiland Rozenburg.

De Heer VAN OORT, die inmiddels ter vergadering is gekomen, deelt nadere bijzonderheden omtrent de vondst van het nest van *Cinclus cinclus aquaticus* bij Gulpen (L.) mede. Verder deelt hij nog het een en ander mede omtrent den notenkraker trek en dat op 9 Aug. 3 krooneenden te Nieuwkoop zijn geschoten.

De Heer VAN PELT LECHNER, herdenkt, als hulde voor den grooten ornitholoog, hoe SCHLEGEL reeds het vermoeden uitsprak, dat de waterspreeuw ten eenigen tijd broedende in Limburg zou worden aangetroffen.

De voorzitter stelt voor thans te pauseeren en den inwendigen mensch te versterken.

Na de pauze laat de Heer BURDET een aantal interessante photo's

zien. In de eerste plaats eenige opnamen van het nest van een ransuil, dat op den grond gevonden werd. Zoowel opnamen van het nest met de eieren als van den broedenden vogel, worden vertoond. Daarop laat spr. een serie photo's rondgaan van den roerdomp op zijn nest, even als die van een broedende zomertaling. Ook vertoont spr. een photo van een ♂ zwartgrauwen vliegenvanger, aan de drinkplaats opgenomen.

De Heer STEENHUIZEN meldt, onlangs op Terschelling een koppeltje bergleeuweriken te hebben waargenomen.

De Heer BÜTTIKOFER deelt mee, dat zich thans in de Rotterdamsche diergaarde 2 inlandsche exemplaren van de dwerggors bevinden.

De Heer JAKMA heeft een beflijster waargenomen te Hilversum. De voorzitter vraagt, of iemand iets bekend is omtrent het broeden van deze soort in ons land. De Heer BURDET deelt mede, dat eenige jaren geleden een paartje getracht heeft te Bloemendaal te broeden, maar dat het nest verstoord werd.

De Heer VAN PELT LECHNER wijst er op, naar aanleiding van de vele belangrijke mededeelingen die ter tafel zijn gebracht, hoe noodig het is goed geconstateerde waarnemingen mede te deelen, zoodat deze kunnen gepubliceerd worden.

De Heer W. H. DE BEAUFORT deelt naar aanleiding hiervan, als secretaris der Centrale Commissie mede, dat van de meer dan 100 correspondenten 41 verslagen met mededeelingen zijn ontvangen, die nog niet gesorteerd zijn, maar die ongetwijfeld genoeg zullen blijken te bevatten wat publicatie waard is.

De Heer DE VRIES, die de vergadering moet verlaten, stelt in uitzicht dat hij de vereeniging een door hem gepubliceerde lijst van friesche vogelnamen zal aanbieden, waarvoor hem door den voorzitter wordt dank gezegd.

De Heer L. F. DE BEAUFORT laat eenige teekeningen van inlandsche vogels zien, vervaardigd door den Heer J. F. OBBES, de teekenaar die het Bestuur op het oog heeft om platen voor de geprojecteerde vogelfauna te vervaardigen.

Naar aanleiding van deze plannen kan de Heer KERBERT mededeelen, dat tot nu toe ongeveer f 170.— voor het platenfonds van Ardea is ingekomen, en deelt de Heer VAN OORT mede, dat de firma TRAP heeft aangeboden 3 teekeningen gratis voor de oplaag van „Ardea” te reproduceeren.

Daar niemand meer het woord verlangt, sluit de voorzitter de vergadering.

LIJST VAN DEELNEMERS AAN HET PLATENFONDS.

- f* 50.— in eens en *f* 10. jaarlijksche bijdrage van den Heer A. M. DE KAT, *Soest*.
f 50. " " van den Heer A. A. VAN PELT LECHNER, *Arnhem*.
f 50. " " Prof. Dr. M. WEBER, *Eerbeck*.
f 25.— " " Dr. J. BÜTTIKOFER, *Rotterdam*.
f 25.— " " Dr. L. F. DE BEAUFORT, *Eerbeck*.
f 10.— " " den Heer W. WARNSINCK, *Arnhem*.
f 10. " " en *f* 1.— jaarl. bijdr. van den Heer H. VAN STRAATEN, *Welleveeden*.
f 5.— jaarlijksche bijdrage van Dr. J. G. DE MAN, *Ierseke*.
f 2.50 " " den Heer L. BARON VAN HEECKEREN TOT WALIEN.
f 1.— " " Dr. H. EKAMA, *Utrecht*. [den Haag.]
- Dr. C. KERBERT, Penningmeester.

Necrologie 1913.

Dr. **Jan Willem Boudewijn Gunning**, overleden te Pretoria den 23sten Juni 1913 in den ouderdom van 53 jaar. Directeur van het Transvaalseche natuurhistorische Museum en van den dierentuin te Pretoria. Bekend door zijn geschriften over Zuidafrikaansche dieren, inzonderheid vogels.

Dr. **Philip Lutley Sclater**, overleden te Odiham Priory, Engeland, den 27sten Juni 1913 in den ouderdom van 83 jaar. Een van de oprichters van de British Ornithologists' Union, lange jaren secretaris van de Zoological Society of London. Van jongsaf interesseerde hij zich speciaal voor de vogel fauna van Centraal- en Zuid-Amerika, waarvan hij een uitstekend kenner was. Leverde eveneens belangrijke bijdragen voor de kennis der vogels van Nieuw-Guinea en de Molukken.

Dr. **Fredericus Anna Jentink**, overleden te Leiden den 4den November 1913 in den ouderdom van 69 jaar. Sedert 1884 directeur van 's Rijks Museum van Natuurlijke Historie als opvolger van H. SCHLEGEL. Hoewel speciaal mammaloog heeft JENTINK echter in zijn positie van directeur de studie der vogels van Nederland en van de koloniën steeds zooveel in zijn vermogen was behartigd en heeft hij met alle kracht medegewerkt ook de verzameling vogels van het Museum in elk opzicht een standaard-collectie te doen zijn en blijven.

Dr. **Alfred Russel Wallace**, overleden te Broadstone in Dorset den 7den November 1913 in den ouderdom van 91 jaar. Engelsch zooloog, bekend door zijn werken over geographische verspreiding der dieren en over afstammingsleer. In het midden der vorige eeuw deed hij verzamelreizen naar Zuid-Amerika en naar onzen Oostindischen archipel, ontdekte vele nieuwe vogelsoorten, en bracht in het algemeen belangrijke zoologische collecties bijeen, die hem door verkoop een niet onaardig fortuin moeten hebben bezorgd.

VAN OORT.

Opgave van eenige ornithologische werken, verschenen
tusschen 1 Juli 1912—1 Juli 1913

DOOR

A. A. VAN PELT LECHNER.

A.

	gld.
Abbott, C. G. , The Home-life of the Osprey. New York 1912. 8. 54 pg. with 32 plates and illustrations. cloth	6.—
Arrigoni degli Oddi, K. , Elenco degli Uccelli Italiani per conoscere a prima vista lo stato esatto di ogni specie. Roma (Boll. Min. Agr.) 1913. in-8. gr. 122 pg.	1.80

B.

Barzows, W. B. , Michigan Bird Life. East Lansing Mich. 1912. 8. 822 pg. with 70 plates and 452 fig. cloth.	4.80
A List of all the Bird-species known to occur in the State together with an outline of their Classification and an account of the Life History of each Species, with special reference to its relation in Agriculture.	
Bent, A. C. , A new Subspecies of Crossbill (<i>Loxia curvirostra perena</i> n. subsp.) from Newfoundland. Washington (Smiths. Misc. Coll.) 1912. 8. 3 pg.	0.60
Bickerton, W. , The Home-life of the Terns or Sea-Swallows photographed and described. London 1912. 4. 88 pg. with 32 plates. cloth. . . .	3.75
Bittera, J. v. , Ornithologische Studien aus dem Parke der Militär-Oberrealschule in Kismarton. (Ungarisch u. Deutsch.) Budapest (Aquila) 1912. 4. 7 pg.	0.60
Brabourne and Chubb, C. , The Birds of South America. (About 16 volumes with 450 hand-coloured plates.) Vol. I: List of the Birds of South America. London 1912. imp. 8. 49 and 504 pg. with 4 map.	
	to subscribers 13.—
	to non-subscribers 19.—
Volumes II—XVI: Each volume, about 300 pg. with 25—30 plates	39.—

Bryant, H. C., Birds in relation to a Grasshopper Outbreak in California. Berkeley (Univ. of Calif. Publ.) 1912. roy. 8. 20 pg.	61a. ? 1)
C.	
Carter, B. A., Ready Guide to British Birds. London 1912. 8. 134 pg. cloth.	1.65
Chapman, F. M., Colour-key to North American Birds. With bibliographical appendix. Revised edition. London 1912. 8. cloth.	6.50
Chapman, F. M., Handbook of Birds of Eastern North America. 8. edition. New York 1912. 8. 29 and 530 pg. with colored and plain plates. cloth.	10.50
Chevreaux, E., Sur une variété de la Perdrix gambra. Bone (Bull. Acad. Hippone) 1912. gr. in-8. 6 pg.	0.60
Collinge, W. E., Food of Nestling Birds. (London, Journ. Board Agric.) 1912. 8. 6 pg.	0.60
Food of the Bullfinch, <i>Pyrrhula europaea</i> Vieillot. (London, Journ. Econ. Biol.) 1912. roy. 8. 8 pg.	0.60
D.	
Detmers, E., Beitrag zur Kenntnis der Verbreitung einiger jagdlich wichtiger Brutvögel in Deutschland. Neudamm 1912. gr. 8. 100 pg. m. 3 Karten	1.80
Duncan, F. M., and L. T., The Sea-Birds. London 1912. 12. 78 pg. with figures. cloth.	?
F.	
Flocricke, K., Papageien-Büchlein. Stuttgart 1912. 12. m. 6 Farbendrucktafeln. kart.	1.20
G.	
Godfrey, R., Die Ueberwinterung des weissen Storches in Südafrika. (Ungarisch u. Deutsch.) Budapest (Aquila) 1912. 4. 5 pg.	0.60
Groat, H. C. de, Bird Studies for Home and School. Sixty common Birds: their habits and haunts. Buffalo, N. Y., 1912. 4. 149 pg. with colored plates. cloth.	6.—
H.	
Haffner, A., Populäre Raubvogelbestimmung ohne Zuhilfenahme wissenschaftlicher Werke. Wien 1912. 8. m. 26 Abbildungen	1.50
Hagen, W., Die Vogel des Freistaates und Fürstentums Lübeck. Berlin 1912. Lex. 8. 4 u. 165 pg.	3.60
Hartert, E., Jourdain, F. C. R., Ticehurst, N. F., and Witherby, H. F., Handlist of British Birds. With account of the distribution of each species in the British Isles and abroad. London 1912. 8. 42 and 237 pg. cloth.	4.70

1) Van de uitgaven, waarachter ik een ? plaatste, vond ik den prijs niet vermeld.

	Gla
Hegyfoky, J. , Wie der Vogelzug „exakt“ zu erforschen wäre. (Ungarisch u. Deutsch.) Budapest (Aquila) 1912. 4. 19 pg.	0.90
Hemllayr, C. E. , Vögel von einer Reise in das Mündungsgebiet des Amazonas. München (Abh. Akad.) 1912. 4. 142 pg.	3.—
Hennicke, K. R. , Handbuch des Vogelschutzes. Magdeburg 1912. gr. 8. 8 u. 468 pg. m. 10 Tafeln u. 203 Figuren	3.90
Herman, O. , Skizze des Standes der Ornithologie. (Ungarisch u. Deutsch.) Budapest (Aquila) 1912. 4. 15 pg.	0.60
— Nutzen und Schaden der Vögel. Gera 1912. 8.	1.80
Hesse, E. , Kritische Untersuchungen über Piciden, auf Grund einer Revision des im Kön. Zoolog. Museum zu Berlin befindlichen Spechtmaterials. (Berlin, Mitt. Zool. Mus.) 1912. Lex. 8. 129 pg.	?
— Uebersicht einer Vogelsammlung aus dem Altai. Beitrag zur Ornithologie Innerasiens. (Berlin, Mitt. Zool. Mus.) 1913. Lex. 8. 104 pg.	?
Hodges, R. H. W. , Common British Birds and how to identify them. London 1913. 12. 64 pg. cloth.	0.75

J.

Jahresbericht , 3., der Vogelwarte der Kön. Biologischen Anstalt auf Helgoland, 1911, von H. Weigold. (Leipzig, Journ. Ornithol.) 1912. gr. 8. 75 pg. m. 7 Tafeln	?
--	---

K.

Kearton, R. , Nature's Carol Singers. Cheaper edition. London 1912. 8. 266 pg. with illustrations (photographs from nature). cloth.	2.25
Kehrig, H. , Les Oiseaux et les récoltes. Paris 1912. 12. 104 pg. av. 1 planche et 30 figures	0.75
Kelso, J. E. H. , Notes on some common and rare British Birds. London 1913. 8. 8 and 420 pg. with 130 illustrations. cloth.	9.30
Kempen, C. van , Contribution à l'étude des Oiseaux du Nord de la France. Amiens (Bull. Soc. Linn.) 1912. 8. 61 pg.	1.70
Kleinschmidt, O. , Die Singvögel der Heimat. Leipzig 1913. 8. etwa 100 Tafeln (86 in Farbendruck) m. Text. In Leinenband.	3.25
Koch, W. , Die Ornithologie der Lüneburger Heide. Nürnberg (Mitt. Vogelw.) 1912. gr. 8. 19 pg. m. 3 kolorierten Tafeln, 1 Kartenskizze u. Figuren.	0.60
Kurella, G., und Jordans, A. v. , Zum Tannenhäherzug im Jahre 1911. Neudamm 1912. 8.	0.20

L.

Lambrech, K. , Der Vogelzug in Ungarn im Frühjahr 1911 (17. Jahresbericht der K. Ungar. Ornithologischen Zentrale). — Hegyfoky, J., Der Vogelzug u. die Witterung im Frühling d. J. 1911. (Ungarisch u. Deutsch.) Budapest (Aquila) 1912. 4. 123 pg.	3.—
Lampe, E. , Katalog der Vogelsammlung des Naturhistorischen Museums zu Wiesbaden. Teil V: Chenomorphae et Crypturi u. die Ordnungen der Ratitae: Struthionidae, Rheae, Casuarii et Apteryges. (Wiesbaden, Jahrb. Ver. Naturk.) 1912. 8. 24 pg.	0.75
Teil I—IV. 1904—09. 83. 23, 36 u. 35 pg. (Gld. 3.—)	

	Gla.
Leslie, A. S., The Grouse (<i>Lagopus</i>) in Health and Disease. Being the popular edition of the report of the Committee of inquiry on Grouse-disease. London 1912. roy. 8. 20 and 472 pg. with 20 plates (12 coloured) and 36 figures. cloth.	7.70
Libon, G., Ansichten über das Vorkommen, die Abstammung und Entstehung des schwanzlosen Haushuhnes. Hannover 1911. 8. 55 pg. m. 4 Tafeln.	?
Lönnerberg, E., Birds collected by the Swedish Zoological Expedition to British East Africa 1911. Stockholm 1911. roy. 4. 131 pg. with 5 plates (2 coloured) and 2 figures	4.90

M.

Mearns, E. A., Description of a new African Grass-Warbler of the Genus <i>Cisticola</i> . Washington (Smiths. Misc. Coll.) 1913. 8. 2 pg.	0.40
Millais, J. G., British Diving Ducks. (2 volumes with 74 plates, 38 of which in colours.) Vol. 1. London 1913. imp. 4. with 32 plates (22 coloured). cloth.	
Price of the complete work	160.—

N.

Nelson, E. W., Descriptions in new Genera. Species and Subspecies of Birds from Panama, Colombia and Ecuador. Washington (Smiths. Misc. Coll.) 1912. 8. 25 pg.	0.60
— Two new Subspecies of Birds from the Slopes of Mount Pirri, Eastern Panama. Washington (Smiths. Misc. Coll.) 1913. 8. 2 pg.	0.60

O.

Oberholser, H. C., Descriptions of 104 new Species and Subspecies of Birds from the Barussan Islands and Sumatra. Washington (Smiths. Misc. Coll.) 1912. 8. 22 pg.	0.90
— Revision of the Subspecies of the green Heron (<i>Butorides virescens</i> L.). Washington (Proc. Nation. Mus.) 1912. 8. 49 pg.	1.20
— Revision of the Forms of the great blue Heron, <i>Ardea herodias</i> L. Washington (Proc. Nation. Mus.) 1912. 8. 29 pg.	0.60

P.

Porter, C. E., Bibliografía Ornitológica de Chile. Santiago de Chile 1912. gr. in-8. 42 pg.	1.20
---	------

R.

Ramseyer, J. U., Der Gesang, das Leben und Lieben unserer Singvögel. 2., vermehrte Auflage. Aarau 1912. 8. 8 u. 83 pg. m. 4 Farbendrucktafeln. Leinenband	1.50
Raspail, X., Classification des Oiseaux au point de vue de leur utilité et leur nocuité. Paris 1912. 8.	0.50
Reed, C. A., Birds of Eastern North America. With colored illustrations of every species common to the United States and Canada from the Atlantic Coast to the Rockies. New York 1912. 8. 456 pg. with colored illustrations. cloth.	9.—

Renvall, T., Fågelbiologiska Skizzer. 2. tillök. upplaga. Stockholm 1912. 8. 141 pg. m. Abbildungen	1.80
Rüdiger, W., Die Eier von Larus Audouini. (Hochzeit, Zeitschr. Ool.) 1912. 8. 2 pg. m. 1 Tafel	0.30

S.

Salvadori, T., Secondo contributo all'Ornitologia del Congo. (Genova, Ann. Mus. Civ.) 1912. in-8. gr. 13 pg.	0.90
1. contributo (Piccola collezione di Uccelli del Congo). 1909. 7 pg.	
Sassi, M., Liste von Vogelbälgen aus Mesopotamien. (Wien, Ann. Hofmus.) 1912. Lex. 8. 4 pg. m. 1 Tafel	0.75
Schäff, E., Unsere Singvögel. Stuttgart 1913. 8. 12 u. 199 pg. m. 3 Tafeln u. 29 Figuren	1.50
Schenk, J., Bericht über die Vogelmarkirungen der K. Ungarischen Zentra- le im Jahre 1912. (Ungarisch u. Deutsch.) Budapest (Aquila) 1912. 4. 48 pg. m. 1 Tafel u. 2 Figuren.	1.80
Schiebel, G., Meine ornithologische Studienreise nach Corsica (1910). Klagenfurt 1911. 8. 21 pg.	?
Schmidt, H. W., Deutschlands Raubvögel. Aussehen u. Lebensweise: Nutzen u. Schaden; u. s. w. Stuttgart 1912. 8. 84 pg. m. 8 Tafeln.	0.75
Sclater, W. L., Aves from the Zoological Record for 1911. London 1912. 8. 115 pg.	3.60
Segerstråle, L., Junger Austernfischer. (Ungarisch u. Deutsch.) (Budapest, Aquila) 1912. 4. 2 pg.	0.35
Shinn, H. B., and Abbott, G. A., Guide to the systematic use of the North American Bird and Nature Study. Chicago 1912. 12. 450 pg. cloth.	4.50
Szemere, L. v., Am Horste von Aquila melanaëtus Gm. und Circaëtus gallicus Gm. (Ungarisch u. Deutsch.) Budapest 1912. 4. 41 pg.	0.90
Szeóts, B. v., Weitere Erfahrungen während meiner Schwalbenmarkirungen (Ungarisch u. Deutsch.) Budapest (Aquila) 1912. 4. 4 pg. m. 1 Figur.	0.50

T.

Thaisz, L., und Csiki, E., Ueber den wirtschaftlichen Nutzen des Reb- huhns, Perdix perdix (L.). Vegetabilische u. Insektennahrung dessel- ben.) (Ungarisch u. Deutsch.) Budapest (Aquila) 1912. 4. 44 pg.	1.20
Trouessart, E. L., Catalogue des Oiseaux d'Europe. Pour servir de complé- ment et de supplément à l'Ornithologie Européenne de Degland et Gerbe (1867). Paris 1912. gr. in-8. 48 et 545 pg.	6.—
Degland et Gerbe, Ornithologie Européenne. 2. édition. 2 vols. Paris 1867.	
Tschusi zu Schmidhoffen, V. v., Ornithologische Literatur Oesterreich- Ungarns, Bosniens und der Herzegowina 1911. (Wien, Verh. Zool- bot. Ges.) 1912. 8. 30 pg.	0.60
— Ueber Paläarktische Formen (von Riparia, Loxia u. s. w.). (Hallein, Ornithol. Jahrb.) 1912. gr. 8. 5 pg.	0.60
Tümler, B., Vogelleben auf Alp und Bergeshöhn, in Hoch- und Nieder- wald, auf Steppen und Heiden, auf Seen und Meeren. Teil I. Mün- ster 1912. Lex. 8. 98 pg. m. Abbildungen.	4.50

Lijst, vermeldende eenige der voornaamste
ornithologische periodieken.

	Per jaargang. Gld.
Aquila, Zeitschrift für Ornithologie. Organ des Ungarischen Centralbureaus für ornithologische Beobachtungen. Budapest	12.—
The Auk, A quarterly Journal of Ornithology. Published by the American Ornithologists' Union. New York	9.—
Avicula, Giornale Ornitologico Italiano. Siena	2.40
Bird Lore, A magazine devoted to the study and protection of Birds. New York	3.—
British Birds, Monthly Magazine devoted to the study of the Birds on the British List. London	7.20
Bulletin of the British Ornithologists' Club. London.	4.20
Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift. Kjøbenhavn.	3.—
Emu, The, Quarterly Magazine of the Australasian Ornithologists' Union. Melbourne	12.—
Falco, im Anschluss an das Werk „Berajah“. Halle a. S.	4.80
Ibis, The, A quarterly Journal of Ornithology. London	19.80
Jaarbericht der „Club van Nederlandsche Vogelkundigen“. Deventer.	
Jahrbuch, Ornithologisches, für das palaarktische Faunengebiet. Hallein .	7.20
Journal für Ornithologie. Leipzig.	12.—
Journal of the South African Ornithologists' Union. Pretoria	12.60
Monatsberichte, Ornithologische. Berlin	3.60
Monatsschrift, Ornithologische. Magdeburg	4.80
Oologist, The. On the nesting habits and eggs of North-American Birds. Albion, N. Y.	6.—
Ornis, Blätter für Vogelkunde. Organ des Bayerischen Verbandes für Vogelzucht u. -schutz. Schwabach.	1.50
Ornis, Bulletin du Comité Ornithologique international. Paris.	6.—
Revue Française d'Ornithologie scientifique et pratique. Paris	3.50
Zeitschrift für Oologie und Ornithologie. Begründet von H. Hocke, herausgegeben von W. Rüdiger. Eisenhammer bei Steinbusch.	3.—
Zeitschrift für Ornithologie und praktische Geflügelzucht. Organ der Ornithologischen Vereine Pommerns. Stettin	1.50

Boekbespreking.

A Dictionary of English and Folk-names of British Birds. By H. KIRKE SWANN. London, Witherby & Co. 1913 (10 sh. net).

Blijkens zijn bijtitel beoogt bovenstaand boek een drieledig doel: het wil niet alleen de namen der vogels geven, maar tevens de geschiedenis dier namen en de folklore aan sommige vogels verbonden. Hierin schuilt de groote fout van den schrijver, want hij beweegt zich op een terrein waar hij ten eenenmale vreemdeling is. De samenstelling van een dergelijke lijst der Engelsche vogelnamen is een nuttig werk, maar het dient te geschieden door een vogelkundige die tevens taalkundige is, of door een ornitholoog in samenwerking met een philoloog. Een dergelijke samenwerking zou ook aan den opzet van dit boek ten goede zijn gekomen. Zonder veel met woordenboeken te hebben gewerkt en met de eischen bekend te zijn, die aan iedere enigszins uitvoerige naamlijst gesteld worden, kan men maar niet een "Dictionary of Birdnames" samenstellen. Deze twee beschuldigingen moesten mij als taalman van de lippen en ik wil ze met een enkel voorbeeld staven, om daarna over te gaan tot woorden van lof voor het vele goede dat het boek ons biedt.

De schrijver geeft een zeer uitvoerige bibliographie, waarvoor wij hem niet erkentelijk genoeg kunnen zijn. al missen wij er tot onze spijt in NEWMAN'S uitgave van *Montagu's Ornithological Dictionary* onder den titel *Montagu's British Birds*. Aan het slot dezer bibliographie vinden wij een lijst van bekende etymologische en algemeene woordenboeken. Niettegenstaande de schrijver deze werken te zijner beschikking had, komt hij toch met de allerzonderlingste afleidingen voor den dag, die nog tot het genre "lucus a non lucendo" behooren. De Schotsche naam *immer*, *emmer*, *ember*¹⁾ brengt hij met het Latijnsche *immersus* in verband. Onder *throstle* lezen we dat dit woord van het Angelsaksische *throsle* komt, zelf een verkleinwoord van *thrysce*, 'thrush'. Ongelukkigerwijze is de mededeeling geheel onjuist, en het Oudengelsche woord bovendien gewoonlijk '*throstle*.' Potsierlijk is de etymologie van *mistle-thrush*; nadat eerst de juiste afleiding van SKEAT, den bekenden etymoloog, is gegeven

1) *Colymbus glacialis*.

(over kleine foutjes zal ik maar niet vallen!) vermeldt de Heer KIRKE SWANN, blijkbaar als verkieselijk, de afleiding van een zekeren LEES in de "Botanical Looker-out" van 1842, die *mistle* in verband brengt met twee Angelsaksische woorden die niet bestaan. Doch genoeg hiervan! Dat de opzet te wenschen overlaat wil ik met een enkel voorbeeld verduidelijken. Het schijnt dat er van den naam *knot* (kanoet strandlooper) bijvormen *knat*, *knct* bestaan. Vergeefs zoekt men die ter plaatse, of onder *knot*; toevalligerwijze kan men ze tegenkomen onder *quat*.

Een zeer groot nadeel van het boek is het ontbreken der wetenschappelijke namen achter de volksnamen. Indien achterin het boek, bij wijze van index, een lijst dier Latijnsche namen gegeven was, met daarachter de verschillende Engelsche namen, dan zou dit woordenboek zeer in bruikbaarheid gewonnen hebben. De toevoeging 'province' achter sommige namen is al zeer onbevredigend; beiden, ornithologen en taalgeleerden, wenschen te weten waar zoo een naam in gebruik is.

Velerlei had achterwege kunnen blijven: de keltische namen, die toch niet volledig zijn; een woord als *philomela* en het Angelsaksische *brid* met al de geleerdigheid die er aan vast is geknoopt.

Als handige lijst om bij de lectuur te raadplegen heeft het boek zeker zijn waarde. Vooral zeer nuttig kan het zijn voor hen die ornithologische uitstapjes doen op de Britsche eilanden en daar uit den mond van jagers of dorpelingen namen hooren, die hun niet bekend zijn, of voor hen een andere beteekenis hebben. Het boek is keurig en zeer duidelijk gedrukt, bevat enkele aardige staaltjes van folklore en komt, wat opsomming van namen betreft de volledigheid zeer nabij. Ik kan dengenen, die gewoon zijn Engelsche werken over vogelkunde te lezen, dan ook wel aanraden het boek te koopen. Slechts hoop ik dat bij een tweeden druk, die ongetwijfeld niet zal uitblijven, de schrijver wat wetenschappelijker te werk zal gaan, of anderer hulp zal inroepen.

A m s t e r d a m.

A. E. H. SWAEN.

Register van wetenschappelijke namen.

A.

abietis (Hyllobius) 139.
 Acanthis 41, 43, 52.
 Accentor 43, 91.
 accipitrina (Asio) 21, 97, 125.
 Acrocephalus 8, 82.
 acuta (Anas) 39.
 acuta (Dafila) 44, 146.
 Aëdon 43, 87.
 Aegithalos 66.
 aeruginosus (Circus) 32, 43.
 Alauda 39, 40, 41, 42, 43, 59.
 alba (Motacilla) 8, 41, 42, 43, 61.
 albellus (Mergus) 108.
 albifrons (Anser) 27.
 Alca 41, 44.
 Alcedo 96.
 Alle 32.
 alle (Alle) 32.
 aluco (Syrnium) 97.
 americanus (Cygnus) 27.
 Ampelis 40, 68.
 Anas 13, 39, 41, 44, 108, 122, 145, 146, 149.
 Anser 24, 25, 27, 41, 42, 44, 108, 148.
 anser (Anser) 41, 44, 108, 148.
 Anseranas 27.
 antarctica (Chlōephaga) 26, 27.
 Anthus 40, 43, 60, 109.
 apricarius (Charadrius) 42, 43.
 Apus 7, 73, 75, 93.
 apus (Apus) 7, 73, 75, 93.
 aquaticus (Cinclus cinclus) 155, 158.
 aquaticus (Rallus) 103.
 arborea (Lullula) 42, 43, 59.
 arctica (Fratercula) 118.
 Ardea 8, 41, 43, 73, 102.
 argentatus (Larus) 15, 41, 44, 107, 119,
 120, 123.
 arquata (Numenius) 106.
 arundinaceus (Acrocephalus) 82.
 arvensis (Alauda) 39, 40, 41, 42, 43, 59.

arvensis (Anser) 27.
 Asio 21, 97, 125.
 Astur 98.
 ater (Parus) 64.
 Athene 96.
 atra (Fulica) 39, 43, 104, 118.
 atratus (Cygnus) 27.
 atricapilla (Muscicapa) 68.
 atricapilla (Sylvia) 81.
 avosetta (Recurvirostra) 15, 150.
 Aythia 44, 108.

B.

Bernicla 26, 27, 40.
 bernicla (Branta) 28, 29, 30, 31, 44, 108.
 bernicla (Branta bernicla) 148.
 bewickii (Cygnus) 23, 27.
 boarula (Motacilla) 33, 43, 63.
 Bombycilla 43.
 boschas (Anas) 13, 39, 44, 108, 122,
 149, 152.
 brachydactyla (Certhia) 63.
 brachyrhynchus (Anser) 27.
 Branta 28, 29, 30, 31, 44, 108, 148.
 brenta (Bernicla) 40.
 buccinator (Cygnus) 23, 27.
 Buteo 40, 43, 98.
 buteo (Buteo) 43, 98.

C.

caeruleus (Parus) 64.
 calandra (Emberiza) 56.
 calidris (Totanus) 40.
 Calopezus 118.
 canagicus (Anser) 24, 27.
 candida (Coccyzus) 27.
 Cannabina 22, 41, 43, 128.
 cannabina (Acanthis) 41, 43, 53.
 cannabina (Cannabina) 22, 41, 128.
 canorus (Cuculus) 3, 38, 43, 95.

cautiaca (Sterna) 19, 120, 124, 151.
 carduelis (Acanthis) 52.
 cariocatactes macrochynchos (Nucifraga) 50.
 caudata (Pica) 38.
 caudatus (Aegithalos) 66.
 Cephalus 32.
 Cerehneis 32, 43, 100.
 Cereopsis 26, 27.
 Certhia 63.
 Charadrius 32, 42, 43.
 Chelidon 41, 42, 43, 92.
 Chen 25, 26, 27.
 Chenalopex 26, 27.
 Chloëphaga 26, 27.
 Chloris 52.
 chloris (Chloris) 52.
 chloropus (Gallinula) 103.
 Ciconia 6, 45, 76, 102, 121.
 ciconia (Ciconia) 6, 76, 102, 121.
 Cinclus 73, 155, 158.
 cinclus britannicus (Cinclus) 74.
 cinerea (Ardea) 8, 41, 43, 73, 102.
 cinerea (Perdix) 39, 40.
 cinereus (Anser) 27.
 Circus 31, 38, 43.
 citrinella (Emberiza) 57.
 clangula (Nyroca clangula) 147.
 clypeata (Spatula) 146.
 Coccothraustes 51, 80.
 coccothraustes (Coccothraustes) 51, 80.
 coelebs (Fringilla) 39, 41, 42, 43, 54.
 coerulescens (Chen) 25, 27.
 coeruleus (Parus) 64, 127.
 Colacus 41, 42, 43, 49.
 colchicus (Phasianus) 39, 40, 42, 43, 101.
 collaris (Branta bernicla) 31.
 collaris (Muscicapa) 79.
 collurio (Lanius) 67.
 collybita (Phylloscopus) 7, 69, 72.
 Columba 39, 41, 42, 43, 77, 100.
 Colymbus 40, 167.
 communis longirostris (Parus) 127.
 corax (Corvus) 156.
 cornix (Corvus) 5, 41, 43, 48, 72.
 Corone 41, 42.
 corone (Corone) 41, 42.
 corone (Corvus) 38, 40, 43, 48.

Corvus 5, 38, 40, 41, 43, 48, 49, 72, 119, 156.
 Coscoroba 27.
 Coturnix 101.
 coturnix (Coturnix) 101.
 crecca (Anas) 40, 41, 44, 108.
 crecca (Anas crecca) 146.
 crecca (Nettion) 14, 41.
 cristata (Galerida) 58, 74.
 cristatus (Colymbus) 40.
 cristatus (Parus) 65.
 cristatus (Podiceps) 44, 108.
 cristatus (Regulus) 66.
 cristatus (Vanellus) 39.
 Cuculus 3, 38, 43, 95.
 curruca (Sylvia) 71.
 curvirostra (Loxia) 54.
 Cyanecula 79, 88.
 cyanecula (Cyanecula suecica) 79, 88.
 cyaneus (Circus) 31.
 Cygnus 23, 27, 39, 40, 44, 108.
 cygnus (Cygnus) 44, 108.

D.

Dafila 44, 146.
 Daulias 41.
 Delichon 5.
 Dendrocopus 94.
 dispar (Chloëphaga) 26, 27.
 domestica (Passer) 42, 43, 55.
 domesticus (Passer) 39, 42.
 Dryocopus 118, 135.

E.

elegans (Calopezus) 118.
 Emberiza 56.
 epops (Upupa) 78.
 Erithacus 88.
 europaea caesia (Sitta) 63.
 europaea (Pyrrhula) 53.
 excubitor (Lanius) 67.

F.

fabalis (Anser) 44.
 fabalis (Anser fabalis) 148.
 Falco 99.

ferina (*Anas*) 39.
 ferina (*Aythya*) 44, 108.
 ferina (*Nyroca ferina*) 146.
 flammea (*Strix*) 97.
 flava (*Motacilla*) 8, 62.
 flava thunbergi (*Motacilla*) 62.
 fluviatilis (*Podiceps*) 109.
 fluviatilis (*Sterna*) 19, 124, 151.
 formosa (*Nettion*) 76.
 Fratercula 118.
 Fringilla 22, 39, 40, 41, 42, 43, 54.
 frugilegus (*Corvus*) 38, 40, 43, 49, 119.
 Fulica 39, 43, 104, 118.
 fuligula (*Nyroca*) 146.
 Fulmarus 30.
 fulvus (*Charadrius dominicus*) 32.
 fusca (*Oidemia*) 108.
 fusca (*Oidemia fusca*) 147.

G.

gaetkei (*Cyanocitta suecica*) 80.
 Galerida 58, 74.
 Gallinago 39, 40, 41, 42, 44, 105.
 gallinago (*Gallinago*) 41, 42, 44, 105.
 gallinaria (*Gallinago*) 40.
 Gallinula 103.
 gallinula (*Gallinago*) 39, 44.
 Garrulus 38, 40, 43, 50.
 garrulus (*Ampelis*) 40, 68.
 garrulus (*Bombycilla*) 43.
 Gecinus 94.
 glacialis (*Colymbus*) 167.
 glacialis (*Fulmarus*) 30.
 glandarius (*Garrulus*) 38, 40, 43, 50.
 glareola (*Rhyacophilus*) 42.
 glareola (*Totanus*) 44.
 glaucogaster (*Bernicla*) 27.
 glaucogaster (*Branta bernicla*) 28, 29, 31.
 grisola (*Muscicapa*) 68.
 Grus 104.
 grus (*Grus*) 104.
 grylle (*Cephus*) 32.

H.

Haematopus 15, 42, 43.
 haliaëtus (*Pandion*) 99.

Hippolais 70.
 hippolais (*Hippolais*) 70.
 Hirundo 3, 38, 40, 41, 42, 43, 92, 125, 151.
 hortensis (*Sylvia*) 82.
 hortulana (*Emberiza*) 57.
 Hylobius 139.
 hyperboreus (*Chen*) 25, 27.
 hypoleucos (*Totanus*) 106.

I.

ignicapillus (*Regulus*) 73.
 iliacus (*Turdus*) 38, 40, 43, 86.
 indicus (*Anser*) 24, 27.
 ispida (*Alcedo*) 96.

J.

jubata (*Bernicla*) 26, 27.
 jubata (*Chenalopex*) 26, 27.
 Jynx 95.

L.

Lanius 67.
 Larus 15, 16, 32, 41, 44, 106, 119, 120,
 123, 150.
 leucopsis (*Bernicla*) 27.
 leucorodia (*Platalea*) 12, 121.
 Limonites 42.
 Limosa 39, 44.
 limosa (*Limosa*) 44.
 linaria (*Acanthis*) 43, 53.
 linaria (*Cannabina*) 42, 43.
 Liparis 139.
 Locustella 33, 84.
 Loxia 54.
 Lullula 42, 43, 59.
 lusciniæ (*Aëdon*) 43, 87.
 lusciniæ (*Daulias*) 41.

M.

magellanica (*Chloëphaga*) 26, 27.
 major (*Dendrocopus*) 94.
 major (*Gallinago*) 105.
 major (*Parus*) 42, 43, 64, 126, 152.
 Mareca 44, 150.

marila (*Nyroca marila*) 147.
 martius (*Dryocopus*) 118, 135.
 martius (*Picus*) 32, 77, 135, 137, 138,
 139, 140, 141, 142, 143.
 melanoleuca (*Anseranas*) 27.
 melanoptera (*Chloëphaga*) 26, 27.
 melanura (*Limosa*) 39.
 merganser (*Mergus*) 108.
 merganser (*Mergus merganser*) 148.
 Mergus 108, 148.
 Merula 41, 42.
 merula (*Turdus*) 38, 40, 43, 85, 126.
 minima (*Bernicla*) 27.
 minuta (*Limonites*) 42.
 minuta (*Tringa*) 44.
 minutus (*Anser*) 24, 27.
 minutus (*Larus*) 32.
 modularis (*Accentor*) 43, 91.
 mollissima (*Somateria*) 108.
 mollissima (*Somateria mollissima*) 147.
 monacha (*Liparis*) 139.
 monedula (*Colaeus*) 41, 42, 43.
 monedula (*Corvus*) 38, 48.
 monedula spermologus (*Colaeus*) 49.
 montana (*Passer*) 43, 56.
 montanus (*Passer*) 39, 40.
 montanus salicarius (*Parus*) 80.
 montifringilla (*Fringilla*) 22, 39, 40,
 41, 43, 55.
 Motacilla 8, 33, 39, 41, 42, 43, 61.
 Muscicapa 68, 79.
 musicus (*Cygnus*) 23, 27, 39, 40.
 musicus (*Turdus*) 21, 38, 41, 43, 78, 85,
 126, 151.

N.

naevia (*Locustella*) 33, 84.
 Nesochen 26, 27.
 Nettion 14, 41, 76.
 niger (*Plectropterus*) 27.
 nigra (*Ciconia*) 45.
 nigra (*Oidemia nigra*) 147.
 nigricans (*Branta bernicla*) 29, 31.
 nigricollis (*Cygnus*) 27.
 nisus (*Astur*) 98.
 noctua (*Athene*) 96.
 novae hollandiae (*Cereopsis*) 26, 27.

Nucifraga 50.
 Numenius 106.
 Nyroca 146, 147.

O.

oenanthe (*Saxicola*) 39, 43, 90.
 oenas (*Columba*) 77.
 Oidemia 108, 147.
 olor (*Cygnus*) 23.
 Oriolus 51.
 oriolus (*Oriolus*) 51.
 ostralegus (*Haematopus*) 15, 42, 43.
 Otis 104.
 otus (*Asio*) 97.

P.

palumbarius (*Astur*) 98.
 palumbus (*Columba*) 39, 41, 42, 43, 100.
 palustris (*Aerocephalus*) 83.
 palustris (*Parus*) 65.
 Pandion 99.
 Parus 42, 43, 64, 80, 126, 152.
 Passer 39, 40, 42, 43, 55.
 penelope (*Anas*) 39, 146.
 penelope (*Mareca*) 44, 150.
 Perdix 39, 40, 41, 42, 43, 101.
 perdix (*Perdix*) 41, 42, 43, 101.
 Phasianus 39, 40, 42, 43, 101.
 Phoenicurus 8, 43, 89, 126.
 phoenicurus (*Phoenicurus*) 8, 43, 89, 126.
 phoenicurus (*Ruticilla*) 38, 40.
 Phylloscopus 7, 8, 69, 72.
 Pica 38, 40, 42, 43, 50.
 pica (*Pica*) 42, 43, 50.
 Picus 32, 77, 135, 137, 138, 139, 140,
 141, 142, 143.
 pilaris (*Turdus*) 38, 41, 43, 86.
 Platalea 12, 121.
 platyrhyncha (*Anas platyrhyncha*) 145.
 Plectropterus 27.
 pluvialis (*Charadrius*) 42.
 Podiceps 44, 108.
 poliocephala (*Chloëphaga*) 26, 27.
 Porzana 103.
 porzana (*Porzana*) 103.
 pratensis (*Anthus*) 40, 43, 60, 109.

Pratincola 39, 43, 90.
 pygargus (*Circus*) 32.
 Pyrrhula 53.

Q.

querquedula (*Anas*) 146.

R.

Rallus 103.
 Recurvirostra 15, 150.
 Regulus 66, 73.
 Rhyacophilus 42.
 ridibundus (*Larus*) 16, 106, 123, 150.
 Riparia 93.
 riparia (*Riparia*) 93.
 rossi (*Chen*) 25, 26, 27.
 rubecula (*Erithacus*) 88.
 rubetra (*Pratincola*) 39, 43, 90.
 rubicola (*Pratincola*) 91.
 rubidiceps (*Chloëphaga*) 26, 27.
 ruficollis (*Bernicla*) 27.
 rufus (*Circus*) 38.
 rustica (*Hirundo*) 3, 38, 40, 41, 42, 43,
 92, 125, 151.
 rustica (*Pica*) 40.
 rusticola (*Scolopax*) 39, 40, 44, 105.
 Rutililla 38, 40.

S.

sabinii (*Scolopax*) 36.
 salicarius (*Parus montanus*) 80.
 sandvicensis (*Nesochen*) 26, 27.
 Saxicola 39, 43, 90.
 schoenicius (*Emberiza*) 58.
 schoenobaenus (*Acrocephalus*) 82.
 scolopacina (*Gallinago*) 39.
 Scolopax 36, 39, 40, 44, 105.
 segetum (*Anser*) 27, 42.
 senator (*Lanius*) 67.
 sibilatrix (*Phylloscopus*) 70.
 Sitta 63.
 Somateria 108, 147.
 Spatula 146.
 spinus (*Acanthis*) 52.
 stellaris (*Botaurus*) 152.
 Sterna 19, 120, 124, 151.
 strepera (*Acrocephalus*) 8, 83.
 Strix 97.

Sturnus 22, 38, 40, 41, 42, 43, 48, 51,
 128, 152.
 subbuteo (*Falco*) 99.
 suecica (*Cyanecula*) 79.
 suecica cyanecula (*Cyanecula*) 79, 88.
 suecica gaetkei (*Cyanecula*) 80.
 sulphurea (*Motacilla*) 39.
 Sylvia 71, 81.
 sylvia (*Sylvia*) 71.
 Syrniium 97.

T.

Tadorna 41, 44, 144.
 tadorna (*Tadorna*) 41, 44, 144.
 tarda (*Otis*) 104.
 Tetrao 40, 41, 43.
 tetrrix (*Tetrao*) 40, 41, 43.
 tinnunculus (*Cerchneis*) 32, 43, 100.
 titys (*Phoenicurus*) 89.
 torda (*Alca*) 41, 44.
 torquata (*Merula*) 41, 42.
 torquata (*Turdus*) 43.
 torquatus (*Turdus*) 38, 40, 42.
 torquilla (*Iynx*) 95.
 Totanus 15, 40, 44, 106.
 totanus (*Totanus*) 15, 44.
 Tringa 44.
 trivialis (*Anthus*) 60.
 trochilus (*Phylloscopus*) 8, 69, 72.
 Troglodytes 92.
 troglodytes (*Troglodytes*) 92.
 Turacus 36.
 Turdus 21, 38, 40, 41, 42, 43, 78, 85,
 126, 151.
 Turtur 8, 101.
 turtur (*Turtur*) 8, 101.

U.

Upupa 78.
 urbana (*Chelidon*) 41, 42, 43, 92.
 urbana (*Delichon*) 5.

V.

Vanellus 7, 39, 41, 42, 43, 73, 105, 150.
 vanellus (*Vanellus*) 7, 41, 42, 73, 105, 150.
 viridis (*Gecinus*) 94.
 viscivorus (*Turdus*) 78, 85.
 vulgaris (*Buteo*) 40.
 vulgaris (*Sturnus*) 22, 38, 40, 41, 42,
 43, 48, 51, 128, 152.

ARDEA

Tijdschrift

der

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging

ONDER REDACTIE VAN:

Dr. L. F. DE BEAUFORT, A. A. VAN PELT LECHNER

EN

Dr. E. D. VAN OORT

Jaargang II, aflevering 1

BOEKHANDEL EN DRUKKERIJ

VOORHEEN

E. J. BRILL

LEIDEN — Maart 1913

INHOUD.

	Bladz.
Het verblijf van enkele trekvogels in Nederland in 1912 door Dr. H. EKAMA	1.
Varia oologica et nidologica door A. A. VAN PELT LECHNER	8.
Resultaten van het ringonderzoek van het Rijks Museum te Leiden door Dr. E. D. VAN OORT	11.
Een en ander over zwanen en ganzen op Gooilust te 's Graveland door F. E. BLAAUW. (Met een afbeelding)	23.
Ornithologische waarnemingen in Nederland door Dr. E. D. VAN OORT	28.
M. H. A. L. MERCKELBACH † door A. A. VAN PELT LECHNER	33.
Reglement voor de leesportefeuille van de Ned. Orn. Vereeniging	34.

* * De auteurs ontvangen 25 overdrukken van hunne opstellen gratis, indien zij het verlangen daartoe te kennen geven bij de toezending van het manuscript.

Stukken voor het tijdschrift bestemd zende men aan

Dr. E. D. VAN OORT te *Leiden*.

(N.B. *In de laatste maand van ieder kwartaal verschijnt een aflevering; bijdragen worden gaarne tot omstreeks het midden der voorafgaande maand tegemoet gezien.*)

ARDEA

Tijdschrift

der

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging

ONDER REDACTIE VAN:

Dr. L. F. DE BEAUFORT, A. A. VAN PELT LECHNER

EN

Dr. E. D. VAN OORT

Jaargang II, aflevering 2

BOEKHANDEL EN DRUKKERIJ

VOORHEEN

E. J. BRILL

LEIDEN — Juni 1913

INHOUD.

	Bldz.
Kleurafwijking (<i>Heterochrosis</i>) door Dr. A. E. H. SWAEN	35.
Een paartje(?) van <i>Ciconia nigra</i> (L.) in Gelderland in 1830 door A. A. VAN PELT LECHNER.	45.
Een bijdrage tot de Avifauna van Limburg. Ornithologische waarnemingen in Steil en omstreken (1908—1912) door P. C. RIOTTE — Steil. (Met een kaart).	46.
Ornithologische mengelingen door Dr. A. E. H. SWAEN	72.
Aankomst der Gierzwaluwen in 1913 door Dr. E. D. VAN OORT	75.
Ornithologische waarnemingen in Nederland medegedeeld door Dr. E. D. VAN OORT	76.

* * De auteurs ontvangen 25 overdrukken van hunne opstellen gratis, indien zij het verlangen daartoe te kennen geven bij de toezending van het manuscript.

Stukken voor het tijdschrift bestemd zende men aan

Dr. E. D. VAN OORT te *Leiden*.

(N.B. *In de laatste maand van ieder kwartaal verschijnt een aflevering; bijdragen worden gaarne tot omstreeks het midden der voorafgaande maand tegemoet gezien.*)

Mededeelingen van het Bestuur.

Van de vroeger verschenen Verslagen en Mededeelingen en van de Jaarboekjes zijn, voorzoover zij nog voorhanden zijn, exemplaren tegen *f* 2.— per stuk voor leden, en tegen *f* 3.— per stuk voor niet-leden bij den Secretaris verkrijgbaar; volledige jaargangen van „Ardea” zijn aan hetzelfde adres te bekomen tegen *f* 2.50 per stuk voor leden, en tegen *f* 3.50 per stuk voor niet-leden.

In den boekhandel is „Ardea” verkrijgbaar tegen den prijs van *f* 3.50 per jaargang.

Leesportefeuille.

Leden, die tegen betaling van *f* 1.00 wenschen deel te nemen aan de leesportefeuille, samengesteld uit tijdschriften die de Vereeniging in ruil ontvangt, kunnen zich opgeven bij den Secretaris.

De Vereeniging ontvangt in ruil voor haar tijdschrift:

- 1°. Ornithologische Monatsberichte.
 - 2°. Journal of the South African Ornithologists' Union.
 - 3°. Ornithologische Monatsschrift.
 - 4°. Aquila.
 - 5°. Berichte des Vereins Schlesischer Ornithologen.
 - 6°. Verhandlungen der Ornithologischen Gesellschaft in Bayern.
 - 7°. Annals of the Transvaal Museum, Mededeelingen van het Transvaal Museum.
 - 8°. Jaarboekje van de Nederlandsche Vereeniging tot Bescherming van Vogels.
 - 9°. Jaarbericht van de Club van Nederlandsche Vogelkundigen.
 - 10°. Rivista Italiana di Ornitologia.
 - 11°. Ornithologisches Jahrbuch.
 - 12°. The Auk.
 - 13°. British Birds.
 - 14°. Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift.
 - 15°. Zeitschrift für Oologie und Ornithologie.
 - 16°. Le Gerfaut.
-

ADVERTENTIES.

(Deze ruimte is beschikbaar voor de leden tot het plaatsen van aankondigingen tegen 50 cent per $\frac{1}{8}$ pag. en per keer. Maximum aantal woorden 50.)

A MONOGRAPH OF THE CRANES

BY

F. E. BLAAUW.

Illustrated by 22 coloured plates, the greater number drawn under the immediate superintendence of the late

DR. G. F. WESTERMAN,

BY

HEINRICH LEUTEMANN AND J. G. KEULEMANS.

gr. in-fol.

In linnen band f 75.—

UITGAVE E. J. BRILL — LEIDEN.

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging.

Het doel der Nederlandsche Ornithologische Vereeniging is de beoefening der Ornithologie in haar meest uitgebreiden zin, en de navorsching der Avifauna van Nederland en zijne Koloniën in het bijzonder.

Het lidmaatschap der Vereeniging bedraagt f 2.50 per jaar de leden ontvangen het tijdschrift „Ardea” gratis.

Jaarlijks wordt ten minste één ledenvergadering gehouden, bij voorkeur in Juni.

Om lid te worden wende men zich tot den Secretaris,

Dr. L. F. DE BEAUFORT te *Eerbeek*.

Mededeelingen van het Bestuur.

Van de vroeger verschenen Verslagen en Mededeelingen en van de Jaarboekjes zijn, voorzover zij nog voorhanden zijn, exemplaren tegen *f* 2.— per stuk voor leden, en tegen *f* 3.— per stuk voor niet-leden bij den Secretaris verkrijgbaar; volledige jaargangen van „Ardea” zijn aan hetzelfde adres te bekomen tegen *f* 2.50 per stuk voor leden, en tegen *f* 3.50 per stuk voor niet-leden.

In den boekhandel is „Ardea” verkrijgbaar tegen den prijs van *f* 3.50 per jaargang.

Leesportefeuille.

Aangezien de deelname voldoende is — er hebben zich elf leden opgegeven — zal de aangekondigde leesportefeuille tot stand komen.

Binnenkort kunnen de deelnemers de eerste portefeuilles verwachten.

Het door den Voorzitter en Secretaris opgestelde reglement is in deze aflevering van Ardea afgedrukt.

De Secretaris.

L. F. DE BEAUFORT.

De Vereeniging ontvangt in ruil voor haar tijdschrift:

- 1°. Ornithologische Monatsberichte.
 - 2°. Journal of the South African Ornithologists' Union.
 - 3°. Ornithologische Monatsschrift.
 - 4°. Aquila.
 - 5°. Berichte des Vereins Schlesischer Ornithologen.
 - 6°. Verhandlungen der Ornithologischen Gesellschaft in Bayern.
 - 7°. Annals of the Transvaal Museum, Mededeelingen van het Transvaal Museum.
 - 8°. Jaarboekje van de Nederlandsche Vereeniging tot Bescherming van Vogels.
 - 9°. Jaarbericht van de Club van Nederlandsche Vogelkundigen.
 - 10°. Rivista Italiana di Ornitologia.
 - 11°. Ornithologisches Jahrbuch.
 - 12°. The Auk.
 - 13°. British Birds.
 - 14°. Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift.
 - 15°. Zeitschrift für Oologie und Ornithologie.
-

ADVERTENTIES.

(Deze ruimte is beschikbaar voor de leden tot het plaatsen van aankondigingen tegen 50 cent per $\frac{1}{8}$ pag. en per keer. Maximum aantal woorden 50.)

Eierverzameling.

Wegens sterfgeval ter overname een **wetenschappelijk aangelegde eierverzameling van 162 soorten**, waarbij Nederland compleet, en verder uit alle werelddelen, met een aantal doubletten, alles in uitstekenden staat, in **fraai kastje** met 3 laden en glazen deksel, met beschrijvende Catalogus, geb. in leder, en de volgende boeken:

T. W. I. BAEDERER, „Die Eier der Europ. Vögel“, met tal van gekleurde platen, in 2 zware banden, 42 × 32.

A. NEHRKORN, „Katalog der Eiersamml.“ 2e Aufl. 1910, geb.

R. KEARTON, „Birds, Nests and Eggs collecting.“

Dr. E. WILHELM, „Nester und Eier d. Vögel“. 1886.

OLIVIER DAVIE, „Nests and Eggs of N. Amer. Birds“.

LATTIN, „The Standard Catalogue of N. A. Bird Eggs“.

„The Oölogist“, 24 nummers.

Te bezichtigen en te bevragen bij

Brummen.

J. HENDRIK VAN BALEN.

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging.

Het doel der Nederlandsche Ornithologische Vereeniging is de beoefening der Ornithologie in haar meest uitgebreiden zin, en de navorsching der Avifauna van Nederland en zijne Koloniën in het bijzonder.

Het lidmaatschap der Vereeniging bedraagt f 2.50 per jaar; de leden ontvangen het tijdschrift „Ardea“ gratis.

Jaarlijks wordt ten minste één ledenvergadering gehouden, bij voorkeur in Juni.

Om lid te worden wende men zich tot den Secretaris,

Dr. L. F. DE BEAUFORT te *Eerbeek*.

ARDEA

Tijdschrift

der

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging

ONDER REDACTIE VAN:

Dr. L. F. DE BEAUFORT, A. A. VAN PELT LECHNER

EN

Dr. E. D. VAN OORT

Jaargang II, aflevering 4

BOEKHANDEL EN DRUKKERIJ

VOORHEEN

E. J. BRILL

LEIDEN — December 1913

INHOUD.

	Bldz.
De Zwarte Specht, <i>Picus (Dryocopus) martius</i> L. door W. H. DE BEAUFORT.	135.
Waarnemingen van Eendachtigen te Hoek van Holland door G. J. VAN OORDT.	143.
Resultaten van het ringonderzoek van het Rijks Museum te Leiden door Dr. E. D. VAN OORT	140.
Le Butor (<i>Botaurus stellaris</i> (L.)) par A. BURDET. Avec 2 planches . . .	152.
De waterspreeuw broedend in Nederland door Dr. E. D. VAN OORT . . .	154.
Iets over Raven door C. H. THEBORT	156.
Verslag van de wetenschappelijke vergadering, gehouden te Amsterdam op 9 November 1913	157.
Lijst van deelnemers aan het Platenfonds	160.
Necrologie 1913	160.
Opgave van eenige ornithologische werken, verschenen tusschen 1 Juli 1912—1 Juli 1913 door A. A. VAN PELT LECHNER	161.
Boekbespreking.	167.
Titel, inhoud en register van Jaargang II.	

* * De auteurs ontvangen 25 overdrukken van hunne opstellen gratis, indien zij het verlangen daartoe te kennen geven bij de toezending van het manuscript.

Stukken voor het tijdschrift bestemd zende men aan
Dr. E. D. VAN OORT te *Leiden*.

(N.B. In de laatste maand van ieder kwartaal verschijnt een aflevering; bijdragen worden gaarne tot omstreeks het midden der voorafgaande maand tegemoet gezien.)

ARDEA

Tijdschrift

der

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging

ONDER REDACTIE VAN:

Dr. L. F. DE BEAUFORT, A. A. VAN PELT LECHNER

EN

Dr. E. D. VAN OORT

Jaargang II, aflevering 3

BOEKHANDEL EN DRUKKERIJ
VOORHEEN

E. J. BRILL
LEIDEN — September 1913

INHOUD.

	Blz.
Een bijdrage tot de Avifauna van Limburg. Ornithologische waarnemingen in Steil en omstreken (1908—1912) door P. C. RIOTTE — Steil. (Vervolg en slot)	81.
Die Strophe des Wiesenpiepers [<i>Anthus pratensis</i> (L.)] auf Texel von HANS STADLER und CORNEL SCHMITT (Lohr am Main)	109.
Varia oologica et nidologica door A. A. VAN PELT LECHNER	116.
Resultaten van het ringonderzoek van het Rijks Museum te Leiden door Dr. E. D. VAN OORT	121.
Verslag der ledenvergadering, gehouden te Oisterwijk op 21 Juni-1913.	129.
Statuten van het Platenfonds	134.

* * De auteurs ontvangen 25 overdrukken van hunne opstellen gratis, indien zij het verlangen daartoe te kennen geven bij de toezending van het manuscript.

Stukken voor het tijdschrift bestemd zende men aan

Dr. E. D. VAN OORT te *Leiden*.

(N.B. *In de laatste maand van ieder kwartaal verschijnt een aflevering; bijdragen worden gaarne tot omstreeks het midden der voorafgaande maand tegemoet gezien.*)

Mededeelingen van het Bestuur.

Van de vroeger verschenen Verslagen en Mededeelingen en van de Jaarboekjes zijn, voorzover zij nog voorhanden zijn, exemplaren tegen *f* 2.— per stuk voor leden, en tegen *f* 3.— per stuk voor niet-leden bij den Secretaris verkrijgbaar; volledige jaargangen van „Ardea” zijn aan hetzelfde adres te bekomen tegen *f* 2.50 per stuk voor leden, en tegen *f* 3.50 per stuk voor niet-leden.

In den boekhandel is „Ardea” verkrijgbaar tegen den prijs van *f* 3.50 per jaargang.

Leesportefeuille.

Leden, die tegen betaling van *f* 1.00 wenschen deel te nemen aan de leesportefeuille, samengesteld uit tijdschriften die de Vereeniging in ruil ontvangt, kunnen zich opgeven bij den Secretaris.

De Vereeniging ontvangt in ruil voor haar tijdschrift:

- 1°. Ornithologische Monatsberichte.
 - 2°. Journal of the South African Ornithologists' Union.
 - 3°. Ornithologische Monatsschrift.
 - 4°. Aquila.
 - 5°. Berichte des Vereins Schlesischer Ornithologen.
 - 6°. Verhandlungen der Ornithologischen Gesellschaft in Bayern.
 - 7°. Annals of the Transvaal Museum, Mededeelingen van het Transvaal Museum.
 - 8°. Jaarboekje van de Nederlandsche Vereeniging tot Bescherming van Vogels.
 - 9°. Jaarbericht van de Club van Nederlandsche Vogelkundigen.
 - 10°. Rivista Italiana di Ornitologia.
 - 11°. Ornithologisches Jahrbuch.
 - 12°. The Auk.
 - 13°. British Birds.
 - 14°. Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift.
 - 15°. Zeitschrift für Oologie und Ornithologie.
 - 16°. Le Gerfaut.
-

ADVERTENTIES.

(Deze ruimte is beschikbaar voor de leden tot het plaatsen van aankondigingen tegen 50 cent per $\frac{1}{8}$ pag. en per keer. Maximum aantal woorden 50.)

<p style="text-align: center;">Aangeboden</p> <p>de tot dusverre verschenen afleveringen van „Oologia Neerlandica” (VAN PELT LECHNER), waarvoor betaald f42.50, voor f30.— De koper is verplicht de nog te verschijnen afleveringen te betalen (\pm f20.—), zoodat het geheele werk hem slechts f50.— kost, terwijl het thans op f75.— geprijsd is. Adres: P. BOODT, Assen.</p>	
	<p> Het bestuur der N. O. V. vestigt hierbij de aandacht op de circulaire van het Platenfonds, welke met deze aflevering is verzonden.</p>

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging.

Het doel der Nederlandsche Ornithologische Vereeniging is de beoefening der Ornithologie in haar meest uitgebreiden zin, en de navorsching der Avifauna van Nederland en zijne Koloniën in het bijzonder.

Het lidmaatschap der Vereeniging bedraagt f 2.50 per jaar; de leden ontvangen het tijdschrift „Ardea” gratis.

Jaarlijks wordt ten minste één ledenvergadering gehouden, bij voorkeur in Juni.

Om lid te worden wende men zich tot den Secretaris,

Dr. L. F. DE BEAUFORT te *Eerbeek*.

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging.

PLATENFONDS.

In uitvoering van een besluit tot stichting van een Platenfonds, ten doel hebbende gelden beschikbaar te stellen voor de uitgave van platen in het tijdschrift „Ardea”, genomen op de Algemeene Vergadering der Nederlandsche Ornithologische Vereeniging te Oosterwijk op 21 Juni 1913, noodigt het Bestuur der N. O. V. leden en vrienden der Vereeniging uit, het bedrag, dat zij voor samenstelling van het platenfonds willen afzonderen, op nevensgaand inschrijvingsbiljet te vermelden en dit aan den Penningmeester, Dr. C. KERBERT te Amsterdam, toe te zenden.

Dr. J. BÜTTIKOFER, *Voorzitter.*

Dr. L. F. DE BEAUFORT, *Secretaris.*

De ondergeteekende

wonende

verklaart ten behoeve van het Platenfonds der Nederlandsche Ornithologische Vereeniging ter beschikking te stellen een bedrag van:

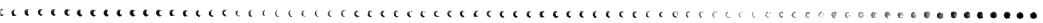
a, f in eens.

b, f als jaarlijksche bijdrage.

Naam:

Woonplaats:

Datum:

Mededeelingen van het Bestuur.

Van de vroeger verschenen Verslagen en Mededeelingen en van de Jaarboekjes zijn, voorzover zij nog voorhanden zijn, exemplaren tegen *f* 2.— per stuk voor leden, en tegen *f* 3.— per stuk voor niet-leden bij den Secretaris verkrijgbaar; volledige jaargangen van „Ardea” zijn aan hetzelfde adres te bekomen tegen *f* 2.50 per stuk voor leden, en tegen *f* 3.50 per stuk voor niet-leden.

In den boekhandel is „Ardea” verkrijgbaar tegen den prijs van *f* 3.50 per jaargang.

Leesportefeuille.

Leden, die tegen betaling van *f* 1.00 wenschen deel te nemen aan de leesportefeuille, samengesteld uit tijdschriften die de Vereeniging in ruil ontvangt, kunnen zich opgeven bij den Secretaris.

De Vereeniging ontvangt in ruil voor haar tijdschrift:

- 1°. Ornithologische Monatsberichte.
 - 2°. Journal of the South African Ornithologists' Union.
 - 3°. Ornithologische Monatschrift.
 - 4°. Aquila.
 - 5°. Berichte des Vereins Schlesischer Ornithologen.
 - 6°. Verhandlungen der Ornithologischen Gesellschaft in Bayern.
 - 7°. Annals of the Transvaal Museum, Mededeelingen van het Transvaal Museum.
 - 8°. Jaarboekje van de Nederlandsche Vereeniging tot Bescherming van Vogels.
 - 9°. Jaarbericht van de Club van Nederlandsche Vogelkundigen.
 - 10°. Rivista Italiana di Ornitologia.
 - 11°. Ornithologisches Jahrbuch.
 - 12°. The Auk.
 - 13°. British Birds.
 - 14°. Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift.
 - 15°. Zeitschrift für Oologie und Ornithologie.
 - 16°. Le Gerfaut.
 - 17°. Revue Française d'Ornithologie.
 - 18°. Der ornithologische Beobachter (L'ornithologiste).
-

ADVERTENTIES.

(Deze ruimte is beschikbaar voor de leden tot het plaatsen van aankondigingen tegen 50 cent per $\frac{1}{8}$ pag. en per keer. Maximum aantal woorden 50.)

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging.

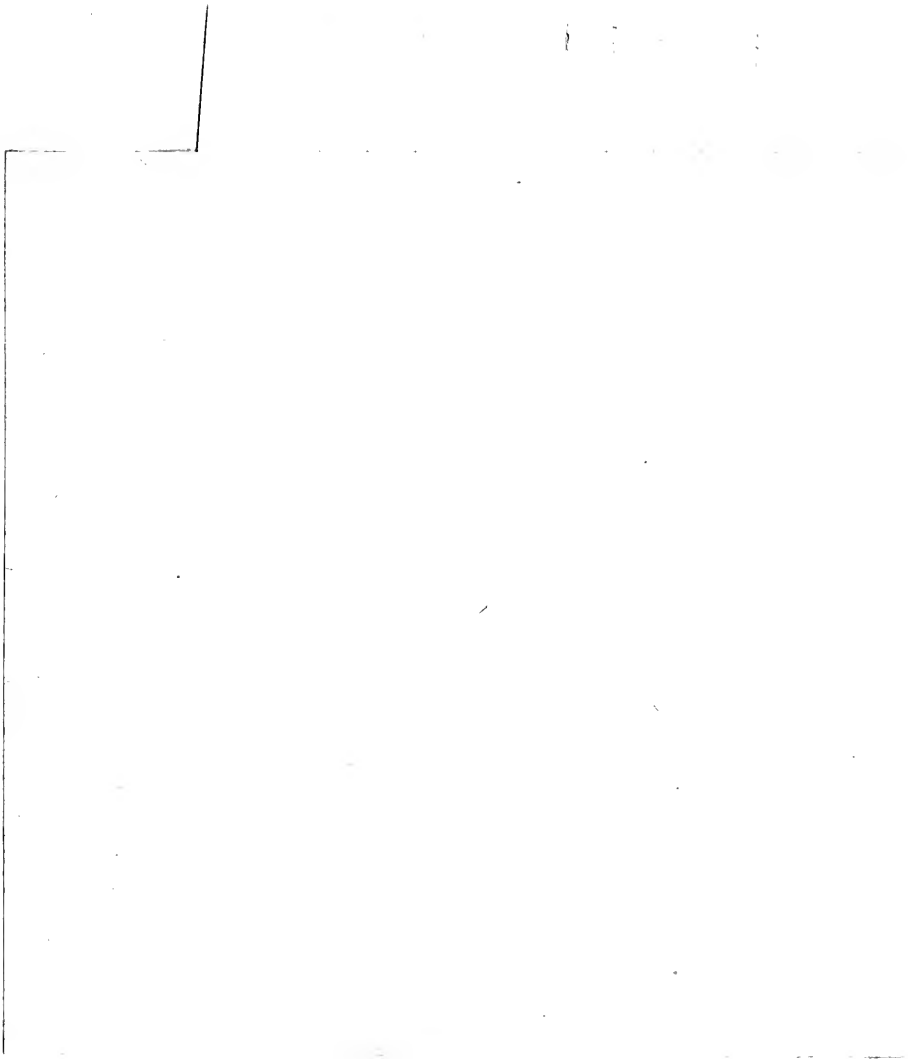
Het doel der Nederlandsche Ornithologische Vereeniging is de oefening der Ornithologie in haar meest uitgebreiden zin, en de navorsching der Avifauna van Nederland en zijne Koloniën in het bijzonder.

Het lidmaatschap der Vereeniging bedraagt *f* 2.50 per jaar; de leden ontvangen het tijdschrift „Ardea” gratis.

Jaarlijks wordt ten minste één ledenvergadering gehouden, bij voorkeur in Juni.

Om lid te worden wende men zich tot den Secretaris,

Dr. L. F. DE BEAUFORT te *Eerbeek*.

100099868